

Canni Rodari

Çipollinonun
macərələri

DÜNYA USAQ ƏDƏBİYYATI

Canni Rodari

ÇİPOLLİNONUN MACƏRALARI

Gianni Rodari

LE AVVENTURE DI CIPOLLINO

Adı və əsərləri qısa müddətdə dünya ədəbiyatı xəzinəsinə daxil olan italyan kommunist yazıçısı Canni Rodari (1919) xüsusilə uşaq və gənclərin sevə-sevə oxuduqları bir çox şeir və nağılvarı əsərlərin müəllifidir. Bu baxımdan, onun dünya ədəbiyatında ən çox tanınmış və geniş yayılmış əsəri – “Çipollino” nağıl-povesti səciyyəvidir.

Bu kitabda oxuyacağınız həmin əsərin qəhrəmanları: Soğan, Qabaq, Turp, Kəvər, Pomidor, Portaqal, Limon, Noxud, Albalı və sair meyvələrdir. Əslində isə, bütün bunlar əsər boyunca öz hərəkət və rəftarları ilə insan cəmiyyətini, daha dəqiq desək, Rodarinin yaşadığı zaman və məkanın ayrı-ayrı sinif və təbəqələrini təmsil edən nümayəndələrdir.

Əsərin baş qəhrəmanı – Çipollino (bala soğan) nağılvarı bir ölkəyə səyahət edərək yoxsulları müdafiə edir və zalımlara qarşı mübarizə aparır. Burada yazıçı xəyalı ilə həyat həqiqəti bir-birilə qaynayıb-qartışır, müəllif çağdaş İtaliyanın ictimai həyatının bütün ziddiyyətlərini nağılda olduğu kimi aydın, canlı, gülünc şəkildə əks etdirir.

BİRİNCİ FƏSİL

Çipollonenin Şahzadə Lumunun ayağını basması

Gianni Rodari LE AVVENTURE DI CIPOLLINO
Canni Rodari ÇİPOLLİNONUN MACƏRALARI
Bakı, QANUN nəşriyyatı, 2018, 256 səhifə, 1000 tiraj
Çapa imzalanmışdır: 16.05.2018

Tərcümaçı: Mikayıl Rzaquluzadə
Rəssam: Sergey Samsonenko

QANUN nəşriyyatı
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212 42 37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

© 1980, Maria Ferretti Rodari and Paola Rodari, Italy
© 2008, Edizioni EL S.r.l., Trieste Italy
© QANUN nəşriyyatı, 2018

ISBN 978-9952-36- 542-9

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur.
Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri «Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

Çipollino Çipollonenin oğlu idi. Özü'nün də yeddi Çipollone qardaşı vardı. Onların Çipolletto, Çipolotto, Çipolloçça və ilaxır adları var idi ki, bunlar da təmiz bir soğan ailəsinə ən münasib adlar idi. Düzünü demək lazımdır ki, onlar yaxşı adamlar idi. Amma bəxtləri heç gətirmirdi. Nə çarə: soğan olan yerdə göz yaşı da olacaq.

Çipollone, arvadı və oğlanları taxta bir komanın içində yaşayırdılar, bu da şitil qutusundan bir azca böyük idi. Vəhşətlərin yolu bu yerlərə düşəndə onlar burunlarını qırırdı, deyirdilər: “Püf, nə yaman soğan iyi gəlir!”, – və sürücülərinə buyururdular ki, cəld sürüb getsinlər.

Bir dəfə ölkənin hakimi Şahzadə Lumu özü bu yoxsullar məhəlləsinə gəlməyə hazırlanırdı. Saray adamları qorxuya düşmüşdülər ki, soğan qoxusu şahzadə həzrətlərinin burnuna dəyər.

– Yoxsulların bu qoxusu şahzadənin burnuna dəysə, bizə nə deyər?

Eşikagaşı belə təklif etdi:

– Yoxsulların üst-başına ətir səpmək olar!

Həmin saat yoxsullar məhəlləsinə on iki nəfər əskər – Lumucuq göndərirlər ki, üst-başlarından soğan qoxusu gələnləri ətirləsinlər. Bu dəfə əskərlər öz qılınclarını və toplarını kazarmalarında qoyub çiyinlərinə çiləyiciləri olan yekə tənəklər yüklədilər. Bunların içində çiçək odekolonu, bənövşə cövhəri və ən yaxşı gülab var idi. Komandir Çipolloneya, oğlanlarına və bütün qohum-əqrəbasına əmr etdi ki, evciklərindən eşiyə çıxsinlər. Əskərlər onları cərgəyə düzüb üst-başlarına təpədən dirnağa qədər yaxşıca odekolon çilədilər. Çipollino belə ətirli yağışa öyrəşmədiyindən qoxu onu bərk tutdu. O, bərkdən asqırmağa başladı və uzaqdan gələn şeypur səslərini eşitmədi. Bu şeypurlar xəbər verirdi ki, şahzadə özü, yanında Lumular, Lumuçalar və Lumucuqlardan ibarət adamları ilə yoxsullar məhəlləsinə gəlir. Şahzadə Lumu başdan-ayağa sarı paltar geymişdi. Sarı papağının təpəsində də bir qızıl zınqırov cingildəyirdi. Saray adamları olan Lumuların zınqırovları gümüşdən, əskər Lumucuqların zınqırovları da bürüncdən idi. Bütün bu zınqırovlar durmadan cingildəyir, nəticədə, gözəl bir musiqi əmələ gəlirdi. Bütün küçə camaatı qaça-qaça bu musiqini dinləməyə tələsirdi. Camaat elə bilirdi ki, bunlar gəzici çalğıçılardır.

Çipollone ilə Çipollino birinci cərgədə durmuşdular. Arxadan itələyənlər onların ikisinə də bolluca dürtmə və təpik vurmuşdular. Axırda, yazıq qoca Çipollone dözə bilməyib çığırdı:

– Geri çəkilin! Geri!
Şahzadə Lumu qulaqlarını şəkldi:

– Bu nə deməkdir?

O, qısa və əyri ayaqlarını acıqlı-acıqlı yerə döyə-döyə Çipolloneyə yaxınlaşdı və dik-dik qocanın üzünə baxdı:

– Sən niyə çığırsan ki, geri çəkilsinlər? Sədaqətli rəiyyətim məni görməyi o qədər ürəkədən istəyirlər ki, irəli can atırlar, bəs bu sənin xoşuna gəlmir, hə?

Eşikağası şahzadənin qulağına pıçıldadı:

– Şahzadə sağ olsun, mənə elə gəlir ki, bu adam qorxu-lu bir üsyançıdır. Ona gərək möhkəm göz qoyulsun.

Həmin saat əskər Lumuculardan biri öz durbinini Çipolloneyə tuşladı: sakitliyi pozanları bunlarla göz al-tında saxlayırdılar.

Çipollone qorxudan gömgöy göyərdi. O mızıldadı:

– Şahzadə həzrətləri, axı onlar məni itələyib yıxırlar! Şahzadə Lumu bərkədən çığırdı:

– Lap yaxşı edirlər. Sənə lap yeridir!

Bu zaman Eşikağası üzünü camaata tutub bir nitq dedi:

– Ey bizim əziz rəiyyətimiz, şahzadə həzrətləri öz sədaqətini bildirdiyinizə və bir-birinizi yaxşıca təpiklədiyinizə görə sizdən razılıq edir. Bir-birinizi daha da bərk itələyin, var gücünüzlə basabas salın!

Çipollino onları başa salmaq istəyib dedi:

– Axı bilmək olmaz, birdən sizin özünüzdü də itələyib yıxırlar.

Amma həmin saat başqa bir Lumucu öz durbinini oğ-lana tuşladı, Çipollino da belə düşündü ki, camaatın içinə qarışıb gözdən itse, yaxşıdır.

Əvvəlcə dal cərgədəkilər irəlidedikləri çox bərk itələmirdilər, amma Eşikağası can yandırmayanlara elə

acıqlı-acıqlı baxdı ki, axırda camaat qızıxdı və çəlləkdəki su kimi çalxalanmağa başladı. Qoca Çipollone cama-atın itələməsinə davam gətirə bilməyib yumalandı və özü də bilmədən Şahzadə Lumunun ayağını basdı. Aya-ğında xeyli döyənək olan şahzadə həzrətlərinin elə bil gözlərində şimşək çaxdı; o, saray münəcciminin köməyi olmadan sanki göydəki bütün ulduzları gördü. On Lumu-cuq əskər hər tərəfdən yazıq Çipollonenin üstünə cumub qolunu qandalladılar.

Əskərlər yazıq qocanı çəka-çəka apardıqda o özünü itirib dörd bir yana göz gəzdirə-gəzdirə çağırırdı:

– Çipollino, oğlum, Çipollino!

Bu vaxt Çipollino əhvalatın baş verdiyi yerdən çox uzaqlarda idi və heç nədən xəbəri yox idi, amma o yan-bu yana vurnuxan avara adamlar hər şeyi bilirdilər; on-lar belə hallarda olduğu kimi, hələ əslindən də çox şey bilirdilər. Avara çərəncilər deyirdilər:

– Yaxşı ki, onu vaxtında tutdular. Bir işə baxın ha! O, şahzadə həzrətlərini xəncərlə vurmaq istəyirdi!

– Əşşşi, yox e, zalımın cibində pulemyot varmış!

– Pulemyotmu? Cibində ha? Əşi, elə şey ola bilməz!

– Bəs atışma səsinə eşitmirdiniz?

Amma, əslində, bu heç atışma səsi deyildi, Şahzadə Lumunun şərəfinə düzəldilmiş atəşfəşanlıqın gurultu-partlıtı idi. Ancaq camaat elə qorxuya düşmüşdü ki, baş götürüb əskər Lumuculardan qaçırdı.

Çipollino ucadan qışqırıb bütün bu adamlara demək istəyirdi ki, onun atasının cibində pulemyot yox, xırdaca bir siqar kötüyü var idi, amma fikirləşib bu qərara gəldi

ki, hamısı birdir, çərənçiləri başa salmaq olmaz, buna görə də ağıllı iş görüb heç dinmədi. Yazıq Çipollino! Birdən ona elə gəlirdi ki, yaxşı görmür, çünki gözləri yaşla doldu.

– Geri qayıt, axmaq! – deyə Çipollino öz göz yaşlarını acıqlanıb dişlərini bir-birinə bərk sıxdı ki, hönkürüb ağlamasın.

Göz yaşları qorxub geri qayıtdı və yox oldu.

* * *

Sözün qıساسı, qoca Çipolloneni nəinki ömürlük, hələ öləndən sonra da uzun-uzadı illər boyu dustaq saxlamaq hökmünü verdilər, çünki Şahzadə Lumunun dustaqxanalarında qəbiristan da var idi.

Çipollino qoca ilə görüşməyə icazə alıb onu bərk-bərk qucaqladı.

– Yazıq atam! Səni oğrularla, quldurlarla bir yerə, cinayətkar kimi dustaqxanaya salıblar!

Atası mehribanlıqla onun sözünü kəsib dedi:

– Yox, yox, nə danışırısan, oğlum? Dustaqxanada düz adamlar daha çoxdur!

– Bəs onlar niyə dustaqdırlar? Nə pis iş görüblər ki?

– Heç bir pis iş görməyiblər, oğul. Elə buna görə də dustaq ediliblər. Şahzadə Lumunun düz adamlardan xoşu gəlir.

Çipollino fikrə getdi. O, atasından soruşdu:

– Deməli, dustaqxanaya düşmək böyük bir şərəfmisə, eləmi?

– Deyəsən, elədir. Həbsxanalar oğrular və adam

öldürənlər üçün tikilmişdir, amma Şahzadə Lumunun işləri tamam tərsinədir; oğrular və adam öldürənlər onun sarayındadır, düz vətəndaşlar isə dustaqxanada.

Çipollino dedi:

– Mən də düzgün vətəndaş olmaq istəyirəm, ancaq dustaqxanaya düşmək istəmirəm. Bir qədər gözlə, mən bura qayıdıb hamınızı azad edəyəm!

Qoca gültümsünüb dedi:

– Axı deyəsən, özünü çox güvənirsən? Bu, asan iş deyil ha!

– Özün görürsən. Mən dediyimi edəcəyəm!

Bu vaxt keşikçi bir Lumuça gəlib bildirdi ki, görüş vaxtı bitmişdir.

Onlar xudahafızlaşdıkdə atası dedi:

– Çipollino, indi sən daha böyük oğlansan, özün öz qayğına qala bilərsən. Ananın və qardaşlarına isə Çipolla dayı baxar, indi sən get dünyanı gəz, ağıl-kamal sahibi ol.

– Mən ağıl-kamalı necə öyrənirəm? Nə kitablarım var, nə də almağa pulum.

– Ziyən yoxdur, həyat özü öyrədir. Ancaq ayıq ol, bü-

tün kələkbazları, fırıldaqçıları, xüsusən mənsəb sahibləri olanları seçib tanımağı bacar.

– Bəs sonra? Sonra nə edim?

– Vaxtı gələndə özün başa düşsənsən.

Lumuça qışqırdı:

– Di rədd ol, rədd ol, bəsdir, çərənlədin! Sən də, ay cındır oğlan, əgər dustaq olmaq istəmirsənsə, buralardan uzaq ol!

Çipollino Lumuçaya gülməli bir nəğmə oxumaqla cavab verə bilərdi, ancaq hələ heç bir iş görməmiş dustaqxanaya düşməyi lazım bilmədi. O, atasını bərk-bərk öpüb qaçdı.

Ertəsi gün Çipollino anasını və yeddi qardaşını mehriban dayı Çipollaya tapşırırdı. Başqa qohum-əqrəbasına nəzərən, onun bəxti yaxşı gətirmişdi: haradasa qarçı işləyirdi.

Çipollino dayısı, anası və qardaşları ilə xudahafizləşib öz şeylərini bir düyünçəyə yığdı, bunu bir ağaca keçirib, yola düşdü. Hara gəldi, gedirdi, yəqin ki, düz yol seçmişdi. Bir neçə saatdan sonra gəlib xırdaca bir kəndə çatdı – bu elə kiçik bir kənd idi ki, hətta heç bir kəs zəhmət çəkib onun adını yolun kənarındakı bir dirəyə və ya birinci evin divarına da yazmamışdı. Heç bu ev özü də, sözün düzü, ev deyildi, elə xırdaca bir dam idi ki, içində ancaq it yaşaya bilərdi. Pəncərənin qabağında kürən saqqallı bir qoca oturmuşdu. O, qəmli-qəmli küçüyə baxırdı və deyəsən, nə işə bir dərdi vardı.

İKİNCİ FƏSİL

Çipollinonun kavalər Pomidoru birinci dəfə ağılatması

Çipollino soruşdu:

– Əmican, o qutunun içində qalmaq haradan sizin ağılnıza gəlib? Bir deyin görüm, oradan necə çıxacaqsınız?!

Qoca cavab verdi:

– Eh, bu lap asandır! Amma bura girmək yaman çətinidir. Ay oğlan, mən səni şadlıqla öz yanına çağırırdım, hələ bir stəkan sərin pivəyə də qonaq edərdim, ancaq ikimiz bura yerləşmərik. Bir də, sözün düzü, mənim heç pivəm də yoxdur.

Çipollino dedi:

– Eybi yoxdur, mən içmək istəmirəm... Deməli, bura sizin evinizdir?

Bu qocanın adı Qabaq lələ idi. O cavab verdi:

– Hə, düzdür, evciyəzim bir az darısqaldır, amma külək əsməyəndə bura pis olmur.

Bunu da demək lazımdır ki, Qabaq lələ öz evini elə bircə gün əvvəl tikib qurtarmışdı. O lap elə uşaqlıqdan çox istəyirdi ki, bir vaxt özünün də bir evciyəzi olsun, ona görə də gələcəkdə ev tikmək üçün ildə bir kərpic alıb yığırdı. Ancaq heyif ki, Qabaq lələ hesab bilmirdi. Buna görə də hərdənbir çəkmaçı usta Gilədən xahiş edirdi ki, onun üçün kərpicləri hesablasın. Usta Gilə biz ilə peysərini qaşıya-qaşıya deyirdi:

– Baxaq görək. Altı vur yeddi, edər qırx iki... doqquzunu çıx... Sözüñ qıçası, sənin vur-tut on yeddi kərpicin var.

– Necə bilirsən, ev tikməyə çatarmı?

– Mən bilən, çatmaz.

– Bəs necə olsun?

– Bu daha sənin işindir. Ev tikməyə çatmır, onda kərpiclərdən bir skamya düzəlt.

– Skamya mənim nəyimə gərəkdir?! Onsuz da, parkda skamya çoxdur, oturmağa yer olmayanda mən ayaq üstündə də dura bilərəm.

Usta Gilə dinməz-söyləməz biz ilə əvvəlcə sağ, sonra da sol qulağının ardını qaşayıb öz dükanına girdi. Qabaq lələ isə düşünüb-düşünüb axır bu qərara gəldi ki, çox işləyib az yesin. O, belə də etdi. İndi daha ildə üç-dörd kərpic ala bilərdi. O, kibrit çöpü kimi lap nazilir, amma kərpic qalağı artırdı. Camaat deyirdi: “Bir Qabaq lələyə baxın! Elə bil kərpicləri öz qamından çəkib çıxarır. Hər dəfə onun bir kərpicini artdıqda özü bir kilo arıqlayır”.

Beləliklə, illər ötüb keçdi. Axır, bir gün gəlib çatdı ki, Qabaq lələ yavaş-yavaş qocaldığını və daha işləyə bilmədiyini duydu. Yenə də usta Gilənin yanına gedib dedi:

– Zəhmət olmasa, gəl mənim kərpiclərimi hesabla.

Usta Gilə bizini götürüb dükanından bayıra çıxdı və kərpic qalağına baxa-baxa, sözsə başladı:

– Altı vur yeddi, edər qırx iki... çıx doqquz... Sözüñ qıçası, sənin indi vur-tut yüz on səkkiz dənə kərpicin var.

– Ev tikməyə çatarmı?

– Mən bilən, yox.

– Bəs necə olsun?

– Düzü, heç bilmirəm, sənə nə deyim... Gəlsənə toyuq hini tikəsən.

– Axı mənəm heç birçə toyuğum da yoxdur!

– Elə isə toyuq hininə pişik salarsan. Bilirsənmi, pişik xeyirli heyvandır. O, siçanları tutur.

– Bu düzdür, ancaq axı mənim pişiyim də yoxdur. Bir də, sözüñ düzü, heç burada siçan da törəməyib. Siçan danması üçün nə yeməli bir şey var, nə də bir yer...

Usta Gilə biz ilə boynunun ardını möhkəm qaşıya-qaşıya, fısıldayaraq dedi:

– Axı sən məndən nə istəyirsən? Yüz on səkkiz kərpic elə yüz on səkkiz kərpicdir, nə çoxdur, nə də az. Belə deyilmi?

– Sən yaxşı bilirsən, axı sən hesab dərsi keçibsən.

Qabaq lələ bir neçə dəfə ah çəkdi, amma qəm yeməklə kərpiclərin çoxalmadığını görüb belə qərara gəldi ki, daha uzun danışmayıb ev tikməyə başlasın. O işləyə-işləyə düşünürdü: “Mən bu kərpiclərdən lap xırdaca bir evcik tikərəm. Axı mənə saray lazım deyil ki, özüm də çox iri deyiləm. Kərpic çatmasa, onda kağızı işə salaram”. Qabaq lələ ağır-ağır və ehtiyatla işləyir, qorxurdu ki, bütün qiymətli kərpiclərini tez işlədib qurtarar. O, kərpicləri bir-birinin üstünə elə yavaşca düzürdü ki, elə bil onlar şüşəəndir. Axı yaxşı bilirdi ki, hər bir kərpicin qiyməti necə bahadır! O, kərpiclərdən birini əlinə götürüb pişik balası kimi tumarlaya-tumarlaya belə deyirdi:

– Bax bu həmin kərpicdir ki, on il bundan qabaq mi-

lad bayramı üçün almışdım. Bu kərpic bayrama toyuq almaq üçün yığdığım həmin pula almışdım. Hə, öz evimi tikib qurtarandan sonra toyuq əti də yeyib ləzzət alaram, hələlik sə onsuz da ötüşərəm.

Hər bir kərpic işlətdikcə o, dərindən ah çəkirdi. Bununla belə, kərpiclər qurtardıqdan sonra da hələ çox ah çəkməli olacaqdı: tikdiyi evcik göyərçin hini kimi xırdaca çıxmışdı. Yazıq Qabaq lələ fikirləşirdi: “Kaş mən

göyərçin olaydım, onda bura mənim üçün necə rahat olardı!”

Bəli, evcik tamam hazır oldu. Qabaq lələ ora girmək istədi, amma dizi evin tavanına dəydi və az qaldı ki, bütün ev uçsun. “Qocalıb lap yəndəmsiz olmuşam. Gərək bir az yavaş tərənəydim”. O, qapının ağzında diz çöküb ah çəkə-çəkə içəri iməklədi, amma burada təzə çətinliklərə rast gəldi; ayağa dursaydı, gərək başı ilə damı dələydi, döşəmənin üstündə uzana bilməzdi, çünki yer dar idi. Amma dərdin böyüyü bu idi ki, bəs ayaqlarını necə etsin. Evə girəndən sonra gərək ayaqlarını da içəri çəkəsən, yoxsa bir də görərsən ki, ayaqların yağış altında qalıb islandı. Qabaq lələ düşündü: “Görürəm ki, mən bu evin içində ancaq oturaraq yaşaya biləcəyəm”. O belə də etdi. Döşəmədə oturub yavaşca nəfəsini dərdi, pəncərədən görünən üzündə yaman qəmginlik əlaməti vardı.

Usta Gilə başını öz dükəninin pəncərəsindən çıxarıb maraqla soruşdu:

– Hə, kefin necədir, ay qonşu?

Qabaq lələ ah çəkib cavab verdi:

– Sağ ol, pis deyil!

– Çiyinlərin sıxmır ki?

– Yox, yox. Axı mən evi elə öz ölçümə görə tikmişəm.

Usta Gilə həmişəki kimi biz ilə boynunun ardını qaşırıb nə isə anlaşılmaz bir şey mızıldadı. Bu vaxt hər tərəfdən camaat axışıb Qabaq lələnin evinə tamaşa etməyə yığışdı. Bir dəstə uşaq da qaçaraq gəldi. Bunlardan ən balacası evin damına hoppanıb bu nəğməni oxuya-oxuya atılıb-düşməyə başladı:

Qoca Qabaq lələnin
Sağ əli mətbəxdədir,
Sol əli yataqdadır,
Ayaqları kandarda,
Bəs onda burnu harada?
Pəncərədə – yuxarıda,
Burnu lap çardaqdadır!
Qabaq lələ yalvarmağa başladı:

– Yavaş, ay uşaqlar! Axı evimi uçurursunuz, axı hələ lap körpədir, təzədir, hələ heç iki günü tamam olmayıb!

Uşaqların könlünü almaq üçün Qabaq lələ cibindən bir ovuc qırmızı və yaşıl nabat çıxarıb uşaqlara payladı. Bu nabat onun cibində heç bilinmir, nə vaxtdan qalmışdı. Uşaqlar sevindiklərindən çığırışa-çığırışa nabatları qapdılar və onu bölüşmək üstündə həmin saat bir-birləri ilə dalaşmağa başladılar.

O gündən Qabaq lələnin bir qədər xırda pulu olan kimi həmin saat konfet alıb, sərçələr üçün çörək qırıntısı səpən kimi, uşaqlar üçün pəncərəyə qoyurdu. Beləliklə, onlar dost oldular. Hər dənbir Qabaq lələ uşaqlara növbə ilə evin içinə girməyə icazə verirdi, özü də bayırdan diqqətlə göz yetirirdi ki, uşaqlar bir xata-bəla törətməsinlər.

Qabaq lələ bütün bunları balaca Çipollinoya danışarkən birdən kəndin qırağında qalın bir toz buludu gördü. Həmin saat elə bil komanda verilmiş kimi bütün pəncərələr, qapılar və darvazalar taqqıltı və cırlıtı ilə bağlandı. Usta Gilənin arvadı da tələsik öz qapıları-

nı bağladı. Bərk fırtına qopacaqmış kimi, camaat hamısı evlərinə qaçıb gizləndi. Hələ toyuqlar, pişiklər və itlər özlərinə möhkəm bir sığınacaq axtarmağa qaçdılar.

Çipollino hələ nə olduğunu soruşmağa macal tapmamışdı ki, toz buludlu şaqqıltı və gurultu ilə kəndin içinə yayılıb düz Qabaq lələnin evciyinin qabağında durdu. Toz buludunun lap ortasında bir kareta görüldü, buna dörd at qoşulmuşdu. Əslində, bunlar heç at deyildi, xiyar idi, çünki bu dediyimiz ölkədə bütün adamlar və heyvanlar bir tərəvəz və ya meyvə ilə qohum idilər. Karetanın içindən başdan-ayağa yamyaşıl geyinmiş kök bir adam nıqqıldaya-nıqqıldaya və tövşüyə-tövşüyə bayıra çıxdı. Onun qırmızı, toppuş, üfürülmüş yanaqları yetişmiş pomidor kimi elə bil bu saat partlayacaqdı. Bu, doğrudan da, kavalər Pomidor idi, özü də varlı mülkədar olan qrafinya Albalıların dərğası idi. Çipollino o saat başa düşdü ki, belə bir ağadan heç bir yaxşı şey gözləmək olmaz, çünki hamı onu görcək qaçırdı. Çipollino da bir kənara çəkilib durmağı lazım bildi.

Əvvəlcə kavalər Pomidor heç bir kəsə pislik etmədi. O, gözünü yalnız Qabaq lələyə zilləyib baxırdı. Bir xeyli vaxt başını açıqla yırğalaya-yırğalaya diqqətlə baxdı və bircə kəlmə də dinib danışmadı. Yazıq Qabaq lələ isə bu dəqiqədə yer aralansaydı, öz xırdaca evciyəzi ilə birlikdə sadlıqla içinə girərdi. Onun alnından tar sel kimi axıb ağzına tökülürdü, amma Qabaq lələ üzünün tərini silmək üçün heç əlini tərətməyə də ürək etməirdi, bu duzlu və acı damcıları dinməz-söyləməz udurdu. Axır, o, gözlərini yumub düşündü: "Burada daha heç bir cənab Pomidor-tilan yoxdur. Mən öz evciyimə içində oturub dənizçi qayıqda üzən kimi, Sakit okeanda üzürəm. Dörd dövrəm gömgöy, sakit sulardır... Dəniz mənim qayıqçıgəzimi necə aram-aram yırğalayır!"

Əlbəttə, onun dövrəsində dənizin heç izi də yox idi, amma Qabaq lələnin evciyi, doğrudan da, sağa-sola yırğalanırdı. Bu ona görə idi ki, kavalər Pomidor iki əli ilə damın kənarından yapışib evciyi var gücü ilə yırğalayır. Evciyin damı əsım-əsım əsir və səliqə ilə düzülüb kirəmitlər hər tərəfə səpələnirdi. Birdən cənab Pomidor elə qorxulu bir nəfəs çəkdi ki, qonşu evlərin qapı-pəncərələrini daha da möhkəm bağladılar, qapının açarını tək bircə dəfə buranlar bir-iki dəfə də burmağa tələsdilər. Bu çıxırtıdan Qabaq lələ də istər-istəməz gözlərini açdı.

Cənab Pomidor çıxırdı:

– Ay nadürüst! Ay quldur! Ay oğru! Ay üsyançı! Ay qudurğan! Sən qrafınıya Albalıların torpağında özünə bu sarayı tikmişən, özün də istəyirsən ki, iki yazıq qoca xanınımın, iki dul və ata-anadan yetim arvadın haqq-sayını

pozub öz ömrünün qalanını işsiz-gücsüz keçirəsən. Dayan, mən sənə göstərərəm!

Qabaq lələ yalvarıb dedi:

– Hörmətli cənab, sizi inandırırım ki, mənim bu evciyi tikməyə icazəm var! Mənə bu icazəni bir vaxt cənab qraf Albalı özü vermişdi!

– Qraf Albalı otuz il bundan qabaq ölmüşdür, Allah ona rəhmət etsin! İndi isə bu torpaq sağ-salamat olan iki qrafınıyanındır. Buna görə də sözsüz-sovsuz buradan rədd ol! Qalan şeyləri sənə vəkil başa salar. Hey, Noxud, haradasınız? Tez bura gəlin!

Kənd vəkili cənab Göy Noxud, görünür, elə hazır idi, çünki həmin saat qınından çıxan noxud dənəsi kimi hoppanıb çıxdı. Hər dəfə Pomidor kəndə gələndə bu diribaş oğlanı çağırırdı ki, buyurduqlarını qanunun lazımı maddələri ilə təsdiq etsin.

Cənab Noxud ikiqat əyilib qorxudan göyərmiş halda mızıldadı:

– Mən buradayam, hörmətli cənab, qulluğunuzda hazırım...

Amma Noxud elə xırdaca və oynaq idi ki, onun baş əyməsini heç kim görmədi. Cənab Noxud lazımcına ədəbli görünməyəcəyindən qorxub bir qədər yuxarı hoppandı və ayaqlarını göydə oynatdı.

– Hey, bura baxın, adınız da yadımdan çıxıb, bu avara qabağa deyən ki, krallığın qanunlarına görə bu saat buradan rədd olmalıdır. Burada yaşayanlara da xəbər verin ki, qrafınıya Albalılar bu it damına ən sətər bir it salacaqlar

ki, qraf mülkünü uşaqlardan qorusun: uşaqlar axır vaxtlar özlərini yaman ədəbsiz aparırlar.

Noxud qorxudan daha da göyərüb mızıldadı:

– Bəli, doğrudan da, ədəbsiz olublar... Yəni ki... Yəni ki, qeyri-ədəblidirlər!

– Nə çərənləyirsən; "ədəbsiz", nə bilim, "qeyri-ədəbli"! Siz vəkilsiniz, ya yox?

– Bəli, bəli, möhtərəm cənab, mülki, cinayət, həmçinin dini hüquq mütəxəssisiyəm. Salamankada universitet bitirmişəm. Diplomum da var, dərəcəm də...

– Hə, indi ki diplomunuz da, dərəcənin də var, deməli, mənim haqlı olduğumu təsdiq edərsiniz. Sonra isə rədd olub gedə bilərsiniz.

– Bəli, bəli, cənab kavalər, nə buyursanız, baş üstə! – belə deyib daha ikinci dəfə ondan xahiş etməyi gözləmədi, siçan quyruğu kimi, cəld, gözə görünmədən yoxa çıxdı.

Pomidor Qabaq lələdən soruşdu:

– Hə, necə oldu, eşitdimmi, vəkil nə dedi?

Birdən bir səs gəldi:

– Axı o ki heç bir söz demədi!

– Necə? Ay bədbəxt, sən hələ mənimlə mübahisəyə cürət də edirsən?

Qabaq lələ dili dolaşa-dolaşa mızıldadı:

– Hörmətli cənab, mən ki heç ağzımı da açmadım.

Onda kavalər Pomidor hədələyici bir tövrlə yan-yörəsinə göz gəzdirdi.

– Sən deyildin, bəs kim idi?

Yenə həmin səs eşidildi:

– Fırıldaqçı! Kələkbaz!

– Bu danışan kimdir? Axı kimdir? Yəqin ki, qoca üsyançı usta Gilədir, – deyə Pomidor çəkməçinin dükanına yaxınlaşıb qarıya bir dəyənək vurdu və bağırdı, – hey, usta Gilə, mən çox yaxşı bilirəm ki, sizin bu dükanınızda mənə və nəcəbətlə qrafinyalar Albalılara qarşı tez-tez həyasız üsyançı söhbətlər gedir! Siz bu qoca adlı-sanlı cənablara, bu dul və ata-anadan yetim xanımlara heç bir hörmət bəsləmirsiniz. Dayanın, sizə də əl gəzdirərəm, gərərik, axırda kim gülər!

– Cənab Pomidor, sənin növbən hamıdan əvvəl çatacaq! Of, sən lap bu yaxında, yəqin ki, partlayacaqsan!

Bu sözləri söyləyən Çipollino idi. O, əllərini cibinə qoyub sakit və saymazana qorxunc kavalər Pomidora yaxınlaşdı. Pomidorun heç ağına da gəlməzdi ki, bu cılız, xırdaca oğlan, bu balaca avara sözün düzünü onun gözünün içinə deməyə cürət edə bilər.

– Sən haradan çıxdın? Bəs sən niyə işdə deyilsən?

Çipollino cavab verdi:

– Mən hələ işləmirəm. Hələ ancaq oxuyuram.

– Bəs nə öyrənirsən? Hanı sənin kitabların?

– Mən fırıldaqçıları öyrənirəm, hörmətli cənab. Elə bu saat mənim qabağında onlardan biri durur, mən də onu yaxşıca tədqiq etmək fürsətini heç əldən vermən deyiləm.

– Hə, deməli, sən fırıldaqçıları öyrənirsən? Bu, maraqlıdır. Onu da deyim ki, bu kəndin hamısı fırıldaqçıdır. Əgər sən yeni fırıldaqçı tapmısan, onu mənə də nişan ver.

Çipollino kələkbazcasına göz vurub cavab verdi:

– Şadlıqla göstərəm, hörmətli cənab...

Belə deyib o, əlini sol cibinə daha da dərin salıb oradan xırdaca bir güzgü çıxartdı; bu güzgü ilə o, divarlara gün işığı salardı. Çipollino cənab Pomidora daha da yaxınlaşıb güzgünü onun lap burnunun qabağında hərləyə-hərləyə dedi:

– Möhtərəm cənab, budur, həmin fırıldaqçı buradadır. Arzu edirsinizsə, ona bir yaxşı-yaxşı baxın. Tanıdınızmı?

Kavaler Pomidor maraqlıdan özünü saxlaya bilməyib bir gözünün ucu ilə güzgüyə baxdı. Məlum deyildi ki, o güzgüdə nə görmək istəyirdi, ancaq əlbəttə, özünün od kimi qıpqırmızı sifətini, xırdaca acıqlı gözlərini və daxil dəliyinə bənzər yekə ağzını gördü. İndi cənab Pomidor, nəhayət, anladı ki, Çipollino onu tələyə salmışdır. Elə yaman acığı tutdu ki! O, qıpqırmızı oldu, iki əli ilə Çipollinonun saçlarından yapışdı.

Çipollino heç də kefini pozmadan çıxırdı:

– Vay-vay-vay! Ay aman, mənim güzgümdə gördüyünüz o fırıldaqçı nə güclü imiş! Sizi inandırırım ki, o, təkbəşinə bir dəstə quldura bərabərdir!

– Mən sənə göstərəm, kələkbaz!.. – deyər kavaler Pomidor bağıraraq Çipollinonun saçlarını elə bərk dartdı ki, bir çəngə tük çıxıb onun əlində qaldı.

Amma bu vaxt elə lap gözlənilən bir iş baş verdi: qorxunc kavaler Pomidor Çipollinonun bir çəngə soğan saçını qopardıqda birdən gözlərinin və burnunun bərk acıxdığını duydu. O, bir neçə dəfə dalbadal asqırdı, sonra gözlərindən yaş fəvvarə vurmağa başladı. Özü də bir fəvvarə yox, lap iki fəvvarə! Hər iki yanağından sel kimi

göz yaşları o qədər axdı ki, bütün küçəni su basdı, elə bil dalandar şlanqla küçəni sulamışdı. Qorxuya düşmüş cənab Pomidor öz-özünə dedi: “Hələ mənim başıma heç belə iş gəlməmişdi!”

Doğrudan da, o yaman ürəksiz və göntüqalın bir adam idi (əgər pomidoru adam adlandırmaq olarsa). O, heç vaxt ağlamazdı; özü də varlı olduğundan, ömründə bir dəfə də soğan soymamışdı. İndi başına gələn iş onu elə qorxuya saldı ki, həmin saat karetasına atılıb atları qamçıladı və çaparaq sürüb uzaqlaşdı. Amma qaça-qaça geri dönüb bərkədən çıxırdı:

– Hey, Qabaq, gözlə ha! Bax səni xəbərdar etdim!.. Sən də, ey həyasız oğlan, ey lütün biri, bil ki, bu göz yaşları sənə çox baha oturacaq!

Çipollino uğuna-uğuna qəhqəhə ilə gülürdü, Qabaq lələ isə yalnız alınının tərinə silirdi. Cənab Noxudun yaşadığı evdən başqa bütün evlərin qapı-pəncərələri yavaş-yavaş açılmağa başladı. Usta Gilə öz həyat qapılarını taybatay açıb biz ilə boynunun ardını bərk-bərk qaşıya-qaşıya küçəyə çıxdı. O, ucadan dedi:

– Dünyanın bütün mumlu saplarına and olsun ki, axır, kavalər Pomidoru ağlada bilən bir oğlan tapıldı!.. Sən hardan gəlibsən, ay oğlan?

Çipollino usta Giləyə və onun qonşularına öz başına gələnləri danışdı: onu da siz bilirsiniz.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Professor Armud, Kəvər və Minayaqlar barədə

Elə o gündən Çipollino usta Gilənin dükanında işləməyə başladı və çəkməçilik işində tezliklə yaxşı bacarıq qazandı: o, sapları mumlayır, pəncə və daban

yamağı vurur, müştərilərin ayaqlarının ölçüsünü götürür, özü də həmişə zarafat edirdi. Usta Gilə ondan razı idi və onların işləri lap yaxşı gedirdi, çünki həm işə can yandırıldılar, həm də çox adam dükana ona görə gəlirdi ki, kavalər Pomidorun özünü ağlatmış oğlana tamaşa etsin. Qısa bir vaxtda Çipollino özünə bir çox təzə tanış qazandı.

Dükana birinci gələn musiqi müəllimi professor Armud idi, skripkası da qoltuğunda idi. Onun ardınca bulud kimi bir yığın milçək və arı dükana doluşdu, çünki professor Armudun skripkası ətirli, sulu bir armudun yarısından hazırlanmışdı. Bu da məlumdur ki, milçəklər bütün şirin şeyləri çox xoşlayırlar. Çox vaxt professor Armud konsert verəndə tamaşaçılar salondan ona çıxırdılar:

– Ay professor, bir baxın, skripkanıza böyük bir milçək qonmuşdur, ona görə də səhv çalırınsız!

Bu vaxt professor çalmağını saxlayıb milçəyi o qədər qovardı ki, axır, skripkanın yayı ilə vurub öldürərdi.

Hərdən onun skripkasına bir qurd soxulub əyni-üyrü, uzun dəliklər açardı. Bu səbəbdən skripka xarab olar və professor səhv etməyib yaxşı çalmaq üçün özünə təzə birini almalı olardı.

Professor Armudun ardınca bostançı Kəvər gəldi. Onun alınına tökülmüş qalın kəkili və çox uzun bıqları var idi. Kəvər Çipollinoya şikayətlənib dedi:

– Bu bıqlar mənim başıma bələdir. Arvadım paltar qurutmaq istəyəndə mənə balkonda oturdub bıqlarımın ucalarını iki mıxa bağlayır və öz döşəkağlarını, köynəklərini və corablarını onun üstünə sərir. Mən də paltar quruyana

qədər günün altında oturmaliyam. Bax görürsənmi, bığ-larımın üstündə necə izlər qalıb?!

Doğrudan da, Kəvərin bığlarının üstündə taxta qısqac-ların izləri görünürdü.

Bir dəfə dükanə Minayaqlar ailəsi gəldi; bunlar ata ilə iki oğlu: Minayaq və Mınpəncə idi. Oğlanlar bircə dəqiqə də bir yerdə rahat dura bilmirdilər.

Çipollino soruşdu:

– Bunlar elə həmişə belə qərarlıdılar?

Ata Minayaq ah çəkib dedi:

– Nə danışırsınız?! Onlar indi hələ mələk kimi sakitdirlər. Mənim arvadım onları çimirdirəndə nə etdiklərini bir görəsiniz! Arvad onların ön ayaqlarını yu-yunca onlar arxa ayaqlarını çirkləndirirlər, dal ayaqlarını yuduqda bir də görürsən ki, qabaq ayaqları qapqaradır. Arvad bunlarla o qədər əlləşir ki, əldən düşür və hər dəfə düz bir qutu sabun işləyir.

Usta Gilə boynunun ardını qaşayıb soruşdu:

– Hə, nə deyirsiniz, uşaqların ölçülərini götürəkmi?

– Yox a, nə danışırsınız, məgər mən o qədər ayaqqabı sifariş verə bilərəmmi? Min cüt çəkmənin pulunu vermək üçün mən gərək ömrüm boyu işləyəm.

Usta Gilə onunla razılaşdı:

– Düzdür. Elə mənim dükanımda da o qədər dəri ta-pılmaz.

– Onda bir baxın görün, ayaqqabılardan hansıları lap çox yırtılmışdır. Heç olmasa, bir neçə cütünü dəyişdirərik.

Usta Gilə ilə Çipollino uşaqların dabanlarını və pəncələrini gözədən keçirdikləri vaxt Minayaqla Mınpəncə

var gücləri ilə çalışırdılar ki, sakit dayansınlar. Amma bunu o qədər də bacarmırdılar.

Çəkməçi dedi:

– Bəli, bu uşağın birinci iki cütünü, bir də ki üç yüzün-cü cütünü dəyişdirmək lazımdır.

Ata Minayaq tələsik cavab verdi:

– Yox, üç yüzüncü cüt hələ babatdır. Onun ancaq da-banlarını düzəldin.

– O biri oğlanın isə sağ tərəfdəki bir cərgə on başma-ğını dəyişmək lazımdır.

– Onlara həmişə tapşırıram ki, ayaqlarınızı yerə döy-məyin! Məgər bu uşaqlar yol getməyi bacarırlar ki? Gah tullanırlar, gah atılıb-düşürlər, gah bir ayaq üstündə hoppanırlar. Axırda da gör nə olur: bütün sağdakı ayaqqabılar o birilərdən tez yırtılmışdır. Bəli, biz Minayaqların günü bax belədir!

Usta Gilə yalnız əlini yellədi:

– Eh, elə bütün uşaqlar bir-birinin tayıdır! İstər iki-yaqlı, ya Mınpəncə olsun, ayaqlarında təkər var elə bil. Onlar elə tək bir ayaqlarında da min cüt çəkmə dağda bilirlər.

Axırda, Minayaqlar ailəsi sürünə-sürünə çıxıb getdi. Minayaqla Mınpəncə ayaqlarında təkər varmış kimi iti sürünüb getdilər. Ata Minayaq belə sürətli gedə bilmirdi, o bir qədər axsayırdı.

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Çipollinonun bərk susamış Mastino adlı iti lağa qoyması

Bəs, görəsən, Qabaq lələnin evciyi necə oldu? O qədər də xoş olmayan günlərin birində kavalər Pomidor yenə də dörd xiyar qoşulmuş karetasını sürüb gəldi, amma bu dəfə onun yanında on iki Lumucuq da var idi. Onlar sözsüz-sovsuz Qabaq lələni öz evciyindən qovdular, onun yerinə ora yekə bir keşikçi iti saldılar. Bu itin adı Mastino idi.

Pomidor yan-yörəsinə hədəylə baxıb dedi:

– Budur, baxın! İndi daha sizin bütün oğlanlarınız və hamıdan əvvəl, usta Gilənin öz evində saxladığı o kənardan gəlmə lüt oğlan mənə hörmət etməyi öyrənər.

Mastino boğuc səslə hürüb dedi:

– Doğrudur! Doğrudur!

Cənab Pomidor sözüünə davam etdi:

– O ki qaldı qoca axmaq Qabağa, bu it ona mənim əmrlərimə boyun əyməyi öyrədən. Əgər o, bir dam altında yaşamağı çox arzu etsə, onun üçün dustaqxanada həmişə rahat və əlverişli bir yer hazırdır. Orada hamıya yer çatır.

Mastino yenə də hürüb təsdiq etdi:

– Doğrudur, doğrudur!

Usta Gilə ilə Çipollino dükənin qapısı ağzında durub bunların hamısını götürür və eşidirdilər, ancaq qocaya heç cür kömək edə bilmirdilər.

Qabaq lələ qəmgin halda kürsünün üstündə oturub öz saqqalını yolurdu. Bu vaxt hər dəfə onun əlində bir çimdik tük qalırdı. Axır, lap saqqalsız qalmamaq üçün bu işdən əl çəkməyi qərara aldı və yavaş-yavaş ah çəkməyə başladı – axı sizin yadınızdadır ki, Qabaq lələnin ahları bol-bol idi!

Axırda, cənab Pomidor öz karetasına mindi. Mastino çəmənib oturdu və quyruğu ilə öz ağası ilə sağollaşdı.

– Bax yaxşı qoru ha! – deyər kavalər ayrılanda ona əmr verdi, xiyarları qamçıladı və kareta toz buludu içində çaparaq getdi.

Çox gözəl, bürkülü bir yay günü idi. Ağası getdikdən sonra Mastino evciyin qabağında bir qədər o baş-bu başa gəzindi, o, istidən dilini sallayıb quyruğu ilə yelpik kimi özünü yelləyirdi. Amma bunun bir köməyi olmadı. Mastinonu susuzluq əldən salmışdı, o fikirləşirdi ki, indi birçə stəkan sərin pivə heç də pis olmazdı. Yan-yörəsinə göz gəzdirib bir oğlan axtarırdı ki, yaxın bir meyxanaya pivə dalınca göndərsin, amma tərs kimi küçədə heç bir kəs yox idi. Doğrudur, çəkməçi dükəninin açıq qapısının ağzında Çipollino oturub səylə sapları mumlayırdı, amma ondan elə acı bir soğan qoxusu gəlirdi ki, Mastino onu çağırmağa cürət etmədi. Ancaq Çipollino özü gördü ki, it istinin təsirindən lap əldən düşüb. Çipollino fikirləşdi: “Əgər mən sənənin başına bir oyun açmasam, heç Çipollino deyiləm!”

Bürkü getdikcə daha da şiddətlənirdi, çünki günəş get-gedə daha artıq ucalırdı. Yazıq Mastino susuzluqdan yanırırdı! O fikirləşirdi: “Görəsən bu gün səhər mən nə

yemişəm? Bəlkə, yediyim şorbanın duzu artıq olub? Ağzım od tutub yanır, dilim də elə ağırdır ki, elə bil ondan yirmi girvənkə daş asılıb”.

Bu vaxt Çipollino qapıdan boylanıb baxdı. Mastino zəif səsle onu çağırırdı:

– Hey! Hey!

– Siz mənimləsinizmi, cənab?

– Sizinləyəm, sizinləyəm, ay oğlan! Zəhmət olmasa, tez qaçıb mənə bir qədər sərin limonad gətirin.

– Cənab Mastino, mən çox böyük şadlıqla gedərdim, ancaq məsələ bundadır ki, ağam bu saat bu çəkməni mənə yamamağa vermişdir, belə ki, heç cür qoyub gedə bilmərəm. Çox heyifsilənirəm.

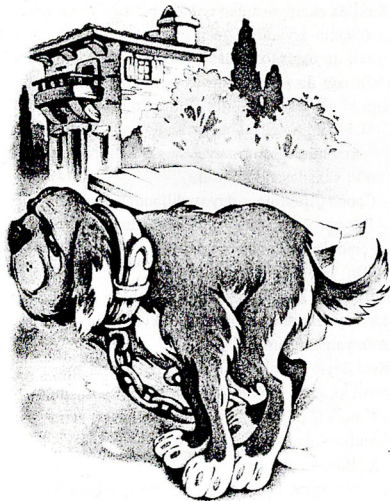
Çipollino daha artıq bir söz danışmayıb öz dükanlarına qayıtdı.

– Tənbəl, qanmaz! – deyə it donquldandı və boynuna bağlanmış zəncirə lənətlər yağdırmağa başladı ki, onun özünü meyxanaya qaçmağa qoymur.

Bir qədər sonra Çipollino yenə də göründü. İt zingildəyə-zingildəyə yalvardı:

– Cənab, bəlkə, siz mənə birca stəkan eləcə su verəsiniz?

– Çox şadlıqla verərdim, – deyə Çipollino cavab verdi, – ancaq bu saat ağam mənə buyurub ki, cənab keşişin ayaqqabılarını yamayım.

Sözün düzü, Çipollinonun yazıq itə ürəkdən yazığı gəlirdi ki, susuzluqdan yanır, ancaq Mastinonun peşəsi onun heç xoşuna gəlmirdi. Bundan başqa, Çipollino istəyirdi ki, cənab Pomidora bir dəfə də yaxşıca dərş versin.

Günorta saat üçə yaxın olanda günəş elə yandırmağa başladı ki, lap küçədəki daşları da tər basdı. Mastino az

qalmışdı ki, istidən və susuzluqdan qurusun. Axırda, Çipollino öz skamyasından qalxdı, bir şüşəyə su tökdü və usta Gilənin arvadının gecələr yaxşı yatmaq üçün içdiyi yuxu dərmanı tozundan bir qədər ora səpdi. Çipollino barmağı ilə şüşənin ağzını tutub onu dodaqlarına elə apardı ki, elə bil içir. Sonra əlini qarnına çəkib dedi:

– Bəh-bəh, nə gözəl, nə sərin, nə təzə sudur!

Mastinonun ağzının suyu elə axmağa başladı ki, halı bir anlıq yaxşılaşan kimi oldu.

– Cənab Çipollino, – deyə o dilləndi, – o su təmizdirmi?

– Bəs necə! Lap göz yaşından da durudur!

– İçində mikrob-zad yoxdur ki?

– Bu nə sözdür? Bu suyu iki məşhur professor təmizləyib və duruldub. Onlar mikrobları özlərinə saxlayıblar, suyu isə mənə veriblər, çünki mən onların ayaqqabılarını yamamışam.

Belə deyib Çipollino şüşəni yenə ağzına apardı və elə göstərdi ki, guya içir. Mastino təəccüblə soruşdu:

– Cənab Çipollino, bəs bu necə olur ki, sizin şüşəniz elə həmişə dolu qalır?

Çipollino cavab verdi:

– İş burasındadır ki, bu şüşəni mənə rəhmətlik babam bağışlamışdır. Bu şüşə sehrlidir və heç bir zaman boşalmır.

– Bəs mənə icazə verərsinizmi ki, bir azca, lap bircə udum da olsa, o sudan içim? Lap bircə udum?

– Bircə udum niyə? Nə qədər kefinizdir, için, – Çipollino cavab verdi, – axı mən dedim ki, mənim şüşəm heç bir vaxt boşalmır!

Bir gözünüzün önünə gətirin ki, Mastino nə qədər sevindi. O, Çipollinoya dalbadal təşəkkür edib ayaqlarını yaladı və qabağında quyruğunu buladı. O heç öz xanımları qrafinya Albalılara da bu qədər yaltaqlanmamışdı.

Çipollino şüşəni həvəslə Mastinoya uzatdı. İt şüşəni qarıb acgözlüklə, birməfəə dibinə qədər içdi. O, boş şüşəyə baxıb təəccüblə soruşdu:

– Bu nədir, hamısı qurtardı mı? Bəs siz mənə demişdiniz ki, şüşə...

Bu cümlənin axırını deyib qurtarmağa macal tapmamış, it yerə sərilib yatdı. Çipollino onun zəncirini açdı, iti çiyinə alıb qrafinya Albalılarla kavalər Pomidorun yaşadığı qəsrin yanına apardı. O, geri dönüb baxdıqda gördü ki, Qabaq lələ yenə də öz evciyinə yiyələnmişdir. Qoca başını pəncərəyə dirəyib pırtlaşq kürən saqqalını bayıra sallamışdı, onun üzündə böyük bir səvinc var idi.

Çipollino qəsrə yaxınlaşa-yaxınlaşa düşüncəyə düşürdü: “Yazıq it! Gərək məni bağışlayasan, amma mən gərək bu işi görəydim. Ancaq bilmirəm ki, ayıldıqdan sonra sərin

su üçün mənə necə razılıq edəcəksən!” Qəsrin darvazası açıq idi. Çipollino iti parkın içində otun üstünə qoyub mehribanlıqla tumarladı və dedi:

– Məndən kavalər Pomidora salam söylə. Qrafinyaların ikisinə də salam yetir.

Mastino ona xoş bir mırıltı ilə cavab verdi. O, yuxuda görürdü ki, bir dağ gölündə sərin suyun içində çimir. Üzə-üzə doyunca sudan içir, özü də yavaş-yavaş suya dönür; onun quyruğu su, qulaqları su və dörd pəncəsi fəvvarədən fışkıran su kimi yüngül və uzundur.

– Rahat yat! – deyər Çipollino əlavə etdi və qayıdıb kəndlərinə getdi.

BEŞİNCİ FƏSİL

Mərcanı lələnin qarıya oğrular üçün zəng asması

Çipollino kəndə qayıtdıqda gördü ki, Qabağın evciyinin dövrəsinə xeyli adam yığılmışdır. Adamlar yavaşcadan, öz aralarında mübahisə edirdilər. Belə görünürdü ki, onlar nədənsə bərk qorxuya düşmüşdülər.

Professor Armud qəmgin və qayğılı bir halda soruşdu:

– Görəsən, kavalər Pomidor yenə başımıza nə oyun gətirəcək?

Qabaq lələnin nəvəsi Qabaqça lələçə deyirdi:

– Elə bilirəm ki, bu işin axırı pis qurtaracaq. Hər necə olsa, onlar burada ağadrlar, buna görə də kefləri nə istəyir, edirlər.

Kəvərin arvadı həmin saat onunla razılaşdı və ərinin bığlarından cilov kimi yapışib çığırdı:

– Di tez ol, nə qədər ki bir xəta baş verməyib qayıt, get evə!

Hələ usta Gilə də nigranlıqla başını yırğalayıb deyirdi:

– Daha ikinci dəfədir ki, kavalər Pomidor axmaq yerinə qoyulub. O, yəqin ki, intiqam almaq fikrinə düşəcək!

Təkcə Qabaq lələ narahət deyildi. Onun cibində yənə nabat var idi. Orada olanların hamısını nabata qonaq etdi ki, bu sevincli hadisə ilə əlaqədar ağızları şirin olsun.

Çipollino bir konfet götürüb fikirli halda sora-sora dedi:

– Mən elə bilirəm ki, Pomidor belə asanlıqla təslim olmayacaq.

– Bəs onda... – Qabaq qorxuya düşərək ah çəkdi.

Onun üzündəki sevincli təbəssüm həmin saat yox oldu, elə bil ki günəş buludla örtüldü.

– Mən elə bilirəm ki, bizim birçə çarəmiz var: gərək evciyi gizlədək.

– Necə yəni gizlədək?

– Bu lap asan bir işdir. Əgər bu saray olsaydı, əlbəttə, gizlədə bilməzdik. Amma bu evcik elə xırdadır ki, onu cındırığanın əl arabasına qoyub aparmaq da olar.

Cındırığının oğlu Lobyaçə evə qaçıb həmin saat əl arabasını gətirib gəldi. Qabaq lələ qayğılı halda soruşdu:

– Siz evciyi arabayamı qoymaq istəyirsiniz?

O, qorxurdu ki, çox baha başa gəlmiş evi uçub dağılar. Çipollino gülə-gülə dedi:

– Heç qorxma, evciyinə heç bir şey olmaz!

Qabaq lələ yenə soruşdu:

– Bəs onu hara aparacağıq?

Usta Gilə təklif etdi:

– Hələlik aparıb mənim anbarıma qoymaq olar, qalanına sonra baxarıq.

– Birdən cənab Pomidor bundan xəbər tutdu, bəs onda necə olsun?

Bu vaxt hamı dönüb sanki buradan elə-belə ötüb keçən vəkil Noxuda baxdı. O, özünü elə göstərirdi ki, guya heç həmin adam deyildi. Vəkil birdən qızarıb and içə-içə dedi:

– Mən kavalər Pomidora heç bir vaxt heç nə demərəm. Mən xəbərçi deyiləm, namuslu bir vəkiləm.

Qabaq lələ qorxa-qorxa dedi:

– Axı anbarda evcik rütubət çəkib dağılar. Gəlsənə onu meşədə gizlədək?

Çipollino soruşdu:

– Bəs meşədə evin keşiyini kim çəkəcək?

Professor Armud dedi:

– Meşədə mənim tanışım Mərcanı lələ yaşayır. Evi ona tapşırmaq olar. Qalanına da sonra baxarıq.

Onlar belə də qərara aldılar. Bir neçə dəqiqənin içində evi əl arabasına yüklədilər, Qabaq lələ ah çəkə-çəkə evi ilə xudahafızlaşdı və öz nəvəsi Qabaqça lələçənin yanına getdi ki, bütün bu əziyətlərdən sonra dincəlsin. Çipollino, Lobyaçə və Armud evciyi meşəyə apardılar. Onu daşımaq çox çətin deyildi: evcik bir quş qəfəsindən ağır olmazdı.

Mərcanı lələ keçən ildən qalmış tikanlı, qalın bir şa-

balıd qabığının içində yaşayırdı. Bu mənzil çox dar idi, amma Mərcanı lələ bütün avadanlığı ilə onun içinə rahat yerləşmişdi. Onun əşyaları bir qayçı tayı, bir paslı ülgüc, bir saplı iynə, bir də pendir qabığından ibarət idi.

Mərcanı lələ gələnlərin xahişini dinləyib əvvəlcə yaman təşvişə düşdü:

– Belə böyük bir evin içində yaşamaqımı? Yox, mən buna heç bir vaxt razı olmaram. Bu, mümkün olan şey deyil! Bu yekə və bomboş sarayın içində mən tək-tənha nə edəcəyəm?! Elə öz şabalıd qabığının içində mənim üçün xoş keçir. Bilirsinizmi, belə bir məsəl var: “Öz evində qapı-divar da adamın üzünə gültür”.

Amma Mərcanı lələ Qabaq lələyə kömək etmək məsələsini bildikdə həmin saat razı oldu:

– Mən o qocaya həmişə rəğbət bəsləmişəm. Bir dəfə onu xəbərdar etdim ki, boynuna bir tırtıl girir. Axı demək olar ki, beləliklə, mən onu ölümdən qurtardım!

Evciyi böyük bir palıd ağacının kötüyünün dibinə qoydular. Çipollino, Lobyaçə və Armud Mərcanı lələnin bütün var-yoxunu təzə mənzilə daşımağa kömək etdilər. Sonra onunla xudahafızlaşib söz verdilər ki, bu yaxında şad xəbər gətirib gələcəklər.

Mərcanı lələ tək qaldıqda yaman təşvişə düşdü; bəlkə, birdən onun üstünə oğrular tökülüşdü! O belə fikirləşdi: “İndi ki mənim belə böyük bir evim var, əlbəttə, var-

yoxumu oğurlamaq istəyənlər olacaq. Kim bilir, bəlkə də, elə güman edəcəklər ki, nə bilim, nə cür xəzinəm var, ona görə də məni yuxuda öldürəcəklər!”

O fikirləşib bu qərara gəldi ki, qapıdan bir zəng assın və onun altından çap hərfəri ilə aşağıdakı sözləri yazıb divara vursun:

“Oğru cənablarından acizənə xahiş olunur ki, bu zəngi çalsınlar. Həmin saat onları içəri buraxarlar və öz gözləri ilə görüb inanarlar ki, burada oğurlanmalı heç bir şey yoxdur”.

Bu sözləri yazdıqdan sonra o sakitləşdi və gün batandan sonra rahatca yatdı. Gecə yarısı zəng səsi onu oyatdı. Mərcanı lələ pəncərədən boylanıb soruşdu:

– Kimdir?

Qaba bir səs cavab verdi:

– Oğrulardır!

Mərcanı lələ ayağa qalxa-qalxa dedi:

– Gəlirəm, gəlirəm! Zəhmət olmasa, bir qədər gözləyin, təkcə xalatomı çiynimə salım.

O, xalatomı geyinib qapını açdı və bütün evi nəzərdən keçirmək üçün oğruları içəri çağırırdı. Oğrular yekə qarasaqqallı, ucaboylu, heyvərə iki cavan idi. Onlar başlarının divara dəyib şişməməsi üçün növbə ilə yavaşca evin içinə boylanıb çox tezliklə yaqın etdilər ki, burada, doğrudan da, aparmalı bir şey yoxdur. Mərcanı lələ sevinib əllərini bir-birinə sürtə-sürtə soruşdu:

– Gördünüzümü, cənablar? İnandırmızımı?

Ümidləri boşa çıxmış oğrular mırıldandılar:

– Hm, hə...

Mərcanı lələ sözünə davam etdi:

– İnanın ki, sizi əliboş yola salmaq mənə yaman ağır gəlir. Söyləyin, sizə bir qulluq göstərə bilərəmmi? Saqqallarınızı qırmaq istəyirsinizmi? Burada mənim ülgücüm var, düzdür, köhnə ülgücdür: mənə ulu babamdan miras qalmışdır. Ancaq mənə elə gəlir ki, hələ də bir təhər qırxa bilər.

Oğrular razı oldular. Onlar paslı ülgüclə saqqallarını ala-yarımcıq qırıb ev sahibinə bir neçə dəfə razılıq etdilər. Ümumiyyətlə, belə məlum oldu ki, onlar uşaqlar-mış. Kim bilir, görəsən, necə olub ki, belə pis bir peşəyə baş qoşublar!

Mərcanı lələ yenə yatağına girib yuxuya getdi. Gecə saat ikidə onu ikinci dəfə zəng səsi oyatdı. Yenə də iki oğru gəlmişdi.

Mərcanı lələ onlara dedi:

– Gəlin içəri! Amma əlbəttə, bir-bir gəlin ki, ev uçmasın.

Bu oğruların saqqalları yox idi, amma birinin paltarının düymələri tökülmüşdü. Heç bircə düyməsi də yox idi! Mərcanı lələ ona iynə-sap bağışlayıb məsləhət gördü ki, gəzəndə ayaqlarının altına diqqətlə baxsın. O, oğrunu başa saldı:

– Bilirsinizmi, həmişə yolda yerə çoxlu düymə tökülmüş olur.

Bu oğrular da öz işlərinin dalınca getdilər. Sözün qısa-sı, hər gecə oğrular Mərcanı lələni yuxudan oyadırdılar: onlar zəngi çalıb evin içini yoxlayırdılar. Düzdür, əliboş

gedirdilərsə də, ancaq bu mehriban və hörmətçil xırdaca ev sahibi ilə tanış olmaqdan çox razı qalırdılar.

Beləliklə, görürsünüz ki, Qabaq lələnin evciyi yaxşı adamın əlində idi. İndi gəlin hələlik ondan ayrılmaq və baxıb görək, o biri yerlərdə nə var, nə yox.

ALTINCI FƏSİL

Əqrəbaları baron Portağal ilə hersoq Naringinin qrafinyaları yaman əziyyətlə salmaları və narahət etmələri

İndi biz görək qrafinya Albalıların qəsrinə bir göz yetirək. Siz, yaqın, başa düşsünüz ki, bu qrafinyalar bütün kəndin, oradakı evlərin, yerlərin, hətta qülləli kilsənin də sahibi idilər.

Çipollino Qabaq lələnin evciyini meşəyə apardığı gün qəsrdə yaman çaxnaşma var idi: xanımlara qohumları qonaq gəlmişdilər. Bu qonaqlar iki nəfər idilər: Baron Portağal və hersoq Naringi. Baron Portağal Xanım Böyük qrafinyanın rəhmətlik ərinin əmisi oğlu idi. Hersoq Naringi isə Xanım Kiçik qrafinyanın rəhmətlik ərinin dayısı oğlu idi. Baron Portağalın qarnı yaman yekə idi, amma burada heç bir təəccüblü şey yox idi, çünki onun işi-gücü elə yemək idi, çənəsinə yalnız ikicə saat, yatdıqda rahatlıq verərdi.

Baron Portağal hələ gənc zamanlarında bütün gün yediyni həzm edə bilmək üçün axşamdan səhərə qədər ya-

tardı. Ancaq sonra öz-özünə dedi: “Yatmaq yalnız vaxt itirməkdir: axı yatdıqda yeyə bilmirəm!” Buna görə o qərara aldı ki, gecələr də yesin, həzm etmək üçün sutkada yalnız ikicə saat vaxt ayırsın. Baron Portağalı doyura bilmək üçün onun bütün mahal boyu salınmış saysız-hesabsız mülklərindən hər gün cürbəcür yeməli şeylərlə dolu arabalar gəlirdi. Yazıq kəndlilər daha bilmirdilər ki, ona nə göndərsinlər. O, yumurtaları, meyvələri, tərəvəzləri, taxılları, suxarıları, piroqları yemişdi... Gətirilən şeyləri iki xidmətçi həmişə onun ağızına tıxırdı. Yorulduqda iki nəfər başqa xidmətçi onları əvəz edirdi.

Axırda, kəndlilər xəbər göndərdilər ki, daha heç bir yeməli şeyləri qalmayıb. Bütün mal-qaraları yeyilib qurtarmış, ağacların bütün meyvələri dərilmişdir.

– Onda ağacları mənə göndərin! – deyərək baron əmr verdi.

Kəndlilər ağacları da ona göndərdilər, o da ağacların yarpaqlarını və köklərini zeytun yağına batırıb üstünə duz səpib aşırıdı.

Axırda, bağdakı bütün ağaclar da qurtardıqda baron öz torpaqlarını satmağa və həmin pula yeməli şeylər almağa başladı. Bütün mülklərini satıb qurtardıqdan sonra Xanım Böyük qrafinyaya məktub yazdı ki, onu qonaq qəbul etsin. Sözü düzü, Xanım Kiçik qrafinya bundan çox da razı deyildi:

– Baron bizim bütün var-dövlətimizi yeyib qurtaracaq. Bizim qəsrimizi bircə boşqab makaron kimi ötürəcəkdir!

Xanım Böyük qrafinya ağlaya-ağlaya dedi:

– Sən mənim qohumlarımı qəbul etmək istəmirsən. Of, sən heç vaxt mənim yazıq, yoğun baronumu sevməmişən!

Kiçik qrafinya dedi:

– Yaxşı, sən öz qohumun baronu çağır gəlsin. Ancaq onda mən də yazıq, rəhmətlik ərimin dayısı oğlu hersoq Naringini çağıracağam.

Böyük qrafinya onu ələ sala-sala cavab verdi:

– Buyurub çağıra bilərsən. O ki cücədən də az yeyir. Sənin rəhmətlik yazıq ərinin qohumları ələ xırdaca və arıqdırlar ki, onları heç yerdən seçmək olmur. Amma mənim rəhmətlik yazıq ərimin qohumları hamısı ələ bil seçmədir; ucaboy, yoğun, təhər-töhürlü.

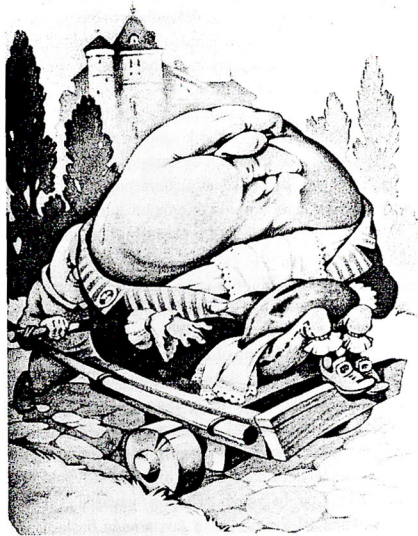
Doğrudan da, baron Portağal yaman görkəmli idi, lap bir verstlikdən dağ boyda görünürdü. Onun üçün həmin saat bir qulluqçu tutmalı oldular ki, onun qarnını gəzdirsin – baron öz yekə qarnını özü çəkə bilmirdi.

Pomidor cındırçı Lobyanın dalınca adam göndərdi ki, öz əl arabasını götürüb qəsrə gəlsin. Amma Lobyə öz arabasını tapa bilmədi – axı siz bilirsiniz ki, onun oğlu Lobyəyə həmin arabanı götürüb aparmışdı. Buna görə də Lobyə daşçıların əhəng daşdığı xırdaca əl arabasına bənzər bir şey gətirib gəldi.

Cənab Pomidor baron Portağala öz yekə qarnını xırdaca arabaya qoymağa kömək edib çıxırdı:

– Hə, çək, apar!

Lobyə var gücü ilə sınıq-salxaq əl arabasının dəstəklərindən yapışmışdı, amma onu birçə santimetr də yerindən tərpədə bilmədi: baron ələ indicə möhkəm nahar etmişdi. İki nəfər də xidmətçi çağırıldı. Axır, onların köməyi ilə baron parkın xiyabanlarında kiçik bir gəzintiyyə çıxma bildi. Bu vaxt əl arabasının təkəri tez-tez ən iri və

iti daşlara ilişirdi. Bu təkənlər yazıq baronun qarnını ələ incidirdi ki, onu soyuq tər basmışdı. O çıxırdı:

– Yavaş, yavaş, burada daş var!

Lobyə ilə xidmətçilər diqqətli olub yoldakı bütün daşlardan kənar ötürüb keçməyə başladılar. Amma bu dəfə əl arabası çuxura düşdü. Baron zarıldı:

– Hey, maymaqlar, Allah xatirinə, çuxura salmayın!

Ancaq bu təkənlərə və zədələnmələrə baxmayaraq, baron yolda da öz sevimli işindən əl çəkirdi, Xanım Böyük qrafinyanın ona qolyanaltı hazırladığı qızarmış hind toyuğunu iştahla gəmirirdi.

Hersoq Naringi də xanımlar və xidmətçilər üçün xeyli iş açmışdı. Xanım Kiçik qrafinyanın qulluqçusu yazıq Çiyələkcik səhərdən-aşağa qədər Naringinin köynəklərini ütüləyirdi. O, ütülədiyi paltarları gətirib gəldikdə hersoq narazı halda üz-gözünü turşudub finxırır, içini çəkir, sonra da şkafin üstünə dırmaşib çıxırır, bütün evi başına yığırdı:

– Ay dad, imdad, öldüm!

Xanım Kiçik qrafinya elə qaçaraq gəldi ki, az qala, yıxılıb başı yarılaçaqdı.

– Əziz Naringi, sənə nə oldu?

– Of, sizin evdə köynəklərimi elə pis ütüləyiblər ki, çarəm bir-cə ölməkdir! Görünür, mən bu dünyada daha heç bir kəsə görə deyiləm!

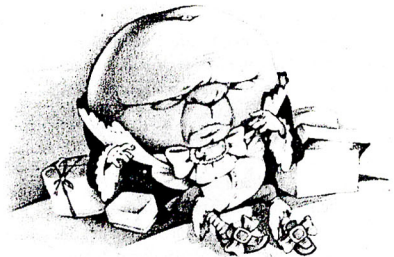
Onu dilə tutub ölmək fikrindən daşındırmaq üçün Xanım Kiçik qrafinya öz rəhmətlik ərinin ipək köynəklərini bir-bir Naringiyə bağışladı. Hersoq yavaşca şkafdan düşdü, köynəkləri əyninə geyib yoxlamağa başladı. Bir qədər sonra onun otağından yenə çıxırtı qopdu:

– Aman Allah, öldüm!

Xanım Kiçik qrafinya əlini ürəyinin üstünə qoyub yenə qaça-qaça onun yanına gəldi.

– Əzizim Naringi, nə oldu?

Hersoq güzgünün üstündən çıxırdı:

– Mən yaxalıgımın ən yaxşı düyməsini salıb itinmişəm. Daha dünyada yaşamaq istəmirəm! Bu ağır itkiyə dözmək olmaz.

Hersoqu sakitləşdirmək üçün Kiçik qrafinya axırda rəhmətlik ərinin bütün taxma düymələrini ona bağışladı. Bunlar isə qızıldan, gümüşdən və qiymətli daş-qaşdan idi. Sözlün qıyası, hələ heç gün batmamışdı ki, Xanım Kiçik qrafinyanın cavahiratından özünə heç bir şey qalmamışdı, hersoq Naringi isə çamadanlar dolusu bəxşişlər alıb şad-sevincək əllərini bir-birinə sürtürdü.

Qohumlarının həddən artıq acgözlükləri qrafinyaları yaman narahat edib acıqlandırmışdı. Onlar da öz acıqlarını ata-anadan yetim qalmış bacıoğulları yazıq Albalcığı tökürdülər. Xanım Böyük qrafinya onun üstünə çıxırır deyirdi:

– Ay müftəxor! Bu saat get, məsələlərini həll et!

– Mən hamısını həll etmişəm.

Xanım Kiçik qrafinya ona acıqlı-acıqlı ömr etdi:

– Başqalarını həll et!

Albalıçq başını aşağı salıb başqa məsələləri həll etməyə getdi. O hər gün o qədər məsələ həll edirdi ki, bir neçə dəftəri yazıb doldururdu və bir həftənin içində onun dəftərləri dağ boyda qalandı.

Qohumları gəlidiyi gün qrafinyalar tez-tez Albalıçığa acıqlanırdılar:

– Burada nə veyillənirsən, ay tənbel?

– Eləcə bir az parkda gəzmək istəyirdim...

– Parkda baron Portağal gəzir, ora sən kimi avaraların yeri deyil. Bu saat rədd ol, dərslərini öyrən!

– Axı mən dərslərimi çoxdan öyrənmişəm.

– Get sabahkıları öyrən!

Sözəbaxan Albalıçq gedib sabahkı dərslərini öyrənirdi. O hər gün o qədər dərslər öyrənirdi ki, bütün dərslər kitablarını daha əzbərdən bilirdi və qəsrin kitabxanasında olan bütün kitabları oxumuşdu. Amma qrafinyalar Albalıçığın əlində kitab gördükdə

daha da bərk acıqlanırdılar:

– Bu saat kitabı yerinə qoy, dəcəlin biri! Kitabı cırsarsan.

– Bəs mən kitabsız dərslərimi necə öyrənirəm?

– Əzbərdən öyrən!

Albalıçq öz otağına gedib, əlbəttə, kitabsız həmişə öyrənir, öyrənirdi. Belə dincəlmədən dərslə məşğul olmaq-

dan onun başı ağrımağa başlayırdı, onda qrafinyalar yenə də onun üstünə çıxırırdılar:

– Sən elə həmişə azarlayırsan, çünki həddən çox fikirləşirən! Fikirləşməkdən əl çək, onda bizim də davadərmana xərcimiz az çıxar.

Sözün qıyası, Albalıçq hər nə edirdisə, qrafinyalar ondan razı qalmırdılar. Albalıçq heç bilmirdi, necə etsin ki, onu yenə də danlamasınlar, o özünü yaman bədbəxt hesab edirdi. Bütün qəsrdə onun tək birəcə dostu vardı, o da xidmətçi Çiyələkcik idi. Heç kəsin sevmədiyi bu solğun üzrlü, eynəkli, xırdaca oğlana Çiyələkciyin yazığı gəlirdi. Çiyələkcik Albalıçıqla çox mehriban dolanırdı və axşamlar Albalıçq yatmaq üçün yerinə girdikdə Çiyələkcik gizləncə ona dadlı bir şey gətirib verərdi.

Amma bütün dadlı şeyləri nahar vaxtı baron Portağal yemişdi, bu axşama bir şey qalmamışdı. Hersoq Naringi də şirin bir şey yemək istəyirdi. O, dəsmalı yerə salıb bufetin üstünə çıxdı və fəryad qopardı:

– Məni tutun, yoxsa özümü aşağı ataram!

Fəqət bu dəfə dad-fəryad ona kömək etmədi: baron Portağal Naringiyə heç fikir verməyib şirini rahat-rahat yeyib qurtardı. Xanım Kiçik qrafinya bufetin qarşısında diz çöküb ağlaya-ağlaya öz əziz qohumuna yalvardı ki, ömrünün bu çiçəklənən çağında özünü öldürməsin. Əlbəttə, onun aşağı düşməyə razı olması üçün gərək ona bir hədiyyə verilsəydi, ancaq qrafinyanın daha heç bir şeyi qalmamışdı. Axırda, hersoq Naringi başa düşdü ki, daha burada əlinə bir şey keçməyəcək. Bir xeyli şərt-şurtdan sonra kavalər Pomidorun köməyiylə aşağı düşməyi qərara

aldı. Pomidor nigaranlıqdan və gücəndiyindən tamam tər içində idi.

Elə həmin dəqiqə cənab Pomidora xəbər verdilər ki, Qabaq lələnin evciyi sirli bir surətdə yoxa çıxmışdır. Kavalər Pomidor daha çox götür-qoy etməyib həmin saat Şahzadə Lumuya bir şikayət göndərüb xahiş etdi ki, kəndə iyirmi nəfər polis Lumucuq göndərsin.

* * *

Lumucuqlar ertəsi gün gəldilər və həmin saat kənddə qanun-qayda qoydular, bütün evləri gəzib rastına çıxanları tutub dustaq etdilər. Ən əvvəl tutululardan biri də usta Gilə idi. O, boş vaxtlarında boynunun ardını qaşımaq üçün, bizini də götürüb deyinə-deyinə polislərin ardınca düşdü. Amma Lumucuqlar bizi ondan aldılar və usta Giləyə dedilər:

– Sənin dustaqxanaya silah aparmağa ixtiyarın yoxdur!

– Bəs mən boynumun ardını nə ilə qaşıyacağam?

– Qaşınmaq istədikdə bizim böyüklərdən birinə deyərsən, biz sənin başını lap yaxşıca qaşıyarıq!

Belə deyib Lumucuq çəkməçinin boynunun ardını öz iti qılıncı ilə qaşdı.

Professor Armudu da tutdular. O, skripkasını və bir də şam götürməyə icazə istədi.

– Şam sənin nəyinə gərəkdir?

– Arvadım deyir ki, qəsrin zirzəmisini çox qaranlıqdır, amma mən gərək təzə notlar öyrənəm.

Sözün qısa, kəndin bütün əhalisi dustaq edildi. Yalnız cənab Noxuda dəymədilər, çünki o vəkil idi. Bir də Kəvərə dəymədilər, çünki onu tapa bilmədilər. Qabaq lələ Lumucuqların ardınca düşüb öz adəti üzrə ah çəkəkəkə gedirdi. Zabit ondan acıqlı-acıqlı soruşdu:

– Niyə belə tez-tez ah çəkirsən?

– Bəs ah çəkməyib nə edim?! Bütün ömrüm boyu işləmişəm, qazandığım ancaq bu ahlər olub. Hər gün bir ah qazanmışam. İndi sinəmdə bir neçə min ah yığışib. Axı onları gərək bir tərər çölə çıxaram da!

Qadınlardan bircə Qabaqca lələcəni tutmuşdular, ancaq dustaqxanaya getmək istəmədiyindən polislər onu vurublar. Bu müddətdə o, Turpça adlı bir qızla barının üstündə oturub dik-dik polislərə tamaşa edirdi. Hələ Lumucuqlar onların yanından ötüb keçəndə soruşdular ki, bu yaxınlarda bir yerdə “Çipollino” adlı qorxunc bir üsyançıyı görməyiblər ki. Cavabında ikisi də çığırdılar:

– Görmüşük, görmüşük! Elə bu saat sizin zabitin üç-künc papağının altına girdi!

Belə deyib uşaqlar bərkədən gülə-gülə qaçıb getdilər.

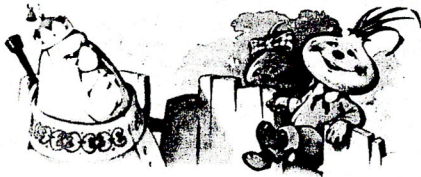
Həmin gün Çipollino ilə Turpça kəşfiyət aparmaq üçün qəsrin yanına getdilər. Çipollino qərara almışdı ki, hər necə olursa-olsun, gərək dustaqları xilas etsin, əlbəttə, Turpça da hər barədə ona kömək etməyə söz vermişdi.

YEDDİNCİ FƏSİL

Cənab Cəfərinin elanlarına Albalıçığın fikir verməməsi

Qrafinya Albalıların qəsri bir təpənin üstündə idi. Onun dövrəsində böyük bir park vardı. Parkın qarşısında bir elan asılmışdı. Onun bir üzündə “İçəri girmək qadağandır”, o biri üzündə isə “Çıxmaq qadağandır” yazılmışdı. Elanın bir tərəfi kənd uşaqları üçün idi ki, onlar parkın dəmir çəpərindən içəri aşmasınlar. O biri – tərs üzü isə Albalıçıq üçün idi ki, o da parkdan çıxıb kəndə, uşaqların yanına getməyi heç ağılına da gətirməsin.

Albalıçıq parkın içində tək-tənha gəzirdi. O, hamar yollarda yavaş-yavaş addımlayır, həmişə fikir verirdi ki, bilmədən bir çiçəyə ayaq basmasın və ləkləri tapdalamasın. Mürəbbisi cənab Cəfəri bütün parkda elanlar asmış və bunlarda göstərmişdi ki, Albalıçığa nə etməyə icazə verilir və nələr qadağandır. Belə ki, içərisində qızıl balıqlar olan hovuzun yanında bu cür yazı asılmışdı: “Al-

balıçığa əlini suya soxmaq qadağandır!” Burada başqa belə bir elan da vardı: “Hər kəs otları əzsə, bu sözləri iki min dəfə yazmalıdır: «Mən tərbiyəsiz oğlanam»”. Bütün bu yazıları Albalıçığın ev müəllimi və tərbiyəçisi cənab Cəfəri yazmışdı.

Oğlan bir dəfə öz nəcəbətli xalalarından icazə istəmişdi ki, o da heybələrini bayraq kimi oynadaraq qəsrin yanından şən-şən, hoppana-hoppana keçən uşaqlarla bir yerdə kənd məktəbinə getsin. Amma Xanım Böyük qrafinyanın buna bərk acığı tutmuşdu:

– Necə ola bilər ki, qraf Albalı cürbəcür adı kəndlilərlə bir skamyada otursun! Belə bir şey ola bilməz!

Xanım Kiçik qrafinya da təsdiq edib demişdi:

– Albalılar heç vaxt bərk məktəb skamyasında oturmayıblar! Belə bir şey olmamışdır və heç bir zaman olmayacaqdır!

Axırda, Albalıçığa cənab Cəfərinin ev müəllimi tutdular. Onun çox qəribə bir xasiyyəti var idi ki, həmişə gözlənilmədən və yersiz şəkildə haradansa peyda olardı. Məsələn, Albalıçıq dərslərini hazırlayanda, yazı öyrənərkən mürəkkəbqabının içinə girmiş bir milçəyə diqqət yetirəndə həmin saat cənab Cəfəri haradansa ortaya çıxardı. O, qırmızı və göy damalı, yekə cib yaylığını çıxarıb bərkədən burnunu silər və yazıq Albalıçığı danlamağa başlayardı:

– Öz işlərindən ayrılıb milçəklərə tamaşa edən oğlanların vay halına! Elə bütün bədbəxtliklər buradan başlanır. Bir milçəyin dalmca o biri milçək, sonra üçü-cüsü, dördüncüsü, beşincisi... Sonra da belə oğlanlar

gözlərini hörümçöklərə, pişiklərə və başqa heyvanlara zilləyib, əlbəttə, dərslərini hazırlamağı unudurlar. Amma dərslərini öyrənməyənlər tərbiyəli oğlan ola bilməzlər. Tərbiyəsiz oğlan da etibarlı adam ola bilməz. Etibarsız adam da gec-tez dustaqxanaya düşər. Ey Albalicıq, deməli, əgər həbsxanada can vermək istəmirsənsə, daha milçəklərə baxma!

Əgər Albalicıq dərstdən sonra albomunu ölinə alıb bir qədər şəkil çəkmək istəsə, bir də görürdü ki, cənab Cəfəri yenə də burada hazırdır. O, həmin saat dama-dama yaylığını çıxarıb açacaq və yenə də öz sözlərini sadalayacaq:

– Vay o oğlanların halına ki, vaxtlarını cızma-qaraya sərf edirlər! Onlar böyüyəndə nə olacaqlar? Ən yaxşı halda, rəngsaz olacaqlar, bunlar həmin çirklə, cır-cındır geyinmiş yoxsullardır ki, bütün günü divarlara naxış çəkir, sonra da elə layiq olduqları üçün dustaqxanaya düşürlər. Ey Albalicıq, məgər sən həbsxanaya düşmək istəyirsənmi? Bir düşün, ey Albalicıq!

Albalicıq dustaqxanadan qorxdu-ğu üçün heç bilmirdi ki, nə iş gör-sün. Xoşbəxtlikdən elə vaxt olurdu ki, cənab Cəfəri ya bir qədər yatır, ya da ləzzət almaq üçün oturub bir şüşə üzüm arağı içirdi. Az-az olan belə dəqiqələrdə Albalicıq azad idi. Amma cənab Cəfəri elə bir hiylə işlətmişdi ki, belə vaxtlarda da özünü Albalicığın yadına salırdı: o hər bir yerdən nəsihətverici yazılar asmışdı.

Bunların sayəsində o, hərdən bir saat artıq mürgüləyə bi-lirdi. Qol-budaqlı bir ağacın kölgəsində dincəldiyi zaman arxayın olardı ki, tərbiyə verdiyi uşaq vaxtını boş keçirmir və parkda gəzə-gəzə faydalı nəsihətləri öyrənir. Amma Albalicıq bu elanların yanından keçəndə həmişə gözlü-yünü çıxarırdı. Beləliklə, o, lövhələrdə nə yazıldığını görməz və öz istədiyi şeylər barədə rahatca fikirləşərdi.

Bəli, Albalicıq öz istədiyi şeylər barədə fikirləşə-fikirləşə parkda gəzirdi. Birdən kiminsə onu çox nazik bir səslə çağırıldığını eşitdi:

– Cənab Albalicıq! Cənab Albalicıq!

Albalicıq dönüb baxdı və çəpərin o tayında elə özü yaşda yoxsul geyimli, şən və ağıllı bir oğlan gördü. Oğ-lanın arxında on yaşında bir qız da gəlirdi. Onun saçla-rı elə hörülmüşdü ki, hörüyü qırmızı turpun quyruğuna bənzəyirdi.

Albalicıq hörmətlə salam verib dedi:

– Salam, cənablar! Mən sizi tanımaq şərəfinə nail deyiləm, amma sizinlə tanış olmaq mənim üçün çox xoş olardı.

– Yaxşı, bəs niyə yaxın gəlmirsiniz?

– Təəssüf ki, gələ bilmərəm, burada bir elan asılmışdır ki, mənə kənd uşaqları ilə danışmaq qadağandır.

– Biz elə kənd uşaqlarıyıq da, siz ki daha bizimlə da-nışırırsınız!

– Hə, elə isə, bu saat sizin yanınıza gələrəm!

Albalicıq çox tərbiyəli və utancaq bir oğlan idi, amma yeri gələndə cürətlə, hünərlə iş görməyi bacarırdı. O, otu tapdalamanın qadağan olduğunu yaddan çıxarıb düm-

düz otların üstü ilə addımladı və hasarın lap şəbəkəsinə yaxınlaşdı.

– Mənim adım Turpçadır, – deyə qız tanışlıq verdi, – bu da Çipollinodur.

– Çox xoşdur, xanım. Çox şadam, cənab Çipollino. Mən sizin barənizdə eşitmişəm.

– Kimdən eşidibsiniz?

– Kavalər Pomidordan.

– Hə, yəqin ki, o mənim barəmdə heç bir yaxşı söz deməmişdir.

– Əlbəttə, yox. Amma elə buna görə də mən fikirləşirdim ki, siz, yəqin, çox yaxşı oğlansınız. İndi görürəm ki, yanılmamışam.

Çipollino gülümsündü:

– Bu lap gözəl! Yaxşı, bəs biz niyə bir-birimizlə rəsmi danışib “siz” deyirik, elə bil ki qoca saray adamlarıyıq. Gəlin bir-birimizə “sən” deyə müraciət edək!

Albalıçq həmin saat mətbəxin qapısına vurulmuş yazını yadına saldı; orada yazılmışdı: “Heç bir kəsə «sən» demək olmaz”. Müəllim bir dəfə Albalıçqın Çiyələkcik ilə dostcasına söhbət etdiyini gördükdən sonra bu elanı yazıb asmışdı. Buna baxmayaraq, Albalıçq indi bu qaydanı da pozmağı qərara aldı, şən bir halda cavab verdi:

– Razıyam. Bir-birimizə “sən” deyib danışaq.

Turpça bundan çox razı qaldı:

– Mən sənə nə demişdim, Çipollino? Görürsən, Albalıçq lap yaxşı oğlandı!

– Sizə təşəkkür edirəm, xanım, – deyə Albalıçq baş əydi, ancaq həmin saat qızarıb sadəcə əlavə etdi, – sağ ol, Turpçacan!

Onlar üçü də şən-şən gülüşdülər. Əvvəlcə Albalıçq ağzının bir tərəfi ilə gülümsündü. O, cənab Cəfərinin nəsihətlərini yaddan çıxarmamışdı; müəllim dəfələrlə demişdi ki, tərbiyəli oğlanlara bərkədən gülmək yaraşmaz. Ancaq sonra Çipollino ilə Turpçanın bərkədən qəhqəhə çəkib güldüklərini eşitdikdə Albalıçq da ürəkədən gülməyə başladı.

Qəsrə də heç vaxt belə ucadan şən qəhqəhə eşidilməmişdi. Nəcəbatlı qrafinyalar hər ikisi bu dəqiqədə eyvanda oturub çay içirdilər.

Xanım Böyük qrafinya qəhqəhə gurultularını eşidib dedi:

– Mən nəsə qəribə bir gurultu eşidirəm!

Xanım Kiçik qrafinya da başı ilə təsdiq edib dedi:

– Mən də bir cür səslər eşidirəm, yəqin ki, yağış səsidir.

Xanım Böyük qrafinya öyrədici bir əda ilə cavab verdi:

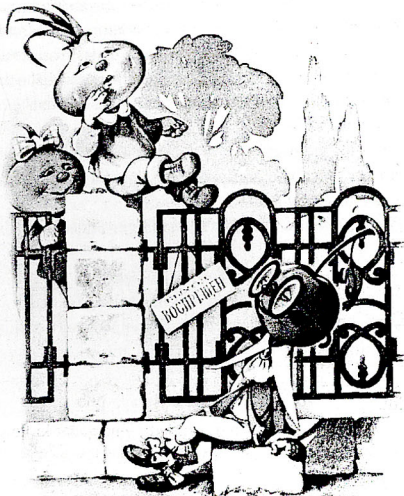
– Bacıcığım, cürət edib sizə söyləyə bilərəm ki, heç bir yağış-filan yoxdur.

– Yoxdursa, olacaq! – deyə Xanım Kiçik qrafinya ona qəti etiraz edib göyə baxdı ki, orada öz sözlərini təsdiq edən əlamətlər tapsın.

Amma göyün üzü elə təmiz idi ki, elə bil beş dəqiqə bundan əvvəl süpürüb yumuşdular. Orada heç xırdaca bir bulud da görünmürdü.

Xanım Böyük qrafinya yenidən sözə başladı:

– Elə güman edirəm ki, bu bizim fəvvarənin gurultusudur.

– Bizim fəvvarə guruldaya bilməz. Sizə məlumdur ki, onun suyu yoxdur.

– Yəqin ki, bağban onu düzəldib.

Pomidor da bu qərribə gurultunu eşidib təşvişə düşdü. O fikirləşdi: “Qəsrin zirzəmisində xeyli dustaq var. Gərək ehtiyatlı olaq ki, bir cəncəl çıxmasın!” O, parkı gəzib yoxlamağı qərara aldı və birdən qəsrin dalında, kəndə gedən yol tərəfdə bir-birilə şən-şən söhbət edən üç uşağa rast gəldi. Əgər göy yarılsa və oradan yerin üzərinə mələklər yağsaydı, kavalər Pomidor bu qədər təəccüb etməzdi. Albalıçıq onu tapdıyıb! O, iki cındır uşaqla dost kimi söhbət edir! Hələ bu harasıdır: cənab Pomidor bu cındırlardan birinin onu bu yaxınlarda acı göz yaşları tökməyə məcbur edən həmin oğlan olduğunu o saat bildi!

Kavalər Pomidor quduza döndü. Üzü elə od tutub alışdı ki, əgər yaxınlıqda yanğınsöndürənlər olsaydı, həmin saat haray salardılar. Pomidor bərkədən çığırdı:

– Cənab qraf!

Albalıçıq dönüb baxdı, rəngi ağardı və o, şəkəkəyə qı-sıldı.

– A dostlarım, – deyə o pıçıldadı, – nə qədər ki Pomidor hələ uzaqdadır, tez olun, qaçın. Mənə o, heç bir şey edə bilməz, amma sizin işiniz xarab olar! Xudahafiz.

Çipollino ilə Turpça daban alıb var gücləri ilə qaçdılar, amma hələ xeyli müddət arxadan kavalərin acıqlı çığırtularını eşitdilər. Turpça ah çəkib dedi:

– Bu dəfəlik bizim səfərimiz baş tutmadı!

Amma Çipollino yalnız güllümsündü:

– Ancaq mənə elə gəlir ki, bu gün çox uğurlu gündür. Biz yeni bir dost qazandıq, bu özlü elə az şey deyil!

Bu yeni dost, yəni Albalıçq tək qaldıqda həm kavalər Pomidordan, həm müəllim Cəfəridən, həm Xanım Böyük və Kiçik qrafinyalardan, həm də baron Portağal və hersoq Naringidən çox şiddətli bir cəza alacağını, başına çox cəncəl açılacağını gözləyirdi. Adlı-sanlı qohumların hər ikisi çoxdan başa düşmüşdürlər ki, Albalıçqın zəhləsini tökən hər bir adamdan xalaları qrafinyaların xoşu gəlir və buna görə də yetim oğlanı sancmaq fürsətini əldən vermirdilər. Bütün bunlara o, çoxdan öyrəşmişdi.

Amma bu dəfə Albalıçqın dərdi elə bir boğazında düynələnib qalmışdı, o, göz yaşlarını güclə saxlayırdı. Bütün bu hay-küylər, danlaqlar, hədələr onu əsla qorxutmurdu. Hər iki qrafinyanın zəhlətökən cırıltılı çığırtıları, cənab Cəfərinin darıxdırıcı nəsihətləri və hersoq Naringinin küt lağlağları onun vecinə deyildi! Amma bununla yanaşı, o özünü çox bədbəxt sayırdı. Ömründə birinci dəfə idi ki, özünə dostlar tapmışdı, birinci dəfə doyunca söhbət etmiş və ürəkdən gülmüşdü, ancaq budur, yenə də tək-tənha qalmışdır...

Çipollino ilə Turpça təpə aşağı qaçdıqları dəqiqədən bəri Albalıçq onları həmişəlik itirmişdi. Görəsən, bir də onları görə biləcəkdimi? Albalıçq o uşaqlarla bir daha azadlıqda ola bilmək üçün hər şeyindən keçməyə hazır idi. Elə bir azadlıq ki, orada heç bir elan və qadağa yoxdur, orada otların üstündə qaçmaq və çiçəkləri dərmək olar!

Albalıçq ömründə birinci dəfə öz qəlbində dərd adlanan o qəribə və dözülməz ağrını duydu. Bu onun üçün yaman ağır idi və Albalıçq hiss etdi ki, belə bir dərdə dözə bilməyəcəkdir. Yerə yığılıb ümitsiz halda hönkürə-

hönkürə ağıladı. Kavalər Pomidor onu qaldırıb bir düyünçə kimi qoltuğuna vurdu və xiyaban ilə qəsərə sarı yönəldi.

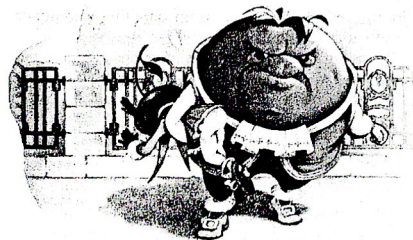
SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Doktor Şabalıdın qəsrədən qovulması

Albalıçq bütün axşamı ağıladı. Hersoq Naringi elə onu bilirdi ki, Albalıçqı daha da cırnatsın. Ona deyirdi:

– Bizim gənc qraf başdan-başə əriyib göz yaşına dönəcək. Albalıçqdan, bəlkə, tək bir cə çəyirdək qalacaq!

Çox kök adamların bəzilərində olduğu kimi, baron Portağalın da ürəyində bir azca mehribanlıq qalmışdı. Albalıçqın könlünü almaq üçün öz tortundan xırdaca bir parçanı ona təklif etdi. Düzdür, bu parça çox xırdaca, vurtut bir cə qırıq idi, amma baronun yaman qarınqulu oldu-

ğunu nəzərə alsaq, onun bu əliaçıqlığını qiymətləndirmək lazımdır.

O ki qaldı qrafinyalara, onlardan heç biri Albalıcığı sakitləşdirməyə əsla çalışmış, hələ onun göz yaşlarını lağa da qoyurdular. Xanım Böyük qrafinya dedi:

– Bizim bacıoğlu parkdakı xarab olmuş fəvvarəni əvəz edə bilər!

Xanım Kiçik qrafinya onu ələ salıb söylədi:

– Göz yaşı fəvvarəsi!

Cənab Cəfəri Albalıcığı belə hədələdi:

– Sabah mən sənə üç min dəfə bu sözləri yazdıracağam:

“Mən süfrə başında ağlamamalıyam, çünki beləliklə, yaşlıların yeməyi həzm etmələrinə mane oluram”.

Axırda gördülər ki, Albalıcıq ağlamaqdan əl çəkmək fikrində deyil, onu yatmağa göndərdilər...

Çiyələkcik yazıq oğlanı əlindən gəlidiyi qədər sakitləşdirməyə çalışdı, amma heç bir fayda vermədi. Qızıcığaz o qədər kədərlandı ki, özü də ona qoşulub ağlamağa başladı.

Xanım Böyük qrafinya onu hədələyib dedi:

– Bu saat zırılıtnı kəs, sarsaq qız, yoxsa səni qovaram!

Albalıcıq dərdindən hətta azarladı. Onu ələ bir titrətmə tutdu ki, altındakı çarpayısı da əsir, öskürəyinin səsinə işə pəncərələrin şüşələri cingildəyirdi. O sayıqlaya-sayıqlaya həmişə çağırırdı:

– Çipollino! Çipollino! Turpça! Turpça!

Cənab Pomidor söylədi ki, uşaq, yəqin, qəsrin dövrəsində gəzişən dəhşətli cinayətkardan bərk qorxduğuna

görə xəstələnmişdir. O, xəstə uşağı sakitləşdirmək üçün dedi:

– Günü sabah əmr edib onu tutduracağam.

Albalıcıq hıçqıra-hıçqıra dedi:

– Ay aman, yox, yox, siz Allah, lazım deyil! Yaxşısı budur, məni tutun, ən qaranlıq və dərin zirzəmiyə salın, ancaq Çipollino ilə işiniz olmasın. Çipollino ələ yaxşı oğlandır ki... O mənim ən yaxşı dostumdur!

Cənab Cəfəri qorxuya düşdü, bərkdən burnunu silib dedi:

– Uşaq sayıqlayır. Halı yaman ağırdır!

Ən adlı-sanlı həkimlərin dalınca adam göndərdilər. Əvvəlcə doktor cənab Milçəkqıran gəlib qurumuş milçəklərdən hazırlanmış su dərmanı yazdı. Ancaq bu sulu dərmanın heç bir köməyi olmadı. Sonra doktor Meşə gilası gəldi, o bildirdi ki, qurumuş milçəklər bu cür xəstələr üçün çox qorxuludur. Çox yaxşı olar ki, xəstəni yapon meşə gilası şirəsində islanmış dōşəkağılara bürünsünlər. On iki dōşəkağını meşə gilası şirəsində islatdı, amma Albalıcığın halı yaxşılaşmadı.

Doktor Ənginar belə təklif etdi:

– Mənim fikrimcə, onun yan-yörəsinə çiy ənginar düzmək lazımdır.

Çiyələkcik qorxuya düşüb soruşdu:

– Onlar tikanlı olmalıdır?

– Əlbəttə, yoxsa dərmanın heç bir xeyri olmaz.

Albalıcığı ləkdən təzəcə dərilməmiş çiy ənginarla müalicə etməyə başladılar. Yazıq oğlan tikanların acısından qışqırtır və çırpınırdı, ələ bil onun dərisini soyurdular.

Doktor Ənginar əllərini bir-birinə sürtə-sürtə deyirdi:
– Bax görürsünüzmü? Gənc qrafa dərman yaman təsir edir. Bu müalicəni davam etdirin.

Məşhur professor cənab Kahi-İspanaq uca səsle dedi:
– Bütün bunlar boş-boş şeylərdir! Sizə hansı eşşək ənginar müalicəsi yazıb? Onu təzə kahi ilə müalicə etməyi bir sınayın.

Çiyələkcik gizləncə Şabalıdın ardınca adam göndərdi. Bu doktor meşədə, böyük şabalıd ağacının altında yaşayırdı. Ona “Yoxsullar həkimi” deyirdilər, çünki o, xəstələrə lap az dərman yazır və dərmanların pulunu öz cibindən verirdi.

Doktor Şabalıd qəsrin darvazasına yaxınlaşdıqda xidmətçilər onu içəri buraxmaq istəmədilər, çünki o, karetda yox, piyada gəlmişdi.

– Karetasız doktor, yəqin ki, sarsağın və fırladaqçının biridir, – deyib xidmətçilər həkimin üzünə qapını çırpıb bağlamaq istəyirdilər ki, bu zaman cənab Cəfəri gəlib çıxdı.

Sizin yadınızdadır ki, Cəfəri elə həmişə haradansa peyda olardı. Amma bu dəfə onun gəlib çıxması yerinə düşdü və o əmr etdi ki, həkimi içəri buraxsınlar. Doktor Şabalıd xəstəni diqqətlə yoxlayıb onun dilinə baxdı, nəbzini tutdu, Albalıcığa yavaşdan bir neçə sual verdi, sonra əllərini yuyub çox qəmgin və ciddi bir halda dedi:

Heç yanı ağrımır, damağı çağıdır,
Nəbzi yaxşı vurur, ürəyi sağdır,
Yerli-yerindədir ödü-dalağı...
Təklkdir çərlədən yazıq uşağı!

Pomidor kobudluqda onun sözünü kəsib dedi:

– Siz nəyə işarə edirsiniz?

– Mən işarə etmirəm, sözün düzünü deyirəm. Bu uşağın heç bir azarı yoxdur. Onu eləcə qəm-qüssə basmışdır.

Xanım Böyük qrafinya soruşdu:

– Bu necə azardır?

Qrafinya özünü müalicə etdirməyi çox xoşlayırdı. O, təzə və naməlum bir azar adı eşidən kimi həmin azarı o saat özündə tapırdı. Axı qrafinya o qədər varlı idi ki, həkimlərə və dava-dərmana xərc qoymaq onu heç qorxutmurdu.

– Bu, xəstəlik deyil, Xanım qrafinya... Bu, qəmdir, qüssədir! Uşağın gərək tay-tuşları, yoldaşları olsun. Siz niyə onu başqa uşaqlarla oynamağa göndərmirsiniz?

Of, yaxşı olardı ki, o heç bu sözləri söyləməyə idi! Hər tərəfdən yazıq doktorun başına dolu kimi məzəmmət və həqarətlər yağmağa başladı.

– Bu saat buradan rədd olun, – deyə cənab Pomidor əmr etdi, – yoxsa xidmətçilərə buyuraram, boynunuza vura-vura bayıra itələyərler!

Xanım Kiçik qrafinya əlavə etdi:

– Bir utanın! Utanın ki, bizim qonaqpərvərliyimizdən və etibarımızdan belə murdar bir surətdə pis istifadə edirsiniz! Siz bizi aldatmaqla evimizə daxil olubsunuz. Əgər mən istəsə idim, xüsusi mülkə özbaşına və zorla soxulmaq üstündə sizi məhkəməyə verə bilərdim. Elə deyilmi, cənab vəkil?

Belə deyib qrafinya üzünü cənab Noxuda çevirdi, o da həmişə lazım olduqda elə əl altında olardı.

– Əlbəttə, Xanım qrafinya! Bu ən ağır bir cinayətdir.

Belə deyib vəkil həmin saat öz cib dəftərinə bu sözləri yazdı: “Doktor Şabalıdın xüsusi mülkə zorla soxulması barəsində qrafinya Albalılara məsləhət üçün – on min lirə”.

DOQQUZUNCU FƏSİL

Siçanların baş komandanının geri
çəkilmək işarəsi verməli olması

Siz, əlbəttə, dustaqların, yəni kavaler Pomidorun Səməri ilə tutulub qəsrin zirzəmisinə salınmış Qabaq lələnin, professor Armudun, usta Gilənin, Qabaqça lələçənin və başqa kəndlilərin nə etdiklərini bilmək istəyirsiniz.

Xoşbəxtlikdən, professor Ar-
mud zirzəmilərin çox qaranlıq və
şişanlı dolu olduğunu bildiyindən
özü ilə bir şam qırığı götürmüşdü.
Şişanları qaçıрмаq üçün profes-
sor skripka çalmağa başladı. Bu
heyvanlar ciddi musiqini xoşla-
mırdılar və onların yadına pişik
miyoltusunu salan bu məlun alətə
lənətlər yağdırdılar. Amma axırda
musiqi yalnız şişanları deyil, usta
Giləni də tənqə gətirdi. Professor

Armut qəmgin bir adam idi, həmişə də elə qəmli havalar
çalardı ki, adamı ağlamaq tutardı. Buna görə də dustaqlar
ondan xahiş etdilər ki, daha çalmasın.

Ancaq sakitlik düşəndə, siz özünüz də başa düşdüyü-
nüz kimi, həmin saat şişanlar hücumə keçdilər. Onlar üç
dəstə halında hərəkət edirdilər. Hücumə baş komandan
general Uzunquyruq Şişan rəhbərlik edirdi.

– Birinci dəstə soldan hücum edib hər şeydən əvvəl
şamı ələ keçirməlidir. Ancaq vay o şişanın halına ki, şamı
yeməyə cürət etsin! Mən sizin generalınızam və şamı
birinci dişləmək mənim haqqımdır. İkinci dəstə sağdan
gedib skripkaya hücum etməlidir. Bu skripka sulu bir
armuddan hazırlanmışdır və dadı çox yaxşı olmalıdır.
Üçüncü dəstə düz üz bəzək gedib düşməni tələf etməlidir.

Dəstələrin komandirləri məsələni adi şişanlara başa
saldılar. General Uzunquyruq Şişan tanka minib yola
düşdü. Əslində, bu, tank deyildi, on yekəpər şişanın quy-

ruğuna bağlanmış bir saxsı qırığı idi. Şeypurçular hücum
marşı çaldılar və bir neçə dəqiqənin içində döyüş qur-
tardı. Ancaq şişanlar skripkanı yeyə bilmədilər, çünki
professor onu başının üstündə yuxarı qaldırmışdı. Amma
şam yoxa çıxdı, elə bil onu külək apardı və bizim dostlar
qaranlıqda qaldılar. Bir şey də yoxa çıxdı, amma bunun
nə olduğunu sonra bilərsiniz.

Qabaq lələ heç sakit ola bilməyib deyirdi:

– Of, bütün bunlar hamısı mənim üstümdədir!

Usta Gilə ona dedi:

– Bəsdir, ah çəkdim, bizə kömək et. İndi ki sən belə
yaxşı ah çəkməyi və zarımağı bacarırsan, yaqın ki, mi-
yoldamağı da bacararsan.

Qabaq lələ incimmiş halda soruşdu:

– Miyoldamaqımı? Sənə təəccüb edirəm! Özün ciddi
bir adamsan, amma belə bir dəqiqədə zərəfat edirsən!

Usta Gilə ona cavab verməyib özü elə ustalıqla mi-
yoldamağa başladı ki, şişanların qoşunu yerində donub
qaldı.

– Mi-iyə! Miyo! – çəkməçi səsinə uzatdı.

– Mi-iyə! Miyo! – professor da öz skripkasının ka-
manının eybəcər bir halda tələf olmasına yas tuta-tuta
şikayətli bir səslə ona səs verdi.

General Uzunquyruq Şişan bir anda öz tankını saxla-
yıb ucadan dedi:

– Bütün anbarların kralı olan rəhmətlik babam Üçün-
cü Şişanın əziz xatirəsinə and olsun ki, onlar bura pişik
gətiriblər!

Dəstələrdən birinin komandiri onun yanına yüyürüb ah-zar etdi:

– General, bizə xəyanət ediblər! Mənim dəstəm təpədən dırnağa qədər silahlanmış tam bir diviziya zirzəmi pişiyi ilə toqquşmuşdur!

Əslində, onun qoşunları heç bir pişiyə rast gəlməmişdilər, onlar yalnız bərk qorxuya düşmüşdülər. Məlum olduğu kimi, qorxanda hər şey adamın gözündə yaman böyüyür.

General Uzunquyruq Siçan pəncəsiylə öz quyruğunu qaşdı. O, həmişə bərkə düşəndə pəncəsilə quyruğunu qaşıyardı. Bədəninin bu hissəsi tez-tez qaşınmaqdan o qədər zədələnmişdi ki, əskər siçanlar komandanlarını öz aralarında general Quyruqsuz adlandırdılar.

– Bütün anbarların imperatoru rəhmətlik ulu babam Birinci Uzunquyruq Siçanın xatirəsinə and olsun ki, xainlər öz hiylələrinin cəzasını çəkəcəklər! İndi isə geri çəkilmək üçün işarə verin.

Komandirlər əmrin bir də təkrar olunmasını gözləmədilər. Şeypurlar geri çəkilmək işarəsi verdi və başda general Quyruqsuz olmaqla, bütün qoşun həmin saat yox oldu: general öz tankını çəkən siçanları amansızca qamçılıyırdı. Beləliklə, bizim dostlar düşmənin hücumunu mərdliklə geri qaytardılar. Onlar qələbə münasibətilə bir-birini təbrik edirdilər ki, birdən nazik bir səslə kiminsə çağırıldığını eşitdilər:

– Qabaq lələ! Qabaq lələ!

– Professor, məni çağıran sizsinizmi?

– Yox, mən deyiləm, – Armud cavab verdi.

– Mənə elə gəldi ki, kim isə məni çağırır.

– Ay Qabaqca lələçə, ay Qabaqca lələçə! – yenə həmin səs eşidildi.

Qabaqca lələçə usta Giləyə tərəf dönüb soruşdu:

– Usta Gilə, bu civildəyən sizsinizmi?

– Sən nə danışırsan? Civildəmək heç mənim ağımdan da keçmir, mən yalnız boynumun ardını qaşıyıram, çünki bir fikir məni lap zara gətirib.

– Ay Qabaqca lələçə, cavab versənə, – deyə yenə bir səs eşidildi, – mənəm ey, Çiyələkciyəm!

– Bəs sən haradasan?

– Mən kavalər Pomidorun otağında yəm və sizinlə onun gizlin telefonu ilə danışıram. Mənim səsimi eşidirsinizmi?

– Hə, eşidirik.

– Mən də sizin səsinizi lap yaxşı eşidirəm. Pomidor bu saat qayıdıb bura gələcək. Məndən xahiş ediblər ki, siza bir söz deyim.

– Kim xahiş edib?

– Sizin dostunuz Çipollino. Deyir ki, heç narahət olmayın, ona ümid bağlayın. Necə olsa, sizi dustaqxanadan qurtarmağa çalışacaqdır. Ancaq Qabağın evciyinin yerini cənab Pomidora söyləməyin. Ruhdan düşməyin! Çipollino bütün işləri düzəldəcəkdir.

Hamının əvəzinə usta Gilə belə cavab verdi:

– Biz heç kəsə heç bir söz deməyib gözləyəcəyik! Ancaq Çipollinoya xəbər ver ki, bir qədər tələssin, çünki burada siçanlar bizə hücum edir və bilmirik ki, buna nə qədər dözə bilərik. Sən bizə bir təhər bir şam və kibrit

gətirə bilərsənmi? Bir şam qırıqımız var idi, ancaq onu siçanlar yedi.

– Bir qədər gözləyin, mən bu saat qayıdaram.

– Əlbəttə, gözləyirik. Hara gedəcəyik ki?!

Bir qədər sonra Çiyələkciyin nazik səsi eşidildi:

– Tutun, şam atıram!

Bir xışıltı eşidildi və Qabaq lələnin burnuna nəşə dəydi.

– Buradadır, burada! – qoca şən-şən çığırdı.

Xırdaca bir paketin içində bütün bir şam və bir qutu kibrit var idi. Hamı bir səslə çığırdı:

– Çox sağ ol, ay Çiyələkcik!

– Xudahafiz, mən qaçmalıyam: Pomidor gəlir!

Doğrudan da, elə bu anda cənab Pomidor öz otağına girdi. Kavalər öz gizlin telefonunun qabağında Çiyələkciyin qurdalandığını görüb yaman təşvişə düşdü.

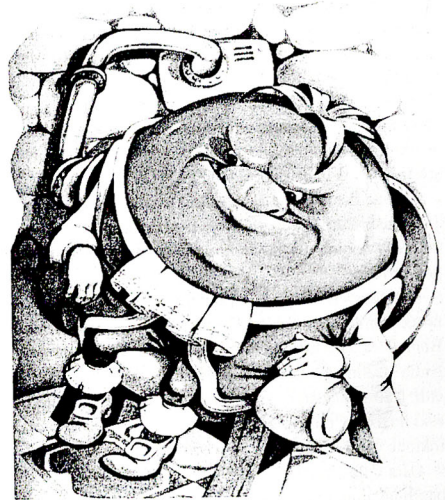
– Sən burada nə qayırsan?

– Bu tələni təmizləyirəm.

– Hansı tələni?

– Budur, bunu... Məgər bu, siçan tələsi deyilmi?

Pomidor rahat nəfəs aldı. O fikirləşdi: “Allaha şükür olsun, bu qulluqçu o qədər axmaqdır ki, mənim gizlin telefonumu siçan tələsi bilib!” Kefi kökəldi, hələ Çiyələkciyə bir konfet kağızı da bağışladı. O, yekə-yekə dedi:

– Al bunu, bu kağızı yalaya bilərsən. Bu çox şirindir, bir il bundan əvvəl ona romlu konfet bükülmüşdü.

Çiyələkcik baş əyib kavalərə təşəkkür etdi:

– Hörmətli cənab, yeddi illik xidmətim müddətində bu, üçüncü konfet kağızıdır ki, mənə bağışlayırsınız.

Pomidor nəfəsi tutula-tutula dedi:

– Bax görürsənmi! Deməli ki, mən mehriban ağayam. Özünü yaxşı aparsan, həmişə razı qalarsan.

– Azacıq aşım, ağrımaz başım, – deyər Çiyələkcik ona məsəl ilə cavab verdi və bir də baş əyib qaçaraq öz işinə getdi.

Kavaler Pomidor əllərini bir-birinə sürtüb fikirləşdi: “Bax indi mən öz gizlin telefonumun qabağında oturub dustaqların danışıqlarına qulaq asaram. Yəqin ki, bir çox maraqlı şeylər öyrənərəm. Bəlkə, mən onların bu məlun evciyi harada gizlətdiklərindən də xəbər tuta bilərəm”.

Amma dustaqları Çiyələkcik xəbərdar etdiyindən onlar cənab Pomidorun dəliyə yaxınlaşdığını eşidib onu bir neçə dəqiqə xoşhallandırmaq üçün yərbəyerdən onu söyməyə başladılar.

Pomidor elə istəyirdi ki, onlara çıxırsın: “Görün sizə nə edəmə!” – ancaq öz yerini bildirmək də istəmirdi. Buna görə daha artıq xoşagəlməz sözlər eşitməmək üçün gedib uzanmağı və dincəlməyi daha yaxşı bir iş hesab etdi. Yətməmişdən əvvəl öz əldəqayıрма telefonunu bir əski ilə tıxadı; bu telefonun dəstək əvəzinə, şüşələrə şərab tökmək üçün işlənən adicə bir qığı vardı.

Usta Gilə zirzəmidə yeni şamı yandırdı. Hamı yuxarı baxıb tavanın bir küncündə gizlin telefonun dəliyini gördü və cənab Pomidora duyunca güldü; o, yaqin ki, dustaqların danışıqlarını dinləyib acığından çatlayırdı.

Amma dustaqxanadakı şadlıq çox çəkmədi. Kəşfiyatçı siçan dustaqxanada işıq görüb işin nə yerdə olduğunu öyrəndi və boş yerə vaxt itirməyib məlumat vermək üçün general Quyuqsuzun yanına yüyürdü. Kəşfiyatçı siçan sevinə-sevinə belə məlumat verdi:

– General həzrətləri, pişiklər çıxıb gediblər, adamların isə yeni şamı var!

– Necə? Şamı?

Quyuqsuzun ağızının suyu axdı və bıqlarını yaladı; bıqlarında hələ birinci şam qırığının iyi və dadı qalmışdı. Həmin saat əmr verdi:

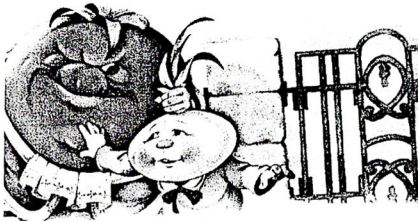
– Toplanış şeypuru çalınsın!

Qoşun gəlib nizamla durduqda general Uzunquyuq, yəni general Quyuqsuz belə odlu bir nitq söylədi:

– Ey qoçaqlar! Bizim zirzəmi təhlükədədir. Düşməne hücum edin və piydan qayılmış şamı ələ keçirin. Onu, əlbəttə, mən özüm yeyəcəyəm. Ancaq əvvəlcə sizə də yalamağa icazə verərəm. Ey gəmiricilər, irəli! Haydı!

Siçanlar şadlıqdan civildəşdilər və quyuqlarını dik qaldırıb yenidən döyüşə atıldılar. Amma bu dəfə usta Gilə ehtiyatlı iş görüb şamı yerdən xeyli hündürə – iki kərpic arasındakı bir çuxura qoymuşdu. Siçanlar hamar və sürüşkən divara dırmaşmağa nə qədər çalışdırlarsa, şama yetişə bilmədilər. İçlərində ən zirək olanları professor Armudun skripkasından bir azca gəmirə bildi. Ancaq bu qoçaqlar da qayıdıb qaçmalı oldular, çünki uğursuzluqdan bərk qəzəblənmiş general Quyuqsuz ciddi tədbir görməyi qərara almışdı. O, uzun danışıq aparmadan bütün qoşunu cərgəyə düzdü, qorxaqlıq və soyğunçuluq üstündə hər on nəfərdən birini asıb öldürmək əmri verdi.

Həmin o gecə gözənilməz bir hadisə baş verdi. Çipolino, Çiyələkcik və Turpça bağda barının yanında yığılmışdılar ki, vəziyyəti müzakirə etsinlər. Onlar bunu elə qızğın bir surətdə edirdilər ki, ətrafdakılardan heç xəbərləri

yox idi. Bu zaman keşik çəkərək gəzişən “Mastino” adlı itin yaxınlaşdığını da görmədilər. İt uşaqları görüb quduz kimi onların üstünə atıldı. Qızlara baş qoşmadı, amma Çipollinonu yerə yıxıb sinəsinə çıxdı və o qədər hürdü ki, axırda, cənab Pomidor gəlib çıxdı və o oğlanı dustaq etdi. Siz kavalerin nə qədər şad olduğunu gözünüzün qabağına gətirə bilərsiniz! O, Çipollinonu ələ salıb dedi:

– Sənə xüsusi hörmətım olduğunu sübut etmək üçün səni ayrıca qaranlıq bir kameraya salacağam. Sənin kimi bir yaramaza adi dustaqxana layiq deyil.

Çipollino heç sıxılmadan cavab verdi:

– Buyurun, edin!

Axı o, başqa nə cavab verə bilərdi? Yoxsa siz elə güman edirsiniz ki, o gərək ağlayıb aman istəyə idi. Yox, Çipollino elə əsil-nəcəbatlı bir soğan ailəsindən idi ki, kimi desən, ağlada bilərdi, amma özü heç bir vəziyyətdə göz yaşını tökməzdi.

Çipollino ilə Köstəbəyin bir dustaqxanadan
o biri dustaqxanaya səyahəti

Gecə Çipollino ayıldı, ona elə gəldi ki, kim isə qarpını döydü. O fikirləşdi: “Görəsən, bu kim ola bilər? Bəlkə, bu səsi mən elə yuxuda eşitməşəm?” Çipollino onu yuxudan oyadan bu səsin nə ola biləcəyini fikirləşirdi ki, səs yenə də eşidildi. Bu ara vermədən eşidilən bir cür tutqun uğultu idi. Elə bil yaxında kim isə külünlə işləyirdi. Çipollino qulağını səs gələn divara dirəyib belə qərara gəldi: “Kimsə yeraltı lağım qazır”.

Elə bu nəticəyə yenicə gəlmişdi ki, birdən divardan torpaq töküldü, sonra bir kərpic düşdü və kərpicin ardınca kimsə dustaqxanaya hoppandı. Tutqun bir səs eşidildi:

– Lənət şeytana, mən hara gəlib düşmüşəm?

Çipollino cavab verdi:

– Mənim kamerama, yəni qrafına Albalıların qəsrinin ən qaranlıq zirzəmisinə. Bağışlayın ki, bu lənətə gəlmiş qaranlıqda mən sizi yaxşı seçə və sizinlə lazım olduğu qaydada salamləşə bilmirəm.

– Bəs siz kimsiniz? Bağışlayın, amma mən qaranlığa öyrəşmişəm, bura isə mənim üçün həddən artıq işıqlıdır. Mən işıqda heç bir şey görə bilmirəm.

– Hə, eləmi? Deməli, siz Köstəbəksiniz?

Köstəbək cavab verdi:

– Elədir ki, var. Mən çoxdan bəri üzü bu tərəfə lağım atmaq istəyirdim, ancaq bunun üçün heç boş vaxt

tapa bilmirdim. Axı mənim dəhlizlərim yer altında on kilometrə uzanıb gedir. Onları gərək gözədən keçirəm, təmir edəm, təmizləyəm. Çox vaxt götürsən ki, onları su basır, buna görə də mənim elə həmişə soyuqdəyməm olur. Üstəlik, bir də bu zəhləm getmiş soxulcanlar hara gəldi, soxulurlar – heç özgənin zəhmətinə hörmət etməyi bacarmırlar! Buna görə də mən bu işi elə həmişə bu həftədən o həftəyə təxirə salırdım. Amma bu gün səhər özümə dedim: “Cənab Köstəbək, əgər siz, doğrudan da, maraqlanırsınızsa və dünyanı görmək istəyirsinizsə, onda yeni bir dəhliz açmaq vaxtı gəlib çatmışdır”. Odur ki, mən də yola düşdüm...

Amma bu yerdə Çipollino cənab Köstəbəyin sözüntü kəsib özünü ona təqdim etməyi lazım bildi:

– Mənim adım Çipollinodur, bu da “baş soğan” deməkdir. Mən kavalər Pomidorun dustağıyam.

Köstəbək dedi:

– Artıq izahat üçün özünü zəhmət verməyin. Mən sizi həmin saat qoxunuzdan tanıdım. Mənim sizə ürəkdən yazığım gəlir. Siz gecə-gündüz lap bərk işıq olan belə bir yerdə qalmağa məcbursunuz, bu isə, yəqin ki, çox dəhşətli işgəncədir!

– Mənə elə gəlir ki, bu yer xeyli qaranlıqdır...

– Siz zarafat edirsiniz!

Amma mənim sizə çox ürəyim yanır. Bəli, insanlar insafsızdırlar. Mən belə güman edirəm ki, əgər bir adamı zindana salmaq istəyirsinizsə, onda qoy bu yer, doğrudan da, qaranlıq olsun ki, orada gözlər ağıllıbaşlı dincələ bilsin.

Çipollino başa düşdü ki, Köstəbəklə işıq və qaranlıq barədə mübahisə etməyin heç bir mənası yoxdur! Çünki o öz qaranlıq dəhlizlərinə öyrəşmişdir və təbiidir ki, bu məsələdə onun öz xüsusi rəyi var.

Çipollino yalandan ah çəkib dedi:

– Hə, boynuma almalıyam ki, işıq mənə də çox əziyyət verir.

– Bax gördünüzümü! Bəs mən sizə nə deyirdim!

Çipollinonun sözləri Köstəbəyin ürəyini lap yumşaltmışdı.

– Əgər siz bir qədər kiçik olsaydınız... – deyə o sözə başladı.

– Mənmə? Məgər mən yekəyəmmi? Sizi inandırırım ki, hər bir köstəbək dəliyinə, yəni yuvasına girə bilərəm.

– Ola bilər, ey gənc, ola bilər. Ancaq xahiş edirəm, mənim dəhlizlərimi “yuva” və ya “dəlik” adlandırmayın. Deməli ki, bəlkə də, mən sizi buradan çıxarıb apara bilərəm.

Çipollino dedi:

– Sizin indicə açdığınız dəhlizdən mən asanlıqla keçə bilərəm. Amma zəhmət olmasa, siz qabaqdan gedin, çünki mən yolu azmaqdan qorxuram. Eşitməşəm ki, sizin dəhlizləriniz çox dolama-dolaşığı olur.

Köstəbək cavab verdi:

– Ola bilər. Həmişə bir yol ilə getmək mənim zəhləmi aparır. İstəyirsiniz, yeni bir yol açaq?

Çipollino tez soruşdu:

– Hansı tərəfə?

Köstəbək cavab verdi:

– Hansı tərəfə istəyirsiniz. Ancaq elə olsun ki, qaranlıq bir yerə gedib çıxacaq. Daha bu mağara kimi gözqamaşdırıcı işıqlı bir yer olmasın. Bura lənətə gəlsin!

Çipollino həmin saat Qabaq, Gilə və başqalarının səhəliklərini zindanı xəyalına gətirdi. Əgər o, yeraltı yol ilə gedib onların qarşısına çıxsas, yəqin ki, yaman təəccüblənəcəklər.

Çipollino Köstəbəyə belə təklif etdi:

– Güman edirəm ki, sağ tərəfə lağım atmaq lazımdır.

– Sağa və ya sola, mənim üçün hamısı birdir. İndi ki siz belə lazım bilirsiniz, gəlin sağa gedək.

Köstəbək daha çox fikirləşməyib başını divara dirədi və elə iti qazımağa başladı ki, Çipollino təpədən dırnağa qədər nəm torpağın altında qaldı.

Oğlan düz on beş dəqiqə silkinib öskürdü, axırda öskürüb, asqırıb qurtardıqdan sonra Köstəbəyin səsinə eşitdi; o, səbirsizliklə Çipollinonu çağırırdı:

– Necə oldu, ay gənc oğlan, siz mənim ardınca gəlmirsiniz, ya yox?

Çipollino Köstəbəyin açdığı dəhlizə soxuldu, bura kifayət qədər geniş idi. Çox da çətinlik çəkmədən, irəli hərəkət edə bilirdi. Köstəbək yaman iti işləyib bir neçə metr yol açmışdı. Çipollino Köstəbəyin pəncələrindən çıxıb ağzına tökülən torpaqları dalbadal tüpürə-tüpürə və əlləri ilə üzünü bu torpaqdan qoruya-qoruya mızıldadı:

– Mən buradayam, cənab Köstəbək, buradayam!

Amma Çipollino Köstəbəyin ardınca getməzdən əvvəl öz dustaqxanasının divarında açılmış dəliyi tutmağa macal tapmışdı. O fikirləşdi: “Pomidor mənim qaçdığımından xəbər tutanda qoy hansı tərəfə qaçdığımı bilməsin”.

Köstəbək işləyə-işləyə soruşdu:

– Siz özünüzü necə hiss edirsiniz?

Çipollino cavab verdi:

– Sağ olun, çox yaxşıyam! Bura nə yaman qaranlıqdır! Heç göz gözü görmür!

– Mən sizə demişdim, özünüzü həmin saat lap yaxşı hiss edəcəksiniz! İstəyirsiniz, bir dəqiqə dayanaq? Amma mən yolumuza davam etməyi lazım bilərəm, çünki bir qədər tələsirəm. Amma ola bilər ki, siz öyrəşmədiyiniz üçün mənim dəhlizimlə belə iti getməkdə çətinlik çəkirsiniz?

Çipollino belə iti getməklə dostlarının salındığı dustaqxanaya tez yetişəcəklərini nəzərə alıb cavab verdi:

– Yox, yox, davam edin, gedək.

– Çox gözəl! – deyərək Köstəbək sürətlə irəli getməyə başladı.

Çipollino arxadan ona güclə çatırdı. Çipollino qaçdıqdan on beş dəqiqə sonra onun kamerasının qapısı açıl-

di. Cənab Pomidor şən-şən, fit çala-çala zindana girdi. Qoçaq kavalər bu dəqiqəni nə qədər kinli bir şadlıqla gözləyirdi! Zirzəmiyə endikdə ona elə gəldi ki, elə bil, heç olmasa, iyirmi kiloqrama qədər yüngülləşmişdir. O özündən çox razı qalmış bir halda fikirləşirdi: "Çipollino mənim əlimdədir. Onu hər şeyi boynuna almağa məcbur edib sonra asacağam. Bəli, bəli, asacağam! Bundan sonra mən usta Giləni və qalan axmaqları buraxacağam, onlardan mənim heç qorxum yoxdur. Bəli, bu da mənim dustağının kamerasının qapısı... Ax, bu xırdaca yaramaz barədə düşünmək mənə nə qədər ləzzət verir, o, indi, yəqin, o qədər ağlayıb ki, gözlərinin yaşı quruyub. İndi, əlbəttə, mənim ayaqlarıma düşüb yalvaracaq ki, onu bağışlayım. And içə bilərəm ki, mənim lap başmaqlarımı yalayacaq. Nə olar ki, icazə verərəm, ayaqlarıma düşsün, hələ bir azca ümid də verərəm ki, guya onu buraxacağam, amma sonra hökmü elan edərəm: «Asıb öldürməli!»"

Həlbuki kavalər Pomidor böyük açarla qapını açıb cib fənorini yandırdıqda dustağın heç izini də görmədi. Kamera boş idi, lap bomboş!

Pomidor öz gözlərinə inanmadı. Onun yanında durmuş dustaqxana məmurları gördülər ki, o, qəzəbindən qızardı, saraldı, yaşllaşdı, göyərdi və axırda, qaraldı.

– Axı bu tərs uşaq harada gizlənə bilər? Çipollino, hey, yaramazın biri, harada gizlənibsən?

Bu sual çox yersiz idi. Doğrudan da, divarları çılpaq, hamar, içərisində bir skamya və su bardağından başqa heç bir şey olmayan dar bir kamerada Çipollino harada gizlənə bilərdi?!

Kavalər Pomidor skamyanın altına, su bardağının içinə, tavana baxdı, döşəmənin və divarların hər yerini santimetr-santimetr yoxladı, amma heç bir şey çıxmadı; dustaq yox olmuşdu, elə bil buxara dönmüşdü.

Pomidor üzünü Lumucuqlara çevirib qəzəblə soruşdu:

– Onu kim buraxmışdır?

Keşikçilərin başçısı cürət edib belə cavab verdi:

– Bilmirik, cənab kavalər! Axı açar sizdədir.

Pomidor boynunun ardını qaşdı, doğrudan da, açar onda idi. Bu sirri açə bilmək üçün o fikirləşib bir şey tapa bilmədi. Birdən gözlənilməz külək qapını çırpdı. Pomidor cır səslə çıxırdı:

– Açın qapını, avaralar!

– Möhtərəm cənab, bu, mümkün deyil. Siz eşitmə-dinizmi, qapının cəftəsi necə şaqqlı ilə bağlandı?

Kavalər Pomidor qapını açarla açmaq istədi. Amma qifil elə qayrılmışdı ki, onu yalnız bayırdan açmaq olardı. Axırda, cənab Pomidor yəqin etdi ki, özü özünü dustaqxanaya salmışdır və az qaldı ki, acığından çatlasın. O, yenə də qaraldı, göyərdi, yaşllaşdı, qızardı, saraldı və bütün dustaqxana məmurlarını hədələdi ki, əgər onu bu saat buradan çıxarmasalar, hamısını güllələyəcək.

Sözün qisası, qapını açə bilmək üçün dinamitlə partlatmaq lazım gəldi. Elə də etdilər. Partlayışın gücündən cənab Pomidor kəlləmayallaq havaya qalxdı və tərədən dirnağa qədər torpağın altında qaldı. Lumucuqlar tökülüb kavaləri örtən torpağı qazmağa başladılar və böyük bir əziyətdən sonra onu ləkdən çıxmış kartof kimi tamam palçığa bulaşmış halda çəkib çıxartdılar. Sonra yuxarı

aparıb silkələdilər və yoxladılar ki, görsünlər, başı, burnu, ayaqları, əlləri salamatdır, ya yox.

Pomidorun başı salamat idi, ancaq burnu, doğrudan da, yaman günə düşmüşdü. Burnunun yarılmış hissəsinə məlhəm qoydular və kavalər həmin saat yatağa uzandı. Bu yamaqlanmış burunla camaatın gözünə görünmək ona ar gəlirdi.

Çipollino ilə Köstəbək xeyli uzaqlaşmışdılar ki, partlayışın gurultusunu eşitdilər. Oğlan soruşdu:

– Görəsən, bu nə ola bilər?

Köstəbək onu belə başa saldı:

– Eh, heç narahat olmayın, bu, yəqin ki, hərbi təlimdir! Şahzadə Lumu özünü böyük bir sərkərdə hesab edir və bir müharibə, heç olmasa, yalançı bir müharibə salmasa, sakit ola bilməyəcək.

Köstəbək var gücü ilə yeraltı dəhliz aç-aça qaranlıqı tərifləməkdə, işıq isə pisləməkdə idi – onun işıqdan lap yaman zəhləsi gedirdi. O dedi:

– Bir dəfə mən gözucu şama baxdım... And içirəm ki, bunun nə olduğunu bildikdə dördəyaq qaçmağa başlaydım!

Çipollino köksünü ötürdü:

– Bəs necə! Elə şamlar var ki, yaman bərk işıq verir.

Köstəbək cavab verdi:

– Yox, canım, bu şam yanmırdı! Xoşbəxtlikdən, o sönmüşdü, əgər o yanmış olsaydı, gör onda nə çəkərdim!

Çipollino sönmüş bir şamın gözə necə zərər verə biləcəyinə təəccüb etdi, amma elə bu anda Köstəbək birdən durdu və dedi:

– Deyəsən, səslər eşidirəm.

Çipollino diqqətlə dinlədi; hər nə qədər ayrı-ayrı səsləri bir-birindən hələ seçə bilmirdisə də, ancaq uzaqdan danışıq səsləri eşitdi. Köstəbək dedi:

– Eşidirsinizmi? Haradan adam səsi gəlirsə, yəqin ki, orada adamlar var. Adamlar olan yerdə işıq da var. Yaxşısı budur, gəl başqa tərəfə gedək!

Çipollino bir də qulaq asdı və bu dəfə usta Gilənin təniz səsinə aydın eşitdi. Amma o, çəkməçinin nə danışdığını yaxşı seçə bilmədi.

Çipollino istəyirdi ki, var səsi ilə çıxırsın, onun səsinə eşidib tanısınlar, amma həmin saat belə düşündü: “Yox, qoy hələ Köstəbək onların mənim dostlarım olduqlarını bilməsin. Əvvəlcə onu inandırmaq lazımdır ki, həmin dustaqxanaya yol açsın, yoxsa tərsliyi tutar, mənim bütün planlarımı alt-üst olar”.

Çipollino ehtiyatla sözə başlayıb dedi:

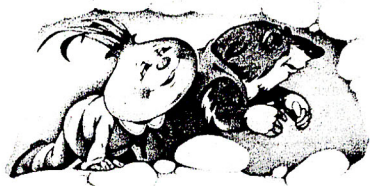
– Cənab Köstəbək, mən eşitmişəm ki, burada lap qaranlıq bir mağara var, mənim hesabıma görə, həmin mağara haradasa görək buralarda olsun.

Köstəbək açıq-aşkar şübhə ilə soruşdu:

– Yəni mənim dəhlizimdən də qaranlıqdır?

Çipollino qəti bir səslə dedi:

– Çox-çox qaranlıqdır! Yəqin, səslərini eşitdiyimiz o adamlar bura ona görə gəliblər ki, öz yorulmuş gözlərini dincəltsinlər.

Köstəbək mızıldandı:

– Hm... Burada, deyəsən, nə işə başqa bir iş var... Di yaxşı, indi ki siz həmin mağaraya getməyi çox istəyirsiniz, qoy siz deyən olsun. Amma əlbəttə ki, məsuliyyəti sizin boynunuza!

Çipollino dedi:

– Xahiş edirəm, cənab Köstəbək! Mən sizdən çox razı qalaram! Siz də yeni mağara ilə tanış olarsınız. Bütün ömür boyu öyrənmək lazımdır, elə deyilmi?

Köstəbək razı oldu:

– Di yaxşı. Amma çox gur işıqdan gözlərim ağrısa, bunun sizə də zərəri toxunacaq ha!

Bir neçə dəqiqədən sonra səslər daha lap yaxından gəldi. Çipollino Qabaq lələnin necə dərinəndən ah çəkdiyini eşitdi.

– Of, bütün bunların təşiri məndədir! Mən... Ah, birca Çipollino gəlib bizi bu bələdan qurtaraydı!

Köstəbək dedi:

– Əgər səhv etmərsə, orada sizin adınızı çəkdilər!

Çipollino heç bir şey başa düşmürmüş kimi bir də soruşdu:

– Mənim adı mı? Yox, ola bilməz! Mən onların nə danışdıqlarını eşitmirəm.

Amma bu vaxt usta Gilənin səsi eşidildi:

– Çipollino söz vermişdir ki, gəlib bizi qurtaracaq, deməli ki, necə olsa, gələcək. Buna heç şübhə etmirəm.

Köstəbək öz sözünün üstündə durdu:

– Eşirdirsinizmi? Sizin barənizdə danışrlar, sizin barənizdə. Yox, yox, heç məni inandırmayın ki, eşitmədiniz! Yaxşısı budur ki, söyləyin, məni nə fikirlə bura gətiribsiniz?

Çipollino boynuna aldı:

– Cənab Köstəbək, bəlkə, elə yaxşı olardı ki, doğrudan da, mən lap əvvəlcədən sizə düzünü deyəydim! Ancaq icazə verin, indi işin nə yerdə olduğunu sizə danışım. Eşitdiyiniz bu səslər qrafinya Albalıların zindanından gəlir. Orada mənim dostlarım dustaq olub əziyyət çəkirlər, mən söz vermişəm ki, onları azad edim.

– Həm də bu işi mənim köməyimlə etməyi qərara alıb-sınız, eləmi?

– Elədir ki, var. Cənab Köstəbək, siz çox mehribanlıq edib belə uzun bir dəhliz açıbsınız. Bir qədər də işləyib mənim dostlarımı xilas etməyə razı olarsınız mı?

Köstəbək bir qədər fikirləşib dedi:

– Yaxşı, mən razıyam. Əslində, hansı tərəfə yer qazıb getməyin mənim üçün fərqi yoxdur. Qoy belə olsun, mən sizin dostlarınızın üçün də dəhliz qazaram.

Çipollino qoca Köstəbəyi böyük bir şadlıqla öpərdi, amma oğlanın üzünə o qədər torpaq yapışmışdı ki, o, ağzının harada olduğunu heç özü də bilmirdi.

– Sizə ürəkdən təşəkkür edirəm, cənab Köstəbək! Mən ölənə qədər sizdən razı qalacağam.

Ürəyi yumşalmış Köstəbək mızıldadı:

– Di, yaxşı... Boş-boş danışığa vaxt itirməyək. Tez gedib sizin dostlarınıza çataq.

O, yenidən işə girişdi və bir neçə saniyədən sonra zirzəminin divarını dəldi. Amma bədbəxtlikdən, elə Köstəbək kameraya girdiyi anda usta Gilə saatın neçə olduğunu bilmək üçün kibrit yandırdı. İşıq parıltısı yarıq Köstəbəyə elə yaman təsir etdi ki, həmin saat dəliyə çəkilib qaranlıqda gözəndən itdi. O gedəndə çığırab dedi:

– Xudahafiz, cənab Çipollino! Siz yaxşı oğlansınız və mən ürəkdən sizə kömək etmək istəyirdim. Amma sizin borcunuzdur, mənə xəbər verəydiniz ki, bizi belə göz qamaşdıran bir işıqla qarşılayacaqlar. Siz bu barədə gərək məni aldatmayıdınız!

O, elə iti və bərk qaçdı ki, indicə qazdığı dəhlizin tağları ardınca uçdu, divarları çökdü və bütün dəhlizi torpaq basdı. Bir azdan sonra Çipollino daha Köstəbəyin səsinə eşitmədi. O, qəmgin halda Köstəbəklə vidalaşib öz-özünə dedi: “Xudahafiz, ey qoca, mehriban Köstəbək! Dünya kiçikdir, ola bilər ki, biz haçansa yenə bir-birimizə rast gələk və onda mən sizi aldatdığım üçün üzr istəyəm!”

Çipollino öz səyahət yoldaşından belə ayrılıb üzünü yaylığı ilə mümkün olduğu qədər sildi və bayrama gəlmiş kimi şad, qayğısız bir halda öz dostlarının yanına gəldi. Zirzəmidə şeypur kimi səslənən cır səslə o çığırdı:

– Salam, a dostlar!

ON BİRİNCİ FƏSİL

Kavaler Pomidorun corablı yatmaq şakerinin aşkara çıxması

Dustaqların necə sevindiklərini bir gözünüzün qa-
bağına götürin! Onlar Çipollinonun qucağına atılıb ara
vermədən öpməyə başladılar. Bir anın içində üstünə bu-
laşmış bütün palçığı təmizlədilər. Kimi onu qucaqlayır;
kimi dostcasına çimdikləyir, kimi əlini çiyinə vururdu.
Çipollino onları dilə tutub deyirdi:

– Yavaş, yavaş! Məni didib parçalayarsınız ha!

Dostlar birdən-birə sakitləşmədilər. Amma Çipollino
öz başına gələn bəlaları danışdıqda onların şadlığı qəmə
çevrildi.

Usta Gilə soruşdu:

– A qardaş, deməli ki, sən də bizim kimi dustaqsan?

Çipollino cavab verdi:

– Deyəsən, elədir ki, var!

– Axı keşikçilər bura gəlsələr, səni tapacaqlar?

Çipollino dedi:

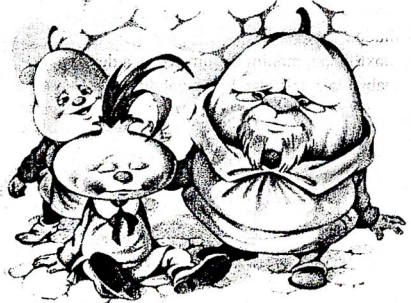
– Yox, heç də belə deyil. Mən istənilən vaxt professor
Armudun skripkasının içinə girib gizlənə bilərəm. Axı
xoşbəxtlikdən, mənim boyum çox uca deyil.

Qabaq lələ dəridən bir ah çəkdi:

– Of, bütün bunlar hamısı mənim günahımdır! Hamısı
mənim üstümdür!

Çipollino ruhdan düşmüş yoldaşlarına ürək-dirək ver-
mək istədisə də, amma onun cidd-cəhdindən heç bir şey
çıxmadı. Özünün də bu dəqiqə, necə deyərlər, ürəyindən
qara qanlar axırdı.

A ydın şeydir ki, cənab Pomidor Çipollinonun
qaçdığını hamıdan gizlədirdi. Onunla birlikdə
zirzəmiyə getmiş Lumucuqlara tapşırırmışdı ki, bu barədə
heç nə danışmasınlar. Əgər soruşan olsa, cavab versinlər
ki, cinayətkarı ümumi kameraya dəyişiblər. Burnunda
əmələ gələn yamağı heç kəsin görməməsi üçün kavaler
yataqdan çıxır və heç kəsi qəbul etmirdi. Çiyələkcik
onu heç gözdən qoymur, amma heç cür öyrənə bilmirdi
ki, o, dustaqsananın açarlarını harada gizlədir. Axırda,
Çiyələkcik Albalıqla məsləhətləşmək qərarına gəldi.

Siz bilərsiniz ki, Albalıçq hələ də xəstə idi, özü də elə fasiləsiz ağlayırdı. Ancaq Çiyələkcik onabaş verənləri danışan kimi Albalıçq göz yaşlarını sildi və tez ayağa qalxdı.

– Çipollino dustaqdır? O heç bir dəqiqə də həbsdə qalmamalıdır! Tez mənim gözlüyümü bəri ver.

– Nə etmək istəyirsən ki?

Albalıçq qəti surətdə cavab verdi:

– Onu qurtaracağam. Onu da, bütün qalan dustaqları da xilas edəcəyəm!

– Bəs Pomidordan açarları necə alacaqsan?

– Oğurlayacağam. Ancaq sən yaxşı bir şokolad tortu hazırla və içinə bir qədər yuxu dərmanı səp – bu dərmanı mənim xalalarımın tapıb bilərsən. Cənab Pomidor şokoladı yaman xoşlayır. Elə ki yuxuya getdi, mənə xəbər ver. Hələlik isə mən qaçım, bir öyrənim görüm, işlər necə gedir.

Çiyələkcik öz gözlərinə inanmırdı: dəyməduşər və incə-mincə Albalıçığa bu cürət və qətilik haradan gəlmişdi?

– O nə qədər dəyişmişdir! Vay dədə, gör nə qədər dəyişmişdir! – deyər Çiyələkcik pıçıldadı.

O gün Albalıçığa rast gələnlərin hamısı elə bu sözləri deyirdilər. Hər iki qrafinya, müəllim Cəfəri və hersoq Naringi Albalıçığa təəccüblə baxırdılar. Böyük qrafinya Albalıçığın gözlərinin necə parıldadığını və yanaqlarının qızardığını görüb ucadan dedi:

– O, tamamilə sağalmışdır!

Hersoq dedi:

– Axı mən sizə demişdim ki, o heç xəstələnməmişdi də! Eləcə özünü xəstəliyə vurmuşdu.

Kiçik qrafinya həmin saat öz şıltaq qohumu ilə razılaşdı; yoxsa bir də görərsən, yenə ş kafın damına çıxar, əgər bir hədiyyə verməsələr, özünü oradan atıb öldürməklə hədələyərdi.

Bu vaxt isə Albalıçq Lumucuqların birdən öyrəndi ki, Çipollino dustaqxanadan qaçmışdır. Bu xəbər onu çox sevindirdi. Ancaq o qalan dustaqları da azad etməyincə dincəlməməyi qərara aldı.

– Çipollinonun dostları mənim də dostlarımdır! – deyər həmin saat işə girişdi.

Albalıçq dustaqxana məmurları ilə söhbətə girişib onlardan öyrəndi ki, cənab Pomidor dustaqxana açarlarını corabının astarına tikilmiş xüsusi bir cibdə saxlayır. Albalıçq fikirləşdi: “Bəli, işlər xarabdır; axı hamı bilir ki, Pomidor həmişə corablı yatır. Deməli, onu elə bərk yarırtmaq lazımdır ki, huşunu itirsin və bu sayaq onu yuxudan oyatmadan corabının içindən açarı çıxarmaq mümkün olsun”. Belə fikirləşib Çiyələkcikdən xahiş etdi ki, tortu iki pay yuxu dərmanı qatsın.

Gecə gəlib yetişdikdə xidmətçi qız kavalərə çox gözəl bir marmelad-şokolad tortu gətirib gəldi. Cənab Pomidor çox sevindi və tortu biroturuma aşırı. Kavalər Pomidor xidmətçi qız Çiyələkciyə vədə verib dedi:

– Sən öz ağandan narazı olmayacaqsan. Mən sağalandan sonra sənə, lap yəqin, bir şokolad kağızı bağışlayacağam ki, o şokoladı mən keçən il yemişəm. O kağız yaman ətirli və şirindir!

Çiyələkcik razılığını bildirmək üçün ikiqat baş əydi. O, başını qaldırıb dikəldikdə isə Pomidor artıq kontrabas və fleytalardan ibarət böyük bir orkestr kimi xoruldayırdı. Çiyələkcik Albahıcığın arduca qaçdı. Onlar bir-birinin əlindən tutub pəncələri üstündə qəsrin dəhlizlərindən keçə-keçə kavalerin yataq otağına sarı yönəldilər. Onlar

hersoq Naringinin otağının yanından keçdilər. O, gecənin yarısına qədər hoppanmaq məşq edirdi. Xanım Kiçik qrafinyadan bir şey qoparmaq üçün çox qəribə, məharətlə hoppana bilməkdən ötrü yaxşı hazırlaşmaq lazım idi.

Albahıcıqla Çiyələkcik növbə ilə açar dəliklərindən baxa-baxa gördülər ki, hersoq dəli bir pişik kimi şkafdan çilçırağa, çarpayının başından güzgünün üstünə hoppanır və pərdələrdən yapışib çox tez-tez yuxarı dırmaşır. Qısa bir müddətdə o, əsl akrobat olmuşdu.

Cənab Pomidorun otağı xeyli işıqlı idi. Çiyələkcik qəsdən arxa pəncərələri açıq qoymuşdu ki, içəri parlaq ay işığı düşsün. Kavalər əvvəlki kimi bərkdən xoruldayırdı. Bu dəqiqədə o, yuxuda görürdü ki, guya Çiyələkcik ona ən yaxşı, velosiped təkəri boyda bir şokolad tortu da gətirib gəlmişdir. Ancaq o elə yemək istəyirdi ki, birdən baron Portağal otağa soxulub tortun düz yarısını ona verməsini cənab Pomidordan tələb etdi. Kavalər öz haqqını müdafiə etmək üçün qılıncını çəkdi. Axırda, baron geri çəkilməli olub əl arabasının ağırlığından qan-tərə batmış yazıq cındırçını amansızcasına qamçıladi. Cənab Pomidor yenidən tortu yeməyə girişmək istəyirdi ki, bu zaman baron Portağalın əvəzinə, hersoq Naringi meydana çıxdı. O lap uca bir qovaq ağacının təpəsinə dırmaşib oradan fəryad edirdi: "Verin, tortun yarısını mənə verin, yoxsa buradan özümü başüstə aşağı ataram!"

Sözün qısa, Pomidorun yuxusu yaman narahət idi; tanış olan və olmayan adamlar bu boğmacıq tortu necə olursa-olsun, onun əlindən almaq istəyirdilər. Sonra isə bu məlun tort özü kavaləri lap yaman ruhdan saldı: şoko-

ladlı tort nədənsə dönüb birdən karton oldu. Cənab Pomidorun bundan xəbəri olmadığından dişlərini torta batırdı və ağzı bərk, yapışqanlı və dadsız kartonla doldu.

Bu qat-qarışmış yuxular cənab Pomidoru əldən saldığı zaman Çiyələkcik yavaşca onun corabını çəkib çıxartdı.

– Biz öz işimizi gördük! – deyə o, Çiyələkciyə pıçıldadı.

Qızcıqaz öz yatmış ağasına baxıb dedi:

– Of, Pomidor oyanıb başına gələnlərdən xəbər tutduqda yaman acıqlanacaq ha!

– Nə qədər ki oyanmayıb, gəl qaçaq!

– Yox ha, bundan heç qorxma. Mən o qədər yuxu dərmanı səpmişəm ki, azı on nəfərə kifayət edərdi!

Onlar yavaşca otaqdan çıxdılar, ardlarınca qapını örtüb təngnəfəs halda pillələrdən aşağı qaçmağa başladılar. Birdən Albalıciq dayanıb pıçıldı ilə soruşdu:

– Bəs keşikçilər necə olsun?

Doğrudan da, bu barədə heç fikirləşməmişdilər. Çiyələkcik barmağını ağzına soxdu: həmişə bərkə düşəndə bu ona kömək edərdi. Barmağını sorursan, bir də görürsən ki, ağılına gözəl bir fikir gəlirdi. Çiyələkcik axırda dilləndi:

– Tapdım! Mən evin tinindən burulub var gücümlə: “Ay aman, Ay dad!”, – çıxırıram, guya mənə quldurlar hücum ediblər. Sən də dustaqxana keşikçilərini çağır və onları mənim köməyimə göndər. Elə ki tək qaldın, bu açarı iki dəfə burarsan, kameranın qapısı açılar.

Onlar belə də etdilər. Kələkləri yaxşı baş tutdu. Çiyələkcik elə yanıqlı-yanıqlı: “Ay aman!”, – deyə çığı-

rırdı ki, az qala, ağaclar da köklərini yerdən qoparıb onun köməyinə gəlmək istəyirdilər. Dustaqxana keşikçiləri bir-birinə dəyib ov dalınca qaçan tazılar kimi səs gələn tərəfə cumdular. Albalıciq onların ardınca qışqırdı:

– Cəld olun, Allah xatirinə, tez olun! Orada quldurlar var, quldurlar!

Albalıciq tək qaldıqda açarı qapıya salıb ağır qapını açdı və dustaqxanaya girdi. O, dustaqların arasında dostu Çipollinonu da gördükdə nə qədər təəccüb etdiyini özü-nüz bilərsiniz!

– Sən də buradasanmı, Çipollino?! Deməli ki, sən qaçmamışdın?

– Ay Albalıciq, bunu sənə sonra danışaram, indi isə biz vaxt itirə bilmərik.

Doğrudan da, qaçanlar tələsməli idilər. Albalıciq öz dostlarına dümdüz meşəyə gedən yolu göstərib nəfəsi tutuluta-tutuluta deyirdi:

– Bura gəlin, bura! Heç narahat olmayın, dustaqxana keşikçiləri sizi görə bilməzlər, onlar o biri tərəfə qaçıblar.

Həddən artıq kök olan Qabaqça lələcəni lazımınca yeyin qaçıra bilmək üçün əsl bir qabaq kimi cıdırıla gillətməyə başladılar. Çipollino bir dəqiqəliyə yoldaşlarından geri qalıb yaşla dolu gözləri parıldayan Albalıciqə ürəkdən, coşğunluqla təşəkkür etdi. Çipollino ona dedi:

– Sən yaman qoçaqmışsan! Heç inanmırdım ki, sən, doğrudan da, xəstələnmisən; özüm də nə qədər ki azad idim, bir neçə dəfə sənin yanına gəlməyə çalışdım.

– Qaç, tez ol, yoxsa onlar səni tuturlar!

– Yaxşı, mən qaçım, ancaq tezliklə biz səninlə yenə də görüşəcəyik. Sənə söz verirəm ki, biz hələ Pomidorun başına çox işlər gətirəcəyik!

Çipollino bir-iki dəfə hoppamıb öz dostlarına çatdı və Qabaqca lələcəni gilləlib irəli aparmaqda onlara kömək etdi. Albalıçıq isə tələsik qəsrə qayıtdı ki, açarları öz yerinə, yəni cənab Pomidorun sağ corabının içinə qoy-sun.

Bəs bu zaman Çiyələkciyi quldurların əlindən qurtarmaq üçün qaçıb gəlmiş dustaqxana keşikçilərinin işi nə yerdə idi? Dustaqxana keşikçiləri Çiyələkciyi tapdıqda o, göz yaşları içində idi. Onlar gələndə qədər Çiyələkciyə öz önlüyünü dartıb cırmış və üz-gözünü cırmaqlamışdı ki, doğrudan da, quldurların ona hücum etdiklərinə inan-sınlar. Bərk yüyürməkdən nəfəsləri tutulan Lumucuqlar ondan soruşdular:

– Onlar haraya qaçdılar?

Çiyələkciyə kəndə gedən yolu göstərib cavab verdi:

– Bax o yana!

Dustaqxana keşikçiləri həmin yol ilə çaparaq getdilər. Onlar qaça-qaça kəndi iki-üç dəfə hərləndilər, amma küçədə heç bir kəsi tapmayıb axırda, bir kənd Pişiyini tutdular, o nə qədər bərk etiraz etdisə də, fikir vermədilər. Pişik qəzəblənib miyoldaya-miyoldaya deyirdi:

– Heç baş açmıram! Axı biz, gərək ki, azad bir ölkədə yaşayırıq və sizin məni tutmağa heç bir ixtiyarınız yoxdur. Həm də bundan başqa, elə bir anda gəlib çıxdınız ki, iki saatdan bəri pusduğum siçan, axır, bir təhər öz yuvasından çıxmaq istəyirdi.

Keşikçilərin başçısı belə cavab verdi:

– Dustaqxanada siz istədiyiniz qədər siçan tapa bilərsiniz.

Lumucuqlar yarım saatdan sonra qəsrə qayıtdılar. Onlar dustaqxanayı boş gördükdə nə hala düşdüklerini özlü-nüz gözünüzün qabağına gətirə bilərsiniz! Onlar həmin saat Pişiyi kameraya saldılar, qılınclarını və tüfənglərini tullayıb kavalər Pomidorun qəzəbinin qorxusundan hərə bir yana qaçdı.

Kavalər səhər ayıldı və hər şeydən əvvəl, güzgüyə baxdı. O öz-özünə dedi: “Burmum sağalıb. Məlhəmi götürüb dustaqxanaya getmək, dustaqları dindirmək olar”. Yolda krallığın cinayət qanunlarını yaxşı bilən vəkil Noxudu vədustaqların ifadələrini yazmaq üçün cənab Cəfərini də özü ilə götürüb apardı. Bunlar hər üçü qanun nümayəndələrinə yaraşan şəkildə özlərini tox tutub bir-birinin ardınca düzülərək dustaqxanaya çatdılar. Pomidor sağ corabının içindən açarları çıxarıb ağır qapını açdı. Amma birdən-birə elə tələsik siçrayıb geri atıldı ki, arxasında duran cənab Cəfərini itələyib yerə yıxdı. Kamerasından şikayətli zarıltı səsi gəlirdi. Kənd Pişiyi dözülməz əzablar içində çırpınır, ürək yandıran bir səslə miyoldayırdı: “Miyoy! Miyoy!”

Cənab Pomidor hələ də qorxudan əsə-əsə Pişikdən soruşdu:

– Siz burada nə edirsiniz?

Pişik acı-acı şikayətlənib dedi:

– Of, qarnım bərk ağrıyır! Siz Allah, məni xəstə-xanaya aparın, ya da heç olmasa, yanıma həkim göndərin!

Belə məlum oldu ki, Pişik bütün gecəni siçan ovlayıb və o qədər siçan yeyib ki, ağzından hələ də, azı, iki yüz siçan quyruğu sallanır.

Kavaler Pişiyi azad buraxdı və ona icazə verdi ki, siçan ovlamaq üçün istədiyi vaxt dustaqxanaya qayıdıb gəlsin. Xudahafizləşəndə o, Pişiyə dedi:

– Əgər siz zəhmət çəkib yediyiniz siçanların quyruqlarını xeyirli fəaliyyətinizi göstərən maddə dəlil kimi yığıb saxlasanız, onda qəsrin müdiriyəti hər quyruq üçün sizə cüzi bir təqaüd təyin edər.

Bundan sonra Pomidor krallığının hökmdarı Şahzadə Lumuya həmin saat bir teleqram göndərdi. Orada belə yazılmışdı: “Qrafinya Albalıların qəsridə şuluqluq var, lütf edib bir batalyon Lumucuq göndərin. Siz əlahəzrətin şəxsən gəlməsi də arzu olunur. Pomidor”

ON İKİNCİ FƏSİL

Kəvərin mükafatlandırılması və cəzalandırılması

Elə həmin günün ertəsi səhər Şahzadə Lumu qırx nəfər saray xadimi və bir batalyon Lumucuqlar dəstəsinin başında kəndə daxil oldu. Siz daha bilirsiniz ki, Şahzadə Lumunun sarayında olanların hamısının papaqlarından bir zınqırov asılmışdı. Saray adamları ilə qoşun yolla getdikdə elə bir musiqi səsi ucalırdı ki, inəklər yeni bir sürü qovub getdiklərini güman edib ot çeynəməkdən

ağız saxlayırdılar. Elə bu dəqiqədə güzgünün qabağında öz bığlarını darayan Kəvər zınqırov səslərini eşidib işini yarıda saxladı və pəncərədən boylanıb baxdı. Elə bu zaman Lumucuqlar onu gördülər. Kəvərin evinə soxulub onu tutdular və bığının bir tayı yuxarıda, o biri tayı aşağı sallanmış halda dustaqxanaya apardılar.

Keşikçilər onu dustaqxanaya apardıqları zaman Kəvər yolda xahiş edib dedi:

– İcazə verin, heç olmasa, sol bığımı da darayım!

– Səsini kəs! Yoxsa bığının əvvəlcə sol tayını, sonra da sağ tayını kəsərik. Beləliklə, bığ daramaqdan canını qurtararıq.

Kəvər var-dövləti olan bığını itirməkdən qorxub daha dinmədi. Vəkil Noxudu da dustaq etdilər. O xeyli ciyildəyib əl-ayaq atdı və sözləri noxud kimi yağdırıb dedi:

– Bu, səhvdir! Mən buranın vəkiliyəm, özüm də kavaler Pomidora qulluq edirəm. Burada, yəqin, bir səhv var! Bu saat məni buraxın.

Amma bunlar hamısı boşuna idi – elə bil ki divara deyirdin.

Əskər Lumucuqlar parkda yığılmışdılar. Onlar bir müddət cənab Cəfərinin yazdığı elanları oxumaqla əyləndilər, sonra isə darıxmamaq üçün otları və çiçəkləri tapdalamağa, qızıl balıqları tutmağa, şüşəbənd şitilliyin şüşələrini nişan alıb vurmağa və başqa bu cür əyləncələrə başlarını qatmağa başladılar.

Qrafinyalar saçlarını yola-yola bir zabitin yanından o biri zabitin yanına qaçırdılar.

– A cənablar, sizə yalvarırıq, öz adamlarınıza buyurun ki, dinc dursunlar! Onlar bizim bütün parkı xaraba qoyurlar.

Ancaq zabitlər heç onların sözlərini dinləmək də istəmirdilər. Onlar deyirdilər:

– Hərbi qoçaqlıqdan sonra bizim igidlər gərək əylənsinlər. Siz onlara təşəkkür etməlisiniz ki, rahatlığını qoruyurlar.

Qrafinyalar çəkinə-çəkinə dedilər ki, Kəvər ilə cənab Noxudu tutmaq çox da böyük bir qoçaqlıq deyil. Ona zabıt onları hədələyib dedi:

– Çox gözəl! Elə isə əmr verərik ki, sizi də tutsunlar. Onlar elə buna görə maaş alırlar ki, bütün narazı adamları tutub dustaq etsinlər!

Qrafinyaların bircə çarələri qalmışdı ki, çıxıb getsinlər və Şahzadə Lumunun özünə şikayət etsinlər. Şahzadə bütün qırx nəfər saray adamı ilə birlikdə qəsrdə yerləşmişdi. Həm də aşkar şeydir ki, ən yaxşı otaqları tutub kavalər Pomidoru, baronu, hersoqu, cənab Cəfərinə, hələ qrafinyaların özlərini də heç saymayıb oradan qovmuşdu...

Baron Portağal çox narahat olmuşdu. O, pıçıltı ilə deyirdi:

– Bax görürsünüz, bu Lumular və Lumucuqlar bizim bütün azuqəmizi yeyəcəklər və biz acından öləcəyik. Qəsrdə nə qədər ki yeməli şey var, onlar burada qalacaq, sonra bizi Allahın ümidinə buraxıb çıxıb gedəcəklər. Of, bu nə bələdir?! Lap fəlakətdir!

Hökmdar buyurdu ki, Kəvəri gətirib dindirsinlər. Cənab Cəfəri burnunu öz dama-dama dəsmalına möhkəmcə si-

lib müttəhim Kəvərin cavablarını yazmağa başladı, kavalər Pomidor isə hökmdarın yanında oturdu ki, müqəssiri necə dindirmək lazım gəldiyini onun qulağına pıçıldasın.

İş burasındadır ki, Şahzadə Lumu başında qızıl zınqırov olmasına baxmayaraq, çox ağıllı deyildi, bundan başqa da yaman huşsuz idi. Budur, indi də dustağı otağa gətirdikdə o, həyəcanla dedi:

– Bəh-bəh, nə qəşəng bığları var! And içirəm ki, ixtiyarımda olan bütün yerlərdə hələ bu vaxta qədər belə uzun, gözəl və yaxşı daranmış bığlar görməmişəm!

Bunu da demək lazımdır ki, Kəvərin dustaqxanada işigücü hey öz bığlarını tumarlamaq və daramaqdan ibarət idi. Kəvər ədəb və mərifətlə dedi:

– Təşəkkür edirəm, şahzadə həzrətləri!

Hökmdar sözüünə davam edib söylədi:

– Buna görə də mən onu “Gümüş bığ” ordeni ilə təltif etmək istəyirəm. Ey mənim Lumularım, bura gəlin!

Saray adamları həmin saat onun çağırışına gəldilər.

– “Gümüş bığ” ordeni kavalərinin tacını bura gətirin!

Tacı gətirib gəldilər. Bu tac başın dövrəsinə çələng kimi hörülmüş qalın bığdan ibarət idi. Aydın şeydir ki, bu bığ saf gümüşdən hazırlanmışdı.

Kəvər özünü itirdi; elə bilirdi ki, onu dindirməyə çağırıblar, bunun əvəzində isə ona belə böyük bir hörmət göstərdilər. O, hökmdarın önündə hörmətlə əyildi və şahzadə öz əli ilə tacı onun başına qoyub onu qucaqladı və bığın əvvəl sağ tayından, sonra sol tayından öpdü. Bundan sonra şahzadə ayağa qalxıb getmək istəyirdi, çünki o yaman huşsuz idi və elə bilirdi ki, öz işini görüb qurtarmışdır. Bu zaman kavalər Pomidor əyilib onun qucağına mızıldadı:

– Şahzadə həzrətləri, böyük bir hörmətlə sizin yadınıza salıram ki, siz qəddar bir cinayətکارa kavalər rütbəsi lütf etdiniz.

Şahzadə Lumu lovğa-lovğa cavab verdi:

– Mən onu kavalər rütbəsinə qaldırdığım andan bəri o daha cinayətکار deyil. Amma bununla bərabər, gəlin onu bir dindirək.

Bu sözlərdən sonra şahzadə üzünü Kəvərə tutub dustaqların hara qaçdıqlarından onun xəbərinin olub-olmadığını soruşdu. Kəvər cavab verdi ki, o heç bir şey bilmir. Sonra ondan Qabaq lələnin evciyinin harada gizləndiyini bilib-bilmədiyini soruşdular. Kəvər yenə də cavab verdi ki, ona heç bir şey məlum deyildir.

Cənab Pomidor yaman qəzəbləndi:

– Şahzadə həzrətləri, bu adam yalan deyir! Mən təklif edirəm, ona işgəncə verilsin və o, həqiqəti – bütün həqiqəti, yalnız həqiqəti söyləməyincə buraxılmasın!

Şahzadə Lumu əllərini bir-birinə sürtə-sürtə onun deiyini təsdiq etdi.

– Lap gözəl, lap gözəl!

Şahzadə Lumu tamamilə yadımdan çıxarmışdı ki, bir neçə dəqiqə bundan əvvəl o, Kəvəri ordenlə mükafatlandırmışdı; indi isə işgəncə vermək fürsəti ələ düşdüyünə sevinirdi, çünki ən amansız işgəncələrə tamaşa etməyi xoşlayırdı.

Çəllad bütün alətlərini: yaba, balta, kəlbətin, həmçinin bir qutu kibrit gətirib şahzadənin hüzuruna gəldi və soruşdu:

– Hansı işgəncədən başlayaq?

Kibriti o, tonqal yandırmaq üçün gətirmişdi.

Hökmdar əmr etdi:

– Onun bığlarını çəkib qopardın! Yəqin ki, dünyada onun üçün ən əziz şey bunlardır.

Çəllad Kəvərin bığlarından çəkməyə başladı, amma onlar o qədər möhkəm idi, üstlərinə sorilən paltarların

ağırlığından elə bərkimişdilər ki, cəlladın bütün zəhməti boşa çıxdı və onu tər apardı; bığlar yerindən qopmurdu və Kəvər bundan heç bir azca da ağrı duymurdu. Axırda, cəllad elə yoruldu ki, huşunu itirib yıxıldı. Kəvəri aparıb gizlin bir kameraya saldılar və onu tamam yaddan çıxartdılar. Orada o, çiy şiçənləri yeməli oldu, bığı o qədər artıb çoxaldı ki, üç qat eşilib buruldu.

Kəvərdən sonra cənab Noxudu dindirməyə çağırdılar. Vəkil hökmdarın əyaqlarına düşüb yaltaq-yaltaq öpməyə və yalvarmağa başladı:

– Şahzadə həzrətləri, məni bağışlayın, mənim heç bir günahım yoxdur.

– Bu pisdir, çox pisdir, cənab vəkil! Əgər sizin günahınız olsaydı, həmin saat azad edərdilər. İndi ki heç bir günahınız yoxdur, onda işiniz lap xarəbdir. Bir dayanın, bir dayanın... Siz deyə bilərsiniz ki, dustaqlar haraya qaçıblar?

– Xeyr, şahzadə həzrətləri, – cənab Noxud bütün bədəni əsə-əsə cavab verdi. O, doğrudan da, bu iş barəsində heç bir şey bilmirdi.

Şahzadə Lumu çığırdı:

– Bax görürsünüzmü! İndi ki siz heç bir şey bilmirsiniz, bəs sizi necə azad etmək olar?

Cənab Noxud yalvarıcı bir qəzəblə Pomidora baxdı. Amma kavalər özünü elə göstərdi ki, guya öz fikirlərinə başı bərk qarışıb və gözlərini tavana zillədi. Noxud başa düşdü ki, işi xarəbdir. Amma bu qədər can-başla qulluq etdiyi ağasının ondan belə alçaqlıqla üz döndərdiyini

gördükdə Noxudun ümitsizliyi qızgın bir qəzəbə çevrildi.

Şahzadə Lumu soruşdu:

– Bəs, heç olmasa, siz mənə deyə bilərsiniz ki, məlun Qabağın evciyi harada gizlədilmişdir?

Vəkil bunu bilirdi, çünki vaxtilə Çipollinonun həmkəndlilərlə söhbətini pusub eşitmişdi. Noxud fikirləşdi: “Əgər bu sirri açsam, məni buraxacaqlar. Amma bunun nə mənası var?! Mən öz keçmiş dostlarımdan da, böyüklərimin də kim olduqlarını indi görürəm! Öz mənfəətləri üçün başqalarını aldatmaq lazım gəldikdə mənim biliyimdən və bacarığımdan istifadə edir, mənə nahara, şama qonaq çağırırdılar, indi isə, başıma bəla gətirib mənə atırlar. Yox, mən daha onlara kömək etmək istəmirəm. Nə olursa-olsun, onlar daha məndən heç bir şey öyrənmə bilməyəcəklər!” Belə fikirləşib o, ucadan dedi:

– Yox, şahzadə, mən heç bir şey bilmirəm.

Cənab Pomidor bərkdən çığırdı:

– Yalan deyirsən! Lap gözəl bilirsən, amma demək istəmirsən!

Bu vaxt cənab Noxud daha özünü saxlaya bilməyib qəzəbləndi, o daha da hündür görünmək üçün pəncərələri üstə qalxdı, Pomidora acıqlı bir nəzər salıb çığırdı:

– Bəli, mən bilirəm, evin harada gizlədildiyini çox gözəl bilirəm. Amma bunu sizə heç vaxt deməyəcəyəm!

Şahzadə Lumu qaşqabağını töküüb dedi:

– Bir yaxşı fikirləşin! Əgər siz bu sirri açmasanız, mən sizi asmağa məcbur olacağam.

Qorxudan cənab Noxudun dizləri əsməyə başladı. O, iki əli ilə öz boğazından yapışdı, elə bil ki ilgəkdən boğazını qurtarmaq istəyirdi, amma öz qərarının üstündə möhkəm durdu. O, qürurla dedi: "

– Asın məni! Lap elə bu saat asın!

O, Göy Noxud olmasına baxmayaraq, bu sözləri dedikdən sonra rəngi yaman ağardı və güllə dəymiş kimi yerə sərilirdi. Cənab Cəfəri protokolda belə yazdı: "Müttəhim utandığından və çəkdiyi vicdan əzabından huşunu itirdi". Sonra o, yenə də dama-dama yaylılığıyla burnunu silib kitabı ördü. Dindirmə başa çatdı.

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Cənab Noxudun özünü istəmədiyi halda kavalerin canını qurtarması

Cənab Noxud özünə gəldikdə ətraf zil qaranlıq idi. Bu qərara gəldi ki, onu daha asıblar. O düşündü: "Mən ölmüşəm, özüm də, yəqin ki, cəhənnəmdəyəm, ancaq bir şeyə təəccüb edirəm, bəs niyə burada od belə azdır? Əslində, burada heç od yoxdur. Çox qəribədir, heç odsuz-alovsuz da cəhənnəm olar?!"

Elə bu anda o, kameranın qapısında açarın cırıldığını eşitdi. Noxud bir küncə qısıldı, çünki qaçmağa heç bir yer yox idi, özü də qorxa-qorxa açılan qapıya baxdı. O elə bilirdi ki, keşikçi Lumucuqları və cəlladı görəcəkdir. Lumucuqlar, doğrudan da, gəldilər, amma onlarla birlik-

də bir nəfər də təşrif buyurdu. Necə bilirsiniz, bu kim ola bilərdi? Kavalər Pomidor – öz mübarək vücudu ilə, alləri-ayaqları da bağlı!

Cənab Noxud yumruğunu düyünləyib onun üzünə atılmaq istəyirdi ki, sonra özünü ələ aldı: "Bu nə işdir, mən edirəm? Axı o da mənim kimi dustaqdır!" Hərçənd Noxudun öz əvvəlki ağasına heç ürəyi yanmırdı, amma yenə də ədəblə kavalerdən soruşdu:

– Hə, deməli ki, sizi də dustaqlanaya saldılar?

– Dustaqları? Düzü budur ki, məni ölümə məhkum ediblər. Siz, yəqin, heç bilmirsiniz ki, bizim olduğumuz bu kamera asılmalı dustaqların kamerasıdır.

Vəkil heyrətdən heç özünə gələ bilmirdi. O bilirdi ki, onu ölüm cəzası gözləyir, amma heç cür ağılına gətirməzdi ki, onunla bir yerdə kavaleri də asacaqlar.

Cənab Pomidor sözünə davam edib dedi:

– Şahzadə Lumunun yaman bərk acığı tutmuşdur ki, müqəssirləri tapa bilməyiblər. Heç bilirsinizmi, axırda, o necə bir iş gördü?! Qrafinyaların, qonaqların və xidmətçilərin yanında məni təqsirləndirdi ki, mən – kavalər Pomidor guya sui-qəsdçilərin başçısıyam, ona görə də məni asılmağa məhkum etdi. Bəli, bəli, asılmağa!

Cənab Noxud bilmirdi ki, kavaleri belə ağır cəzaya məhkum etdikləri üçün sevinsin, ya onun halına yansın. Axırda söylədi:

– Bəli, indi ki belədir, mərd olun, kavalər. Birlikdə ölürük!

Cənab Pomidor dedi:

– Bu heç də yaxşı təsəlli deyil. Hər halda, mənə icazə verin, üzr istəyim ki, sizi dindirəndə mən sizinlə çox da maraqlanmamışdım. Bilirsinizmi, onda mənim öz taleyim də həll olunurdu.

Cənab Noxud mehribanlıqla təklif etdi:

– Bəli, bu daha olub keçmişdir. Daha olanları yada salıb danışmayın. İndi biz bədbəxtlik yoldaşıyıq. Bir-birimizə kömək etməyə çalışaq.

Cənab Pomidor bir qədər ürəkənib onunla razılaşdı:

– Mən də bu fikirdəyəm. Çox şadam ki, siz kin saxlayan deyilsiniz.

O, cibindən bir parça tort çıxarıb vəkil ilə qardaş kimi bölüşdü. Vəkil öz gözlərinə inanmırdı. Kavalerdən belə bir mehribanlıq və əliaçıqlıq gözləməirdi.

Cənab Pomidor qəmli-qəmli başını yırğalayaraq dedi:

– Heyif ki, mənim üçün yalnız elə bunu qoyublar.

– Bəli, dünyanın işləri belədir! Hələ dünən siz qəsrin, demək olar ki, hakimi idiniz, amma bu gün yalnız dustaqşınız.

Kavaler Pomidor heç bir cavab verməyib tortunu yeyirdi. Nəhayət, o dillənib dedi:

– Bilirsinizmi, o dəcəl Çipollinonun mənim başıma gətirdiyi iş hələ bir azca da xoşuma gəlib. Əslinə baxsan, o çox zirək bir oğlandır və bütün kələkləri ürəyinin rəhmli olmasından və yoxsullara kömək etmək istəməsindəndir.

– Deyəsən, elədir, – cənab Noxud razılaşdı.

– Kim bilir, – deyə Pomidor sözünə davam etdi, – görəsən, indi dustaqxanadan qaçmış o adamlar haradadırlar! İnanm ki, mən şadlıqla onlara bir yaxşılıq edədim.

– Siz belə bir vəziyyətdə onlar üçün nə edə bilərsiniz?

– Ah, siz düz deyirsiniz, mən indi onlara kömək etməkdə acizəm. Bir də ki bundan başqa, heç onların harada olduqlarını da bilmirəm.

Kavaler Pomidorun belə mehriban rəftarından xoşlanmış vəkil Noxud açıq danışmağa başlayıb dedi:

– Heç mən də bilmirəm. Mən yalnız Qabaq lələnin evinin gizlədildiyi yeri bilirəm.

Kavaler bu sözü eşitdikdə nəfəsini qısdı. O öz-özünə dedi: “Ay Pomidor, yaxşı qulaq as, gör bu axmaq sənə nə danışacaq, bəlkə, hələ öz canını qurtarmağa güman yeri var!” O, vəkildən soruşdu:

– Siz, doğrudan da, bunu bilirsinizmi?

– Əlbəttə, bilirəm, amma heç kəsə demərəm. Mən daha bu yazıq adamlara pislik etmək istəmirəm.

– Cənab vəkil, belə fikirlər, əlbəttə, yaxşıdır! Mən də sirr verməzdim, heç arzu etməzdim ki, mənim təqsirimdən yoxsulların başına yeni bir bəla gəlsin.

Cənab Noxud dedi:

– İndi ki belədir, mən şadlıqla əlinizi sıxıram.

Kavaler Pomidor əlini uzatdı və vəkil Noxud onun əlini möhkəm sıxdı. Axırda, vəkilin ürəyi o qədər kövrəldi ki, öz bədbəxtlik yoldaşı ilə ürəkdən səmimi söhbət etmək həvəsinə düşdü. O, sirlə bir pıçıltı ilə dedi:

– Bir görün ha, onlar evciyi qəsrin lap iki addımlığın da gizlədiblər, amma biz o qədər axmaq olmuşuq ki, bu heç ağılımıza da gəlməyib.

Cənab Pomidor saymazyanə soruşdu:

– Axı harada gizlədiblər?

Cənab Noxud acı-acı gülümsünüb dedi:

– İndi daha mən bunu sizə deyə bilərəm. Axı sabah biz ikimiz də ölüb bu sirri özümüzlə qəbrə aparacağıq.

– Əlbəttə, əlbəttə. Siz çox gözəl bilirsiniz ki, səhər dan söküləndə bizi asacaqlar və külümüzü yelə verəcəklər.

Bu zaman vəkil Noxud öz həmsöhbətinə daha da yaxın oturub yavaşcadan onun qulağına pıçıldadı ki, Qabaq lələnin evciyi meşədədir, Mərcanı lələ də onun keşiyini çəkir. Kavalər bütün bunları dinləyib vəkili möhkəm qucaqladı və ucadan dedi:

– Ey mənim əziz dostum, bu mühüm xəbəri mənə verdiniz üçün sizdən çox razıyam. Siz mənim canımı ölümdən qurtarırsınız!

– Mən sizin canınızı qurtarıram? Zarafat edirsiniz, nədir?

– Əsla yox, – deyib Pomidor yerindən sıçradı.

O, qapıya yüyürüb yumruqlarıyla var gücü ilə qapını o qədər döyəclədi ki, dustaqxananın keşiyini çəkən Lumucuqlar ona qapını açdılar. Cənab Pomidor həmişəki əmredici tövrlə buyurdu:

– Məni bu dəqiqə Şahzadə Lumu həzrətlərinin hüzuruna aparın! Ona çox vacib bir xəbər verməliyəm.

Kavaləri həmin saat qəsrə apardılar. O, cənab Noxud-dan eşidib öyrəndiyi bütün şeyləri şahzadəyə xəbər verdi və şahzadə onu bağışladı. Lumu çox razı qaldı və öz Lumucuqlarına buyurdu ki, ertəsi gün səhər cənab Noxudu asan kimi meşəyə getsinlər və Qabaq lələnin evciyini götürüb gəlsinlər.

Cənab Noxudun edam yerinə çıxması

Kənd meydanında bir dar ağacı qurmuşdular. Ölmə məhkum olmuş dustaq dik yerə çıxmalı idi. Bu dik yerdə – dar ağacının lap altında bir qapaqlı dəlik açılmışdı ki, cənab Noxud boğazına ilgək keçdikdən sonra buraya düşməli idi.

Ölümə məhkum olmuş dustağı meydana aparmaq üçün gəldikdə cənab Noxud təcrübəli bir vəkil olduğu üçün vaxtı uzatmaq bəhanəsi ilə əlindən gələni etdi. O, qanunun cürbəcür maddələrinə əsaslanıb tələb etdi ki, əvvəlcə ona üzünü qırmağa icazə versinlər; sonra başını yumaq istədi; daha sonra belə məlum oldu ki, onun əl və ayaq dırnaqları həddən artıq uzanmışdır və o, edamdan qabaq dırnaqlarını tutmaq istəyirdi.

Cəllad vaxt itirmək istəmədiyindən onunla mübahisəyə girişdisə də, amma axırda, razılıq verdi. Qədim adətlərə görə, ölmə məhkum olmuş dustağın son arzusu yerinə yetirilməlidir. Buna görə də dustaqxanaya isti su ilə dolu bir bardaq, taz, qayçı və ülgüc gətirildilər. Vəkil Noxud heç tələsmədən ölümqabağı bəzək-düzəyə başladı. O, uzun müddət özünü səliqəyə salıb üzünü qırxdı, yuyundu və az qala, tamam iki saat dırnaqlarını tutdu. Amma gec-tez, hər halda o, cəza yerinə getməli oldu.

O, dik yerə çıxmağa başladığında ürəyində qorxu düşdü. Yalnız burada – cəza yerinin pillələrinin üstündə o, birinci dəfə aydın bir surətdə dərk etdi ki, ölməlidir. Belə

xırdaca, belə yuyumru, belə yamyaşıl, başı yenicə yuyulmuş, dırnaqları tutulmuş halda o, hökmən ölməlidir!

Təbillər dəhşətlə çalındı. Cəllad ilgəyi vəkilin boynuna keçirib otuza qədər saydı, sonra düyməni basdı. Dəliyin qapağı açıldı və cənab Noxud boğazında ilgək qaranlığın içinə yığıldı. Yıxılmamışdan qabaq o fikirləşməyə macal tapdı: “Bu dəfə mən, deyəsən, doğrudan da, öldüm!”

Birdən o, başının üstündə boğuq bir səs eşitdi:

– Kəsin, cənab Çipollino, tez olun, kəsin! Bura elə yaman işıqlıdır ki, mən heç bir şey görə bilmirəm.

Kim isə vəkilin boğazına keçirilmiş ilgəyin ipini kəsdi və həmin səs yenə də eşidildi:

– Ona bir udum bizim gözəl kartof suyumuzdan verin. Biz Köstəbəklər bu gözəl dərmandan heç bir vaxt ayrılmırıq!

Bu necə iş idi? Vəkil Noxudun canını qurtaran bu təccüblü hadisə nə idi?

Bu əhvalat sadəcə belə olmuşdu: qəsrdə baş verən bütün işlərdən xəbər tutan Çiyələkcik meşəyə qaçıb cənab Noxudu gözləyən təhlükəni Turpçaya da-nışmışdı, Turpça da həmin saat bunu öz dostu Çipollinoya xəbər vermişdi. Turpça Çipollinonu Qabaq lələnin evciyinin yaxınlığındakı mağarada tapmışdı; o, qalan qaçqınlarla birlikdə orada gizlənirdi. Çipollino Turpçanın sözlərini diqqətlə dinləyib usta Gilədən bizi istədi ki, boynunun ardını qaşısın, çünki vəziyyət çox qəliz idi, buna bir çarə tapa bilmək üçün gərək boynunun ardını yaxşıca qaşığıydı. Çipollino bir qədər fikirləşdikdən sonra bizi usta Giləyə qayıtardı və qısaca dedi:

– Sağ ol, bildim, nə etmək lazımdır.

Belə deyib o, harasa qaçdı. Heç bir kəs soruşmağa da macal tapmadı ki, onun ağına nə fikir gəlmişdir. Qabaq lələ yenə dərinədən ah çəkib dilləndi:

– Ah, Çipollino ki dedi, fikirləşib bir şey tapmışdır, onda arxayın olun, lap yaxında bütün işləri düzəldər!

Amma Çipollino axtardığı şeyi tapmaq üçün düzləri, çəmənləri çox-çox gəzməli oldu. Axırda, o, qazılıb atılmış torpaq təpələri ilə dolu olan bir çəmənliyə gəlib çıxdı. Burada hər dəqiqə göbələk kimi yeni bir təpəcik əmələ gəlirdi: Köstəbək öz işində idi. Çipollino gözləməyi qərara aldı. Birdən budur, lap ayağının altında bir təpəcik işləməyə başladıqda o diz çöküb çağırdı:

– Cənab Köstəbək! Cənab Köstəbək, mənəm hey, Çipollino.

Köstəbək quru-quru cavab verdi:

– Hə, sizsiniz? Sözün düzü, ilk görüşümüzdən sonra mən ancaq yarıkor oldum. Görünür, indi siz mənə yeni bir yeraltı sayəhət təklif etmək istəyirsiniz ki, bu da məni lap kor etsin.

– Elə deməyin, cənab Köstəbək, mən sizin yaxşılığınızı heç vaxt yaddan çıxartmaram: sizin sayənizdə mən öz dostlarımla görüşdüm. Biz azadlığa çıxa bildik və bu yaxınlarda bir mağarada özümüzə hələlik bir sığınacaq tapmışıq.

– Verdiyiniz məlumat üçün sağ olun, amma bu məni heç maraqlandırmır. Xudahafiz!

Çipollino çığırdı:

– Cənab Köstəbək! Cənab Köstəbək! Bir sözümün axırına qulaq asın!

– Di yaxşı, danışın görək, amma, siz Allah, elə güman etməyin ki, mən yenə əvvəlki kimi sizin işlərinizə kömək etməyə hazırım.

– Bu iş mənim deyil, bizim kənd vəkilinin işidir ki, onun da adı Noxuddur. Onu sabah səhər asacaqlar.

Köstəbək acıqlı-acıqlı cavab verdi:

– Lap yaxşı edəcəklər! Onun boynuna ilgək salıb asanda mən də ürəkdən kömək edərdim. Mənim vəkillərdən zəhləm gedir, Noxud da ki xoşladığım şey deyil.

Tərs Köstəbəyi yola gətirmək üçün yazıq Çipollino xeyli zəhmət çəkməli oldu. Amma oğlan inanırdı ki, Köstəbəyin kobud rəftarına baxmayaraq, onun ürəyi qi-

zıl kimi safdır. Haqq işə kömək etməkdən heç vaxt boyun qaçırmaz. Elə belə də oldu, axırı, Köstəbək bir qədər yumşaldı, qısaca və kəsik-kəsik dedi:

– Cənab Çipollino, çərən-pərən etdiyiniz bəsdir. Görünür ki, dil pəhləvanısınız. Yaxşısı budur, göstərin görüm, hansı tərəfə lağım atmaq lazımdır.

Çipollino şadlığından, az qala, atılıb-düşərək tez cavab verdi:

– Şimala, şimal-şərqə tərəf.

Köstəbək həmin saat düz dar ağacının altına geniş, uzun bir dəhliz qazdı. Çipollino ilə o burada gizlənilib gözlədilər ki, görsünlər, nə olacaq. Axırda, onların başları üstündə xırdaca qarçı açıldı, cənab Noxud boğazı ilgəli oraya düşdükdə Çipollino həmin saat ipi kəsdi və vəkila kartof suyu dərmanı verdi: bu dərmanı cənab Köstəbək həmişə öz yanında gəzdirdirdi. Bundan əlavə, Çipollino vəkilin yanaqlarına yüngülcə bir neçə şillə vurdu. Kartof suyu və bir neçə şapalaq vəkili huşa gətirdi. Cənab Noxud gözlərini açdı, ancaq özünlü də başa düşdüyünüz kimi, o özünlü o qədər itirmişdi ki, xilas olduğuna inanmadı. O səsləndi:

– Hə, cənab Çipollino! Deməli ki, siz də mənim kimi ölmüşünüz, eləmi? Necə xoşbəxtlikdir ki, sizinlə behiştə görüşdük.

Köstəbək dedi:

– Özünə gəl, ay vəkil! Bura sənin üçün nə behiştirdi, nə cəhənnəm. Mən də ki nə müqəddəs Pyotram, nə də şeytan, qoca köstəbəyəm, özüm də işimə-gücümə tələsərəm, buna görə də cəld olun, buradan çıxıb gedək. Bir də çalı-

sın ki, yolda mənə rast gəlməyəsiz. Hər dəfə Çipollino-yə rast gələndə elə bil məni gün vurur.

Əslində, dar ağacının altı tamam qaranlıq idi, amma cənab Köstəbəyə bu zirzəmi də o qədər işıqlı görünürdü ki, gözləri və başı ağrımağa başlamışdı.

Axırda, cənab Noxud başa düşdü ki, Çipollino ilə Köstəbəyin sayəsində o, ölümdən qurtulub. Vəkil öz xi-

laskarlarına çox-çox təşəkkür etdi. Əvvəl növbə ilə onları bir-bir qucaqladı, sonra ikisini də birdən qucaqlamaq istədi, ancaq bunu edə bilmədi, çünki qolları yaman qısa idi.

Nəhayət, Noxud sakitləşdikdən sonra onlar üçü də hazır yeraltı yol ilə çıxıb getdilər. Yolun axırına çatdıqda Köstəbək usta Gilənin, Qabaq lələnin, professor Armudun və başqa qaçqınların gizləndikləri mağaranın altına qədər bir dəhliz də qazıdı.

Vəkili və onun xilaskarlarını şən çığırtılarla qarşıladılar. Hamı yaddan çıxartdı ki, hələ bu yaxınlara qədər cənab Noxud onların düşməni idi.

Köstəbək öz yeni dostlarından ayrılıanda göz yaşlarını saxlaya bilmədi. O dedi:

– A cənablar, əgər sizin bir zərrə sağlam düşüncəniz olsa, mənimlə bərabər köçüb yer altında yaşayarsınız. Orada nə dar ağacı, nə kavalər Pomidorlar, nə Şahzadə Lumular, nə də onun Lumucuqları var. Dünyada ən vacib olan şey sakitlik və qaranlıqdır. Hər halda, nə vaxt mən sizə lazım olsam, bir kağız yazıb bu dəliyə salın. Mən tez-tez gəlib bura dəyərəm ki, görüm sizin işləriniz necə gedir. Hələlik isə sağ-salamat qalın!

Dostlar qoca Köstəbəklə səmimi şəkildə vidalaşdılar. Elə onunla yenicə xudahafizləşmişdilər ki, birdən cənab Noxud öz alınına elə bir şapalaq vurdu ki, ayaq üstə dura bilməyib kəlləmayallaq aşdı.

– Vay, mən nə yaman huşsuzam! Vay, nə maymağam! Bu huşsuzluğum, axır, məni tələf edəcək!

Qabaqça lələçə vəkili yerdən qaldırıb paltarlarının tozunu çırpa-çırpa ədəblə soruşdu:

– Məgər bir şey unudubsunuzmu?

Cənab Noxud yalnız indi Pomidorla olan söhbətini və kavalerin yeni xəyanətini qaçqınlara danışdı. Nitqini bu sözlərlə bitirdi:

– A cənablar, bilin ki, elə bu dəqiqədə, biz sizinlə burada söhbət etdiyimiz vaxtda keşikçilər bütün meşəni axtarırlar. Onlara əmr verilmişdir ki, sizin evciyinizi tapıb qəsrin darvazasına aparsınlar.

Çipollino heç bir söz deməyib meşəyə yüyürdü və bir-iki dəfə hoppandıqdan sonra Mərcanı lələnin palıd ağacının altına çatdı. Amma evcik daha orada yox idi.

Mərcanı lələ palıd ağacının kötlükləri arasında gizlənib hönkür-hönkür ağlayırdı:

– Ay mənim əziz evciyim! Ay mənim gözəl, rahat evciyim.

Çipollino ondan soruşdu:

– Məgər Lumucuqlar bura gəlmişdilər?

– Hə, hə, hamısını onlar apardılar, evciyi də, qayçı taını da, ülgücü də, elanı da, hələ zəngciyi də!

Çipollino boynunun ardını qaşdı. Bu dəfə fikirləşib bir şey tapa bilmək üçün ona iki biz lazım idi, amma heç biri də yox idi. O, əlini mehribanlıqla Mərcanı lələnin çiyinə toxundurub onu öz dostlarının yanına, mağaraya apardı.

Heç bir kəs onlardan nəşə soruşmadı. Sözsüz-sovsuz da onlar başa düşmüşdülər ki, evcik yox olmuşdur və bu onların qəddar düşməni kavalər Pomidorun işidir.

ON ALTINCI FƏSİL

Cənab Kökün və Tap-Qap itin
başlarına gələnələr

Cənab Kök... Bircə dəqiqə dayanın: cənab Kök kimdir? Onun barəsində bizim heç söhbətimiz olmamışdır, o haradan çıxdı? Ona nə lazımdır? Böyükdürmü, kiçikdirmü; kökdürmü, arıqdırmı? İndi hamısını sizə danışaram.

Şahzadə Lumu qaçqınlardan heç bir iz də qalmadığını yəqin etdikdə tapşırı ki, bütün ətrafı yaxşıca ara-yıb-axtarsınlar. Lumucuqlar əllərinə çəng alıb çəmənləri, çölləri, meşələri, ormanları diqqətlə dırmaqladılar ki, bizim dostları tapsınlar. Əskərlər gecə-gündüz işləyirdilər və bir yığın kağız, çırıpı və quru ilan qabığı çəngələyib yığımışdılar, amma Çipollinonun və dostlarının heç kölgəsini də tapa bilməmişdilər.

Hökmdar yaman qəzəblənib çığırdı:

– Veyillər! Nahaq yerə çəngləri sındırıb bütün dişlərinə meşələrə tökübsünüz, bunun əvəzinə, gərək sizin öz dişləriniz sındırıla!

Əskərlər qorxudan titrəyir və dişləri bir-birinə dəyirdi, bir neçə dəqiqə “tıq-tıq-tıq” səsləri eşidildi, elə bil ki dolu yağırıdı.

Saray əyanlarından bir Lumu belə məsləhət gördü:

– Mən güman edirəm ki, axtarış mütəxəssisi çağırmaq lazımdır.

– O hansı yuvanın quşudur?

– Sadə dillə desək, xəfiyyə-axtarışçıdır. Budur, məsələn, əgər siz əlahəzrət bir düymənizi itirənsəniz və buyurub axtarış bürosuna müraciət etsəniz, axtarışçı onu həmin saat tapar. Əgər siz əlahəzrətin bir batalyon əskəri yoxa çıxsın, ya da dustaqlar keşikçilərin əlindən qaçsalar, yenə həmin bu cür tapılar. Detektiv xüsusi eynəyini gözüne taxan kimi sizin itirdiyiniz şeyi o saat tapır.

– Hə, indi ki belədir, onun ardınca adam göndərin!

Əyan belə təklif etdi:

– Mən bu işdən başı çıxan çox yaxşı bir xarici mütəxəssis tanıyıram. Onun adı cənab Kökdür.

Cənab Kök... Bəli, deməli ki, cənab Kök bu imiş! Hələ nə qədər ki o, qəsrə gəlib çıxmayıb, mən sizə onun necə geyindiyyindən və bığlarının nə rəngdə olduğundan danışım. Amma onun bığları haqqında heç bir şey deyə

bilməyəcəyəm, çünki arıq və kürən cənab Kökün bıqları heç yerli-dibli yoxdur. Ancaq onun bir axtarış iti var ki, adı “Tap-Qap”dır. Bu it alətləri daşımaqda cənab Kökə kömək edir. Kök özü ilə on ikiye qədər durbin, yüzlərlə kompas və ona qədər fotoaparat götürməmiş heç bir vaxt yola çıxmaz. Bundan başqa, həmişə mikroskop, kəpənək tutmağa tor və bir kisəcik duz gözdirir.

Hökmdar ondan soruşdu:

– Duz sizin nəyinizə gərəkdir?

– Siz əlahəzrətin icazəsilə ərz edirəm ki, mən tutmaq istədiyim ovun quyruğuna duz səpərəm, sonra yekə kəpənək toruna bənzər bu cihazla onu tuturam.

Şahzadə Lumu köksünü ötürdü:

– Qorxuram ki, bu dəfə duz sizə lazım olmaya, mənə məlum olduğuna görə, qaçmış dustaqların quyruqları yox idi...

Cənab Kök ciddi bir surətdə qeyd etdi:

– Bu çox ciddi bir vəziyyətdir. Əgər onların quyruğu yoxdursa, bəs onların quyruğundan necə tutacağıq? Bəs duzu hara səpəcəyik? Siz əlahəzrətin icazəsilə ərz olsun ki, gərək ümumiyyətlə, dustaqların həbsxanadan qaçmasına yol verməyə idiniz. Ya da, heç olmasa, qaçmamışdan qabaq onlara quyruq taxaydınız ki, mənə itim onları tuta biləydi.

Axtarışını çağırmağı məsləhət görən həmin əyan yenə sözə qarışıb dedi:

– Mən kinoda görmüşəm ki, hərdənbir qaçqınları duz səpmədən də tuturlar.

Cənab Kök saymazıyana cavab verdi:

– Bu, köhnəlmiş sistemdir.

Onun iti təsdiq etdi:

– Fakt! Fakt! Bəli, bəli, çooox, çooox köhnəlmiş sistemdir.

Bu itin bir şəkəri vardı; o, tez-tez öz ağasının sözlərini təkrar edər və bunlara öz şəxsi fikrini də əlavə edərdi, bu fikir isə, adətən, bu sözlərdən ibarət olardı: “çooox, çooox”, “bəli, bəli!”, ya da “fakt, fakt”.

Cənab Kök dedi:

– Amma mənəim qaçqınları tutmaq üçün başqa bir üsulum da var.

İt də lovğa-lovğa quyruğunu bulayıb təsdiq etdi:

– Fakt, fakt! Bəli, bəli, bizim çooox, çooox üsullarımız var.

– Duz əvəzinə, istiot da işlətmək olar.

Şahzadə Lumu bu fikri sevinclə bəyənib dedi:

– Düzdür, düzdür! Onların gözlərinə istiot səpin. Onda həmin saat təslim olurlar, mənəim buna heç şübhəm yoxdur.

Kavaler Pomidor ehtiyatla qeyd etdi:

– Mən də bu fikirdəyəm. Ancaq istiotu səpməmişdən qabaq, yəqin ki, qaçqınları tutmaq lazım gələcək. Elə deyilmi?

Cənab Kök dedi:

– Bu, bir qədər çətinidir, amma cihazlarımın köməyilə bir sınaqaram.

Cənab Kökaxtarışçı alim idi, heç bir işi öz alətlərinin köməyi olmadan etməzdi. Hətta yatmağa gedəndə də üç

kompas götürərdi; bunların biri, ən böyüyü – pilləni axtarmaq üçün; o biri, bir az kiçiyi – yataq otağının qapısının harada olduğunu təyin etmək üçün, üçüncüsü, daha kiçiyi isə – yataq otağında çarpayını tapmaq üçün idi.

Albalıçıq guya elə-belə dəhlizdən keçdi ki, məşhur axtarıcıya və onun itinə tamaşa etsin. O, cənab Kök ilə itin döşəməyə uzanıb qabaqlarındakı kompası baxdıqlarını gördükdə yaman təəccübləndi! Albalıçıq maraqlanıb soruşdu:

– Bağışlayın, hörmətli cənablar, mən bilmək istərdim ki, siz döşəməyə uzanıb nə edirsiniz? Bəlkə, xalçanın üstündə qaçqınların izlərini tapmaq və kompasın vasitəsilə onların hansı tərəfə qaçdıqlarını təyin etmək istəyirsiniz?

– Yox, mən eləcə öz çarpayını axtarıram, cənab. Adı gözlə çarpayını hər bir adam tapa bilər, amma mütəxəssis axtarışı gərək elmi surətdə, lazımı texnikanın köməyiylə aparsın. Sizə məlum olduğu kimi, kompasın maqnitli ucu həmişə şimalı göstərir, onun bu xüsusiyyəti mənə imkan verir ki, çarpayımın olduğu yeri yanılmadan təyin edim.

Amma axtarışçı öz kompasının göstərdiyi səmtə gedəndə gözlənilmədən başı güzgüyə dəydi. O, yekəbaş olduğundan şüşəni qırıb parça-parça etdi. Bu zaman həmidən çox zərər çəkən onun iti oldu. Güzgü parçalarından biri onun quyruğuna dəyib yarıdan üzdü, itin yalnız birçə qırıq quyruğu qaldı.

Cənab Kök dedi:

– Görünür, bizim hesablamada səhvimiz olub.

İt kəsik quyruğunu yalaya-yalaya razılaşdı:

– Fakt, fakt! Bəli, bəli, çooox, çooox səhv olub.

Axtarışçı söylədi:

– Deməli ki, başqa bir yol axtarmaq lazımdır.

İt hürüb təsdiqlədi:

– Fakt, fakt! Başqa yol axtarmaq lazımdır. Bəlkə, o biri yolların axırı gedib güzgüyə çıxmadı.

Cənab Kök kompası bir yana qoyub öz güclü dəniz durbinlərindən birini götürdü, onu gözüne dirəyib sağa-sola döndərməyə başladı. İt soruşdu:

– Nə görürsünüz, ay ağa?

– Bir pəncərə görürəm; o, örtülüdür, qırmızı pərdələri var. Pəncərənin hər tayında on dörd rəngbərəng şüşə var.

İt həyəcanla dedi:

– Bəli, bəli, bu çooox, çooox mühtüm bir kəşfdir! On dörd üstə gəl on dörd, edər iyirmi səkkiz. Əgər biz o tərəfə getsək, başımıza, heç olmasa, əlli altı şüşə parçası yağacaq; o ki qaldı mənə, heç özüm də bilmirəm ki, quyruğumdan daha nə qalacaq.

Cənab Kök durbinini o biri tərəfə çevirdi. İt qayğılı halda soruşdu:

– Bəs indi nə görürsünüz, ay ağa?

– Nəsə metaldan hazırlanmış bir qurğu görürəm. Çox qoribə quruluşu var. Bir gözünüzün qabağına gətirin; üç ayağı yuxarıda metal bir halqa ilə birləşmişdir, qurğunun təpəsində isə ağ bir dam var, görünür, emallıdır.

Ağasının bu kəşfindən it lap çuşa gəlib dedi:

– Cənab, əgər səhv etməməsə, sizdən əvvəl hələ heç bir kəs emallı dam kəşf etməmişdir, elə deyilmi?

Cənab Kök qürurla cavab verdi:

– Bəli, bəli. Əsl axtarışçı ən adi şəraitdə də qeyri-adi şeylər kəşf edə bilər.

İt ilə sahibi sürünə-sürünə ağ damlı metal qurğuya sarı yönəldilər. On addımlıq yol getdikdən sonra onlar bu sirlə qurğuya yaxınlaşdılar və onun altına elə yöndəmsiz şəkildə sürünüb girdilər ki, emallı dam aşdı. Onlar hələ özlərinə gəlib nə baş verdiyini anlamağa macal tapmamış birdən üstlərinə soyuq yağış yağmağa başladı. Axtarışçı ilə it gözlənilməz yeni hadisələr baş vermasından qorxub olduqları yerdə donub qaldılar. Onlar tərpənməyə qorxurdular, amma bu zaman soyuq su cənab Kökün üzündən, itin sifətindən, hər ikisinin isə belindən, qarnından və böyürlərindən axıb tökülürdü.

Cənab Kök narazı halda mırıldandı:

– Elə güman edirəm ki, biz eləcə əlüzyüyanın üstünə qoyulmuş emallı tası vurub aşırımsıq.

İt əlavə etdi:

– Bəli, bəli, mən güman edirəm ki, bu tasın içində səhər əl-üz yumaq üçün çooox, çooox su varmış.

Cənab Kök axırda ayağa qalxıb bu gözlənilməz düşdən sonra silkindi. Onun sədaqətli yoldaşı da onun kimi etdi. Bundan sonra axtarışçı iki addımlıqda olan çarpayını əziyyətsiz tapdı və təntənə ilə ona sarı yönəlib “dərın mənəli” fikirlər söyləməyə davam etdi:

– Nə çarə! Bizim peşəmizdə həmişə risk etmək lazım gəlir. Düzdür, başımıza xeyli soyuq su töküldü, amma axtardığımız şeyi, yəni çarpayını tapdıq.

İt də belə qeyd etdi:

– Fakt, fakt! Xeyli su axdı!

Bu axtarışın bəxti heç gətirmirdi, o, islanmış, donmuş, quyruğu kəsilmiş halda başını sahibinin nəm ayaqqabılarının üstünə qoyub döşəmənin üstündə yuxuya getdi. Cənab Kök bütün gecəni xorulda və günəşin ilk şüaları ilə birlikdə ayıldı.

– Tap-Qap, iş başına! – deyə o iti çağırırdı.

İt yerindən sıçrayıb kəsik quyruğunun üstündə oturmaq cavab verdi:

– Mən hazırım, ağa!

Bu səhər cənab Kök əl-üzünü yuya bilmədi, çünki əl-üz yumaq üçün qoyulmuş bütün suyu töküüb dağıtmışdı. İt bununla kifayətləndi ki, əvvəl öz bığlarını, sonra da sahibinin üzünü yaladı. Beləliklə, onlar yuyunub parka çıxdılar və axtarışa başladılar. Məşhur axtarışçı işə buradan başladı ki, öz çantasından bir torba çıxartdı, bu torbanın içində loto oyununda işlənən xırdaca çəlləklərə bənzər üstü nömrəli doxsan xırda çəllək vardı. Axtarışçı itdən xahiş etdi ki, oradan bir nömrə çıxartsin. İt pəncəsini torbaya salıb oradan yeddinci nömrəni seçdi. Cənab Kök qərara gəldi:

– Deməli ki, yeddi addım sağa getmək lazımdır.

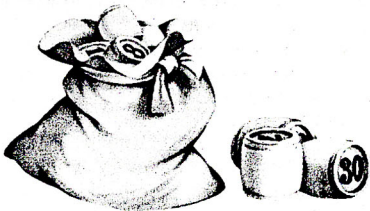
Onlar yeddi addım ölçüb sağa getdilər və gicikənliyə düşdülər. İtin quyruğunun kəsik yerinə elə bil od basdılar, cənab Kökün isə burnu elə qızardı ki, qırmızı istiotə döndü. Alim axtarışçı fikirləşib dedi:

– Yəqin ki, biz yenə səhv etmişik.

İt də qəmgin halda təsdiqlədi:

– Fakt, fakt!

– Gəl başqa bir nömrəni sınayaq.

– Sınayaq da! – it razılaşıdı.

Bu dəfə iyirmi səkkizinci nömrə çıxdı və cənab Kök bu qərara gəldi ki, iyirmi səkkiz addım sola getmək lazımdır. Onlar iyirmi səkkiz addım sayıb sola getdilər və içərisində qızıl balıqlar üzən hovuzla yumalandılar. Cənab Kök qızıl balıqları qorxu-hürküyə sahib suyun içində çapalaya-çapalaya fəryad etdi:

– Ay dad! Kömək edin! Batdım!

Bəlkə, elə doğrudan da, batardı, amma sədəqətli it vaxtında dişləri ilə onun yaxasından yapışib quruya çıxardı. Onlar hovuzun qırağında oturdular. Biri paltarlarını; o biri də tüklərini qurutmağa başladı.

Cənab Kök heç də kefini pozmadan dedi:

– Mən hovuzun içində çox mühüm bir şey kəşf etdim.

İt onun dediyini təsdiq etdi:

– Çooox, çooox mühüm! Biz kəşf etdik ki, su çooox, çooox yaşıdır.

– Yox, onu demirəm. Mən bu nəticəyə gəldim ki, bizim axtardığımız dustaqlar bu hovuzun içinə baş vurub

buradan yeraltı yol açılar və beləliklə, onları axtaranlardan qaçib canlarını qurtarıblar.

Cənab Kök kavalər Pomidoru çağırıb ona təklif etdi ki, hovuzun suyunu boşaltdırınsın, sonra dibini qazıtırıb yeraltı yolu tapsın. Amma cənab Pomidor bu təklifdən qəti surətdə boyun qaçırdı. O dedi ki, onun şəxsi fikrinə görə, qaçqınlar daha sadə və asan bir yol seçiblər, o, cənab Kökdən xahiş etdi ki, öz axtarışlarını başqa səmtə yönəltsin. Məşhur axtarışçı bir ah çəkib başını aşağı saldı və dedi:

– Budur, bu da insanların qədir-qiyəmət bilməsi! Mən qan-tər içində əlləşib dalbadal soyuq sularla çimirməm, amma yerli hakimlər işimdə mən kömək etmək əvəzinə, hər addımda əngəl çıxarırlar.

Xoşbəxtlikdən, bu vaxt Albalıcıq guya təsadüfən hovuzun yanından keçirdi. Xəfiyyə onu dayandıraraq soruşdu ki, qaçqınların qızıl balıqlar üzən hovuzun dibində qazdıqları gizlin yeraltı yoldaş başqa, parkdan çıxmaq üçün ayrı bir yol bilir, ya yox. Albalıcıq cavab verdi:

– Bəli, əlbəttə, bilirəm. Parkın qapısı!

Cənab Kök oğlana ürəkdən təşəkkür edib soyuq vandan sonra hələ də finxırmağa və silkinməyə davam edən itlə birlikdə həmişə yanında gəzdirdiyi kompasın köməyiylə parkın qapısını axtarmağa getdi. Albalıcıq guya eləcə maraqlanmış kimi onun ardınca düşdü. Axırda, axtarışçı parkdan çıxıb meşəyə sarı yönəldikdə oğlan iki barmağını ağızına salıb bərkədən fit verdi. Cənab Kök həmin saat ona sarı dönüb soruşdu:

– Kimi çağırırsınız, ay oğlan? Yəqin ki, mənim itimi, eləmi?

– Yox, yox, cənab Kök, mən yalnız tanış bir sərçəyə xəbər verdim ki, onun üçün pəncərənin qabağına çörək qırıntıları tökülmüşdür.

– Sizin mehriban ürəyiniz var, cənab, – deyə cənab Kök Albalıcığa baş əydi və yoluna davam etdi.

Siz asanlıqla başa düşə bilərsiniz ki, Albalıcığın fitinə kimsə tezliklə bir fitlə cavab verdi, amma bu fit çox bərk deyildi, özü də bir az boğuc idi. Bunun ardınca axtarışının sağında, meşənin içində kolun budaqları yırğalandı. Albalıcıq gülümsündü; onun dostları sayıq idilər – o, cənab Kök ilə itinin gəlməsi barədə onları vaxtında xəbərdar etmişdi. Amma kolların tərpendiyini axtarışçı da görmüşdü. O, yerə yatıb hərəkətsiz qaldı. İt də onu təqlid etdi. Axtarışçı ağzına və burnuna dolmuş toz-torpağı tüpürə-tüpürə pıçıldadı:

– Bizi dövrəyə alıblar!

– Fakt, fakt, – it mırıldadı, – bizi dövrəyə aldılar.

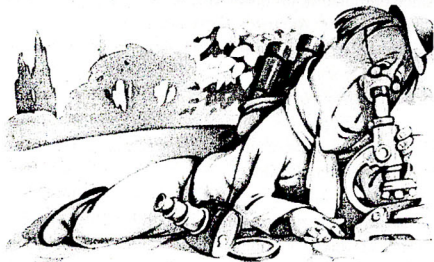
Cənab Kök pıçıldı ilə əlavə etdi:

– Bizim görəcəyimiz iş hər dəqiqə daha da çətinləşir və qorxulu olur, amma hər necə olursa-olsun, gərək qaçqınları tutaq.

– Tutaq, tutaq! – it yavaşdan səsləndi.

Axtarışçı öz dağ durbini kolları tuşlayıb onları diqqətlə gözdən keçirməyə başladı və dedi:

– Deyəsən, daha kolluqda heç kəs yoxdur. Cinayətkarlar geri çəkiliblər.

İt soruşdu:

– Hansı cinayətkarlar?

– Kolluqda gizlənmiş və budaqları yırğalayan cinayətkarlar. İndi biz gərək onların izləri ilə gedək, bu izlər isə, yəqin ki, bizi aparıb onların yığıncaqlarına çıxaracaq.

İt öz ağasının biliciliyinə heyran qaldı. Bu vaxt kolluqda gizlənmiş adamlar, doğrudan da, var gücləri ilə kolların arası ilə yeriyərək geri çəkildilər. Əslinə qalsa, heç bir kəs gözə görünmürdü. Yalnız onların keçdikləri yerlərdə kolların budaqları yavaşca yırğalanırdı. Lakin cənab Kök indi daha şübhə etmirdi ki, qaçqınlar kolların arasında gizlənmişlər və onları axtarıb tapmağı qəti surətdə qərara aldı.

Yüz metrə qədər getdikdən sonra çıxır axtarışçı ilə iti meşəyə aparıb çıxartdı. Cənab Kök ilə Tap-Qap bir neçə addım yeridikdən sonra bir palıd ağacının kölgə-

sində durdular ki, bir qədər dincəlsin və vəziyyəti müəyyənlədsinlər. Axtarışçı torbasından mikroskop çıxarıb yolun tozunu diqqətlə gözdən keçirməyə başladı. İt səbirsizliklə soruşdu:

– Heç bir iz yoxdurmu, ağa?

– Heç bir zərrə də.

Bu anda yenidən uzun bir fit səsi, onun ardınca isə o cür boğuş səslər eşidildi.

– O-ho-ho-ho-ho!

Cənab Köklə it yenə düz yerə yatdılar. Bu çıxırtı iki, ya üç dəfə təkrar olundu. Heç bir şübhə yox idi ki, bu əsrarəngiz adamlar bir-birinə işarə verirdilər. Cənab Kök kəpənək toruna bənzər bir cihazı çıxara-çıxara sakit səsle dedi:

– Biz təhlükədəyik!

– Fakt, fakt! – it əks-səda kimi səsləndi.

– Cinayətkarlar bizim geri çəkilmək yolumuzu kəsbilər və bizi dövrələyiblər ki, arxadan hücum etsinlər. İstiotqabını hazır tut, onlar aşkara çıxan kimi gözlərinə istiot səpib onları torla tutarız.

– Çox cürətli plandır, – it hürdü, – amma mən eşitmişəm ki, cinayətkarların hərdənbir tüfəngləri də olur. Bəs birdən onlar əsir düşdükdə atəş açmağa başlasalar, necə olsun?

Cənab Kök dedi:

– Lənətə gəlsinlər! Mən heç bu barədə düşünməmişdim.

Bu zaman hələ yerə sərələn axtarışçı ilə itin bir neçə addımlığından boğuş bir səs gəldi:

– Cənab Kök! Cənab Kök!

Axtarışçı yan-yörəsinə boylanıb dedi:

– Bu, qadın səsidir...

Həmin səs yenə çağırmağa davam etdi:

– Bura gəlin, cənab Kök! Mənim yanına!

İt rəyini söyləməyə cürət edib hürə-hürə dedi:

– Mənə elə gəlir ki, burada nə isə sirli bir iş var. Qadın ciddi təhlükə altındadır. Ola bilər ki, o, quldurların əlinə düşmüşdür və onlar qadını əllərində girov saxlamaq istəyirlər. Mənə elə gəlir ki, biz hər necə olsa, gərək o qadını xilas edək.

Cənab Kök canfəşanlıq edən köməkçisinin onun işinə belə yersiz bir halda qarışmasına acıqlanıb dedi:

– Biz kənar işlərlə məşğul ola bilmərik. Biz bura onunbu qurtarmağa yox, tutmağa, həbs etməyə gəlmişik. Bizim dürüst və aydın bir məqsədimiz var. O iş üçün ki bizə pul verirlər, biz onun tamamilə tərsini edə bilmərik. Yadınızda saxlayın ki, sizin adınız “Tap-Qap”dır və öz işinizi görün!

Elə bu dəqiqədə kolların arasında yenidən şikayətli və yalvarıcı bir çıxırtı eşidildi:

– Cənab Kök! Bir kömək edin də! Allah xatirinə, kömək edin!

Bu səsdə elə bir ümitsizlik var idi ki, məşhur axtarışçı daha dözə bilmədi. O belə düşündü: “Qadın məndən kömək istəyir, ona kömək etməkdən heç boyun qaçıra bilərəmmi? Məgər mənim ürəyim yoxdurmu?” O, rahat halda jaketinin altını, sinəsinin sol tərəfini yoxladı və asudə nəfəs aldı; ürəyi öz yerində idi və hələ həmişəkindən də bir qədər tez-tez döyünürdü. Bu za-

man səs yavaş-yavaş şimala doğru uzaqlaşdı. Səs gələn tərəfdə kollar bərk-bərk tərپəşir, addım və boğuş vuruşma səsləri eşidilirdi.

Cənab Kök ayağa qalxıb gözünü kompasdan ayırmadan itlə birlikdə şimala doğru yürüməyə başladı. Birdən arxasından yavaş gülüş səsləri gəldi.

Axtarışçı qəzəbli halda dayandı və arxasında belə həyasızca gülməyə cürət edən naməlum şəxsi gözləri ilə axtarmağa başladı. Cənab Kök kolların arasında heç bir kəsi tapmayıb gözləri parıldaya-parıldaya və qəzəbindən bütün bədəni titrəyə-titrəyə çığırdı:

– Gül, gül, ey alçaq cinayətkar!

“Cinayətkar” yenə pıçıldadı, sonra isə birdən-birə onu elə bərk öskürək tutdu ki, elə bil boğulacaqdı.

Vəziyyət belə idi ki, Turpça elə bu dəqiqədə gülən oğlanın kürəyinə bərk vurmuşdu ki, gülməyini kəssin. Bu güləyən oğlan isə özgə deyil, cındırçı Lobyanın oğlu bala Lobyaçə idi. O öskürüb qurtardıqdan sonra yaylığını ağzına tıxayıb sakitliyi pozmadan doyunca güldü. Turpça acıqlı-acıqlı pıçıldadı:

– Sən bizim düzəltdiyimiz bütün işi pozmaq istəyirsən! Bu saat hırıltını kəs!

Lobyaçə gülməyini zorla saxlayıb kəkələyə-kəkələyə dedi:

– Axı buna necə gülməyəsən!

Turpça pıçıldadı:

– Hələ gülməyə macal taparsan. İndi isə gedək, çalışaq ki, axtarışçını gözədən qoymayaq.

Cənab Kök ilə iti əvvəlki kimi şimala – uzaqlaşan ayaq

səsləri və vuruşma səs-küyü gələn tərəfə qaçırdılar. Onlar elə güman edirdilər ki, kolların içi ilə gizlənə-gizlənə qaçan bir dəstə quldurun dalınca düşüblər. Əslində isə, onlar ikicə uşağıtəqib edirdilər. Bunlar Kartofça ilə To-

matçıq idi, özlərini elə aparırdılar ki, guya bir-birilə dalaşırılar. Qız hərdənbir dayanıb nazik səslə çağırırdı:

– Ay dad! Cənab axtarışçı, kömək edin! Məni quldurlar qaçırdır! Yalvarıram sizə, məni qurtarın!

Siz, yaqın, başa düşübsünüz ki, kolluqların içi ilə qaçısan bu uşaqların bircə məqsədi var idi. O da axtarışçı və itini Çipollino ilə yoldaşlarının gizləndiyi mağaradan mümkün qədər yayındırıb uzaqlaşdırmaqdan ibarət idi. Amma bu, hələ uşaqların etmək istədikləri işin hamısı deyildi.

Axtarışçının iti qaçanlardan birinə çatıb onun baldırından yapışmaq istədiyi dəqiqədə başına çox qoribə bir iş gəldi. O hürə-hürə yalnız bu sözləri çığırmağa macal tapdı:

– Aman, ay dad, mən uçuram! Əlvida, ey əziz ağam!

İt, doğrudan da, sürətlə göyə qalxdı. İpdən qayrılmış bir ilgək qorxuya düşmüş Tap-Qapı palıd ağacının təpəsinə qədər qaldırıb oradakı qalın bir budağa möhkəmcə sıxıb saxladı. Ondən vur-tut bir neçə addım geridə qalmış axtarışçı kolların arasından çıxdıqda itin heç izi-tozu da qalmamışdı. Axtarışçı öz itini səslədi:

– Tap-Qap! Tap-Qap!

Heç bir cavab gəlmədi.

– Sarsaq it, yaqın, yenə də bir dovşan dalınca düşüb qovur. On ilin içində mən ona bu köhnə vərdişini tərgitdirə bilmədim.

Axtarışçı cavabında heç bir şey eşitməyib yenə çığırırdı:

– Tap-Qap!

Boğuc bir səs haradasa, yuxarıdan ona şikayətli-şikayətli cavab verdi:

– Mən buradayam, ağa. Buradayam!

Axtarışçı başını yuxarı qaldırdı və palıd ağacının yarpaqları arasından öz itini ağacın üst budaqları arasında gördü. Kök acıqla soruşdu:

– Sən orada nə edirsən? Daha sözüüm yoxdur, ağaca dırmaşmağa vaxt tapdın! Elə bilirsən ki, biz bura səninlə oyun oynamağa gəlmişik?! Bu saat aşağı düş! Quldurlar bizi gözləməyəcəklər. Əgər biz onların izini itirək, bəs əsir qızı kim xilas edəcək?

İt düşdüyü tələdən canını qurtarmaq üçün boş yerə əlləşə-əlləşə zingiltili bir səslə çığırırdı:

– Ay ağa, acığınız tutmasın! Mən bu saat sizi başa salaram...

– Burada başa salmalı heç bir şey yoxdur, – deyər qəzəblənmiş Kök davam etdi, – elə sənin yalanlarını eşitmiş də mən yaxşı başa düşürəm ki, quldurların arxasınca düşmək istəmirsən. Sənin üçün ağacların budaqlarında dələləri qovalamaq daha xoşdur. Ancaq bu sənə baha oturacaq! Avropa və Amerikada ən məşhur bir axtarışçı olan mən öz qulluğumda elə bir iti saxlaya bilmərəm ki, hər bir ağacın yanından ötürkən özünü ora dırmaşmaq təməhından saxlaya bilməsin. Söz ola bilməz, ağac başı mənim köməkçim üçün lap yaraşan bir yermiş! Əlvida! Səni qulluqdan çıxardım!

– Ay ağa, ay ağa, icazə verin, heç olmasa, bircə söz deyim!

– Nə istəyirsən, de, ancaq daha mən sənin sözlərini dinləyəsi deyiləm. Bundan daha vacib işlərim var. Mən öz borcumu yerinə yetirməliyəm və bu yoldan məni heç bir şey saxlaya bilməz. Sən isə kefin istədikcə dələləri qovala. Sənə daha xoş bir vəzifə və daha yumşaq bir ağa tapmağı arzu edirəm. Özümə isə daha ciddi bir köməkçi axtarıb taparam. Hələ dünən parkda “Mastino” adlı çox yaxşı bir iti gözaltı etmişəm. O elə mənim üçün çox yaxşıdır; sədaqətli, üzüyola və layiqli bir itdir. Yəqin ki, palıd ağaclarına dırmaşıb tırtıl ovlamaq onun heç ağına da gəlməz... Bəli, əlvida, ey yelbeyin və etibarsız it! Biz daha bir də görüşməyəcəyik!

Yazıq it belə həqarət və danlaqları eşidib acı göz yaşları tökməyə başladı.

– Ay ağa, ay ağa, yolda ehtiyatlı olun, yoxsa mənim başıma gələn sizin də başınıza gələr!

– Bu axmaq zarafatlardan əl çək, ay qoca boşboğaz! Mən hələ ömrümdə heç bir ağaca dırmaşmamışam. Əlbəttə ki, indi də öz əsl vəzifəmi yaddan çıxarıb sənə kimi etmək niyyətində deyiləm...

Amma cənab Kök elə bu axırıncı qəzəbli sözlərini dediyi anda birdən hiss etdi ki, nə isə onun bədəninə eninə möhkəmcə yapışdı, az qala, nəfəsi qısıla. O, bir yayın şaqıldadığını eşitdi. Sonra öz itinin dırmaşmış olduğu həmin o palıd ağacının yarpaqlarını aralaya-aralaya yuxarı qalxdığını hiss etdi. Bu qısa uçuş qurtardıqda axtarışçı öz gözünün qabağında itinin quyruğunu gördü. Cənab Kök də öz iti kimi yuxarı çəkilib möhkəm bir iplə ağacın gövdəsinə bənd edildi.

İt çəlik quyruğunu bulaya-bulaya şikayətli bir səslə təkrar etdi:

– Axı mən ki sizə dedim, mən ki sizə dedim. Amma siz mənim sözlərimi dinləmək istəmədiniz...

Cənab Kök belə narahat bir vəziyyətdə öz qürurunu qoruya bilmək üçün yaman səy edirdi. O, dişlərini bir-birinə sıxıb deyindi:

– Sən mənə heç bir şey, əsla heç bir şey demədin! Sənə vəzifən boş-boş çərənçiliyə vaxt itirməkdənsə, məni tələdən xəbərdar etmək idi!

Bu haqsız məzəmmətə cavab verməmək üçün it öz dilini dişlədi. O öz ağasının nə halda olduğunu çox yaxşı başa düşürdü və buna görə də onunla mübahisəyə girişmək istəmirdi. Cənab Kök fikirli halda dedi:

– Bəli, deməli ki, biz ikimiz də tələdəyik. İndi biz gərək fikirləşib buradan çıxmağa bir çarə tapaq.

Aşağıdan, haradansa nazik bir səs eşidildi:

– Bu sizin üçün o qədər də asan olmayacaq!

Cənab Kök öz-özünə dedi: “Bu səs, deyəsən, mənə tanışdır! Hə, yadıma düşdü, bu həmin köməyə çağıran əsir qızın səsidir!” O, aşağı boylanıb gözləyirdi ki, orada dişlərində bıçaq tutmuş qorxunc quldurları və onların arasında əsir şahzadə qızı görəcəkdir, amma bunun əvəzinə, gülməkdən yerdə eşələnən bir dəstə uşaq gördü. Bunlar Turpça, Kartofça, Lobyacı və Tomatçı idilər. Onlar qəhqəhə ilə gültür, bir-birini qucaqlayıb palıd ağacının budaqları altında oynayırdı və özlərinin elə burada qoşduqları bu nəğməni oxuyurdular:

Ay can-ay can-ay can!
Kefimiz kökdür, ay can!
İki köpək yan-yana
Asılmışdır ağacdən...

Məşhur axtarışçı qaşlarını çatıb dedi:

– Cənablar, zəhmət olmasa, izah edin görək, siz kimsiniz və nəyə sevinirsiniz?

Lobyaçə cavab verdi:

– Biz cənab deyilik, biz qulduruq!

– Mən də yazıq əsir qızam!

– Bu saat mənə kömək edin, aşağı düşüm, yoxsa ən amansız tədbirlər görməyə məcbur olacağam. Eşdirsinizmi?

İt də kəsik quyruğunu qəzəblə bulaya-bulaya hürdü:

– Fakt, fakt! Çooox, çooox amansız tədbirlər görəcəyik!

Turpça cavab verdi:

– Mənə elə gəlir ki, bu halda qaldıqca sizin üçün amansız tədbirlər görmək çətin mümkün ola.

Tomatçıq əlavə etdi:

– Biz isə can-başla çalışırıq ki, siz ağacda mümkün qədər çox asılı qalasanız.

Cənab Kök nə cavab verəcəyini bilməyib susdu. Başa düşdü ki, iş çox ciddi bir hal alır. Axtarışçı öz itinin qulağına pıçıldayıb dedi:

– Vəziyyət aydındır, özü də çox pisdir...

İt qəmgin halda təsdiq etdi:

– Fakt, fakt! Çooox, çooox aydındır, amma lap pisdir!

Axtarışçı sözlünə davam etdi:

– Biz uşaq quldur dəstəsinin əlində əsirik. Mənim üçün nə böyük rüsvayçılıq! Həm də, görünür, bu uşaqlar qaçqınlarla əlbir olub bizi tələyə salıblar ki, onların izini itirək.

İt təsdiq etdi:

– Fakt, fakt! Əbir olublar! Ancaq mən təəccüb edirəm ki, onlar bu tələni necə ustalıqla qurublar.

Axtarışçının sədaqətli köməkçisi əgər bilsəydi ki, bu tələni Albalıcıq özü öz əlləri ilə qurub, onda, əlbəttə, daha da artıq təəccüblənərdi. Albalıcıq bir çox macərələr barəsində kitablar oxumuşdu və hər cür ovçu tələləri qurmağı yaxşı bilirdi. İndi budur, o daha Çipollinonun köməyi olmadan axtarışçını tələyə sahib tutmaq üçün belə bir yol tapmışdı. Görürsünüz ki, onun bu kələyi lap yaxşı baş tutmuşdu. Albalıcıq indi tələyə düşmüş bu iki yırtıcıya kolun arasından gizlincə baxır və öz kələyindən çox razı qalırdı. “Budur, biz iki qorxulu düşməni hələlik sıradan çıxartdıq”, – deyə düşünüb Albalıcıq əllərini sevincək bir-birinə sürtə-sürtə evə getdi.

Turpça ilə qalan uşaqlar mağaraya sarı yönəldilər ki, bütün bu işləri Çipollinoya xəbər versinlər. Amma onlar mağarada heç bir kəsi görmədilər; mağara bomboş idi, tonqalın kültü də soyumuşdu. Yəqin, ən azı, iki gün idi ki, burada tonqal qalanmamışdı.

ON YEDDİNCİ FƏSİL

Çipollinonun çox mehriban bir Ayı ilə dost olması

Kitablarda deyilən kimi, gəlin bir qədər, daha dəqiqi, iki gün geri qayıdaq. Yoxsa bilmərik ki, mağarada nə baş vermişdi.

Qabaq lələ ilə Mərcanı lələ evciyin yoxa çıxması ilə heç cür razılaşa bilmirdilər. Onlar bu yüz on səkkiz kərpicə elə isinişmişdilər ki, elə bil on səkkiz oğul itirmişdilər. Bu bədbəxtlik onları bir-birinə yaxınlaşdırmışdı və onlar bir-birilə ürək dostu olmuşdular. Axırda, Qabaq lələ Mərcanı lələyə belə vədə verdi:

– Əgər öz evciyimizi xilas edə bilsək, orada ikimiz bir yerdə yaşarıq!

Bu sözləri eşitdikdə Mərcanı lələnin hələ gözləri də yaşardı. Özünüz də görürsünüz ki, Qabaq lələ daha “mənim evciyim” demir, onu “bizim evciyimiz” adlandırdı. Hərçənd Mərcanı lələ bu evin üstündə öz qiymətli qayçı tayını, ulu babasından miras qalmış pashı ülgücünü və başqa qiymətli şeylərini də itirmişdi, ancaq o da həmin evciyi “bizim evcik” adlandıрмаğa başlamışdı.

Hələ evciyi kimin daha çox sevdiyi barədə bir dəfə mübahisə edib, az qala, bir-birindən küsmüşdülər. Qabaq lələ belə güman edirdi ki, Mərcanı lələ evciyi onun qədər sevə bilməz. – Mən o evciyi tikmək üçün bütün ömrüm boyu işləmişəm. Onun kərpiclərini bircə-bircə yığmışam!

– Elədir, amma siz onun içində az yaşayımsınız, mən isə, demək olar ki, tamam bir həftə yaşamışam!

Ancaq belə mübahisələr çox tez qurtarırdı; axşam yaxınlaşırdı, bu vaxt isə mağaranı qurdların hücumundan qorumaq mübahisə etməkdən daha vacibdir. Bu məşədə qurdlar, ayılar və başqa vəhşi heyvanlar var idi. Buna görə də hər gecə mağaranın dövrəsində böyük tonqal qalamaq lazım idi ki, heyvanlar mağaraya yaxın düşməsinlər. Əlbəttə, alovun qəsrədən görünməsi qorxusu da var idi, amma nə çarə! Özlərini qurdlara yem etməyəcəkdilər ki!

Qurdlar mağaraya lap yaxınlaşır, ac gözlərini yuyumru və kök Qabaqca lələçəyə zilləyirdilər. Yəqin, onlar güman edirdilər ki, o yaman dadlıdır. Qabaqca lələçə qurdlara çıxır deyirdi:

– Mənə nahaq yərə belə baxırsınız! Siz nə vaxtsa mənim heç barmağımın yarısını da yeyə bilmərsiniz.

Qurdlar elə ac idilər ki, yazıq-yazıq ulamağa başlayırdılar. Onlar yanmamaq üçün tonqaldan uzaq gəzib deyirdilər:

– Ay Qabaqca lələçə, nə olar, heç olmasa, bircə barmağımı bizə ver! Sizdən nə gedir ki? Axı sizin əllərinizdə on barmağınız, ayaqlarınızda on barmağınız – deməli ki, düz iyirmi barmağınız var!

Qabaqca lələçə onlara cavab verirdi:

– Vəhşi olmağınıza baxmayaraq, siz hesabı pis bilmirsiniz. Amma bunun sizə bir köməyi olmayacaq!

Qurdlar bir qədər donqundanıb sonra çıxıb gedirdilər. Onlar ürəklərini soyutmaq üçün ətrafda rast gəldikləri bütün dovşanları parçalayırdılar.

Bir qədər keçdikdən sonra bir Ayı gəldi. O da gözlərini Qabaqça lələçayə zilləməyə başladı və dedi:

– Xanım Qabaqça, siz mənim çox xoşuma gəirsiniz!

– Siz də mənim çox xoşuma gəirsiniz, cənab Ayı. Amma sizin bud ətiniz mənə daha xoş gəlirdi.

– Siz nə danışırsınız, xanım Qabaqça? Amma mən sizi lap elə bütöv yeyərdim!

Çipollino bu çağırılmamış qonağa çiy bir kartof atdı:

– Alın, bununla kifayətlənməyə çalışın!

Ayı acıqlanıb dedi:

– Ay Çipollino, mənim həmişə sizin bütün nəslinizdən zəhləm gedib. Siz elə gözdən yaş tökürsünüz, heç başa düşmürəm, necə olur ki, bəziləri soğanı sevirlər!

Çipollino belə təklif etdi:

– Bura baxın, cənab Ayı, siz nəhaq yerə hər axşam bizi güdürsünüz. Özünüz yaxşı bilirsiniz ki, bunun sizə heç bir faydası yoxdur, bizim o qədər bol kibritimiz və meşədə o qədər çırpı var ki, hər gecə tonqal qalayıb sizi öz mənzilimizdən uzaqda saxlaya bilərik. Bir-birimizə düşmən olmaqdan, dostlaşmağa çalışsaq, daha yaxşı olmazmı?

Ayı donquldanıb dedi:

– Heç elə şey görünüb ki, Ayı ilə Çipollino – soğan dost olsun?!

Çipollino cavab verdi:

– Niyə olmur ki? Bu dünyada dincliklə yaşamaq, tamamilə mümkündür. Dünyada hamı üçün: aylar üçün də, soğanlar üçün də kifayət qədər yer var.

– Bu düzdür, hamı üçün kifayət qədər yer var, amma bəs onda adamlar niyə bizi tutub qəfəsə salırlar? Sizə söyləməliyəm ki, mənim atam-anam hökmdarın sarayı yanında heyvanat bağında əsirdirlər.

– Deməli ki, biz sizinlə bədbəxtlik yoldaşığıq: mənim atam da hökmdarın dustağıdır.

Ayı Çipollinonun atasının dustaq olduğunu eşitdikdə yumşaldı:

– Çoxdanmı dustağdır?

– Bir neçə aydan bəri... O, ömürlük həbsə məhkum edilmişdir, amma öləndən sonra da oradan çıxıb bilməyəcəkdir, çünki hökmdarın dustaqxanalarının yanında qəbiristanlar da var.

– Elə mənim atam-anam da ömürlük qəfəsdə qalmıq məhkumdurlar. Yəqin ki, onlar da öldükdən sonra əsirlikdən qurtula bilməyəcəklər, çünki onları hökmdarın bağında basdıracaqlar... – deyib Ayı dərindən bir ah çəkdi və təklif etdi, – nə olar ki, əgər istəyirsinizsə, gəlin doğrudan da, dost olaq. Düzünə qalsa, bizim bir-birimizə düşmən olmağımıza heç bir səbəb yoxdur. Mənim ulu babam məşhur Boz Ayı danışırdı ki, onun qocalardan eşitdiyinə görə, yada gəlməyən çox uzaq zamanlarda guya meşədə hamı dincliklə yaşayarmış. Aylarla insanlar dost imişlər və heç kəs bir-birinə pislik etməmiş.

Çipollino dedi:

– O zamanlar yenə qayıdıb gələ bilər. Biz bir vaxt hamımız bir-birimizlə dost olarıq. İnsanlarla aylar bir-birilə ədəblə rəftar edər, bir-birinə rast gələndə şlyapalarını çıxarırlar.

Ayı çətinliyə düşmüş kimi dedi:

– Onda, deməli, gərək mən də özümə bir şlyapa alım, axı mənim şlyapam yoxdur.

Çipollino güldü:

– Əşşsi, bu, hələ bir söhbətdir, belə deyərlər! Siz öz üsulunuzca salamləşa bilərsiniz; ya baş əyərsiniz, ya da pəncənizi yelləyib salamləşarsınız.

Ayı baş əyib pəncəsini yellədi:

– Heç ömrümdə belə mərifətli ayı görməmişəm!

Cənab Noxud öz vəkillik vərdişinə görə, bütün bunlara çox inamsızlıqla baxırdı. O xəbərdarlıq edib dedi:

– Mən ayının dostluğuna çox da bel bağlamıram. Ayı özünü mehriban göstərə bilər. O çox hiyləgər heyvandır.

Amma Çipollino vəkillə razılaşmadı, o, tonqalın içindən yol açıb Ayıya dərisini yandırmadan mağaraya yaxınlaşmağa imkan verdi. Ayı bir də pəncəsini yellədi, Çipollino isə onu mehriban bir tanış kimi öz dostlarına təqdim etdi. Elə bu vaxt öz musiqi alətini təmir edib qurtarmış professor Armut Ayının şərəfinə bir skripka konserti təşkil etdi. Ayı öz yeni dostlarının xatirinə rəqş etməyə mehribanlıqla razılıq verdi. Beləliklə, mağarada yaşayanlar və meşədən gəlmiş qonaq çox xoş bir gecə keçirdilər.

Axırda, Ayı yatmağa getmək üçün ev sahiblərilə xudahafızlaşdıkdə Çipollino onu bir qədər ötürmək istədiyini bildirdi. İş burasındadır ki, Çipollino öz dərdlərini açıb danışmağı xoşlamazdı, amma ürəyi dolu idi. Dustaqxanada əzab çəkən öz qoca atasını bu axşam yenə yadına salmışdı. Buna görə öz dərdlərini Ayı ilə

bölmək istəyirdi. Mağaradan çıxdıqdan sonra Çipollino öz qılı yoldaşına dedi:

– Görəsən, indi bizim ata-analarımız nə edirlər?

Ayı cavab verdi:

– Mən öz valideynlərim barədə bəzi xəbərlər eşitmişəm. Mən heç bir vaxt şəhərdə olmamışam, amma dostum Alacəhrə tez-tez mənə ata-anamdan məlumat verir. O deyir ki, onlar heç bir vaxt gözlərini yumurlar; gecə də, gündüz də azadlıq arzusu ilə çırpınırlar. Amma mən heç azadlığın nə olduğunu əməlli-başlı bilmirəm. Mən arzu edərdim ki, onlar mənim həsrətimi çəkəydilər. Axı necə olsa, mən onların oğluyam!

Çipollino cavab verdi:

– Azadlıq ağanın qulu olmamaq deməkdir.

– Amma hökmdar o qədər də pis ağa deyil. Alacəhrə mənə danışıbmışdır ki, ata-anama qəfəsdə doyunca yemək verirlər, onlar hələ adamların qəfəslərinin yanından keçmələrinə tamaşa edir, əylənirlər də. Hökmdar mehribanlıqla onları elə bir yerə salmışdır ki, ora bayram günləri çoxlu adam gəzməyə çıxır. Amma bununla yanaşı, valideynlərim meşəyə qayıtmağı çox istəyirlər. Alacəhrə deyir ki, bu, mümkün deyildir, çünki onların qəfəsi dəmirdəndir və milləri çox möhkəmdir.

Çipollino da ah çəkib cavab verdi:

– Bəli, əsirlikdən yaxa qurtarmaq o qədər də asan deyildir! Mən dustaqxanaya atamın yanına getdiyim zaman, divarları çox diqqətlə gözədən keçirib, əlimlə yoxladım. Onları yıxmaq və ya dəlmək mümkün deyil. Amma buna baxmayaraq, atama söz verdim ki, onu qurtaracağam və necə olsa, bir vaxt sözümlü yerinə yetirəcəyəm.

Ayı dedi:

– Görünür, sən qoçaq oğlansan. Mən də öz ata-anamı xilas etmək istərdim, amma şəhərin yolunu tanımıram və qorxuram ki, azam.

Çipollino birdən dedi:

– Bura bax, axşam hələ indi düşür, bütün gecə bizimdir. Gəl məni dalına mindir, biz gecəyarısına qədər gedib şəhərə çatarıq.

Ayı titrək səsle soruşdu:

– Sən nə etmək istəyirsən?

– Gedək sənin ata-anana baş çəkək. Onları görmək mənim atamı görməkdən asandır.

Ayı Çipollinonun bir də xahiş etməsinə razı olmayıb bir azca əyildi, Çipollino tez onun belinə atıldı və onlar çaparaq şəhərə yola düşdülər. Çipollino yolu göstərirdi. O, Ayıya belə komanda verirdi:

– Sağa! Sola! Düz! Yenə sola! Hə, budur, şəhərin darvazasına çatdıq. Heyvanat bağı odur, o tərəfdədir. Tez gedək ki, təsadüfən yoldan keçənlər bizi görməsinlər. Sən də çalış ki, nərildəməyəsən.

Boşboğaz Suiti

Heyvanat bağında dərin sakitlik idi. Keşikçi filxanada yatıb filin xortumunu balış kimi başının altına qoymuşdu. O çox möhkəm yatmışdı və Çipollino ilə Ayı filxananın qapısını yavaşca döydükdə keşikçi ayılmadı. Fil keşikçinin başını yavaşca quru otun üstünə qoyub xortumunu uzatdı və yerindən tərpənmədən qapını açıb mırıldadı:

– Gəlin!

Bizim iki dost yan-yörələrinə baxa-baxa içəri girdilər. Çipollino dedi:

– Axşamınız xeyir olsun, cənab Fil! Bağışlayın ki, gecənin bu vaxtında sizi narahat etdik.

Fil cavab verdi:

– Yox, zərər yoxdur, zərər yoxdur! Mən hələ yatmamışdım. Çalışdırdım, tapam ki, keşikçim yuxusunda nə görür. Adamın gördüyü yuxuya görə, onun yaxşı və ya pis adam olduğunu bilmək olar.

Fil qoca bir hind filosofu idi və onun ağılına həmişə çox qaribə fikirlər gəlirdi.

Çipollino sözlünə davam edib dedi:

– Biz sizdən kömək istəməyə gəlmişik, çünki sizin çox ağıllı olduğunuzu bilirik. Siz bizə məsləhət görüb deyə bilərsiniz ki, mənim dostum, bax bu Ayının atasını əsirlikdən necə qurtaraq?

Qoca Fil fikirli-fikirli mırıldadı:

– Bəli, mən sizə, bəlkə də, bir məsləhət verə bilərəm, amma bunun nə mənası var? Meşə qəfəsdən yaxşı deyil, qəfəs də meşədən pis deyil... bilmirəm, mən haqlıyam, ya yox, amma mənə elə gəlir ki, hərə öz yerində qalmalıdır... Amma, indi ki, siz bunu çox istəyirsiniz, – deyə o, gözlənmədən əlavə etdi, – sizə deyə bilərəm ki, ayıların olduğu qəfəsin açarı mənim keşikçimin bax bu yatmış adamın cibindədir. Mən onu oyatmadan açarı çıxarmağa çalışaram. O yaman bərk yatır, ümid edirəm ki, heç xəbər tutmaz.

Sözün düzü, Çipollino ilə Ayı bu çətin işin baş tutacağına heç inanmırdılar, ancaq Fil öz üzüyə və yumşaq xortumu ilə elə ehtiyatla hərəkət etdi ki, keşikçi, doğrudan da, heç xəbər tutmadı. Fil ucunda açarlar olan xortumunu keşikçinin cibindən çıxara-çıxara dedi:

– Bu da sizə açarlar. Ancaq sonra bunları gətirib mənə qaytarmağı yadınızdan çıxarmayın ha!

Çipollino dedi:

– Arxayın olun və bizim ürəkdən təşəkkürümüzü qəbul edin. Bəs siz də bizimlə birlikdə qaçmaq istəmirsinizmi?

– Əgər mənim qaçmaq niyyətim olsaydı, aydın şeydir ki, sizin gəlməni və köməyinizi gözləməzdim. İşiniz uğurlu olsun!

Belə deyib Fil keşikçinin başını yenə öz xortumunun üstünə qoydu və yavaş-yavaş yırğalamağa başladı ki, öz keşikçisini daha da bərk yuxuya versin, beləliklə, onu vaxtından əvvəl oyanmağa qoymasın.

Çipollino ilə Ayı filxanadan çıxıb ayıların qəfəsinə sarı yönəldilər. Onlar ayaqlarını yerə mümkün qədər

səssiz qoymağa çalışırdılar. Amma bir neçə addım getməmişdilər ki, kimsə onları səslədi:

– Hey, hey, cənab!

Çipollino qorxmuş halda pıçılda-dı:

– Ş-ş-ş... məni çağıran kimdir?

Xırıltılı bir səs təkrar etdi:

– Ş-ş-ş... Məni çağıran kimdir?

– Di səs salma, keşikçi oyanar!

Həmin səs cavab verdi:

– Keşikçi salma, səs oyanar! Ay mən sarsağam, – deyə o həmin saat əlavə etdi, – çaş-baş saldım!

Çipollino Ayıya pıçılda-dı:

– Bu ki Tutu imiş! O hər nə eşitsə, təkrar edir. Ancaq eşitdiklərindən heç bir şey anlamadığı üçün çox vaxt hər şeyi çaşbaş salır. Amma o çox yaxşı quşdur və heç kəsə pislik etmək istəməz.

Ayı Tutuya ədəblə baş əyib ayıların yerini soruşdu, ancaq o, yenə təkrarladı

– Cənab Ayı, deyə bilməzsinizmi, burada tutuların qəfəsi haradadır? Ax, mən axmağam, axmaq, yenə çaş-dım!

Dostlar Tutudan bir şey öyrənə bilməyəcəklərini görüb yavaşca yollarına davam etdilər. Şəbəkənin ardından meymun onları səslədi:

– Bura baxın, cənablar, bura baxın!..

Ayı cavab verdi:

– Bizim vaxtımız yoxdur. Biz çox tələsirik.

– Mənə bircə dəqiqə vaxt ayırın, budur, iki gündür bir qozu gəmirməyə əlləşirəm, amma heç bir şey çıxmır. Siz Allah, mənə kömək edin!

Çipollino dedi:

– Bir az gözləyin, geri qayıdanda kömək edərik.

Meymun başını yırğalaya-yırğalaya dedi:

– Eh, sözdür, deyirsiniz də! Elə mən özüm də söhbət üçün belə deyirəm. Yoxsa bu qoz, ya da elə dünyadakı bütün qozlar mənim nəyimə gərəkdir?! Mən istərdim ki, yenə də öz doğma yurdum meşədə olaydım, bu budaqdan o budağa hoptanaydım və hind qozlarını səyahətə çıxmış bir veyilin düz başına yağdıraydım. Meşədə bu qozları bir adamın başına yağdırmağa meymun yoxsa, onda bu hind qozları nəyə lazımdır?! Yox, mən sizdən soruşuram, əgər səyyahların təpəsinə hind qozu yağdırmağa meymun yoxsa, səyyahlar özləri nəyə gərəkdir? Heç yadıma gəlmir ki, axırıncı dəfə başqa yerdən gəlmiş naməlum bir adamın qırılmış qırmızı təpəsinə qoz vurduğum nə vaxt idi... Bu çılpaq təpəyə nişan alıb atmaq necə xoş idi! Yazdıma gəlir ki, necə...

Amma Çipollino ilə Ayı daha xeyli uzaqlaşmışdılar və onun çərən-pərəni eşitmirdilər. Çipollino Ayıya dedi:

– Meymunlar çox yelbeyin və çərənçi olurlar. O qədər ondan-bundan danışirlar ki, heç bilmək olmur, bunların bu çərən-pərəni nə ilə qurtaracaq. Amma bu yazığa mənim

ürəkdən rəhmim gəlir. Görəsən, o niyə yata bilmir? Elə bilirsən ki, qozu sındıra bilmədiyi üçündür? Yox, ona görə yatmır ki, öz uzaq cənubdakı vətəninin, qızmar günəşin, hind qozlarının və bananların həsrətini çəkir.

Aslan da yatmamışdı. O, yoldan ötənlərə gözünün bir ucu ilə baxıb heç başını da çevirmədi ki, onların hara getdiklərini bilsin. Çox nəcib və qürurlu bir heyvan idi, onun qəfəsinin yanından kimin keçdiyi və nə işə getdiyi onu heç maraqlandırmırdı.

Axır, Çipollino ilə Ayı gəlib ayıların qəfəsinə çatdılar. Yazıq qocalar öz qıllı oğullarını o saat tanıdılar. Onlar pəncələrini uzadıb qəfəsin milləri arasından oğullarını öpməyə başladılar. Onlar öpüşdüyi müddətdə Çipollino qəfəsin qarısını açıb dedi:

– Di bəsdir, ağladınız! Qəfəsiniz açıqdır, keşikçi ayılana qədər siz bu fürsətdən istifadə etməsəniz, daha azadlığı yaddan çıxarın!

Axırda hər iki əsir qəfəsdən çıxdıqda onlar öz topal oğullarını qucaqlamağa başladılar, indi daha qəfəsin dəmir milləri onları bir-birindən ayırırdı. Onların qıllı yanaqlarından iri göz yaşları axırdı.

Çipollinonun da ürəyi yaman kövrəlmişdi. O belə fikirləşirdi: “Yazıq atam! Mən də dustaqxananın qapılarını taybatay açmışam, sənə bildiyim gün səni saysız-hesabsız öpəcəyəm!”

Çipollino sakit, amma aydın bir səsle ayılara dedi:

– Vaxtdır, daha getmək lazımdır! Biz ləngiyə bilmərik.

Ancaq qoca ayılar gölün kənarında yaşayan Ağ ayılar ailəsi ilə vidalaşmaq istədilər. Sonra da Zürafə ilə

görüşmək istədilər, amma bu zaman o, möhkəm yatırdı. O biri heyvanlar da yuxuda idi. Ayıların getmək xəbəri bir azdan sonra heyvanat bağının hər bucağına yayıldı və orada yaşayanları yuxudan oyatdı. Burada ayıları hamı çox sevirdi. Amma onların düşməni də tapıldı. Məsələn, Suitinin onlardan zəhləsi gedirdi, çünki onları ağ ayıların yaxın qohumları hesab edirdi.

Suiti ayıların qəfəsdən qaçdıqlarından xəbər tutub elə bərkədən ulamağa başladı ki, hələ də şirin yuxuda olan keşikçini oyatdı. Keşikçi əsnəyə-əsnəyə Fildən soruşdu:

– Nə olub məgər?

Qoca, ağıllı Fil fikirli-fikirli cavab verdi:

– Düzü, bilmirəm... Axı nə ola bilər? Dünyada daha heç bir yeni hadisə baş vermir, deməli ki, bu gecə də heç bir yeni iş olmamışdır. Yalnız kinoda hər on dəqiqədən bir nə işə təzə bir hadisə baş verir.

Keşikçi onunla razılışmışdı:

– Bəlkə də, sən düz deyirsən, amma mən bir bayıra baş çəkim.

Keşikçi filxanadan çıxan kimi qaçanlara rast gəldi. O hay-küy qopardı.

– Ay dad! Köməyə gəlin!

Onun bütün köməkçiləri də yuxudan oyandılar və bir neçə dəqiqədə heyvanat bağını dövrəyə aldılar. Daha qaçmaq mümkün deyildi. Çipollino ilə üç ayı gölə atılıb suyun içində gizləndilər, yalnız başlarını çıxartdılar. Bədbəxtlikdən, onlar Suitinin yaşadığı həmin gölə düşmüşdülər.

Kim isə onların arxasından acı-acı qəhqəhə çəkib güldü:

– Ha-ha-ha!

Bu elə Suiti cənablarının özü idi. Onlara belə dedi:

– Ümid edirəm ki, cənablar mənə bir qədər gülməyə icazə verərlər. Mənim bu gün kefim çox kökdür.

Çipollino soyuqdan əsə-əsə Suitiyə dedi:

– Cənab Suiti, mən sizin sadlığınızın səbəbini bilirəm. Amma bizi axtardıqları bir zamanda da lağa qoymağı mümkün hesab edirsiniz?

– Elə məni sevindirən budur da! Mən bu saat keşikçini çağırub ondan xahiş edəcəyəm ki, sizi tutub bu göldən rədd etsin. Axı siz ki suda üzən heyvan deyilsiniz!

Suiti, doğrudan da, o biri sahilə yönəldi ki, keşikçini və onun köməkçilərini çağırınsın. Ayrıları həmin saat tutdular, həm də iki ayı deyil, düz üç ayı. Bu, keşikçini çox təəccübləndirdi. Amma o, ayların arasında naməlum cinsdən bir məxlۇq gördükdə daha çox təəccübləndi. Bu məxlۇq isə adam dili ilə danışıb dedi:

– Cənab keşikçi, görürsünüz ki, burada açıq-aşkar bir dolaşlıqlıq var. Mən ki ayı deyiləm!

– Bunu mən özüm də görürəm. Amma sən göldə nə edirdin?

– Çimirdim.

– Onda, hər şeydən əvvəl, səni cərimə edəcəyəm, çünki ictimai yerlərdə çimmək bərk qadağandır.

– Mənim yanımda pulum yoxdur, amma əgər siz mehribanlıq göstərib...

– Mən heç də mehribanlıq göstərmək istəmirəm və cərimə almayınca səni meymunların qəfəsində saxlayacağam. Gecəni orada keçirərsən, səhər səni nə edəcəyimizi fikirləşərik.

Meymun quyruğundan asılıb yellənə-yellənə dedi:

– Mən sizə təpəsi qırıxıq qırmızı yolçudan danışdım. İndi ki onun başının qırmızı və qırıxıq olduğunu deyirəm, deməli ki, o elə belə imiş. Mən heç bir vaxt yalan danışmaram, yəni yalanı, əlbəttə, lap vacib olan halda danışaram. Amma bilirsinizmi, bir azca gopa basmağı da xoşlayıram. Bəli, bəli... Yalanın nəsə ayrı bir dadı var... bəzi vaxt...

Çipollino ondan belə xahiş etdi:

– Bura baxın, olmazmı ki, öz etiraflarınızı sabaha saxlayasınız? Mənim yaman yuxum gəlir.

Meymun ona belə təklif etdi:

– Bəlkə, sizin üçün layla çalım? Lay-lay...

– Yox, sağ olun. Mən elə-belə də yataram.

– Üstünüzə yorğan salımmı?

– Burada yorğan yoxdur ki!

Meymun mızıldandı:

– Əlbəttə, yoxdur. Mən bunu mərifətli görmək üçün təklif etdim; əgər istəyirsiniz ki, mədəniyyətsiz olum, baş üstə!

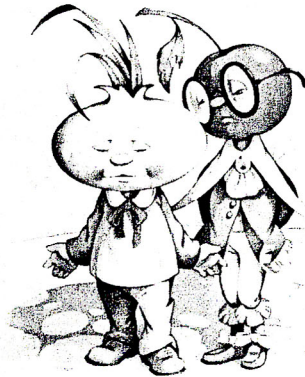
Belə deyib küsmüş meymun arxasını ona çevirdi və susdu. Çipollino, əlbəttə, araya çökən sakitlikdən istifadə edib həmin saat yatdı. Meymun nahaq yerə gözləyirdi

ki, Çipollino ondan üzünü bu tərəfə çevirməsini xahiş edəcəkdir. Bunu etmədiyini görüb meymun qəzəbi mehribanlıqla əvəz etməyi və onunla yenidən söhbətə başlamağı qərara aldı. Amma üzünü oğlana çevirdikdə gördü ki, bərk yatır. Meymun bir az da bərk küsüb bir küncə çəkildi və orada yumurlanıb yatmış oğlana güdməyə başladı.

Çipollino meymunun qəfəsində düz iki gün qaldı. Anaları və dayələri ilə heyvanat bağına gələn uşaqlar ona heyran-heyran baxırdılar: onlar heç bir vaxt özləri kimi geyinmiş meymun görməmişdilər. Yalnız üçüncü gün yazıq Çipollino, axırda, qonşusu meymunun əlindən lap təngə gəlib Albalıcığa bir xırdaca məktub göndərə bildi. Albalıcıq ilk qatarla şəhərə gəlib Çipollinonun əvəzinə cəriməni ödədi və onu dustaqlıqdan qurtardı. Keşikçi pulları sayıb öz dustağı ilə səmimi surətdə sağollaşdı, hələ ondan xahiş etdi ki, tez-tez heyvanat bağına gəlsin. Qatara tələsən Çipollino cavab verdi:

– Yaxşı, yaxşı!

Yolda ö hər şeydən əvvəl, Albalıçıqdan mağarada qalmış yoldaşlarını soruşdu və onların tamamilə yoxa çıxdıqlarını eşidib bərk təşvişə düşdü. O, çiyinlərini çəkib dedi:

– Heç başım çıxmır: O sığınacaqda tamam əmin-amanlıqda idilər. Görəsən, mağaradan çıxıb getməyə onları nə məcbur edib?

ON DOQQUZUNCU FƏSİL

Şən qatarda səyahət

Çipollino ilə Albalıçıq heyvanat bağından çıxıb qatara mindilər.

Bu qatar bərdə mən sizə hələ heç bir şey danışmamışam. Bu çox qəribə qatardır; vur-tut bircə vaqonu vardı, onun da bütün yerləri pəncərələrin qabağında idi, belə ki, hər bir yerdən çöllər, meşələr, dağlar, stansiyalar və qarşından gələn qatarlar lap yaxşı görünürdü. Siz bilirsiniz ki, bu, qatarda gedən uşaqlar üçün nə qədər vacibdir! Pəncərənin qabağında otur və kəfin istədiyi qədər tamaşa et!..

Qatarda kök sənişinlər üçün xüsusi yerlər ayrılmışdı; bunlar rəfləri olan çuxurlu yerlər idi ki, kök adamlar öz qarınlarını ora qoyurdular. Beləliklə, onlar üçün yol getmək çox rahat olurdu, onlar da heç kəsə mane olmurdular.

Çipollino ilə Albalıçıq qatara mindikdə birdən cındırçı Lobyanın səsinə eşitdilər.

– Cürətli olun, cürətli olun, cənab baron! Bir də güc versəniz, biz vaqonda olarıq.

Belə məlum oldu ki, baron Portağal qatara minir. Aşkar şeydir ki, qarnının yekəliyindən onun üçün qatara minmək çox çətin bir iş idi. Yazıq cındırçı baronu heç cür qaldırıb vaqona itələyə bilmirdi. İki yükdaşıyan da onun köməyinə gəldi, amma üçlükdə də sənişini itələyib vaqonun qarısından keçirmək mümkün olmadı. Nəhayət, stansiya rəisi də yüyürə-yüyürə gəldi və o da iki əlini baronun kürəyinə dirəyib itələməyə başladı. Bədbəxtlikdən, stansiya rəisi tamamilə yadından çıxarmışdı ki, fit onun ağzındadır və o bilmədən birdən fiti çaldı. Maşının sürücüsü elə bildi ki, bu yola düşmək işarəsidir, ona görə də qulpu burdu. Qatar hərəkətə gəldi. Stansiya rəisi özünü itirmiş halda çığırdı:

– Dayan, dayan!

Baron Portağal qorxudan qıpqırmızı olub fəryad etdi:

– Ay aman!

Amma onun bəxti gətirdi; qatar hərəkət etdikdə elə bir güclü təkən əmələ gəldi ki, axırda, baronu vaqonun içinə itələdi. Bu yekəqarın baron asudə bir nəfəs alıb öz qarnını vaqonun çuxurundakı rəfin üstünə qoydu və həmin saat bağlamasını açdı. Bağlamada qızarmış bütöv bir quzu var idi.

Albalıçıq və Çipollino bu qarmaqarışıqlıqdan istifadə edib gözə görünmədən ötüşüb vaqona girdilər. Yolda baronun başı yeməyə həddən artıq qarışdığından uşaqlara

heç diqqət yetirmədi. Doğrudur, Lobyə onları həmin saat gördü, amma Albalıçq barmağını dodaqlarına toxundurub ona işarə etdi ki, dinməsin. Cındırçı da işarə ilə bildirdi ki, onun dediyini başa düşmüşdür və ağzını açmayacaqdır. Amma gəlin hələlik biz bu iki dostumuzdan

ayrılaq, onlar qızarmış quzunun ətrindən məst olmuş baron Portağalın lap yaxınlığındakı vəqonda rahatca yerləşmişdilər, indi görək başqa yerlərdə nə var, nə yox.

Qatar bizə tanış olan meşənin yanında ötüb keçdiyi dəqiqələrdə bir odunçu axtarışçı ilə itinın dadına çatıb onları, demək olar ki, iki gündən bəri asılıb qaldıqları palıd ağacından endirdi. Xəfiyyə ilə itin ayaqları keyimışdi, onlar ayaqlarını hərəkətə gətirib axtarışlarını davam etdirmək üçün tələsik qaçıb getdilər.

Oduñçu təəccüblə onların dalınca bir qədər baxdıqdan sonra palıd ağacını baltalamağa hazırlaşdı ki, birdən başda zabıt Lumu olmaqla, bir dəstə Lumucuq onun qa-bağında hazır oldu. Zabıt komanda verdi:

– Farağat! Əllər yana!

Oduñçu baltanı əlindən salıb dimdik mil durdu.

– Sən burada bir itlə sahibini görməyibsən ki?

İş burasındadır ki, cənab Kök ilə onun itinin sirli bir surətdə yoxa çıxmasından qəsrədə bərk nigaran qalmışdılar və onları axtarmaq üçün bir dəstə polis göndərməyi qərara almışdılar. Odunçu da bütün yoxsullar kimi polislərə inanmırdı. Onun ağaca bağlanmış halda tapdığı adamlar it özlərini çox qərribə aparmışdılar; odunçu onları azad edən kimi həmin saat yerə yatıb uzaqdan gələn səsləri dinləmiş və dəli kimi qaçmağa başlamışdılar. Odunçu onları, doğrudan da, dəli hesab etmişdi. Buna görə də onları heç vaxt polislərin əlinə verməyə razı olmazdı, polislər, yəqin ki, axtardıqlarını tutmaq istəyirdilər. Buna görə odunçu onların qaçdığı tərəfin tamam tərsini göstərüb dedi:

– Adamlar it elə bu saat burada idilər, odur, bax o tərəfə getdilər.

Zabit Lumu ucadan səsləndi:

– Bax bu yaxşıdır! Deməli, bu saat onlara yetişirik... Farağat!

Oduñcu yenə mil durdu, sonra alınmın tərini silib Lumu ilə Lumucuqların ardınca baxa-baxa palıd ağacını baltalamağa başladı, Lumu ilə Lumucuqlar hər addım atdıqca axtardıqları adamları daha da uzaqlaşdırdılar.

Aradan on beş dəqiqə keçməmişdi ki, odunçu yenə addım səsləri eşitdi, onun qabağında yorğun və tövşüyən usta Gilə, Qabaq lələ, Mərcani lələ, vəkil Noxud, skripkaçı Armud və Qabaqça lələçə göründülər. Onlar nəfəslərini dərib odunçudan soruşdular ki, Çipollino adlı bir oğlanı görüb, ya yox. Odunçu özünü itirmiş halda dedi:

– Mən sizin Çipollinonu tanımıram, amma buradan heç bir oğlan keçməyib.

Görünür, bu dəstənin başçısı olan usta Gilə dedi:

– Əgər Çipollino gəlib bura çıxsın, zəhmət çəkib deyərsiniz ki, biz iki gündür, onu axtarıyıq.

Bütün bu dəstə də əvvəlki kimi tələsik qaçaraq çıxıb getdi.

Aradan yarım saat da keçdi, odunçunun baltaladığı ağac azca qalmışdı, yerə yıxılınsın ki, birdən Çipollino ilə Albalıç qrupunun içindən çıxdılar. Albalıç Çipollinoya öz itmiş yoldaşlarını tapmaq üçün kömək etməmiş, evə qayıtmamağı qərara almışdı. Odunçu bu uşaqlardan birinin adının “Çipollino” olduğunu bilib ustad Gilənin sözlərini olduğu kimi ona çatdırdı. Hər iki oğlan yalnız

indi başa düşdülər ki, qaçqınlar itmiş Çipollinonu axtarmaq üçün öz mağalarından çıxıb gedibləmiş. Onların yox olmalarının sirri, beləliklə, aşkara çıxdı.

Oğlanlar odunçu ilə xudahafizləşdilər, o, yenə də tək qaldı. Amma axşama qədər o, hələ çoxlarını görəcek və başına çox işlər gələcəkdi...

Əvvəlcə onun yanına Turpça ilə başqa uşaqlar gəlib çıxdılar. Onlar da Çipollinonu axtarırdılar. Sonra müəllim Cəfəri ilə birlikdə cənab Pomidor gəlib çıxdı. Onlar Albalıç qrupunu axtarırdılar və lap yəqin etmişdilər ki, onu meşədə gizlənməmiş qaçqınlar oğurlayıblar. Axırda, günün batmasına azca qalmış, odunçu böyük bir orkestr kimi zınqırov səsləri eşitdi. Əvvəlcə elə bildi ki, səhər onu dindirən polislər qayıdıb gəlir, amma bu dəfə Şahzadə Lumu həzrətləri özü buyurub meşəyə təşrif gətirmişdi. O öz sədaqətli keşikçilərinin bu qədər müddətdə qayıtmamağından nigaran qalib özü onların axtarışına çıxmışdı. Onunla bir kəretədə qrafinya Albalıçlar da əyləşmişdilər. Onlar şahzadəni ötürmək şərəfinə çatdıqlarından fərəhlənib şən-şən və sərbəstcə çərənləyir, elə bil işə yox, ova gedirdilər.

Oduñcu qaçıb ağacların dalında gizlənmək istədi; o bildirdi ki, yoxsullar görərkən şahzadənin gözünə görünməsinlər. Çünki bunun şahzadə həzrətlərinin mədəsinə və qara ciyərinə zərəri var. Amma kəretədə əlahəzrətin sağ tərəfində oturmuş saray adamlarından qoca, qırıxmış bir Lumu odunçunu görüb səslədi:

– Hey, ay cır-cındırlı!

Oduñcu dili tutula-tutula soruşdu:

– Nə buyursunuz, hörmətli cənab?

– Burada bir dəstə polis görməyibsən ki?

Siz bilirsiniz ki, odunçu bu gün təkcə bir dəstə polis deyil, çox-çox cürbəcür adamlar görmüşdü. Amma Şahzadə Lumu ilə danışdıqda yaxşısı budur, deyəsən ki, heç kəsi və heç nəyi görməmişən. Odunçu da belə cavab verdi: “Heç bir şey görməmişəm, heç nədən də xəbərim yoxdur”. Əgər o: “Bəli, onları görmüşəm”, – desə idi, onda, əlbəttə, başına bir çox başqa suallar da yağdıracaq, bəlkə də, axırı, heç bir şeyin üstündə onu dustaq edə-cəkдилər. Amma necə deyərlər: “Bilmirəm – can rahatlı-ğdır!”

Şahzadə ilə adamları polis dəstəsinin getdiyi tərəfə yollandılar.

Tezliklə axşam çökdü. Danışdığımız əhvalatın qısa və maraqlı olması üçün deyək ki, birdən-birə qaranlıq düşdü. Qaranlıqda isə macərələr həmişə maraqlı olur, xüsusən qaçmaqdan, axtarışdan və qovalamaqdan danışanda. Axı meşənin üstünə gecə qaranlığı çökdüyü bu dəqiqədə bizim hekayənin bütün iştirakçıları elə arama

və qovma ilə məşğul idilər. Axtarışçı ilə iti qaçqınları; polislər axtarışçını; şahzadə polisləri; usta Gilə və onun dostları Çipollinonu; Çipollino ilə Albalıçıq usta Giləni; Turpça Çipollinonu; kavalər Pomidor ilə cənab Cəfəri Albalıçığı axtarırdılar...

Yəqin, heç sizin ağılınıza da gəlməyib ki, yerin altında da qoca Köstəbək bunların hamısını birdən axtarırdı. Bundan bir gün əvvəl o, qaçqınların yaşadıkları mağaraya baş çəkib orada belə bir məktub tapmışdı: “Çipollino yoxa çıxmışdır. Onu axtarmağa gedirik. Bir şey bilsəniz, bizə xəbər edin”. Köstəbək bu sözləri oxuyan kimi cidd-cəhd ilə hər tərəfə lağımlar atmağa başladı. O işləyə-işləyə meşədə başı üstündə adamların tək-tək və ya dəstə ilə qaçışmalarının səsinə eşidirdi. Amma onlar elə bərk yürürüdürlər ki, Köstəbək yerin üzünə çıxdıqda heç bir kəsi tapmırdı. Bu axşam təkcə qurdların səsi gəlmirdi. Onlar elə güman edirdilər ki, hamı qurdları dövrəyə alıb tutmaq istəyir, buna görə də meşənin dərinliyinə çəkilib gizlənmişdilər.

YİRMİNCİ FƏSİL

Hersoq Naringi və sarı şüşə

Qrafinyalar şahzadə ilə birlikdə kareyaya minib getdikdən sonra baron Portağal ilə hersoq Naringi qəsrin tam ağası olaraq qaldılar. Bu hörmətli cənablardan başqa, otaqlarda heç bir kəs yox idi, əlbəttə ki, xidmətçilər hesaba daxil deyildi.

Hersoq ilk olaraq xəbər tutdu ki, qəsrə yaşayanlar onları tək qoyub gediblər. Öz adəti üzrə pəncərəyə çıxıb hədələməyə başlamışdı ki, özünü aşağı atıb parça-parça edəcək, əgər... Amma onun hədələrini eşidəcək bir adam olmamışdı. Hersoq barmağını alnuna qoyub fikirləşmişdi: "Qəribədir! Hər iki qrafinya gərək mənim çığırımı çoxdan eşidib köməyə gələydilər. Bəs niyə heç səsə səs verən yoxdur? Bəlkə, mən kifayət qədər ucadan çığırımıram?" Hersoq bir neçə dəfə də cır səslə çığırdı, sonra pəncərədən yavaşca düşüb baronun yanına getdi. O, içəri girdikdə dedi:

– Əziz qohum...

Baron boğazında qalmış bir cücə qanadını tüpürə-tüpürə mızıldandı:

– Mmm...

– Təzə işdən xəbərin varmı?

– Hinə toyuqmu gətiriblər? – baron Portaqal soruşdu. O yalnız bu gün yaqın etmişdi ki, qəsrə və kənddəki bütün quşları yeyib qurtarmışdır, indi də axırıncı arıq cücəni yeyirdi.

Hersoq cavab verdi:

– Əşşsi, toyuq nədir? Biz tək qalmışıq ey, tək! Bizi atıb gediblər... Qəsrə heç kəs yoxdur...

Baron təşvişə düşdü:

– Bəs bizim üçün axşam yeməyini kim hazırlayacaq?

– Sizin də fikriniz-zikriniz elə axşam yeməyidir. Gəlin bizim əziz xanımların burada olmadığından istifadə edib qəsrin anbarını bir gözədən keçirək. Eşitmişəm ki, orada ən baha markalı əla çaxır var.

Baron içini çəkib dedi:

– Ola bilməz! Bəs süfrədə bizə ancaq elə pis şarab verirlər ki, sonra mənim uzun müddət mədəm qızcırır və hey gəyirirəm.

Hersoq dedi:

– Elə mən də onu deyirəm də. Onlar çaxırın pisini bizə verir, yaxşısını isə öz anbarında gizlədirlər. O çaxırları siz gedəndən sonra süfrəyə verəcəklər.

Sözün düzü, şərəb hersoq üçün o qədər də vacib deyildi, o istəyirdi ki, zirzəmiləri yaxşıca yoxlasın, çünki, eşitdiyinə görə, guya qrafınyalar qoca qraf Albalıdan miras qalmış xəzinəni divarların birinin içində gizlədibləmiş.

Qəzəblənmiş baron qərara gəlib dedi:

– İndi ki işlər siz deyən kimidir, onda biz gərək anbara enib bunu öz gözrimizlə görək. Bizim qohum qrafınyalar əgər, doğrudan da, yaxşı çaxırın bizdən gizlədiblərsə, onda çox günah iş görüblər. Onların çaxır çəlləklərinin ağzını açıb günahlarını təmizləmək lazımdır! Məncə, bu bizim borcumuzdur!

Hersoq baronun qulağına tərəf əyilib sözüne davam etdi:

– Amma yaxşı olardı ki, bu günlük sizin “L...”, adı nədir? Lobyadır, nədir, onu buraxaydınız, getsin. Anbara onsuz gedək. Sizin əl arabanızı mən özüm sürürəm.

Baron həmin saat razılaşdı və Lobyanı bütün axşamı azad buraxdılar.

Soruşa bilərsiniz ki, bəs hersoq əgər gizlədilmiş xəzinəni tapmaq istəyirdisə, niyə anbara özü tək getmirdi? Ona görə ki əgər birdən gəlib onun üstünə çıxan olsaydı, onda bütün günahı baron Portağalın boynuna qoya bilərdi. Bu barədə əvvəlcədən hazırlanmış belə bir cavabı var idi: “Mən özüm istəməyə-istəməyə baronu bura

ötürməli oldum. O, susuzluğunu yatırmaq üçün bir şüşə şərəb axtarırdı”.

Bütün bunları hersoq yaxşıca götür-qoy etmişdi, o və baron üçün anbara enmək o qədər də asan iş deyildi. Baron ağır-ağır nəfəs alır, hersoq isə baronun qarnını daşıyan əl arabasını itələməkdən qan-tər içində idi: əl arabası xeyli ağır idi. Yaxşı ki, hələ onu yoxuşa yox, enişə sürmək lazım idi, pillələr də o qədər çox deyildi. Anbardan qayıtmaq barədə hersoq hələ fikirləşməmişdi. O öz-özünə deyirdi: “Birtəhər çıxaram”.

Baronun qarnının ağırlığından əl arabası pillələrdən üzəuşağı elə iti enirdi ki, əgər üzərinə mis təbəqə vurulmuş qapı bağlı olsaydı, hersoq da, baron da, yəqin ki, qapıya dəyib parça-parça olacaqdılar. Baron və əl arabasını çəkib aparan hersoq pillələrdən çox sürətlə enib özlərini saxlaya bilmədilər və iki cərgə düzülmüş nəhəng çəlləklərin arası ilə xeyli getdilər, bu çəlləklərin üstündə yarlıqlarını toz basmış yüzlərlə şüşə var idi.

Baron çığırdı:

– Dayanın, dayanın! Bir görün burada bu Allah nemətlərindən nə qədər var!

Hersoq cavab verdi:

– O yana gedək, o yana! Orada, irəlində daha yaxşı çaxırlar var.

Baron yanlarından ötdüyü qoşun-qoşun çəlləkləri, batalyon-batalyon xırdaca çəlləkləri, şüşələri və qumqumaları görüb yamıqlı ahlər çəkirdi. Şüşələri gözləri ilə ötür-ötürə deyirdi:

– Əlvida, əlvida! Ay yazıqlar, əlvida, sizi açmaq mənə qismət olmadı.

Axırda, hersoq hiss etdi ki, əl arabası daha ağır-ağır gedir və indi dayanmaq olar. Elə həmin bu yerdə sol cərgədəki çəlləklərin arasında dar bir keçid və onun axırında xırdaca bir qapı gördü.

Baron yerdə rahatca oturub əlini gah sağa, gah sola uzadır, bircə dəqiqə də hədəf verməyib iki-üç şüşəni birdən qapır və tıxaclarını dişləri ilə çəkib çıxarırdı – onun dişləri daim belə işlərlə məşğul olmaqdan bərkıyib poladdan da möhkəm olmuşdu. Baron açdığı şüşələrin içindəki şərabı ağzına boşaldırdı. Yalnız ləzzətlə köksünü ötürmək üçün bu işə azacıq ara verirdi. Hersoq xeyli durub ona tamaşa etdi, sonra isə əlini yelləyib keçidin içərilərinə doğru yönəldi.

– Ay əziz qohum, hara gedirsiniz? Niyə siz Allahın bu nemətindən istifadə etmirsiniz?

– Ən az tapılan markalı şüşə axtarıram. Deyəsən, onu orada – içəridə görürəm.

Baron qurtum-qurtum içib kəkələyə-kəkələyə dedi:

– Belə qayğıkeşlik üçün Allah sizə əvəzini verər! Siz susamış bir adamı sirab etdiniz, buna görə də özünüz heç bir vaxt susuzluqdan ölməzsınız.

Amma hersoq onun sözlərini eşitmirdi, o çox bərk məşğul idi. Qapının nə cəftəsi, nə qıfılı, nə də açar yeri var idi. Hersoq dişlərini bir-birinə sıxıb mızıldandı:

– Qəribədir... bəlkə, burada gizlin bir yay var?

O, gizlin qıfılı axtarmağa başlayıb qapını santimetr-santimetr əli ilə yoxladı. Amma nə qədər yoxladısı, ən

xırdaca çıxıntıları nə qədər basdısa da, qapı açılmadı ki, açılmadı.

Bu zaman baron yaxınlığında olan bütün şüşələrin şərabını içib qurtardı, çəlləklər arasındakı keçidə girdi. O da gəlib hersoqun yanına çıxdı, hersoq qapını gah dırnaqları ilə cırmaqlayır, gah yumruqlayır, getdikcə daha artıq hirsələnirdi.

– Siz nə edirsiniz, ay əziz qohum?

– Əşşşi, bu qapını açmaq istəyirəm. Mənə elə gəlir ki, o tərəfdə ən qiymətli çaxırlar var. Əgər onlardan dadsanız, çox razı qalarsınız.

Keflənməmiş baron cavab verdi:

– Heç narahat olmağa dəyməz! Yaxşısı budur, o üstünə sarı etiket yapışdırılmış şərabı mənə verin. Bu, yaqın ki, Çin şərabıdır. Heç ondan dadmamışam.

Hersoq baronun ona göstərdiyi şüşəni tapmaq üçün yan-yörəsinə boylanmağa başladı. Axırı, onu gördü. Bu da bütün başqa şüşələr kimi adi ölçülü bir şüşə idi, onlardan yalnız üstünə yapışdırılmış kağızın rənginə görə seçilirdi. Bütün qalan şüşələrin yarlıqları qırmızı, bünölkə isə sarı idi. Hersoq ürəyində baronun acgözlüyünə lənət yağdıra-yağdıra saymazıyana əlini uzatdı ki, şüşəni götürsün. Qəribə işdir! Elə bil şüşə rəfə yapışmışdı. Hersoq heç cür onu yerindən tərpədə bilmədi. “Elə bil içi qurğuşunla doludur”, – deyə o, təəccüblə dilləndi və şüşənin boğazından yapışıb var gücü ilə dartdı. Amma o, şüşəni rəfdən ayıran kimi, sirlı qapı cəftələri üzərində ağır-ağır və səssizcə hərlənib açılmağa başladı. Baron təəccüblə ona baxdı. O çığırdı:

– Ay qohumum! Ay əziz qohumum, bu, şüşə deyil, açardır! Bir baxın, qapını açdınız!

Hersoq öz-özünü danlayıb dedi: “Deməli ki, bu qıfılın sirri buradaymış, amma heç mənim ağıma gəlmirdi”. Ancaq o hələ fikirləşib qurtarmamış qapı taybatay açıldı, orada bir oğlan göründü, o, hersoq və barona ədəblə baş əyib nazik, cingiltili səslə dedi:

– Salam, cənablar! Mənə belə bir lütf göstərdiyiniz üçün sizdən çox razıyam. Üç saatdır ki, bu qapını açmağa çalışıram, amma bacarmıram. Siz necə bildiniz ki, mən elə bu qapıdan gələcəyəm?

– Albalıç! – deyə hersoqla baron ikisi də birdən səsləndi.

Çaxırın təsirindən çox mehribanlaşmış və ürəyi yumşalmış baron əlavə etdi:

– Əzizim Albalıç!... Əzizim Albalıç, yanuma gəl, səni bir öpüm!

Hersoq sevincini göstərən heç bir söz söyləmədi. O, acıqlı-acıqlı düşündü: “Bu balaca veyilin burada nə işi var?” Halbuki onunla görüşməkdən narazı olduğunu bildirməmək üçün ucadan dedi:

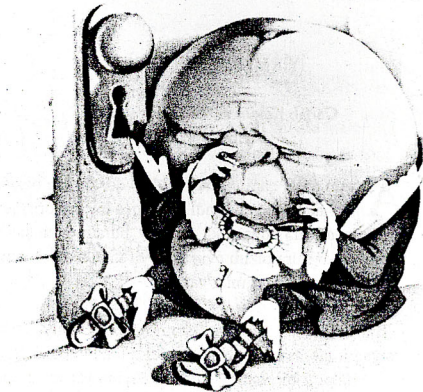
– Əzizim Albalıç, sənin bütün arzularını yerinə yetirmək bizim üçün böyük bir səadətdir.

Amma Albalıç birdən qaşlarını çatıb soyuq və kəskin tərzdə dedi:

– Madam ki, a qohumlar, mən qəsrə bu gizlin qapıdan gələcəyimi sizə söyləməmişdim, qəsrə isə bu saat sizdən başqa heç kəs yoxdur, elə bilirəm ki, siz bura yaxşı niyyətlə gəlməyibsiniz. Müxtəsər, siz nəşə bir fırlıdaq fikrinə düşübsünüz. Amma bu barədə sonra danışarıq... İndi isə icazə verin, öz dostlarımı sizə təqdim edim.

Bunu deyib Albalıç kənara çəkildi və bir-birinin ardınca öz dostları: Çipollino, Turpça, usta Gilə, Qabaq lələ, vəkil və bütün qalanlarını irəli buraxdı. Çəşib qalmış hersoq içini çəkib dedi:

– Bu ki lap əsl basqın oldu!

Elə doğrudan da, bu bir başqın idi və bunu Albalıq düzəltmişdi. Çipollino ilə Albalıq meşədə gözə-gözə, axır, öz dostlarına rast gəlib tezliklə xəbər tutmuşdular ki, barondan başqa, onların bütün düşmənləri qəsrdən çıxıb gediblər. Albalıq meşədən düz anbara gedən gizlin yolun yerini bilirdi. Buna görə öz yoldaşlarına təklif etmişdi ki, düşmənin qalasını tutsunlar.

Gördüyünüz kimi, bu plan parlaq bir surətdə baş tutdu. Hersoqu öz otağında saldılar və onun keşiyini çəkməyi cındırçı Lobyaya tapşırıdılar. Baronu isə anbarda qoydular, çünki onun ağır leşini pillələrlə yuxarı qaldırmağa heç kimin həvəsi yox idi.

İYİRMİ BİRİNCİ FƏSİL

Cənab Kökün xarici hərbi müşavir təyin olunması

A xşam qəsr qaranlıq bürüdükdə dostlardan bəzisi narahat olmağa başladı. Qabaqça lələçə soruşdu: – Bəs sonra nə edəcəyik? Axı biz burada həmişəlik qala bilmərik! Bura bizim evimiz deyil ki. Öz evlərimiz, öz iş-gücümüz, öz qayğımız var.

Çipollino cavab verdi:

– Biz heç burada qalmaq istəmirik də. Düşmənlərlə danışığa girişib hamımız üçün azadlıq tələb edirik. Heç birimizə onların bir zərəri yetirməyəcəyinə tamamilə arxayın olandan sonra həmin saat qəsrdən çıxıb gedəcəyik.

Cənab Noxud sözə qoşulub dedi:

– Yaxşı, bəs biz özümüzü necə müdafiə edəcəyik. Axı qəsr müdafiə etmək çox çətin bir hərbi əməliyyatdır. Görək strategiya, taktika və ballistikanı biləsən.

Qabaqça lələçə soruşdu:

– “Ballistika” nə deməkdir? Cənab vəkil, siz Allah, bizi anlaşılmaz sözlərlə qorxutmayın.

Noxud qızara-qızara izahat verdi:

– Mən yalnız bunu yadınıza salmaq istəyirəm ki, bizim aramızda bircə general da yoxdur. Ordunun başında general olmadığına necə müharibə etmək olar?

Çipollino dedi:

– İndi orada – meşədə, ən azı, qırx general var, amma bununla bərabər, onlar bizi tuta bilmədilər.

Noxud dərinədən köksünü ötürüb mızıldandı:

– Yaxşı, görərik, necə olar. -

O daha mübahisə etmək istəməirdi, amma inanmırdı ki, strategiyayı, taktikanı və ballistikanı bilən bir general olmasa, belə uzun mühasirəyə dözmək olar.

Qabaq lələ çəkina-çəkina sözə qoşuldu:

– Bizim topumuz yoxdur.

Kəvər mızıldandı:

– Pulemyotumuz da yoxdur.

Usta Gilə əlavə etdi:

– Tüfəngimiz də...

Çipollino dedi:

– Nə lazımsa, hər şeyimiz olacaq. Heç narahat olmayın. İndi isə yatmaq vaxtıdır.

Hamı yatmağa getdi. Baron Portağalın enli çarparısına yeddisi uzandı, hələ səkkizinci üçün də yer qaldı. Mərcanı lələ ilə Qabaq lələ parkda qoyulmuş öz evciklərinə getdilər. Bir az bundan əvvəl onların evciyinə salınmış Mastino onları çox da mehribanlıqla qarşılamadı. Amma xoşbəxtlikdən, bu sərt it həmişə qanunlara hörmət edərdi; onların göstərdikləri sənədlərə baxıb boynuna almalı oldu ki, evcik onun deyil və öz köhnə it damına getməyə razı oldu.

Qabaq lələ evcikdə rahatca yerləşib başını pəncərədən çıxartdı, Mərcanı lələ isə onun ayağı altında uzandı. Mərcanı lələ söylədi:

– Nə gözəl gecədir. Göy nə aydındır! Bir baxın görün, orada göyə ucalan nədir? Görəsən, fişəngdirmi?

Doğrudan da, Şahzadə Lumu qrafinyaları əyləndirmək üçün meşədə atəşfəşanlıq düzəltmişdi. Onun atəşfəşanlığı ayrı cür idi: öz əskərləri Lumucuqları qoşa-qoşa bağlayıb fişəng əvəzinə topa qoyub atırdı. Bu ona çox əyləncəli bir tamaşa kimi görünürdü.

Axırda, cənab Pomidor şahzadəyə yaxınlaşıb qulağına pıçıldadı:

– Şahzadə həzrətləri, məni bağışlayın, amma siz, beləliklə, bütün ordunuzu qırıb qurtararsınız!

Yalnız bundan sonra şahzadə bu əyləncəni dayandırmağı əmr etdi, lakin bu zaman ah çəkib dedi:

– Aha, atəşfəşanlıq qurtardı.

Şahzadə qaçqınların dalınca düşüb qovmağın mümkün olub-olmadığını aydınlaşdırmaq üçün yerdə qalan əskərlərini saymağa başladı. Belə məlum oldu ki, bu məqsəd

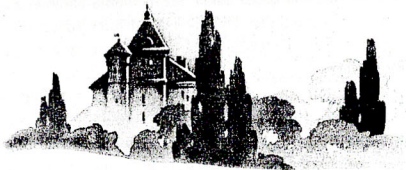
üçün hələ kifayət qədər əskər var. Bununla bərabər, axtarışı səhərə qoydular. Hələlik isə şahzadə buyurdu ki, meşədə qrafinyalar üçün bəzək-düzəkli bir çadır qurulsun. Onları çox yumşaq bir yatağa saldılar, amma qrafinyalar nigaranlıqdan və maraqdan hələ uzun müddət yuxuya gedə bilmədilər.

Gecə yarıya yaxın kavalər Pomidor əsəblərini sakitləşdirmək üçün meşəyə gəzməyə getdi (hə, axı heç sizə deməmişəm ki, atəşfəşanlıqdan sonra acığından və qəzəbindən onu əsməcə tutmuşdu). Kavalər fikirləşirdi: “Bu qədər sapsağlam əskəri fişəng kimi istifadə edyib atmaq nə böyük axmaqlıqdır!”

Kavalər Pomidor uca bir təpəyə çıxdı ki, bəlkə, qaçqınların dincəldikləri yerdə yandıracaqları bir tonqal görə bildi. Amma bunun əvəzində, o, görüb təəccübləndi ki, qəsrin bütün pəncərələrinə işıq düşür. O, hirsələnmiş halda düşündü: “Yəqin ki, baronla hersoq bizsiz qəsrə əylənirlər. Di yaxşı! Qaçqınları tutub Çipollinonun işini bitirdikdən sonra gərək bu müftəxorları da başımızdan rədd edək”. O, qəsrə baxır, qəzəbi hər dəqiqə daha da artırdı. Kavalər acıqlı-acıqlı ağılından keçirdi: “Veyillər! Soyğunçular! Bu axmaq qarı qrafinyaların var-yoxunun axırına çıxacaqlar, mənim üçün isə yalnız boş şüşələr, bir də yığın-yığın dana və cücə sür-sümüyü qalacaq!”

Yalnız birindən başqa, yavaş-yavaş qəsrin bütün pəncərələrində işıqlar söndü. Cənab Pomidor dişlərini bir-birinə sıxıb deyindi:

– Bir baxın ha, hersoq Naringi işıqsız yata bilmir! Bəli, belə məlum olur ki, bu cənab qaranlıqda qalmaqdan

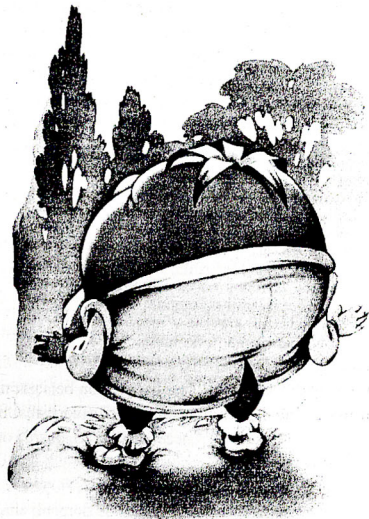

qorxur. Yaxşı, bəs o nə edir? Deyəsən, lap dəli olub! İşığı yandırıb-söndürməklə əylənir. Belə olsa, o, işıqyandırmanı korlayacaq, elektrik telləri od alacaq və qəsr yanacaq. Əl çək! Bu saat əl çək! Eşidirsənmi, sənə nə deyirəm?

Cənab Pomidor özü bilmədən var səsi ilə çığırdı. Bir anlığa susub fikrə getdi. Kavalər birdən bu axmaqca əyləncənin hələ də davam etdiyini görüb belə fikirləşdi: “Bəlkə, bu, gizlin işarədir? İşarəmi? Amma nə işarəsi? Bundan məqsəd nədir? Bunlar kimin üçün verilir? Onların mənasını bilmək üçün mən bir qızıl pul verərdim. Üç qısa parıltı... üç uzun... yenidən üç qısa. Qaranlıq. Budur, yenə hamısı təzadən başlanır; üç qısa parıltı... üç uzun... yenə üç qısa. Hersoq, yəqin ki, radio dinləyir və işığı yandırıb-söndürməklə ritm tutur. Mərc gələrəm ki, elə belədir ki, var. Bir gör bu veyil nə ilə əylənir!?”

Cənab Pomidor düşərgəyə qayıdıb orada saray əyanlarının bilicilərindən birinə rast gəldi və ondan işarə əlifbasını bilib-bilmədiyini soruşdu. Lumu cavab verdi:

– Əlbəttə, bilirəm. Mən işarə doktoru və professoruyam. Hələ xüsusi fakültə də bitirmişəm.

– Yaxşı, belə isə mənə söyləmişinizmi, belə bir işarə nə deməkdir? – cənab Pomidor qəsrin pəncərəsindən her-soqun necə işarələr verdiyini professorla danışdı.

– S...O...S... bu ki fəlakət işarəsidir! Yalvarıb kömək istəməkdir!

Cənab Pomidor həyəcanlı halda beynindən keçirdi: “Kömək istəməmi? Deməli, bu oyun deyilmiş! Hersoq

işarələr vasitəsilə bizə nə isə xəbər vermək istəyir. O belə bir işarə verirsə, deməli ki, təhlükəli bir vəziyyətdədir”.

Kavaler daha çox fikirləşməyib tələsik qəsrə sarı yönəldi. O, parka girib Mastinonu yanına çağırmaq üçün fit verdi. Cənab Pomidor gözləyirdi ki, it xudmani evciyinin içindən çıxıb gələcək. Amma təəccüblə gördü ki, Mastino qulaqlarını qısıb sürünə-sürünə öz köhnə damından çıxdı. Kavaler Pomidor soruşdu:

– Nə olub ki?

İt narazı halda cavab verdi:

– Mən qanuna riayət edirəm. Evciyin qanuni ziyələri mənə dəqiq sənədlər göstərdilər və evciyi onlara təhvil verməli oldum.

– Necə yani qanuni ziyələri, bunlar kimlərdir?

– Qabaq və Mərcanı adlı iki nəfər.

– Bəs onlar indi haradadırlar?

– Öz evciklərində yatırlar. Hər halda, mən belə güman edirəm, amma heç başa düşə bilmirəm ki, elə narahat bir vəziyyətdə necə yatmaq olar. Ancaq görünür ki, qəsrə onlara yer çatmamışdır.

– Bəs qəsrə gecələyənlər kimlərdir?

– Eh, o qədər camaat gəlib ki! Lap aşağı dərəcəli əhali, məsələn: çəkməçilər, çalğıçılar, turplar, soğanlar və hər cür belə zir-zibil.

– Deməli ki, Çipollino da oradadır?

– Bəli, mənə elə gəlir ki, onlardan birinin adı elə belə idi. Başa düşdüyümə görə, bu cür bir dəstənin qəsrə olması hersoqun şəstinə yaman toxundu; o öz otağına çəkilib daha axşamdan bəri heç gözə görünmədi.

Pomidor bu qənaətə gəldi: “Deməli ki, o, əsirdir. İşlər hər saat daha da çətinləşir!”

İt sözüünə davam edib dedi:

– O ki qaldı baron Portağala, o da içəridədir, amma nədənsə öz otağında yox, anbarda gizlənmişdir. Budur, indi neçə saatdır ki, anbardan tıxac partıltıları eşidirəm.

Cənab Pomidor öz-özünə deyindi:

– Uf, məlun ayyaş!

Mastino dedi:

– Mən heç başa düşə bilmirəm, necə olur ki, bizim bu Albalcıq öz qrafliq rütbəsini unudub belə alçaq dərəcəli adamlarla oturub-durur?!

Cənab Pomidor həmin saat meşəyə yüyürüb şahzadəni və hər iki qrafıyanı yuxudan oyatdı və bu yeni qorxulu xəbəri onlara danışdı. Qrafınyalar elə o saat qəsrə qayıtmaq istədilər, lakin şahzadə onlara məsləhət gördü ki, hələ tələsməsinlər. O dedi:

– Bizim axşamkı əyləncələrimizdən sonra gecə hücumu üçün kifayət qədər əskərimiz yoxdur. Səhərin açılmasını gözləyək. Bu daha ağıllı bir tədbirdir.

O, hesabı yaxşı bilən cənab Cəfərini yanına çağırıb tapşırırdı ki, əlahəzrətin ixtiyarında qalan qüvvələri yenidən hesablasın. Cəfəri bir parça təbaşir və bir qrifel lövhəsi götürüb bütün çadırları gəzə-gəzə, hər əskəri bir xaçla və hər generalı iki xaçla işarə etdi. Belə məlum oldu ki, şahzadənin hələ on səkkiz Lumucuq əskəri və qırx Lumu generalı, cəmi əlli səkkiz adamı qalmışdır ki, kavaler Pomidor, müəllim Cəfəri, Şahzadə Lumu özü, iki

qrafinya, axtarışçı, onun iti və bir neçə at bu hesaba daxil deyildi.

Kavaler Pomidor atların varlığında bir mənə görmürdü, amma cənab Cəfəri qızğın bir surətdə sübut etməyə başladı ki, qalalara hücum edərkən atlılar çox faydalı, bəzi hallarda isə hətta çox lazım olur. Uzun bir strategiya mübahisəsi başlandı. Nəhayət, Şahzadə Lumu cənab Cəfərinin söylədiyi arqumentlərlə razılışb atlı dəstəsinin komandasını ona tapşırı.

Döyüş planı cənab Kökün iştirakı ilə hazırlandı; onu bu münasibətlə tələsik şəkildə xarici hərbi müşavir dərəcəsinə qaldırdılar. Hərbi müşavir həmin saat öz vəzifəsini icra etməyə başladı. O, hər şeydən əvvəl, bütün generallara və əskərlərə əmr etdi ki, mühasirəyə alınmış düşməni qorxuya salmaq üçün üzlərini kömür və ya duda ilə qaralasinlar. Bu iş şahzadənin çox xoşuna gəldi. O, bir neçə şərab şüşəsi açmalarını əmr edib öz generallarını cərgəyə düzdü və yanmış mantar tıxac vasitəsilə özü öz əli ilə onları boyamağa başladı. Bu yüksək şərəfə nail olan generallar çox sevindilər.

Gün çıxana yaxın bütün generalların və əskərlərin üzləri qaraldılmışdı. Amma şahzadə bununla kifayətlənmədi. Onun hələ xeyli yanmış mantarı qalmışdı və o tələb etdi ki, hər iki qrafinya və cənab Pomidor da öz üzlərini hislə qaralasinlar. Qrafinyalar şahzadəyə etiraz etməyə cürət etmədilər və gözlərinin yaşı axa-axa bu əmrə tabe oldular.

Hücum səhər düz saat yeddi tamamda başlandı.

İYİRMİ İKİNCİ FƏSİL

Baronun özü də istəmədən iyirmi generalı tələf etməsi

Döyüş planının birinci hissəsi bundan ibarət idi: axtarışçının iti qrafların iti Mastino ilə təbii dostluğundan istifadə edib onu dilə tutmalıdır ki, parkın darvazasını açsın. Buradan cənab Cəfərinin komandası ilə atlı dəstəsi parka girməlidir.

Amma planın bu hissəsi baş tutmadı, çünki parkın darvazası heç yerli-dibli bağlanmamışdı, əksinə, taybatay açıq idi. Mastino darvazanın ağzında mil durub quyruğu ilə salam verirdi. Axtarışçının iti qorxmuş halda geri qayıdıb bu qərībə halı xəbər verdi. Cənab Kök xarici hərbi müşavirlərin çox işlətdikləri belə üstüörtülü bir söz dedi:

– Bax elə əsl mətləb də buradadır!

– Fakt, fakt! Bəli, elə lap buradadır! – it öz sahibinin sözlərini təsdiq etdi.

Şahzadə soruşdu:

– O nə mətləbdir, haradadır?

– Şahzadə həzrətləri, iş burasındadır ki, əgər üsyançılar darvazanı açıq qoyublarsa, deməli, bizə bir tələ quurlar.

Şahzadə təklif etdi:

– Onda gəlin parka dal qapıdan girək.

– Dal qapı da açıqdır!

Qoşunun generalları bərk fikrə getdilər, daha doğrusu, onlar heç bilmirdilər ki, nə fikirləşsənlər. Şahzadənin isə

bu müharibə məsələsi daha zəhləsini aparmağa başlamışdı. O, kavalər Pomidora şikayətləndi:

– Bu müharibə də yaman çox uzandı ha. Belə uzun və çətin müharibə olmaz ki! Əgər mən əvvəldən belə olacağımı bilsəydim, heç bunu başlatmazdım.

İşi sürətləndirmək üçün şahzadə qərara aldı ki, özü bu əməliyyatda iştirak etsin. Öz qırx generalını cərgəyə düzüb komanda verdi:

– Far-r-rağat!

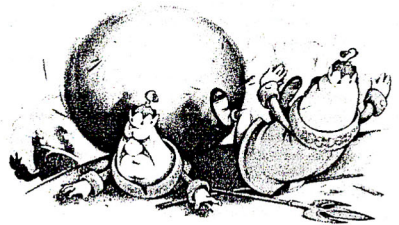
Qırx general yerlərində mil durdu.

– Addımla, mar-rş! Bir-iki, bir-iki...

Bu qəhrəman dəstə parkın darvazasından içəri gərək qəsrə doğru addımladı. Bildiyiniz kimi, bu qəsr kiçik bir təpənin başında idi, yoxuş şahzadəni çox yordu. O tənənfəs olmağa başladı, bərk tərlədi və komandanı birinci dərəcəli bir Lumuya tapşırıb özü geri qayıtmağı qərara aldı. O, Lumuya dedi:

– Hücumu davam etdirin, mən də ümumi hücum planını hazırlamağa gedirəm. İşə mənim şəxsən başçılığım sayəsində, ilk müdafiə xətti daha alınmışdır. Qəsri almağı isə sizə tapşırıram.

Birinci dərəcəli Lumu şahzadəyə təzim edib komandanı öz məsuliyyətinə götürdü. Beş metr yol getdikdən sonra o, beş dəqiqəlik istirahət elan

etdi. Buradan qəsrə vur-tut yüz addım məsafə qalmışdı. Komandanı sonuncu həmlə barədə əmr vermək istəyirdi ki, birdən qorxunc bir gurultu qopdu və təpənin yuxarısından generalara tərəf, doğrudan da, misli görülməmiş dərəcədə yekə bir güllə sürətlə diyirləndi. Generalların qırxı da birinci dərəcəli Lumunun göstərişini gözləmədən bir anda geri dönüb var gücləri ilə üzünəşağı qaçmağa başladılar. Amma sürətdə onlar bu sirli güllədən iti deyildilər, qaça bilməzdilər. Güllə bir neçə saniyənin içində onların başlarının üstünü alıb iyirmiyə qədər generalı basıb yetmiş saftalı kimi əzdi. Sonra isə hərlənə-hərlənə gedib darvazadan bayıra çıxdı. Yolda o, cənab Cəfərinin hücumu hazırlaşan atlılarını da vurub əzdi, qrafınyə Albalıların karetasına da dəyib yıxdı. Axırda, güllə dayandıqda, hamı gördü ki, bu nə maqnitli mina, nə də dinamitlə dolu çəllək deyil, eləcə, bədbəxt baron Portağaldır.

Böyük qrafınyə böyrü üstə yıxılmış karetdan çıxarıcı çıxardı:

– Əziz qohum, sizsinizmi?

Qrafinya başdan-ayağa toz-torpaq içində idi, onun dağılmış saçları küləkdə yellənir, üzü isə qalın hisdən qaralmışdı.

– Mən sizi tanımaq şərəfinə nail deyiləm, xanım! Mən heç bir zaman Afrikada olmamışam, – deyə baron mızıldandı.

– Əşi mənəm ey, Böyük qrafinyayam!

– Aman Allah! Üz-gözünüzə his yaxmaq haradan ağlınıza gəlib?

– Bu strateji məqsədlə edilmişdir, baron... Amma yaxşısı budur, bir deyin görüm, necə oldu ki, siz bizim üstümüzə düşdünüz?

– Mən sizə köməyə gəlirdim. Düzdür, bir qədər qəribə üsulla gəlmişəm, amma başqa çarəm yox idi. Bütün gecə çaxır anbarından çıxmaq üçün əlləşmişəm: məni ora quldurlar salıb qapını üzümə bağlamışdılar. Bir gözünüzün önünə gətirin ki, mən anbarın qapısını dişimlə gəmirməli olmuşam!

Hələ də qorxudan əsməkdə olan cənab Pomidor deyindi:

– Bəli, bəli, siz altı-yeddi çəlləyin dibini də gəmirə bilərsiniz.

– Mən anbardan çıxandan sonra eləcə təpəşağı diyirləndim. Həm də, deyəsən, yolda bir dəstə zəncini basıb əzdim. Onlar, yəqin ki, sizin qəsrinizi tutan quldurlara köməyə gədirdilər.

Böyük qrafinya öz qohumuna onların əsla zənci deyil, qırx Lumu generalı olduğunu söyləyəndə yazıq baron

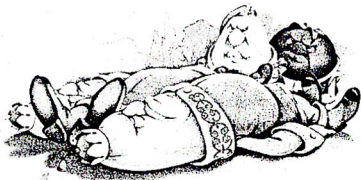
çox yaman pərt oldu, amma öz ağırlığının və gücünün belə olmasından, hər halda, ürəkdən qürurlandı.

Elə bu dəqiqədə Şahzadə Lumu öz çadırında vannada çimirdi. Öz ön qoşun hissələrinin tələf olduğunu eşidib güman etdi ki, düşmən qaladan çıxıb gözlənilməz bir hücumla onun dəstəsini dağıtmışdır. Amma əlahəzrətə bu bədbəxtliyin baisinin ona ürəkdən yaxşılıq etmək istəyən öz müttəfiqi olduğunu ərz edəndə şahzadə bərk qəzəbləndi:

– Mənim heç bir müttəfiqim yoxdur, mən müharibələrə özüm üçün və öz kefilimlə aparıram! – deyə o, qəzəblə deyindi. Sonra ümumi sayı otuz adamdan ibarət olan var-yox qoşununu, generallarını, əskərlərini və köməkçi heyəti yığıb nitq söylədi və onu bu sözlərlə yekunlaşdırdı: – Ay Allah, sən məni dostlarımdan qoru, düşmənlərdən isə özüm birtəhər canımı qurtararam!

Əslində, Şahzadə Lumu düz deyirdi. Şahzadələrin dostları həmişə düşmənlərindən qorxulu olur, buna görə də köhnə, çeynənmiş və yöndəmsiz məsələlərdən təsəlli almaqdan başqa çarələri qalmır.

Düz on beş dəqiqədən sonra Şahzadə Lumu özünə gəlib əmr etdi ki, yeni hücumla başlansın. On nəfər adam qəsrə mühəsirə olunmuşların arasında, heç olmasa, uşaqları və arvadları qorxutmaq üçün vəhşi səslərlə çıxıra-çıxıra təpəyuxarı yüyürüşdülər. Hücum edənləri çox mehribanlıqla qarşıladılar. Hələ mən deyərdim ki, həddən artıq mehribanlıqla qarşıladılar. Çipollino yanğın nasoslarını çaxır anbarındakı ən yekə çəlləklərə bənd etmişdi. Lumucuqlar yaxınlaşdıqda Çipollino əmr etdi:

– Düşməni çıxıra bas!

(O gərək “Ataş!” – deyə komanda verəydi, lakin onun ixtiyarında atəşi qızısdırmağa deyil, yalnız söndürməyə yarayan alətlər, yəni nasoslar var idi).

Hücum edənlərin təpəsinə güclü fəvvarələrlə atırlı, kefləndirici qırmızı maye yağmağa başladı. Çaxır onların gözlərinə, ağızlarına, burunlarına, qulaqlarına dolurdu. Əgər Lumucuqlar vaxtında geri çəkilməsəydilər, yaqın ki, çaxırdan boğulacaq və kefləni buhuşlarını itirəcəkdilər. Dallarınca çaxır fəvvarələri yağ-a-yağa, kimi qaçaraq kimi sürünərək geri qayıtdı. Onlar təpənin ətəyinə çatdıqda hər iki qrafinya böyük bir qəzəblə gördülər ki, onların içərisində bir nəfər də ayıq Lumucuq qalmamışdır. Gözünüzün önünə gətirə bilərsiniz ki, Şahzadə Lumu necə bərk qəzəblənmişdi.

– Bu, rüsvayçılıqdır! Sizin hamınızı kötəkləmək lazımdır! Məgər ac qarına qırmızı çaxır içmək olarmı? Ədəb-ərkanlı adamlar belə iş tutmazlar! Görürsünüzmü, budur, on adam da cərgədən çıxdı!

Doğrudan da, şahzadənin qoşunundan on döyüşçü də əlahəzrətin ayaqları yanında yerə sərilib elə bil koman-

da ilə hamısı birdən xoruldamağa başladı. Vəziyyət hər dəqiqə daha qorxulu və təhlükəli olurdu.

Kavaler Pomidor saçlarını yola-yola cənab Kökə yalvarıb deyirdi:

– Axı bir məsləhət verin də! Siz ki xarici müşavirsiniz, lənət şeytana!

Siz özünüz yaxşı başa düşürsünüz ki, bu vaxt qəsrdə şadlıq idi. Düşmənlərin düz yarısı cərgədən çıxarılmışdı. Lap tezliklə orada – aşağıda iki qırmızı dirəyin arasından, yaqın ki, ağ bayraq qaldıracaqdılar!

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Çipollinonun poçtalyon hörümçəklə tanış olması

Yox, sizi aldatmayacağam: darvazanın dirəkləri arasında ağ bayraq dalğalanmadı. Bunun əvəzinə, döyüş meydanına tam bir diviziya Lumucuq gəlib çıxdı: bunları tələsik paytaxtdan göndərmişdilər. Bizim dostlar üçün iki yol vardı; ya gərək təslim olaydılar, ya da qaçaydılar.

Çipollino anbardan qaçmaq istədi, amma meşəyə gədən yeraltı yolu şahzadənin qoşunları tutmuşdu. Lumucuqların heç xəbərləri olmayan gizlin yolu onlara kim nişan vermişdi? Bunu da sizdən gizlətməyəcəyəm. Bu xain cənab Noxud idi. Çipollinonun və dostlarının işi

xarablaşmağa başlayanda vəkil ikinci dəfə asılacağından qorxub həmin saat düşmənlərin tərəfinə keçmişdi.

Cənab Pomidor Çipollinonu tutduqda elə sevindi ki, bütün qalan əsirləri öz evlərinə buraxdı. Yalnız Albaltıcığı cəzalandırmaq üçün çardağa salıb dustaq etdilər. Çipollinonu isə bir böyük Lumucuğun keşikçiliyi altında dustaqxanaya göndərdilər və yeraltı kameraya saldılar. Həbsxana məmuru Lumuçə gündə iki dəfə ona kələ-köttür bir çuxurun içində su və çörəkdən ibarət yemək gətirirdi. Çipollino heç yeməyə baxmadan yeyirdi; birincisi, ona görə ki çox bərk ac olurdu, ikincisi də, ona görə ki kamerada heç bir vaxt işiq olmurdu. Qalan bütün vaxtı Çipollino çarpayıda uzanıb fikirləşirdi: “Bircə atamı görəydim! Ya da, heç olmasa, ona xəbər verəydim ki, mən burada, onunla bir yerdə – dustaqxanadayam”.

Gecəli-gündüzlü Lumucuq keşikçilər kameranın qapısı ağzında dabanlarını bərkədən yerə döyə-döyə gəzişirdilər. Bu addım səslərindən yata bilməyən Çipollino onlara çığırdı:

– Heç olmasa, dabanlarınıza rezin vurun!

Amma keşikçilər onun çığırtısına heç dönüb baxmadılar da. Bir həftə sonra Çipollinonun dalmıca gəldilər.

Çipollino soruşdu:

– Məni hara aparırsınız?

O güman edirdi ki, onu dar ağacına asmağa aparırlar. Amma yalnız həyəətə gəzintiyə çıxarmışdılar. Çipollino dustaqxananın uzun dəhlizi ilə qapıya sarı getdikcə öz ayaqlarına acığı tutdu, çünki onlar yeriməyi unutmağa

başlamışdılar; gözlərinə də hirsələndi, çünki onlar işıqdan yadırgamış və yaşarırdılar.

Dustaqxananın həyəti dəyirmi idi. Hamısının əynində bir cür ağ-qara zolaqlı dustaq paltarları olan məhbuslar bir-birinin ardınca düzülüb dövrə vururdular. Danışmaq qəti qadağan idi. Dairənin ortasında bir Lumuçə dayanıb təbib vururdu:

– Bir-iki, bir-iki...

Çipollino cərgəyə girdi. Onun qabağınca beli bükülmüş və saçları ağarmış qoca bir dustaq addımlayırdı. O, hərdən bir bərk öskürür və çiyinləri əsə-əsə atılıb-düşürdü. Çipollino fikirləşdi: “Yazıq qoca. Əgər o belə qoca olmasaydı, mənəm atama bənzəyərdi!” Bir qədər də gözdikdən sonra qoca elə çox öskürdü ki, yıxılmamaq üçün cərgədən çıxıb divara söykənməli oldu. Çipollino onun köməyinə yüyürdü və ancaq indi dərin qırıqlarla zolaq-zolaq olmuş tüzünü gördü. Dustaq sönük gözləri ilə oğlana baxdı və birdən onun çiyinlərindən yapışıb çığırdı:

– Çipollino, oğlum!

– Ata! Sən nə yaman qocalmısan!

Ata və oğul ağlaya-ağlaya qucaqlaşdılar. Qoca mızıldanıb deyirdi:

– Ağlama, əzizim. Qoçaq ol, Çipollino!

– Ağlamıram, ata. Ancaq səni belə zəif və xəstə görmək mənə çox ağır gəlir. Axı mən söz vermişdim ki, səni qurtaracağam!

– Dərd çəkmə, oğul, bizim üçün də xoş günlər gəlib çıxar.

Elə bu dəqiqə təbil çalan Lumuça öz təbilini bərkdən vurub çığırdı:

– Hey, ay kimi nəfər! Məgər görmürsünüzmü, bütün cərgənin nizamını pozursunuz?! Marş irəli!

Qoca Çipollone tələsik oğlundan ayrılıb həyətdə ad-dımlayan dustaqlar cərgəsində öz yerini tutdu. Onlar həyətdə iki dəfə də dövrə vurdular, sonra həmin nizamla kameraların yolu olan dəhlizə qayıtdılar.

Qoca Çipollone ayrıldıqda oğlunun qulağına pıçıldadı:

– Mən sənə xəbər göndərərəm.

– Nə təhər?

– Görərsən. Dərd çəkmə, Çipollino!

– Salamət qal, ata!

Qoca öz kamerasına girdi. Çipollinonun kamerası iki mərtəbə aşağıda, zirzəmidə idi. İndi, axır ki, atası ilə görüşdükdən sonra kamera Çipollinoya daha əvvəlki kimi qaranlıq görünmürdü. Axı hər necə olsa, dəhlizə çıxan xırdaca pəncərədən bura azacıq da olsa, işıq düşürdü. Amma işıq o qədər zəif idi ki, yalnız dəhlizdə o baş-bu başa gedib-gəlməkdə olan Lumucuqlarını azacıq parıldayan süngülərini görmək olurdu.

Ertəsi gün Çipollino vaxt keçirmək üçün pəncərənin qabağında keşikçilərin süngülərinin neçə dəfə görünüb yox olduğunu sayarkən birdən qərribə və güclə eşidilən, haradan gəldiyi məlum olmayan bir səsin onu çağırıldığını eşitdi. Çipollino təəccüblə soruşdu:

– Məni çağıran kimdir?

– Bir divara bax.

– Nə qədər diqqətlə baxıramsa da, heç divarın özünü də görə bilmirəm.

– Bax mən buradayam, pəncərənin qabağında.

– Aha, indi gördüm! Sən hörümçəksən. Axı sən burada nə edirsən? Burada ki milçək-zad yoxdur.

– Mən Axsaq hörümçəyəm. Torum yuxarı mərtəbədəki kameradadır. Mən acanda öz torumu gözdən keçirirəm və həmişə yeməyə bir şey tapıram.

Bir Lumuça qapını kobud-kobud döyüb çığırdı:

– Hey, səsinə kəs! Orada kiminlə danışırsan?

Çipollino cavab verdi:

– Mən anamın öyrətdiyi bir duanı oxuyuram.

Keşikçi əmr etdi:

– Yavaşdan dua et. Sən bizim addımlarımızı çaşdırırsan!

Lumucuqlar elə küt idilər ki, bir azca səs olduqda addımlarını birgə atıb gedə bilmirdilər.

Axsaq hörümçək bir az da aşağı enib hörümçək toru kimi nazik səsi ilə pıçıldadı:

– Mən sənə atandan məktub gətirmişəm.

O, doğrudan da, dövrəsi hörümçək toru ilə hörtülmüş bir məktub uzatdı. Çipollino məktubu qapıb həmin saat oxudu. Orada belə yazılmışdı:

“Əzizim Çipollino, sənin başına gələnlərinin hamısını bilirəm. İşinin belə pis gətirməsindən heç sıxılma. Sənin yerində mən də olsaydım, elə sənin kimi edərdim. Əlbəttə, dustaqxanada qalmaq o qədər də xoş deyil, amma belə güman edirəm ki, sən burada çox şey öyrənərsən və bütün gördüklərini, çəkdiklərini, götür-qoy etməyə kifayət

qədər vaxtın olar. Sənə bu məktubu gətirən bizim dustaqxana poçtalyonumuzdur. Hər barədə ona inan və onunla mənə bir xəbər göndər. Səni bərk-bərk qucaqlayıram. Atan Çipollone”.

Axsaq ondan soruşdu:

– Axıradək oxudunmu?

– Bəli, oxudum.

– Yaxşı, indi məktubu ağzına qoy, yaxşı-yaxşı çeynə və ud. Keşikçilər onu görməməlidir.

Çipollino məktubu çeynəyə-çeynəyə dedi:

– Etdim.

Axsaq dedi:

– Hələlik xudahafız.

– Sən hara gedirsən?

– Məktubları paylamağa.

Çipollino yalnız indi gördü ki, hörümçəyin boynunda hörümçək torundan toxunmuş və poçtalyonların çantasına bənzər bir çanta var. Çanta məktubla dolu idi.

– Bu məktubları kameralaramı paylayırsan?

– İndi beş ildir ki, bu işlə məşğulam. Hər səhər kameraları gəzib məktubları yığırım, sonra da paylayıram. Keşikçilər mənə hələ bir dəfə də tutmayıblar. Beləliklə, dustaqlar məktublarının ələ keçəcəyindən qorxmayıb bir-birilə əlaqə saxlaya bilirlər.

– Bəs onlar kağızı haradan alırlar?

– Onlar heç də kağızda yox, öz köynəklərinin parçalarında yazırlar.

Çipollino dedi:

– İndi başa düşdüm ki, bu məktubun niyə belə qərribə dadı varmış!

Hörümçək sözünə davam edib dedi:

– Mürəkəbi də dustaq xərəyinə kərpic ovuntusu atmaqla hazırlayırlar.

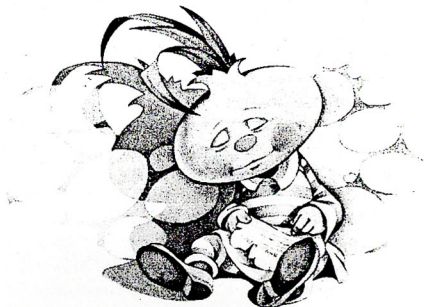
– Bəs kərpic haradan?

– Axı dustaqxananın divarları kərpicəndir.

Çipollino dedi:

– Başa düşdüm. Zəhmət olmasa, sabah mənim kamarama dəy. Sənə məktub verəcəyəm.

– Yəqin, dəyəərəm, – deyər vədə verib poçtalyon azacıq axsaya-axsaya yola düşdü.

Çipollino soruşdu:

– Sənə nə olub, ayağın əzilibmi?

– Yox, əşşsi, bu, yeldir. Bilirsənmi, rütubətli yerdə yaşamaq mənə zərərdir. Daha qocalmışam, gərək köçüb kəndə gedəydim. Orada bir qardaşım var, qarğıdalı tarlasında yaşayır. Hər səhər öz torunu qarğıdalıların bəndəmlərinə çəkir və bütün günü günəşdən, təmiz havadan ləzzət alır. O, dəfələrlə məni öz yanına çağırmışdır, amma mən işimi ata bilmərəm axı. Bir işə ki girişdin, gərək onu başa vurasan. Bundan başqa, Şahzadə Lumu ilə mənim öz haqq-hesabım da var. Onun saray nökeri mənim yazıq qoca atamı mətbəxdə vurub öldürmüşdür. Orada divarda inidi də güclə seçilən xırdaca bir ləkə qalmışdır. Hərdən mətbəxə gedib mənim üçün əziz olan bu ləkəyə baxıram və öz-özümə deyirəm: “Bir gün gələr,

Şahzadə Lumunu da vurub elə əzərlər ki, izi-tozu da qalmaz”. Düz deyirəm, ya yox?

Çipollino heyran-heyran səsləndi:

– Mən ömrümdə heç belə nəcib bir hörümçək görməmişəm!

Xırdaca poçtalyon sadəliklə dedi:

– Hərə əlindən gələni edir.

Hörümçək axsaya-axsaya pəncərəyə çatdı və bir Lumuçanın lap burnunun yanından ötüb dəhlizə keçdi, Lumuçə isə bu daqiqədə pəncərənin “gözündən” içəri baxırdı ki, görsün, hər şey öz yerindədir, ya yox. Axsaq hörümçək kameradan çıxdıqdan sonra hörümçək teli ilə aşağı enib öz işlərinin arxasınca getdi.

İYİRMİ DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Çipollinonun tamam ümiddən düşməsi

Həmin gün Çipollino öz köynəyindən bir parça kəşib bir neçə yerə böldü və razı qalmış halda fikirləşdi: “Bu da mənim poçt kağızım. İndi gözləyək, mürəkkəb də gətirsinlər”.

Lumuça Çipollino üçün yemək gətirdikdə o, xörəyi yemədi. Qasıq ilə divardan bir qədər kərpic qaşayıb suya tökdü, yaxşıca qarışdırdı, sonra da həmin qaşığın sapı ilə bir neçə məktub yazdı.

Birinci məktubda belə yazılmışdı:

“Əziz atam! Yadındadırmı, sənə nə söz vermişdim? İndi həmin dəqiqə yaxınlaşır. Mən hər bir şeyi yaxşıca fikirləşmişəm. Səni öpürəm. Oğlun Çipollino”

Köstəbəyə yazılmış ikinci məktubda qeyd edilmişdi:

“Əzizim qoca Köstəbək, elə güman etmə ki, mən səni yaddan çıxarmışam. Dustaqlıqda mənim işim-gücüm yoxdur, odur ki, həmişə köhnə dostları yad edirəm. Fikirləşib-fikirləşib bu qərara gəldim ki, yaqın, sən mənə və atama kömək edə bilərsən. Bilirəm ki, bu, asan deyil, amma sən yüzə qədər köstəbək yığa bilsən, onlarla əlbir olub bütün çətinlikləri aradan qaldıra bilərsən. Səndən tezliklə cavab gözləyirəm. Hələlik xudahafiz. Köhnə dostun Çipollino”.

Qeyd: “Burada sənin gözlərin ağrımaz. Mənim olduğum zirzəmi mürəkkəbqabının içindən də qaranlıqdır”.

Üçüncü məktubda bu məzmununda idi:

“Əzizim Albalıç! Səndən heç bir xəbərim yoxdur, amma inanıram ki, bizim uğursuzluğumuzdan sonra ruhdan düşməmişən. Sənə söz verirəm ki, bu yaxınlarda kavalər Pomidorla lap tamam-kamal hesablaşacağıq. Burada mən çox şey barədə fikirləşmişəm ki, bunları azadlıqda düşünməyə vaxt yox idi. Sənin köməyini gözləyirəm. Sənə Köstəbək üçün bir məktub göndərirəm. Onu şərtləşdiyimiz yerə qoyarsan. Bu yaxında yenə məktub yazaram. Hamıya salamlar. Çipollino”.

O, məktubları balığın altına qoyub gizlətdi, mürəkkəbin qalanını çarpayının altındakı çuxura boşaltdı, boş kasanı Lumuçaya verib yatmaq üçün yerinə uzandı.

Ertəsi gün səhər poçtalyon ona atasından yeni bir məktub gətirdi. Qoca Çipollone yazırdı ki, oğlundan xəbər alarsa, çox şad olar. Amma məsləhət görür ki, köynəyini az-az işlətsin. Çipollino köynəyinin, demək olar ki, yarısını cırıb yerə sərdi, barmağını mürəkkəbə batırıb yazmağa başladı. Poçtalyon onu dayandırıb dedi:

– Sən nə edirsən?! Hər məktuba belə böyük bir vərəqə işlətsən, bir həftədən sonra daha yazmağa şey tapmazsan.

Çipollino cavab verdi:

– Narahat olma, bir həftədən sonra daha mən burada olmayacağam!

– Oğul, qorxuram ki, yanılmış olasan!

– Ola bilər. Amma mənə xəbərdarlıq etməkdənsə, kömək əli uzada bilərsənmi?

– Mənim bütün səkkiz ayağım sənin qulluğunda hazırdır. Nə etmək istəyirsən?

– Mən dustaqxananın ətraflı xəritəsini çəkmək, orada bütün mərtəbələri, bayır divarı, həyəti və başqa şeyləri dürüst qeyd etmək istəyirəm.

– Hə, bu çətin bir iş deyil: mən dustaqxananın hər santimetrinə bələdəm.

Axsaq hörümçəyin köməyiylə Çipollino dustaqxananın planını hazır edib həyəti xaç işarəsi ilə qeyd etdi. Hörümçək soruşdu:

– Burada niyə xaç işarəsi qoydun?

Çipollino üstüörtülü cavab verdi:

– Bunu sənə gələn dəfə ətraflı danışaram. Hələlik sənə üç məktub verirəm. Bunlardan biri atama, bu ikisini və planı aparıb mənim dostuma çatdırmaq lazımdır.

– O, dustaqqanadan bayırdadır?
– Bəli. Gənc qraf Albalıcığa çatacaq.
– O, uzaqdamı olur?
– Təpədəki qraflar qəsrində.
– Hə, oranı tanıyıram! Əmioğlum orada, qəsrdə çardağda qulluq edir. O mənə dəfələrlə öz yanına çağırıb, ancaq heç boş vaxt tapmırdım. Deyirlər ki, ora çox gözəldir. Nə olar ki, ora gedərəm, amma bəs mənim əvəzimə, məktubları kim daşıyacaq?
– Sənin bir ayağın nə qədər axsasa da, ora gedib qayımaq üçün yola ikicə gün kifayətdir. Güman edirəm ki, iki gün məktubsuz dolanmaq olar.
– Öz işinə can yandıran poçtalyon dedi:
– Mən heç bir gün də buradan ayrılmazdım, amma əgər bu məktubları tələsik çatdırmaq lazımdırsa...
Çipollino onun sözünü kəşib dedi:
– Çox tələsikdir! Məsələ dustaqların azad olunması ilə əlaqədar çox vacib bir iş bərsindədir.
– Bütün dustaqların?
Çipollino cavab verdi:
– Hə, bütün dustaqların.
– İndi ki belədir, mən bugünkü məktubları paylayıb qurtaran kimi yola düşüb gedirəm.
– Ey əziz dostum, heç bilmirəm, sənə nə cür təşəkkür edim!
Axsaq poçtalyon cavab verdi:
– Mən bunu təşəkkür üçün etmirəm. Əgər dustaqqana boşalsa, mən də çıxıb kəndə gedə bilərəm.

O, məktubları çantasına qoydu, çantanı boynuna taxdı və axsaya-axsaya pəncərəyə sarı yönəldi. Bu dəfə daha ehtiyatlı davranan poçtalyon tavana dirmaşdı. Çipollino onun dalınca baxa-baxa pıçıldadı:

– Xudahafiz. Yaxşı yol!

Hörümçək pəncərədən çıxıb gözəndən itdiyi andan etibarən Çipollino saatları və dəqiqələri sayırdı. Vaxt çox ağır keçirdi; bir saat, iki saat, üç saat, dörd saat. Bir gecə gündüz keçdikdən sonra Çipollino fikirləşdi: “İndi o, yaqın ki, haradasa qəsrin yaxınlığındadır. Amma, görə-sən, yolu tapa biləcəkmə? Hə, yaqın ki, tapar. Qəsrin ətrafında hörümçək çoxdur, əgər onlar bilsələr ki, poçtalyon qrafların çardağında yaşayan məşhur hörümçəyin əmisi oğludur, yaqın ki, biri onu aparıb ötürər”.

Çipollino gözünün önünə gətirirdi ki, xırdaca, qoca, tükləri ağarmış hörümçəkciyəz axsaya-axsaya çardağa dirmaşır, öz əmisi oğlundan Albalıcığın otağının harada olduğunu öyrənir, sonra divarla üzəuşağı enib oğlanın yatağına yaxınlaşır və onu yavaşca yuxudan oyadıb məktubları verir.

Çipollino yaman nigaran idi, hər saat, hər dəqiqə poçtalyonun qayıtmasını gözləyirdi. Amma ikinci gün də, üçüncü gün də keçdi. Axsaq hələ də gəlib çıxmıdı. Dustaqlar məktub almadıqlarına görə çox darıxdılar. Poçtalyon getməmişdən qabaq özünə tapşırılmış gizlin iş bərsində onlardan heç kəsə bir söz deməmişdi, yalnız bunu söyləmişdi ki, iki günlüyə məzuniyyət götürmüşdür. Bəs, görə-sən, o niyə qayıdıb gəlmirdi? Bəlkə, çoxdan arzu etdiyi kimi kəndə getməyi və dustaqqanani həmişəlik

atmağı qərara almışdı? Dustaqlar heç bilmirdilər ki, bu barədə nə düşünsünlər. Amma hamıdan artıq Çipollino danırırdı.

Dördüncü gün dustaqları gəzintiyə çıxartdılar. Çipollino gözləri ilə atasını axtarmağa başladı, amma o, həyətdə yox idi və dustaqlardan heç bir kəs onun başına nə gəldiyini söyləyə bilmədi. Çipollino dustaqxananın həyətinə bir neçə dövrə vurub öz kamerasına qayıtdı və ümidini itirmiş bir halda çarpayısının üstünə yığıldı. Demək olar ki, tamam ümiddən düşmüşdü.

İYİRMİ BEŞİNCİ FƏSİL

Axsaq hörümçəyin və Yeddiyarım hörümçəyin başlarına gələnlər

Bəş poçtalyon hörümçəyin başına nə gəlmişdi? İndi hamısını sizə danışaram.

O, dustaqxanadan çıxdıqdan sonra maşınların, uşaq arabalarının, karetaqların altında qalmamaq üçün səkiyə yaxın yol tutub küçə ilə getdi. Ancaq burada da azca qalmışdı ki, bir velosipedin təkəri altına düşüb əzilsin. Əgər kənara atılmasaydı, belə də olacaqdı. O qorxa-qorxa fikirləşdi: "Vay dedə! Azca qalmışdı ki, səyahətim heç başlamamış bitsin".

Xoşbəxtlikdən, o, yaxınlıqda açıq bir quyu ağzı gördüb oradan çirkab borusuna girdi. Elə yenincə girmişdi ki, onu adı ilə səsləyib çağırırdılar. Hörümçək dönüb baxdı

və bir uzaq qohumunu gördü. Bu qohumu əvvəl qrafılının qəsrinin mətbəxində yaşayırdı. Adı da Yeddiyarım idi. Çünki yeddi yarım ayağı var idi; səkkizinci ayağının yarısını bədbəxt bir hadisədən, yəni döşəmə şotkasıyla toqquşmadan sonra itirmişdi.

Axsaq hörümçək öz köhnə tanışıyla ədəblə salamlaşdı. Yeddiyarım hörümçək də bunun yanında düşüb oradanburadan və daha çox səkkizinci ayağını necə itirməsindən söhbət edə-ədə getdilər. Yeddiyarım hörümçək tez-tez dururdu ki, o nəhs döşəmə şotkasıyla olan toqquşmasından daha da ətraflı danışsın, amma Axsaq hörümçək yoldaşı ilə ürəkdən söhbətə girişmək həvəsindən özünü saxlayıb onu tələdirirdi. Axırda, Yeddiyarım ondan soruşdu:

– Hara belə tələsirsən?

Axsaq hörümçək üstüörtülü cavab verib dedi:

– Əmim oğlunun yanına.

Dustaqxanada o sırr saxlamağı öyrənmişdi. Buna görə də Çipollinodan Albaltıcığa və Köstəbəyə məktub apardığını açıb söyləmədi. Yeddiyarım bir də soruşdu:

– Əmin oğlunun yanınamı? O, qəsrə yaşayan əmioğlununmu? O məni çoxdan çağırır ki, bir həftə onun yanında çardaqda qalım. İndi bilirsənmi, nə var, mən də elə səninlə gedim, bu saat heç bir tələsik işim yoxdur.

Axsaq bilmirdi ki, onun yoldaşlığına sevinsin, ya yox. Ancaq sonra bu qərara gəldi ki, ikilikdə getmək daha şən olar, bir də ki əgər yolda başına bir bəla gəlsə, bu gözlənilməz yol yoldaşı ona kömək edər.

Axsaq xoş bir səslə cavab verib dedi:

– Nə olar ki, gedək də. Amma bir qədər yeyin gedə bilməzsənmi? Məsələ bundadır ki, mənim çox vacib bir işim var, buna görə də gecikmək istəmirəm.

Yeddiyarım ondan soruşdu:

– Sən yenə də dustaqxanada poçtalyon işləyirsən?

Axsaq cavab verdi:

– Yox, oradan çıxmışam.

Hərçənd Yeddiyarım onun dostu, hətta qohumu idi, amma bəzi şeyləri görəək lap ürək dostuna da söyləməyəsen.

Onlar bir-birilə xoş söhbət edə-edə şəhərdən kənara çatıb çirkab borusundan çölə çıxmağa cürət etdilər. Axsaq hörümçək sinə dolusu nəfəs aldı, çünki borunun içində elə pis qoxulu hava vardı ki, lap başı hərlənirdi.

Bir azdan sonra hər iki yolçu çöldə idilər. Gözəl bir gün idi, külək atırlı otları azacıq yırğalayır. Yeddiyarım ağzını elə acgözlüklə ayırırdı ki, elə bil bir dəfəyə bütün havanı udmaq istəyirdi. O, həyəcanla dedi:

– Bura nə gözəldir! Budur, indi üç il olar ki, mən boğucu çirkab borusundan heç burnumu da bayıra çıxarmamışam. İndi isə, deyəsən, daha bir də ora qayıdan deyiləm. Gəlsənə elə köçüb burada – bu dinc və asudə kənd yerində qalım?

Axsaq hörümçək bir tırtılı çəkə-çəkə öz yuvalarına aparən bir cərgə qarışqanı öz yoldaşına göstərüb dedi:

– Deyəsən, bu yerdə yaşayanlar yaman çoxdur.

Öz yuvacığının ağzında oturmış bir cırcırma onlara acı-acı söz atıb dedi:

– Görünür, bizim kənd camaatı şəhərli cənabların xoşuna gəlmir.

Yeddiyarım hörümçək hər necə olursa-olsun, ayaq saxlamağı lazım bilib cırcırmanı başa saldı ki, o, kənd camaatı barədə nə fikirdədir. Cırcırma da ona cavab verdi. Yeddiyarım ona etiraz etdi. Cırcırma nə isə deyib cırlıdadı. Yeddiyarım onunla razılaşmadı. Sözün qısa, söhbət uzandı, vaxtsa bircə dəqiqə də dayanmadan keçib gəldirdi.

Mübahisə edənlərin dövrəsində bir xeyli cürbəcür cırcırma, böcək, parəbizən yığışmışdı, hələ bir qədər aralı da bir neçə cürətli mız da durmuşdu. Bu vaxta qədər özünü guya küçə gediş-gəlişinin nizamlayıcısı kimi göstərən bir sərçə bunların toplaşmasına diqqət yetirib yığışları dağıtmaq üçün uçub ora gəldi. O, həmin saat Yeddiyarımı gördü və cikkildədi:

– Cik-cik-cik! Bu mənim balalarım üçün nə dadlı tika olar!

Yaxşı ki, bir mız vaxtında xəbər tutub səs-küy qopardı:

– Qaçın ha! Canınızı qurtarın! Polis gəlir!

Bircə anda bütün böcəklər, parəbizənlər elə yox oldular ki, deyəsən, lap yerə batdılar. Yeddiyarımla Axsaq cırcırmanın yuvacığına girib gizləndilər, cırcırma da həmin saat qapını örtüb özü astanada keşikdə durdu.

Yeddiyarımın bütün bədəni qorxudan əsirdi. Axsaq isə belə bir çərəncini özünə yol yoldaşı götürdüyü üçün peşman olmağa başlamışdı, çünki bu Yeddiyarım yolda hər rast gəldiyi ilə bəhsə girişib polisın diqqətini özünə

cəlb edirdi. Qoca poçtalyon düşündü: “Budur da, yəqin ki, adım dəftərə düşdü. Sərçə, əlbəttə, məni öz kitabçasına yazdı. Adın ki o kitabçaya düşdü, daha işin bitdi, xeyir görməzsən!”

O, üzünü Yeddiyarıma tutub dedi:

– Bura bax, ay lələ, bilir-

sənmi, nə var, deyəsən, axı bizim yoldaşlığımız çox qorxulu olmağa başlayır. Gəlsənə bir-birimizdən ayrılmaq!

Yeddiyarım həyəcanla dedi:

– Sözün düzü, mən sənə lap təəccüb edirəm! Əvvəl özün məni dilə tutdun ki, bir yerdə gedək, amma indi iş xarab olanda məni tək qoymaq istəyirsən? Yaxşı dostsanmış, heç söz ola bilməz!

– Axı birlikdə getməyi sən özün mənə təklif etdin! Di yaxşı, iş bunda deyil. Mən qəsrə çox vacib bir iş üçün gedirəm, hərçənd qonaqpərvərliyinə görə cırcıramadan çox razıyam, amma bütün günü bu yuvacıqda oturmaq fikrində deyiləm.

Yeddiyarım razılaşdı dedi:

– Yaxşı, mən də səninlə gedərəm. Mən sənənin əmin oğluna söz vermişəm ki, onun yanına gedəm, indi də sözlümün üstündə durmaq istəyirəm.

Axsaq dedi:

– Di elə isə, gəl gedək!

Ehtiyatlı cırcırama onlara təklif etdi:

– Cənablar, bircə dəqiqə gözləyin, qoyun mən bir qapıdan baxım, görüm, polis haradadır.

Məlum oldu ki, Sərçə hələ də öz postunda durmuşdur. O, yerin üstü ilə alçaqdan uçub otların arasını gözdən keçirirdi. Yeddiyarım qayğılı halda ah çəkib dedi ki, belə bir vəziyyətdə o, bircə addım da atan deyil. Axsaq qəti surətdə dedi:

– Elə isə, onda mən tək gedirəm!

Yeddiyarım acıqlı-acıqlı dedi:

– Sən nə danışırsan, mən heç bir vaxt qoymaram ki, canını təhlükəyə atasan! Mən sənənin rəhmətlik atanı tanıyırdım və onun xatirinə sənə açıq-aşkar ölümə getməyə qoya bilmərəm.

Oturub gözləməkdən başqa çarə qalmadı. Sərçə yorulmaq bilmədiyindən və gedib dincəlmək istəmədiyindən onlar bütün günü əziyyət içində gözləməli oldular. Yal-

nız axşam gün batana yaxın polis öz kazarmasına, yəni qəbiristanın yanında olan sərvi ağacına sarı uçub getdi, onda bizim yolçular da yenidən yola düşməyə cürət etdilər.

Axsaq bütün bir günü itirdiyindən çox pərt idi. Bütün gecəni yol gedib itirdikləri vaxtın əvəzini çıxar və çox uzaqlara gedə bilirdilər. Amma birdən Yeddiyarım dedi ki, çox yorulmuşdur və dincəlmək istəyir. Axsaq ona etiraz etdi:

– Bu, mümkün deyil! Heç mümkün deyil! Mən daha yolda ləngiyə bilmərəm.

– Deməli ki, bu gecə vaxtı mənə yarı yolda qoymaq istəyirsən? Öz atanın köhnə dostu ilə beləmi rəftar edirsən? Mən arzu edərdim ki, yazıq qoca sağ olaydı və qohumlarıyla belə kobud rəftar etdiyinə görə səni bir yaxşıca danlayaydı!

Bu dəfə də Axsaq ona itaət etməli oldu. Yolçular bir kilsənin çirkəb borusunun arxasında rahat bir yer tapıb dincəlmək üçün qaldılar. Bunu demək artıqdır ki, Axsaq bütün gecəni yata bilməyib heç gözlərini də yummadı. O, rahat-rahət xoruldayan öz yol yoldaşına gözünü zilləyib acıqlı-acıqlı baxırdı. Axsaq düşündü: “Əgər bu qorxaq və çərənçi olmasaydı, mən indi çoxdan gedib çatmışdım, bəlkə, hələ geri də qayıdırdım!”

Gündoğan tərəfdə hava azacıq işıqlanan kimi o heç o yan-bu yan etməyib Yeddiyarımı yuxudan oyatdı və əmr verdi:

– Dur, yola düşək!

Amma Yeddiyarım özünü səliqəyə salana qədər o gözləməli oldu. Qoca veyil Yeddiyarım ayaqlarının ha-

mısını bir-bir səliqə ilə təmizlədi, yalnız bundan sonra bildirdi ki, yola düşməyə hazırdır.

Səhər heç bir hadisə baş vermədən ötüb keçdi. Günortaya yaxın yolçular gəlib elə geniş, tapdanıb hamarlanmış bir meydançaya çatdılar ki, orada saysız-hesabsız naməlum izlər var idi.

Yeddiyarım dedi:

– Nə qəribə yerdir! Elə bil ki buradan bir qoşun keçib. Meydançanın axırında alçaq bir tikili var idi. Onun içərisindən cürbəcür uca, acıqlı, çiğirtli səslər gəlirdi.

Yeddiyarım yenə mızıldadı:

– Mən maraqlanan deyiləm, amma səkkizinci ayağımın ikinci yarısını da verərdim ki, bizim harada olduğumuzu və o tikintilərdə kimlərin yaşadığını biləydim.

Amma Axsaq hörümçək yan-yörəsinə baxmadan cəld irəli gedirdi. O yaman bərk yorulmuşdu, çünki bütün gecəni yatmamışdı, həm də istidən başı ağrıyırdı. Ona elə gəlirdi ki, heç bir vaxt gedib qəsəmə çata bilməyəcəkdir, elə bil ki onlar yol getdikcə qəsəmə yaxınlaşmır, ondan daha da uzaqlaşır. Kim bilir, bəlkə də, onlar yolu azmışdılar, axı indi gərək uzaqdan qəsəmə uca qüllələri görünəydi... Bəli, əlbəttə, onlar yolu azmışdılar. Axı onlar ikisi də qocadır, gözlük də taxmırlar (çünki hələ heç bir kəs hörümçəyi eynəkli görməmişdir). Ola bilərdi ki, onlar qəsri görmədən yanından ötüb keçmişdilər.

Axsaq hörümçək qəmli-qəmli fikirləşdiyi zaman xırdaca, yaşıl bir tırtıl ox kimi onun yanından ötüb ucadan çığırdı:

– Bacaran qaçsın! Toyuqlar gəlir!

Bu nəhəng və qarınqulu quşlar barədə dəfələrlə eşitmiş Yeddiyarım dəhşətlə pıçıldadı:

– Evimiz yıxıldı!

Yeddiyarım öz yeddi uzun və nazik ayağını iti-iti ata-ata və səkkizinci ayağının kəsik qalığı üstündə hoppa-na-hoppa var gücü ilə qaçmağa başladı. Onun Axsaq yoldaşı belə cəld qaça bilmirdi, birincisi, ona görə ki öz fikirləri ilə çox bərk məşğul idi, ikincisi də, o heç ömründə toyuqlara rast gəlməmiş, hətta heç onlar barəsində bir söz də eşitməmişdi. Amma tanımadığı bu qorxunc quşlardan biri onun başı üzərində dimdiyini hərəkətdə Axsaq hörümçək cürətini topladı, içində məktublar olan çantanı yoldaşına atıb vidalaşarkən ona belə çıxırmağa macal tapdı:

– Apar...

Amma bu məktubların kimə çatacağını söyləməyə daha vaxtı qalmadı. Toyuq onu bircə anda uddu. Yazıq poçtalyon Axsaq! O daha bir də kameradan kameraya məktub daşıya və dustaqlarla söhbət edə bilməyəcəkdi. Daha heç bir kəs onu ayaqlarını çəkə-çəkə dustaqxananın rütubətli və qaranlıq divarlarına dırmaşan görməyəcəkdi...

Yoldaşının tələf olması Yeddiyarımın canını qurtardı. O, toyuq hininin və meydançanın ətrafına çəkilmiş torun o tayına ötürməyə macal tapdı. Toyuq ona sarı dönməmişdən qabaq təhlükəsiz bir yerə gedib çıxdı. Bundan sonra o, xeyli müddət huşunu itirdi. Yeddiyarım özünə gəldikdə heç başa düşə bilmədi ki, haradadır. Günəş daha batırdı, – deməli ki, bir neçə saat huşsuz qalmışdı. O, birdən öz iki addımlığımda toyuğun dəhşətli

kölgəsini gördü; toyuq bütün bu müddətdə onu gözdən qoy-mayıb dimdiyini sıx məftil torun arasından soxmağa çalışır, amma bacarmırdı.

Bu qorxunc dimdik Axsaq hörümçəyin qəmli bir halda tələf olmasını həmin saat Yeddiyarımın yadına saldı. Yeddiyarım öz həlak olmuş dostunun başına gələni yadına salıb ah çəkdi və yerindən tərpənməyə çalışdı. O ancaq indi gördü ki,

öz şikəst səkkizinci ayağının üstündə nə isə ağır bir şey var. Bu, Axsaq hörümçəyin ölümündən əvvəl ona atdığı poçt çantası idi. Yeddiyarım düşündü: “Mənim qoçaq dostum bu məktubları kimə isə aparıb çatdırmağı mənə vəsiyyət etdi. Ancaq kimə, hara? Yaxşı olmadı ki, həmin bu çantanı məktublarla birlikdə ilk rast gələn arxa tullayıb çirkab borusunun içinə qayıdım? Orada nə sərçələr var, nə də toyuqlar. Doğrudur, borunun içində nəfəs tutulur, amma ora tamamilə təhlükəsizdir. Gəlsənə əvvəlcə yalnız maraq üçün çantanın içinə baxım”.

O, məktubları oxumağa başladı, göz yaşlarını saxlaya bilmədi. Oxumağını davam etdirmək üçün dəfələrlə göz yaşını silməli olurdu. Öz-özünə dedi: “O özünə verilən tapşırıq barədə mənə heç bircə söz də demədi! Mən də heç bir şey bilmədiyimdən öz çərənciliyimlə onu ləngidirdim.

Amma o g r k çox bərk t l s rmiş! Yox, yox, indi daha mənim  c n hər Őey aydındır. Axsagın həlak olmasında müqəssir mənəm. Buna görə də mən onun axırını arzusunu yerinə yetirməyə borcuyam. Əgər bu yolda ölüm də olsa, getməliyəm,  nk ni hec olmasa, sədaqətli dostumun xatirəsinə hörmət  c n bir iŐ g rm Ő olaram”.

Yeddiyarım  zlin  hətta yatmağa da vaxt ayırmadan yola d Ő b getdi və dan söküləndə sağ-salamat gəlib q sr  çatdı. O,  ardağa gedən yolu asanlıqla tapıb ora çatdı v  qohum h r m c k tərəfindən Őadlıqla qarŐılandı. BaŐ verən bütün hadisələr barədə qısa bir söhbətdən sonra onlar hər ikisi m ktublari aparıb Albalıciğa verdilər.  s-yanda iŐtirak etdiyi  c n ona cəza verib hələ də  ardaqda dustaq saxlayırdılar. Sonra q sr d  yaŐayan h r m c k Yeddiyarıma təklif etdi ki, bütün yayı onun yanında qalsın, qoca  ar n  də buna həvəslə razı oldu: geri qayıtmayacaq ona yaman qorxulu görünürdü.

Y YRMI ALTINCI FƏSİL

Hesab bilməyən bir Lumuça barəsində

Bir gün səhər Çipollinoya yemək gətirən Lumuça kasanı yerə qoyub ona ciddi nəzərlərlə baxdı v  mızıldandı:

– Sizin qocanın halı pisdir. O, bərk xəstədir.

 ipollino  z atası barədə daha çox Őey bilmək istəyirdi, amma Lumuça söhbətdən boyun qa ırıb yalnız bunu

söylədi ki, qoca Çipollone çox z ifl miŐdir, belə ki, hec kameradan çıxa bilmir.

– G zl  ha, mənim sənə danıŐdıqlarımı ağızından qa ırmayasan, – deyə Lumuça əlavə etdi, – yoxsa məni buradan qovarlar, axı mən g r k  z ail mi saxlayam.

 ipollino söz verdi ki, dinm y c kdir. O hec söz verməsəydi də, əyninə Lumu forması geymiŐ v  ailə sahibi olan bu qocaya pislik etmək istəməzdi. AŐkar idi ki, o  z balalarını doyurmaq  c n baŐqa hec bir yaxŐı peŐ  tapmadıĝına görə dustaqxanada keŐiklik edirdi.

Bu gün dustaqlar gəzintiyə çıxmalı idilər. Onlar həyətə çıxıb d vr  vurmağa baŐladılar. Bir Lumuça addımları d z atmaq  c n təbil vururdu:

– Bir-iki, bir-iki!  ipollino ürəyində təkrar edir-di: “Bir-iki! Bizim poçtalyon elə bil batdı, yoxa çıxdı. Onun getdiyindən on gün keçir, qayıtmasına da hec bir ümid yoxdur. Görünür, m ktublari  atdırmayıb, yoxsa Köstəbək indi burada olardı. Bir-iki! Atam xəstədir, deməli ki, bu saat qaçmaq barədə hec d Ő nm k də olmaz. X st ni dustaqxanadan necə qa ırdasan? Onu necə müalicə etdirəs n? Axı kim bilir, biz n  qədər vaxt me n n i ində gizl nm li olacaĝıq, ya da bataqlıĝın i ində, açıq havada, h kimsiz, d rmansız qalacaĝıq... Eh,  ipollino, daha azadlıĝı yadından çıxar və uzun illər, bəlkə də, öləndən sonra da burada qaldın”, – deyə o, dustaqxananın q biristanına nəzər salıb  z-özlüyündə əlavə etdi. Q biristan dustaqxananın h y tinin dövrəsinə  ekilmis  hasarın xırdaca pəncərəsindən görünürdü.

Bu gün gəzinti həmişəkindən daha qəmgin oldu. Dustaqlar əyinlərində zolaqlı dustaq paltarları, belləri bükülmüş vəziyyətdə həyətdə ayaqlarını sürüyə-sürüyə gəzirdilər. Bu gün hətta heç bir kəs, adət üzrə olduğu kimi, bir-birilə bir neçə kəlmə danışmağa da çalışmırdı. Hamı azadlıq arzu edirdi, amma bu gün azadlıq elə uzaq görünürdü ki! O, yağışlı bir gündə buludlar arxasında gizlənmiş günəşdən də uzaq görünürdü. Üstəlik, bu vaxt tərs kimi narın, soyuq bir yağış da çiləməyə başladı, dustaqlar soyuqdan çiyinləri əsə-əsə gəzintilərini davam etdirirdilər. Dustaqxana qaydalarına görə, hava necə olursa-olsun, dustaqlar gəzintiyə çıxmalı idilər.

Birdən Çipollino bir səs eşitdi, kim bilir, bəlkə də, ona elə gəldi ki, kim isə onu çağırır.

– Çipollino, – deyə tanı, boğuq bir səs daha aydın təkrar etdi, – o biri dövrəni vuranda bir qədər ləngi.

“Bu, Köstəbəkdir, – Çipollino fikirləşdi və şadlığından bütün qanı üzünə vurdu, – o gəlmişdir! O, buradadır! Yaxşı, bəs kamerada qapı ardında qalmış atası necə olsun?”

Çipollino Köstəbəyin səsi gələn yerə tez çatmağa o qədər tələsirdi ki, öz qabağında gedən dustağın dabanlarını tapdaladı. Məhbus dönüb deyindi:

– Ayaqlarını qoyanda bir bax da!

Çipollino pıçıldadı:

– Acığın tutmasın, yoldaşlara ötür ki, on beş dəqiqədən sonra biz hamımız dustaqxanadan çıxacağıq.

Dustaq təəccüblə dedi:

– Sən dəli olubsan, nədir?!

– Sənə nə deyirəm, onu et. Yoldaşlara çatdır ki, hamı hazır olsun. Hələ gəzinti qurtarmamış biz qaçıb gedəcəyik.

Dustaq bu qərara gəldi ki, əgər o bu sözləri yoldaşlarına ötürsə, heç də böyük bir fəlakət olmaz. Məhbuslar hələ dövrəni vurub qurtarmamış onların yerləşləri daha möhkəm və ciddi oldu. Belləri düzəldi, hətta təbil çalan Lumuça da bunu duydu və dustaqları tərifləməyi qərara aldı. O çığırdı:

– Bax bu yaxşıdır! Bax belə, belə ha! Döşlər irəli, qarınlr geri. Çiyinlər dala... bir-iki, bir-iki!..

Bu, dustaqların gəzintisinə yox, hərbi təlimə bənzəyirdi.

Çipollino Köstəbəyin onu səslədiyi yerə çatdıqda addımlarını yavaşladıb diqqətlə dinlədi. Yer in altından bu sözləri eşitdi:

– Yeraltı yol hazırdır. Sən yalnız bir addım sola hoppanmalısən, onda ayağının altında yer çökəcəkdir. Biz yuxarıda yalnız nazikcə bir qat saxlamışıq...

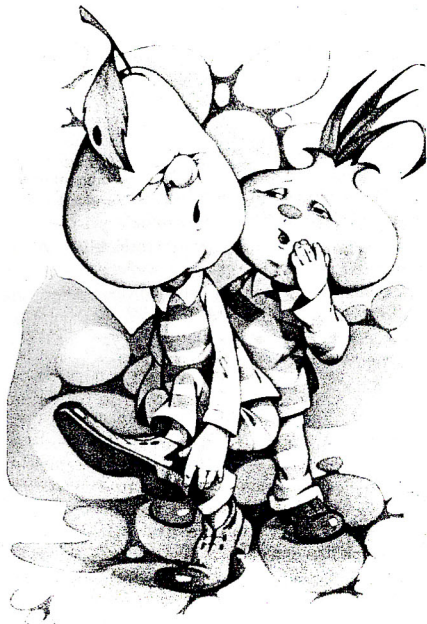
Çipollino yavaşca cavab verdi:

– Yaxşı, ancaq qoy ikinci dövrəyə qədər gözləyək.

Köstəbək yenə nə isə dedi, amma Çipollino daha ötüb keçmişdi. O, yenə qabağındakı dustağın dabanını tapdalayıb pıçıldadı:

– Sonrakı dövrədə mən ayağımla səni itələdikdə bir addım sola hoppan, ancaq bu vaxt ayaqlarını yerə bərk vur!

Dustaq ondan nə isə bir şey də soruşmaq istəyirdi, amma bu anda təbil çalan onlara sarı baxdı. Onun diq-

qətini bir təhər yayındırmaq lazım idi. Bütün dairəni tez bir pıçılta gözdü, sonra dustaqlardan biri ucadan çığırdı:

– Vay!

Lumuça ona sarı dönüb böyürdü:

– Orada nə baş verib?

Dustaq zarıya-zarıya cavab verdi:

– Mənim ayağımın döyənəyini tapdaladılar!

Lumuça hədələyici nəzərlərlə qarşı tərəfə baxdıqca Çipollino köstəbəklərin qazdıqları yeraltı dəhlizə gedən yərə yaxınlaşdı. O, irəlidə gedən yoldaşını ayağı ilə itələdi. Dustaq sola sıçrayıb hoppandı və həmin saat yox oldu. Yerdə bir adamın düşə biləcəyi qədər geniş bir quyu qaldı. Çipollino cərgəyə belə bir əmr verdi:

– Hər dövrdə mənim ayağımla itələdiyim dustaq yox olacaqdır.

Elə belə də oldu. Hər dövrə vurduqda dustaqlardan biri sola sıçrayıb quyuya düşür və tamam yoxa çıxırdı. Lumuçanın bunu görməməsi üçün dairənin o biri tərəfindəki dustaqlardan biri çığırdı:

– Vay, vay!

Lumuça qəzəblə soruşdu:

– Orada nə olub?

Həmişə eyni cavab gəlirdi:

– Mənim ayağımın döyənəyini tapdaladılar!

– Bu gün sizin elə işiniz-gücünüz bir-birinin ayağını tapdalamaqdır. Bir qədər diqqətli olun da!

Dustaqlar beş-altı dövrə vurduqdan sonra Lumuçə öz dövrəsində hərlənən dustaqlar həlqəsini nigaran bir surətdə nəzərdən keçirməyə başladı. O fikirləşdi:

“Qoribədir! And içə bilərəm ki, məhbuslar azalmışdır”. Amma sonra düşündü ki, yaqın, ona belə gəlir. “Axı onlar hara gedə bilər?! Darvaza bağlı, divarlar uca...”

Lumuça öz-özünə mızıldandı:

– Amma yenə də mənə elə gəlir ki, onlar azalır.

Lumuça yanıldığını yaqın etmək üçün dustaqları saymağa başladı, lakin onlar dövrə vurduqlarından Lumuça heç yadında saxlaya bilmirdi ki, hansı dustaqdan saymağa başlayıb və bəzilərini iki dəfə sayırdı. Hesab heç cür düz gəlmirdi; belə çıxırdı ki, dustaqlar nəinki azalmayıb, hələ artıb da. “Bu necə ola bilər? Axı onlar bölünüb iki ola bilməzlər. Bu hesab nə sarsaq şeymiş!”

Siz, yaqın, daha başa düşürsünüz ki, Lumuça bu elmi çox da yaxşı bilmirdi. Yenə də saymağa başladı, amma dustaqların sayı gah azalır, gah artırdı. Nəticədə, belə qərara gəldi ki, lap çaşbaş olmamaq üçün bu işdən əl çəksin. Elə bu vaxt dustaqlar dairəsinə göz yetirib dəhşətlə gözlərini ovmağa başladı: “Heç belə şey olarmı? Dustaqlar, deyəsən, yarıbayarı azalıblar!” O, gözlərini göyə zilləyib baxmaq istədi ki, görsün, onlardan heç uçub buludlara qalxan varmı, amma lap elə bu dəqiqədə adamlardan biri də quyuya hoppanıb bir anda gözəndən itdi.

İndi vur-tut iyirmi səkkiz dustaq qalmışdı. Çipollino da onların arasında idi. O öz atası barədə hey fikirləşirdi. Hər dəfə onun qabağındakı dustaq yerin altına hoppanıb yox olduqda oğlanın ürəyi sıxılır, düşünürdü: “Ah, kaş bu mənim atam olaydı!” Amma qoca Çipollone öz kamearasında idi, qapılar da üzünə bağlı idi, onu azad etməyi Çipollino heç ağılna da gətirə bilməzdi. Nəhayət, Çipol-

lino bu qərara gəldi ki, bütün dustaqlara qaçmağa kömək etsin, özü isə atası ilə dustaqxanada qalsın. Qoca Çipollone da onunla birlikdə azadlığa çıxma bilməyəndən sonra Çipollonun özünə də belə azadlıq lazım deyildi.

İndi vur-tut on beş dustaq qalmışdı... on... doqquz, səkkiz, yeddi... Çəşib qalmış Lumuça maşın kimi, düşünmədən hərəkət edib təbilini çalırdı. O, qorxu içində fikirləşirdi: “Bu nə şeytan oyunudur, mənim başıma gəlir! Hər dövrə vurduqda bir adam azalır. Bəs mən nə edim? Gəzintinin qurtarmasına hələ yeddi dəqiqə qalır, qayda ki var, qaydadır. Bəs gəzintinin axırına qədər onlar hamısı yoxa çıxsın, onda necə olsun? İndi orada neçə nəfər qalıb? Bir, iki, üç, dörd, beş, altı... Əşşşi, mən nə danışırım, onlar vur-tut beş nəfərdir!”

Çipollino yaman fikirli idi. O, Köstəbəyi səslədisə də, ancaq cavab almıdı. Amma çox istəyirdi, öz mehriban dostunu başa salsın ki, özü niyə qaça bilmir... Elə bu dəqiqədə Lumuça özünə gəlib bu gözübağlıca oyununa bir son qoymaq istədi. Yoxsa bütün dustaqlar sirli bir surətdə yoxa çıxırdı. O, nəyə çəkib çığırdı:

– Dayan! Yerindən tərpənmə!

Çipollino ilə dörd dustaq dayanıb bir-birinin üzünə baxdılar. Çipollino çığırdı:

– Nə qədər ki Lumuça hay-küy salmayıb tez olun, qaçın!

Dustaqlar gözləməyib bir-birinin ardınca quyuya tullanırdılar. Çipollino dərddi-dərddi onların ardınca baxırdı, amma birdən hiss etdi ki, kimsə onun ayağından yapışdı. Yoldaşları başa düşmüşdülər ki, o qalmaq fikrindədir və

daha uzun danışıq aparmayıb onun ayağından yapışaraq yeraltı dəhlizə çəkildilər. Onlar dedilər:

– Axmaq olma, sən azadlıqda olsan, atana daha tez kömək edə bilərsən. Gəl qaçaq, nə qədər gec deyil, gəl qaçaq.

Axırda, işin nə yerdə olduğunu başa düşmüş Lumuçə çifildən çığırdı:

– Dayanın, məni də gözləyin! Mən də sizə qoşuluram! Məni burada qoymayın, axı sizin qaçmağımıza görə şahzadə məni asar!

Çipollino razılaşıb dedi:

– Yaxşı, gəlin onu da özümüzə apararaq. Axı bizim belə asanlıqla qaça bilməyimizə bu Lumuçanın da bir azca köməyi olmuşdur.

Çipollinonun ardından boğuş bir səs gəldi:

– Tez olun, bura dözülməz dərəcədə işıqlıdır. Mən isə tamam kor olmaq və ya gün vurmasından ölmək istəmirəm!

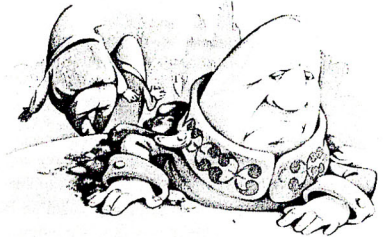
Çipollino dedi:

– Ay mənim əzizim, qoca Köstəbək, bir özü düşün, məgər mən qaça bilərəmmi? Atam xəstədir, özü də kəmərasında bağlı qapının ardında qalmışdır.

Köstəbək boynunun ardını qaşayıb söylədi:

– Mən onun kamerasının harada olduğunu bilirəm. Dustaqxananın mənə göndərdiyin planını lap yaxşı öyrənmişəm. Amma vaxtımız varmı? Görək sən bunu mənə əvvəlcədən xəbər verəydin.

O, yoldaşlarını səslədi və birçə anda yüzə qədər köstəbək gəlib çıxdı. Qoca Köstəbək dedi:

– Uşaqlar, biz gərək bir yol da qazaq, odur, bax dustaqxananın o küncünə qədər. Hə, necə bilirsiniz? Qaza bilərikmi?

– Bu nə sözdür! On beş dəqiqəyə hər şey hazır olar.

Köstəbəklər ləngiməyib tez işə girişdilər. Onlar bir neçə dəqiqənin içində qoca Çipollonenin olduğu o dar kameraya çatdılar. Kameraya birinci girən Çipollino oldu. Atası çarpayıda uzanıb sayıqlayırdı. Onlar qocanı elə yenica yeraltı yola aparmışdılar ki, Lumuçalar kameraya doluşdular, onlar dustaqların necə yoxa çıxdıqlarını anlaya bilməyib onları tapmaq üçün bütün həbsxanayı alt-üst edirdilər.

Nəhayət, dustaqxana keşikçiləri işin nə yerdə olduğunu başa düşdükdə Şahzadə Lumunun, əlbəttə, onlara verəcəyi cəzadan elə qorxuya düşdülər ki, hamısı birdən silahlarını atıb köstəbəklərin qazdıqları dəhlizə tökülüb qaçdılar. Onlar çölə çıxdıqdan sonra qaçıb kəndlilərin

evlərində gizləndilər, öz lumu formalarını tullayıb iş pal-tarları geyindilər. Deyirlər ki, onlar papaqlarından asıl-mış zınqırovları da tullamışdılar. “Gəlin bu zınqırovları yığib uşaqlara paylayaq, onlar da gücləri yetdiyi qədər cingildətsinlər!”

Yaxşı, bəs Çipollino necə oldu? Sonra onun başına nələr gəldi?

Qoca Köstəbklə Çipollino elə bilirdilər ki, dustaqxa-nadan qaçmış Lumuçalar onların dalınca düşüb qovurlar, buna görə də onlar özlərinə başqa bir yol qazdılar. Bax buna görə də Lumuçalar gəlib onlara çata bilmədilər.

Bəs indi onlar haradadırlar? Bir qədər dözü, bilərsiniz.

İYİRMİ YEDDİNCİ FƏSİL

Əngəlli cıdır

Şahzadə böyük bir şənlük düzəltmişdi. Şahzadə Lumu bu qərara gəlmişdi: “Mənim rəiyyətlərim gərək əylənsinlər, onda daha öz dərdləri və ehtiyacları barədə fikirləşməyə vaxtları olmaz”. O, cıdır düzəltməyi qərara aldı, bu yarışda birinci, ikinci və üçüncü dərəcəli bütün ayan Lumular iştirak etməli idilər. Əlbəttə, onlar at kimi deyil, minici kimi iştirak etməli idilər. Bu yarış ayrı cür yarış idi: atlar tormozlu yüngül arabalara qoşulub çəkməli idilər. Şahzadə özü yarışdan qabaq bu tormozları yoxladı ki, işləyib-ışləmədiklərini yəqin bilsin. Tormozlar elə yaxşı işləyirdilər ki, təkərlər heç hərhlənmirdi. Buna

görə də atlar üçün bu arabaları çəkmək yüz qat çətin idi.

Şahzadə işarə verən kimi atlar ayaqlarını yerə döyüb bütün əzələlərini gərdilər, onları köpük basmışdı, amma arabalar yerlərindən tərpənmirdi. Onda minici Lumular uzun qamçılarını işə saldılar. Bunun köməyi oldu. Arabalar yerlərindən tərpənib bir neçə santimetr hərəkət etdilər və Şahzadə Lumu şən-şən əl çaldı. Sonra o özü meydana çıxıb atları bir-bir qamçılamağa başladı. Görünür, bu iş ona çox böyük ləzzət verirdi.

Lumular onu xoşhallandırmaq üçün çığırırdılar:

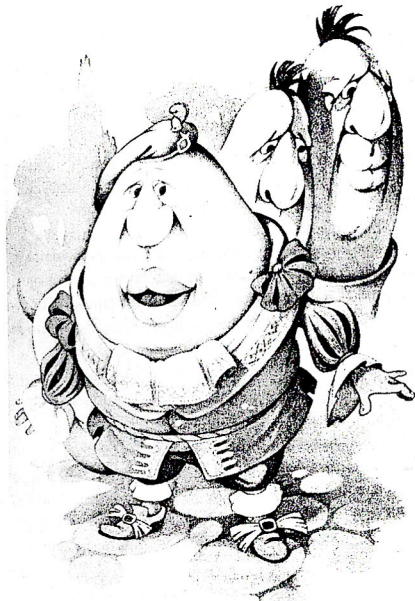
– Lütf edin, şahzadə həzrətləri, mənimkiləri də qamçılayın!

Şahzadə Lumu var gücü ilə qamçısını şappıldadırdı. Minicilər arabaların içində ayaq üstə durub atlarını qamçılayırdılar. Hər qamçı vurulduqda atın belində uzun və ağ bir zolaq qalırdı, amma şahzadəyə bu heç əsər etməirdi. O, düzəltməyi bu əyləncə ilə çox öyünür və deyirdi:

– Əgər bir əngəl olmasa, hər bir at qaça bilər. Amma mən istəyirəm, bilim ki, onları bir şeylə tutub saxlayanda da qaça bilirlərmi?

Ağırdan və gərginlikdən çaşıb qalmış yazıq atların dizləri bükülürdü. Tamaşaçılar qəzəblənmişdilər, amma onlar bu vəhşi yarışa, daha doğrusu, bu vəhşi işkəncəyə baxmağa məcbur idilər, çünki şahzadə adamların əylənməli olduqlarını qərara aldıqdan sonra onları zorla əyləndirirdilər.

Amma birdən şahzadə qamçısını qaldırmış halda yerində donub qaldı və gözlərini elə bəzəltdi ki, elə bil bu saat onlar yerindən çıxıb düşəcəkdi. Onun ayaqları əsirdi,

üzü daha da saralmışdı. Sarı şapkasının altında tükləri biz-biz olmuşdu, belə ki, qızıl zınqırov silkələnir və bərk-bərk cingildəyirdi. Şahzadə gördü ki, lap ayağının altında yer aralandı. Bəli, bəli, yer aralandı! Əvvəlcə bir yarıq əmələ gəldi, sonra bir başqası, daha sonra meydana köstəbəklərin tarlalarda düzəltmələrinə bənzər kiçik bir təpəcik ucaldı. Bundan sonra təpəciyin ucundan bir dəlik açıldı. Bu dəlik genəldi, onun içindən bir baş, çiyin göründü və canlı bir məxluq dirsəkləri və dizləri ilə özünə yol aç-aça yerin altından çıxdı. Bu, Çipollino idi. Yuvadan qoca Köstəbəyin həyəcanlı səsi gəldi:

– Geri qayıt, Çipollino, biz yolu azmışıq! Qayıt!

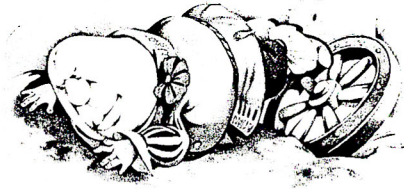
Amma Çipollino daha heç bir şey eşitmirdi. O düz önündə əlində qamçı, duzdan qayrılmış bir heykəl kimi donub qalmış şahzadənin ağarmış və tər basmış üzünü gördükdə hirsindən bütün bədəni əsməyə başladı. Çipollino nə etdiyini heç düşünmədən düz hökmdarın üstünə cumub qamçını onun əlindən qapdı. Şahzadə özünə gəlməyə macal tapmamış Çipollino qamçını sınaırmış kimi havada şaqqıldatdı, sonra qolaylanıb şahzadənin kürəyinə endirdi. Hökmdar elə çaşbaş olmuşdu ki, üzərinə enən zərbədən özünü qorumağı ağına da gətirmədi.

– Ooof! – deyər şahzadə ufuldadı.

Çipollino qamçını bir də qaldırıb ona əvvəlkindən də bərk bir

Cənab Pomidorun hava vergisi təyin etməsi

zərbə endirdi. Hökmdar döndü var gücü ilə qaçmağa başladı. Bu, bir işarə oldu. Çipollinonun ardınca dustaqlardan qaçmış bütün qalan dustaqlar da yerin altından çıxdılar. Xalq sevinclə qışqıra-qışqıra onları alqışlayırdı. Atalar oğullarını gördülər, arvadlar ərlerini tanıdılar. Bircə anın içində polislərin həlqəsi qırılıb dağıldı, camaat meydana axışıb azad olmuş dustaqları əlləri üstündə qaldırıb apardılar. Əyan minicilər öz arabalarını sürüb qaçmaq istədilər, amma atlarını nə qədər qamçıladırlarsa, təkərlər yerindən tərpənmədi. Əyanları tutub əl-qollarını bağladılar. Amma şahzadə öz karetasına atılıb minməyə macal tapdı. Onun karetası yarışda iştirak etmirdi, buna görə də tormozları yox idi. Şahzadə vaxtında qaçıb aradan çıxma bildi. Amma öz sarayında gizlənməyə cürət etmədi, bərkəndən çıxır atlarını düzlərə qovdu. Ona tabe olan atlar elə bərkə qaçırdılar ki, axırda, kareta çevrildi və hökmdar düz təpəsi üstə tarlaları gübrələmək üçün qalanmış yumşaq peyin qalağının içinə yumalandı. Əgər Çipollino şahzadənin başına nə gəldiyini görsəydi, yaqın ki, deyərdi: “Bura onun üçün ən layiqli yerdirdi!”

Şəhərdə bu hadisələr olduğu zaman qrafinya Albalıların qəsrinin salonunda başqa bir hadisə baş verdi; bu salon hərdənbir məhkəmə salonuna çevrilirdi, indi də cənab Pomidor kəndin bütün əhalisini bura toplamışdı ki, onlara mühüm bir qərarı elan etsin. Məhkəmənin sədri, əlbəttə, həmin kavalər Pomidorun özü idi, vəkil cənab Noxud, katib də cənab Cəfəri idi, o, sol əli ilə protokolla tərəflərin nitqlərini və məhkəmənin qərarını yazır, sağ əlində öz dama-dama cib yaylığını tutub, demək olar ki, hər dəqiqə burnunu silirdi.

Əhali yaman bərk təşvişə düşmüşdü, çünki məhkəmə tribunalinın hər bir iclası xalq üçün yalnız xoşagəlməz qərarlar çıxarırdı. Bundan əvvəlki iclasda tribunal qərara almışdı ki, kəndin yalnız torpaqları deyil, havası da qrafinya Albalıların xüsusi malıdır. Buna görə də nəfəs alan hər bir adam hava üçün ödəniş etməlidir. Hər ay kavalər Pomidor evləri gəzib kəndliləri öz yanında dərinəndən nəfəs almağa məcbur edirdi. O, növbə ilə onların kökslərinin tutarını nəfəs aldıqdan və verdikdən sonra ölçüb haqq-hesab aparır və hava işlədən hər bir adamdan nə miqdarda pul alınmalı olduğunu təyin edirdi. Məlum olduğu kimi, çox tez-tez ah çəkən Qabaq lələ, əlbəttə, hamıdan artıq pul verirdi. Görəsən, qəsrin sahibləri kəndlilərdən yenə nə tələb edəcəklər?

Kavaler Pomidor ilk sözü alıb dərin sükutu pozaraq dedi:

– Axır zamanlar qəsrin gəliri xeyli azalmışdır. Amma siz bilirsiniz ki, dul və ata-anadan yetim olan bizim yazıq qrafinyalar yalnız öz mülklərindən gələn gəlirlə dolanırlar və özlərindən başqa hələ öz qohumları hersoq Narin-gini və baron Portağalı da saxlamalıdırlar ki, onlar acıdan ölməsinlər..

Usta Gilə gözaltı barona baxdı, baron bir küncdə otu-rub ağır-fağır gözlərini yerə dikmiş və dövrəsinə məzə kimi bişmiş sərçə düzülmiş qızarmış dovşan əti yeyirdi. Cənab Pomidor sərt bir səslə acıqlandı:

– O yan-bu yana baxmaq lazım deyil! Əgər başınızı o tərəf-bu tərəfə çevirsəniz, ömr edərim, hamınızı qovar-lar!

Usta Gilə tələsik gözlərini öz başmaqlarının burnuna zillədi.

– Nəcəbətli qrafinyalar – bizim çox hörmətli xanımlarımız məhkəməyə qanunun tələb etdiyi kimi gerbli kağız-da yazılmış bir ərizə veriblər ki, öz aşkar haqlarından biri onlara qaytarılsın... Vəkil, sənədi oxuyun!

Cənab Noxud ayağa qalxıb boğazını arıtladı, ciyərlərinə daha çox hava yığıb sənədi ağır-ağır və təsirli bir səslə oxumağa başladı:

– Aşağıda imza çəkmiş hörmətli Albahlı nəsindən olan Böyük və Kiçik qrafinya iddia edirlər ki, onlar öz mülklərindəki havanın sahibi olduqları kimi, il ərzində yağan bütün yağıntılarnı da sahibkarı kimi tanınmalıdırlar. Buna görə də onlar xahiş edirlər, məhkəmə təsdiq et-

sin ki, kənddə yaşayan hər bir adam icarə pulu olaraq, on-lara adi yağış üçün yüz lirə, şimşekli və ildırımlı yağmur üçün iki yüz lirə, qar üçün üç yüz lirə və dolu üçün dörd yüz lirə ödəməlidirlər!”

Aldı bu imzalar var idi: “Qrafinya Böyük Albalı. Qrafinya Kiçik Albalı”.

Cənab Noxud oturdu. Sədr soruşdu:

– Siz deyirsiniz ki, ərizə gerbli kağızda yazılmışdır, ələmi?

Cənab Noxud yenə yerindən sıçrayıb cavab verdi:

– Bəli, cənab sədr, gerbli kağızda yazılmışdır.

– Hər iki qrafinyanın imzalarının dürüstlüyü təyin olunmuşdurmu?

– Olunmuşdur.

Cənab Pomidor davam etdi:

– Çox gözəl. Əgər ərizə gerbli kağızda yazılmış və imzalar dürüstdürsə, onda hər şey aydındır. Məhkəmə müşavirəyə gedir.

Kavaler ayağa durub tez-tez çiyindən sürüşüb düş-sən qara mantiyaya büründü və qonşu otağa keçdi ki, qərar çıxarsın. Skripkaçı Armud öz qonşusu Kəvəri düm-sükləyib pıçıltı ilə ondan soruşdu:

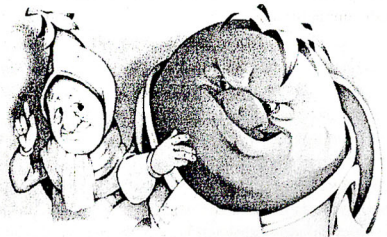
– Sənin fikrincə, bizim dolu üçün pul verməyimiz düzgündürmü? Yaxşı, əkinlərə xeyir verən yağış və qar üçün vergi almağın yenə bir mənası var. Axı dolu ki öz-özlüyündə böyük bir bədbəxtlikdir, amma onun üçün hamısından artıq pul tələb edirlər!

Kəvər cavab vermədi, o, fikirli-fikirli öz uzun bıqlarını tumarlayırdı. Usta Gilə özünü itirmiş bir halda cəblərini

yoxlayırdı. O, boynunun ardını qaşımaq üçün bizini axtarırdı, amma birdən yadına düşdü ki, salona girməmişdən əvvəl kənddə yaşayanların hamısı öz odlu və kəsərli silahlarını təhvil verməli idilər. Onların odlu silahları yox idi, bizi isə kəsərli silah kimi almışdılar.

Cənab Cəfəri məhkəmənin qərarını gözləyə-gözləyə gözlərini salondakılardan çəkməyib öz kitabçasına qeyd edirdi: “Armud pıçıldadı. Kəvər bıqlarını tumarlayırdı. Qabaqça lələçə yerində qurcalandı. Qabaq lələ iki dəfə dərinədən ah çəkdi”. Müəllim dəhlizdə bir adamla söhbət etdiyi müddətdə sifə göz yetirməyi tapşıracağı şagird də öz yoldaşlarının adını lövhəyə bu cür qeyd edirdi. “Nümunəvilər” cərgəsində cənab Cəfəri yazdı: “Hersoq N. özünü lap əla aparır. Baron P. çox yaxşı. O, yerindən durmur, sakitliyi pozmur və otuz dördüncü sərçəni ötürür”.

Biz olmadıqı üçün boynunun ardını dırnaqları ilə qaşıyan usta Gilə fikirləşirdi: “Eh, əgər bizim Çipollino burada olsaydı, belə biabırçı işlər olmazdı! Çipollino dus-

taqxanaya düşəndən bəri bizimlə qul kimi rəftar edirlər. Biz azacıq yerimizdən tərپənən kimi cənab Cəfəri adımı-
zı öz lənətə gəlmiş dəftərçəsinə yazır”.

Məsələ burasındadır ki, cənab Cəfərinin “müqəssirlər” siyahısındakı adamların hamısı cərimə verməli idilər. Usta Gilə, demək olar ki, bir gündə iki dəfə cərimə verirdi. Axırda, məhkəmə sədri, yəni kavalər Pomidor iclas salonuna qayıtdı.

– Qalxın! – deyə cənab Cəfəri əmr verdi, amma özü yerindən durmadı.

Kavalər bəyan etdi:

– Diqqət! Mən bu saat məhkəmənin qərarını elan edirəm. Qrafinya Albalıların ərizəsini dinləyib məhkəmə qərara aldı: “Təsdiq edilsin ki, yuxarıda adları çəkilən qrafinyalar yağış, qar, dolu və həmçinin Allahın göndərdiyi hər cür xoş və pis hava üçün icarə pulu almaq hüququna malikdirlər”. Buna görə də məhkəmə hökm verir: “Qrafinya Albalıların kəndində yaşayan hər bir adam

hava üçün onların tələb etdiklərindən ikiqat artıq pul verməlidirlər”.

Salonda pıçılı düşdü. Kavalər Pomidor çıxırdı:

– Susun! Yoxsa bu saat əmr edərəm, hamınızı qovarlar, mən hələ nitqimi bitirməmişəm. Məhkəmə qərara alır ki, yuxarıda göstərilən vətəndaşlar həmçinin şəh, qırov, duman və rütubətin sair növləri üçün də icarə pulu verməlidirlər. Qərar bu gündən qüvvəyə minir.

Hamısı havanı aydın olduğunu ümid edirdilər, qorxa-qorxa pəncərəyə baxdılar. Amma məlum oldu ki, qara bir tufan buludu yaxınlaşır. Bu vaxt bir neçə dolu dənəsi pəncərənin şüşələrinə dəydi. Usta Gilə boynunun ardını qaşıya-qaşıya fikirləşdi: “Vay dədə! İndi gərək səkkiz yüz lirə verək. Lənətə gəlsin bu buludlar!”

Cənab Pomidor da pəncərəyə baxdı və onun enli qırımızi üzünü sevinclə parıldadı. Vəkil Noxud ona dedi:

– Möhtərəm cənab, sizi təbrik edirəm! Bəxtiniz gətirib, barometr aşağı düşür, yağmur olacaq.

Hamı kinlə vəkilə baxdı. Cənab Cəfəri oradakıları tez nəzərdən keçirib gözlərində narazılıq əlaməti görünən hər adamın adını kitabçasında qeyd etdi.

Doğrudan da, bir azdan sonra ildırım, şimşək, yağış və dolu ilə müşayiət olunan bir tufan qopduqda vəkil Noxud cənab Cəfəriyə şəh-şəh göz vurdu, usta Gilə isə hirsindən nəfəsi tutula-tutula gözlərini öz ayaqqabılarına daha möhkəm zilləməli oldu ki, təzədən cərimə verməsin. Kənd əhalisi bayırdakı yağmura böyük bir fəlakət kimi baxırdı. İldırım onlara top atəşindən də qorxunc gəlir, şimşəklər isə sanki onların düz ürəklərinə dəyirdi. Cənab

Cəfəri kimyəvi karandaşı ağzının suyu ilə isladıb qəsrin sahiblərinin Allahın bu lütfündən nə qədər qazanacaqlarını tez hesablamaya başladı. Çox böyük bir rəqəm hasil oldu, cərimələrlə birlikdə bu rəqəm daha da böyüdü. Qabaqca lələçə hönkür-hönkür ağlamaya başladı. Kəndin arvadı da onun kimi edib öz ərinin çiyinə söykəndi və göz yaşlarını onun uzun bıqları ilə silməyə başladı. Kavalər Pomidor yaman qəzəbləndi. Ayaqlarını yerə döyüb hamını salondan qovdu. Kəndlilər dolu ilə qarışıq yağış altında kəndin içinə dağılışdılar. Onlar heç tələsmirdilər də. Dolu onların üzlərinə vurur, yağış suları paltarlarının altına süzülür, onlar isə elə bil bunu heç duymurdular da. Adamın dərdi böyük olanda xırda narahatlıqlar onun heç vecinə olmur.

Kəndə girmək üçün dəmir yolunu keçmək lazım idi. Kəndlilər şlaqbaunun önündə dayandılar; o, bağlı idi, çünki bir dəqiqədən sonra buradan qatar keçəcəkdə. Şlaqbaunun yanında durub qatara tamaşa etmək həmişə maraqlıdır. Budkasının içində maşinist olan nəhəng qara parovozun tövşüyə-tövşüyə, tüstülənə-tüstülənə ötüb keçdiyini görürsən. Yarmarkadan qayıdan miniklər: oyunlarında pləş olan kəndlilər, onların arvadları, uşaqları və qonların pəncərələrindən tamaşa edirlər. Budur, başına qara yaylıq bağlamış bir kəndli qadın, axırıncı vəqonda isə...

Qabaqca lələçə içini çəkib çıxırdı:

– Aman, ay Allah, bir axırıncı vəqona baxın!

Qabaq lələ çəkincə-çəkincə dedi:

– Deyəsən... deyəsən, orada ayılar...

Doğrudan da, vaqonun pəncərəsi önündə üç ayı durub maraqla ətrafa tamaşa edirdi. Kəvər içini çəkə-çəkə dedi:

– Heç belə şey görməyib!

Təəccübdən onun bıqları biz-biz olmuşdu. Birdən üç ayıdan biri şlaqbaumun önündə durub yağışın altında islanan adamları salamlayırmış kimi baş əyə-əyə pəncəsini yellədi. Usta Gilə mızıldandı:

– O niyə belə dişlərini ağardı? İşə bax ha, daha ayı da bizi lağa qoyur!

Amma ayı hələ də onlara baş əyməkdə idi. Qatar ötüb keçdikdən sonra o, pəncərədən boylanıb pəncəsini elə yelləməyə başladı ki, az qaldı, vaqondan yıxılınsın. Yaxşı ki, o biri iki ayı onu vaxtında tutub içəri çəkdi. Bizim dostlar stansiyaya elə o dəqiqədə yetişdilər ki, qatar da çatıb dayandı. Ayılar tələsmədən vaqondan çıxdılar və içlərində ən yaşlı olanı biletləri kontrolyora göstərdi. Usta Gilə dedi:

– Bunlar; yəqin ki, sirkdə oynayan akrobat ayılardır. Yəqin ki, tamaşa verəcəklər. Taxta zurnası olan ayıoynadan qoca da bu saat gəlib çıxar.

Ayıoynadan, doğrudan da, bir azdan sonra gəlib çıxdı. Amma o, qoca deyildi, başında yaşıl bir beret, əynində dizi ala-bula yamaqlı göy şalvar olan bir oğlan idi. Onun üzü canlı, şən və deyəsən, kəndliyə çox tanış idi. Usta Gilə ona sarı yüyürə-yüyürə çığırdı:

– Çipollino!

Bəli, bu, doğrudan da, Çipollino idi. Kəndə qayıtmışdan əvvəl o, heyvanat bağına gedib ayıları da azad etmişdi. Bu dəfə keşikçi elə bərk yatmışdı ki, yalnız ayı-

ları deyil, əgər heyvanat bağından qaçmaq istəsəydi, lap Fili də qaçırtmaq olardı. Amma qoca Fil azadlığın gəlib yetişdiyinə inanmadı və xatirələrini yazmaq üçün filxanada qaldı...

Burada bir qucaqlaşma, bir öpüşmə, bir sorğu-sual və söhbət var idi ki, gəl görəsən! Özü də bütün bunlar bərk yağışın altında gedirdi. Axı adam sevinəndə də xırda narahatlıqları vecinə almır, heç soyuqdəymədən də qorxmur. Skripkaçı Armut cavan ayının pəncəsini ara vermədən sıxırdı. O, şən-şən göz vura-vura soruşurdu:

– Yadınızdadırmı, mən skripka çalarkən siz necə oynayırdınız?

Bu, ayının lap yaxşı yadında idi və musiqi çalınmasını gözləmədən yenidən oynamağa başladı. Uşaqlar şən-şən əl çalurdılar.

Aydın şeydir ki, Çipollinonun qayıtdığı həmin saat Albalıçığa xəbər verdilər. Onlar bir-birilə görüşdükdə necə möhkəm qucaqlaşdıqlarını təsəvvür edə bilərsiniz!

Çipollino dedi:

– Di gəl indi iş barədə danışaq. Mən nə fikirləşdiyimi sənə xəbər verməliyəm.

Çipollino yoldaşlarına öz niyyəti barədə danışmaqda olsun, gəlin biz də sizinlə gedib görək, Şahzadə Lumu nə ilə məşğuldur.

İYİRMİ DOQQUZUNCU FƏSİL

Qurtarmaq bilməyən tufan

Biz şahzadəni peyin qalağı içində ona görə belə çox saxladıq ki, bu sığınaqda o özünü paytaxtda olduğundan daha təhlükəsiz hiss edirdi. O, tez-tez tüpürərək düşündü: “Bura sakit, isti və rahatdır. Qoşunların şəhərdə asayışı bərpə edənə qədər mən burada qalaram”. Axı bu lovğa, amansız, amma qorxaq şahzadə ardına baxmadan üz götürüb meydançadan qaçmışdı, ona görə də xəbəri yox idi ki, qoşunu xalqın tərəfinə keçmiş, saray adamları dustaqxanaya düşmüş və ölkədə azad respublika elan edilmişdir. Amma yağış töküb soyuq su peyin qalağının içinə keçdikdə hökmdar öz niyyətini dəyişdi. O belə qərara gəldi: “Buranı su basır, gərək özümə quru bir yer axtaram!” Qurdalanıb ayaqlarını oynatdı və axır, bir təhər peyin qalağının içindən çıxdı. Yalnız indi gördü ki, qrafinya Albalıların qəsrinin lap iki addımlığındadır. Gözlərinə yapışmış palçıqları ovuşdurub silə-silə düşündü: “Bir gör nə axmağam ha! Bu məlun peyin qalağının içində uzanmışam, heç ağılıma da gətirmirəm ki, isti və rahat qraf qəsrinə buradan elə əlini uzatsan, çatar”.

Şahzadə silkinib darvazaya doğru yeridi, amma birdən ucadan çıxırtılar eşitdi. O, ot tayasının dalında gizlənib hay-küylü bir dəstənin keçib getməsinə gözlədi. (Bu dəstənin kimlərdən ibarət olduğunu siz bilirsiniz) Sonra qəsrin pillələrini çıxıb zəngi basdı. Qapını ona Çiyələkcik açdı.

– Bağışlayın, cənab, bizim xanımlar dilənçilərə sədəqə vermir, – deyib qız qapını onun üzünə çırpdı.

Şahzadə yumruqları ilə qapını döyəcəlməyə başladı.

– Açı qapını! Mən dilənçi niyə oldum?! Mən hökmdaram, Şahzadə Lumuyam!

Çiyələkcik yenidən qapını aralayıb qayğılı-qayğılı ona baxdı. Qız ah çəkə-çəkə dedi:

– Ay yazıq, yəqin ki, ehtiyacdan dəli olmusan!

– Ehtiyac nə olan şeydir? Mən varhıyam, lap çox varhıyam!

Çiyələkcik başını yırğalaya-yırğalaya cavab verdi:

– Amma sənə baxanda heç bunu demək olmaz.

– Bəsdir, çərənlədin! Get, qrafinyalara xəbər ver ki, mən gəlmişəm.

Buradan ötən və öz dama-dama yaylığı ilə burununu bərk-bərk silən cənab Cəfəri soruşdu:

– Burada nə baş verib məgər?

– Budur, bu dilənçi deyir ki, guya şahzadədir. Yəqin ki, dəlidir.

Şahzadəni bu halda tanımaq hərçənd çox çətindirə də, amma cənab Cəfəri onu həmin saat tanıdı. Şahzadə Lumu, yəqin ki, bir qədər qeyri-adi olan görkəminin səbəbini izah etmək üçün dedi:

– Mən qəsdən paltarlarımı dəyişmişəm ki, öz xalqımla yaxından tanış olum.

Cənab Cəfəri şahzadənin çirklə əlini öpməyə çalışaraq həyəcanla dedi:

– Buyurun, buyurun, şahzadə həzrətləri, biz sizi görməyə çox şad olduq.

Hökmdar öləri olaraq Çiyələkciyə qorxunc bir nəzər salıb qapıdan içəri girdi. Qrafinyalar bu qərübə qonağı gördükdə heyrətdən ağızları açıq qaldı, amma onun kim olduğunu bildikdə bir-birinin sözünü kəsə-kəsə onun öz rəiyyətləri barədə qayğıkeşliyini tərifi etməyə başladılar:

– Vay, şahzadə həzrətləri, siz tamam islanıbsınız! Belə dəhşətli bir havada dünyada heç bir şahzadə bayıra çıxmazdı.

– Mən istəyirdim biləm ki, xalqım necə yaşayır, – hökmdar cavab verdi, özü də heç qızarmadı. Axı Lumular heç bir vaxt qızarmaz!

Böyük qrafinya soruşdu:

– Şahzadə həzrətləri təəssüratınız necədir?

Şahzadə dedi:

– Mənim rəiyyətim tamamilə xoşbəxt və razıdır. Onlardan xoşbəxt bir xalq yoxdur. Elə bu saat qabağımdan çox şən bir dəstə ötüb keçdi. Yağış heç onların vecinə də deyildi.

Şahzadənin heç özünün də xəbəri yox idi ki, onun sözləri tamamilə həqiqət idi; bu gün onun xalqı, doğrudan da, xoşbəxt idi, çünki canını öz hökmdarının pəncəsindən qurtarmışdı!

Cənab Pomidor soruşdu:

– Sarayınıza qayıtmaq üçün buyurursunuzmu, əlahəzrət, atlar hazırlansın?

Şahzadə həyəcanla cavab verdi:

– Yox, yox, əsla! Bu dəhşətli tufan qurtarana qədər mən burada gözləyəyəm...

Bir qədər bərkə düşmüş cənab Pomidor dedi:

– Mən sizə böyük ehtiramımı ərz edib bildirməliyəm ki, tufan çoxdan qurtarmışdır, bayırda yenidən günəş parlayır.

Şahzadə qəzəblə soruşdu:

– Günəşmi? Parlayırmı? Siz, deyərsən, mənə zidd getməyə cürət edirsiniz!

Baron Portağal sözə qarışıb dedi:

– Mən sizin ədəbsizliyinizi heç başa düşə bilmirəm, cənab. Əgər əlahəzrət buyurursa ki, bayırda tufandır, deməli, elədir ki, var. Məgər yağışın şırıltısını eşitmirsinizmi?

Hamı baronun sözləri ilə razılaşdı.

– Ah, bu tufan heç bir vaxt bitməyəcəkdir! – deyə Böyük qrafinya pəncərədən bayıra baxdı.

Bayırda bir az əvvəlki yağışdan sonra çiçəklərin piyaləclərində iri-iri damcılar parıldıyırdı. Buludların ardından süzülən günəş şüalarının hovuzun içində şən-şən oynayan qızıl balıqların üzərinə düşdüyünü seyr edən Kiçik qrafinya onun sözlərini təsdiq edib dedi:

– Yaman yağmurdur! Bir görün, nə yaman yağır...

Hersoq Naringi də guya qorxmuş kimi yalandan qu-luqlarını tıxayıb gözlərini yumaraq dedi:

– Eşidirsinizmi, göy nə yaman guruldayır?!

Böyük qrafinya tutqun bir səslə çağırırdı:

– Ay Çiyələkcik, ay Çiyələkcik, haradasan? Bu saat bütün qapı-pəncərələrin dal qapılarını bağla! Hamısını bağla!

Çiyələkcik dal qapıları örtüdü və otaq anbar kimi qaralıq oldu. Bir azdan sonra şamları yandırdılar və divar-

larda böyük kölgələr oynamağa başladı. Xanım Böyük qrafına ah çəkib dedi:

– Ah, nə qorxunc gecə tufanıdır!

Şahzadə Lumunun, doğrudan da, canını qorxu aldı. O, dişlərini bir-birinə döyə-döyə dedi:

– Nə dəhşətli gecədir!

Bütün yerdə qalanlar da ədəbli görünmək üçün isitməli kimi əsməyə başladılar. Cənab Pomidor yavaşca pəncərəyə yaxınlaşdı və dal qapını azca aralayıb cürətə gələrək dedi:

– Şahzadə həzrətləri məni bağışlasın, amma mənə elə gəlir ki, tufan dayanır.

Şahzadə otağa soxulmaq istəyən çəpinə gün şöləsini görüb çığırdı:

– Yox, yox, nə danışırsınız!

Kavaler Pomidor tələsik dal qapını çırpıb təsdiq etdi ki, yağış əvvəlki kimi yaman bərk yağır. Tezliklə süfrə başına oturmağı çox arzulayan baron Portağal çəkinə-çəkinə təklif etdi:

– Şahzadə həzrətləri, nahar etmək... belə, yəni bağışlayın, şam etmək istəmirsinizmi?

Amma əlahəzrət nə nahar, nə də şam etmək istəyirdi. O dedi:

– Belə havada mənim iştaham olmur.

Baron heç başa düşə bilmirdi ki, havanın iştaha nə dəxli var, ancaq hamı şahzadə ilə razılaşdığı üçün o da təsdiqlədi:

– Axı mən yalnız təklif etdim, şahzadə həzrətləri, belə vaxtda yemək nədir, şimşəkdən və ildırımından mənim

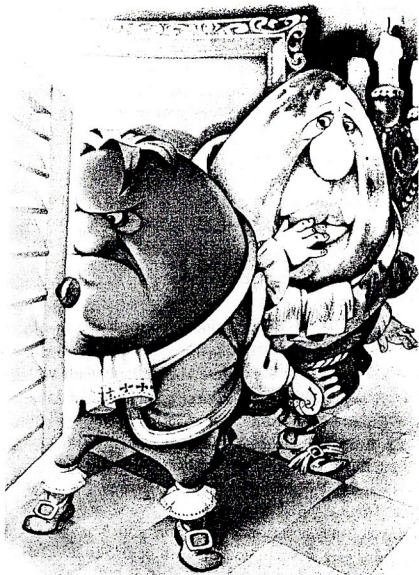
özümün də boğazım elə qovuşub ki, heç bir cücəni də uda bilmərəm!

Amma, əslində, o elə bərk acıyırdı ki, əgər əlahəzrətin ziddinə getməkdən qorxmasaydı, lap bir cüt stulu şadlıqla gəmirərdi.

Bütün gün ərzində başına gələnlərdən, həyəcandan yorulmuş şahzadə, axırda, stulda otura-otura bərk yuxuya getdi. Onun üstünə yorğan salıb yavaşca yemək otağına keçdilər ki, şam etsinlər. Bu vaxt, doğrudan da, hava qaralmışdı.

Şam yeməyi vaxtı cənab Pomidor lap az yedi, sonra süfrədən durub getmək üçün qrafinyalardan icazə istədi, guya onu yuxu basırdı. Əslində isə, cənab Pomidor gizləncə bağa gedib oradan kəndə yönəldi. O, yolda addımlaya-addımlaya fikirləşirdi: “Görəsən, nə olmuşdur? Şahzadə nədənsə həyəcanlıdır. Bu çox şübhəlidir. Əgər inqilab baş veribsə, mən heç də təəccüblənmərəm”. İnqilab sözündən onun canına üşütmə düşdü. Bu qorxulu fikri özündən kənara qovdusa da, amma təkrar-təkrar qayıdıb gəldi. Bu dəhşətli söz hey onun gözləri qabağında atılıb-düşür və hər bir hərfi onu qorxudurdu: “İ-n-q-i-l-a-b!!! Roma, Avropa, Venesiya və sairə... inqilab...”

Birdən ona elə gəldi ki, kimsə onu təqib edir. O, barının dalında gizlənib gözləməyə başladı. Bir dəqiqədən sonra uzaqda cənab Noxud göründü, o elə ehtiyatla hərəkət edirdi ki, elə bil ayaqlarının altına çiy yumurta düzülmüşdü. Hələ yemək otağında kavaler Pomidorun rəftarı vəkilə şübhəli görünmüşdü. Cənab Noxud kavalərin otaqdan çıxdığını gördükdə dalınca getməyə tələsdi.

O öz-özünə fikirləşmişdi: “Burada nə işə bir iş var, gərək kavaleri gözədən qoymayaq!”

Cənab Pomidor gizləndiyi yerdən çıxmaq istəyirdi ki, birdən uzaqda başqa bir kölgə görünüb yox oldu. Kavalier bunun da keçib getməsinə gözləyərək barının dalında bir az da çox əyildi. Vəkil Noxudun ardınca gələn cənab Cəfəri idi. O, vəkilin yemək otağından necə sürüşdüyünü görüb onun dalınca düşməyi qərara aldı. Albalıçıqın təbiiyəçisi həddən artıq yekə və həssas burnu vasitəsilə hiss etmişdi ki, nə işə ciddi bir məsələ var və bundan xəbər tutmaq istəmişdi. Amma cənab Cəfəri heç bilmirdi ki, onun dalınca da göz qoyan var. Onun izi ilə hersoq Naringi gizlənə-gizlənə gəlirdi.

Kavaler Pomidor özünü aşkara çıxarmamaq üçün nəfəsini qısıb mızıldadı:

– Əgər bu saat baron Portağal da gəlib çıxsın, mən heç təəccüb etməyəm.

Doğrudan da, bir azdan əl arabası taqıldadı və baron göründü. Baron hersoqun getdiyini gördükdə belə güman etmişdi ki, onun adlı-sanlı qohumu harayasa şam yeməyinə qonaq çağırılmışdır və əlbəttə, bu işdə ona şərik olmağı qərara almışdı. Yazıq cındırçı əl arabasını itələyə-itələyə ağır-ağır tövşüyür, qaranlıqda yoldakı çala-çuxura və daşları görə bilmirdi. Baronun qarnını daşıyan cırıldayan əl arabası gah dikə qalxır, gah çuxura düşürdü. Hər bir belə qalxıb-enmədə baronun lap nəfəsi kəsilirdi. Amma o, dişlərini bir-birinə sıxırdı ki, istəmədən qoparaçağı bir çığırtı və ya ufulu ilə özünü aşkara çıxarmasın. Bu qəribə yürüşdə baron axırıncı idi. Cənab Pomidor ba-

rının ardından çıxa-çıxa fikirləşdi: “Maraqlıdır, görəsən, bütün bunlar hara belə gedir”.

Beləliklə, onlar bütün gecəni bir-birinin dalınca düşüb getdilər; vəkil Noxud nahaq yerə gözlərini qaranlığa zilləyib kavalər Pomidoru tapmağa çalışırdı, əslində isə, o hamıdan daldə gedirdi, müəllim Cəfəri gözünü ayırmadan gizlincə vəkilə təqib edirdi, hersoq Naringi Cəfərinin dalınca düşmüşdü, baron hersoqu gözədən qoymurdu, Pomidor isə baronun ardınca gedirdi. Onlardan hər biri özünün də başqası tərəfindən güldüldüyündən xəbəri olmadan öz qabağındakının hər bir hərəkətini diqqətlə izləyirdi. Noxud ilə Cəfəri bir neçə dəfə yerlərini dəyişdilər; gah müəllim Cəfəri məharətlə hərflənib cənab Noxuddan irəli düşür, gah vəkil Noxud cənab Cəfərinə ötürdü. Onlar, beləliklə, bir-birini izləyə-izləyə bütün gecəni hərfləndilər. Tamamilə aydındır ki, onlar heç bir şey öyrənə bilmədilər, yalnız yorulub əldən düşdülər.

Səhərə yaxın bütün bu cənablar qəsrə qayıtmağı qərara aldılar. Parkın xiyabanında bir-birinə rast gəlib ədəblə salamlaşdılar və bir-birindən kef-əhval soruşdular. Özlərinin gecə sərgüzəştləri barədə susmağı lazım bildilər və bir-birinə o ki var, yalan satdılar.

Kavalər Pomidor vəkil Noxuddan soruşdu:

– Siz haradan belə?

– Mən qardaşımın xaç suyuna çəkilmək münasibətilə qonaqlığa getmişdim.

– Yaman təəccüblüdü! Məgər gecə də xaç suyuna çəkmə qonaqlığı olarmı?

Vəkil cavab verdi:

– Gündüz qardaşımın vacib işləri çox olur!

Kavalər Pomidor güldü; məsələ burasındadır ki, cənab Noxudun heç bir vaxt heç bir qardaşı olmamışdır. Cəfəri dedi ki, çoxdan dünyadan köçmüş ata-anasına məktub göndərmək üçün guya poçta gedibmiş. Hersoq ilə baron bir-biri ilə sözləşmədən belə məlumat verdilər ki, onlar balıq tutmağa gedibləmiş, amma heç birinin yanında tilov yox idi. Baron soruşdu:

– Bəs necə olub ki, biz çay qırağında bir-birimizə rast gəlməmişik.

Hersoq dedi:

– Qəribədir!

Onlar hamısı elə yorulmuşdular ki, gözləri yumulu gəldilər, buna görə də qəsrin qülləsi üzərində dalğalanan Azadlıq bayrağını heç biri görə bilmirdi. Bu bayrağı gecə Albalıqla Çipollino asmışdılar. Onlar ikisi də indi yuxarıda – qüllədə oturub işin gerisinin necə olacağını gözləyirdilər.

EPILOQ

Pomidorun ikinci dəfə ağlaması

Azadlıq bayrağını qüllədə ilk görən cənab belə güman etdi ki, bu, Albalıqlığın yeni bir oyunudur. O qəzəblənib bu qorxulu bayrağı həmin saat qoparıb atmaq və bu dəfə daha “həddini tamamilə aşmış” gənc qrafı yaxşıca bir kətləkləmək qərarına gəldi. İndi budur,

qəzəbdən boğula-boğula, pillələri dörd-dörd atlana-atlana pilləkənlə üzüyuxarı dırmaşır. O tövsüyür, güclə nəfəs alır və qəzəbindən hər addımda daha da qızırib şişirdi. Qorxuram ki, o, yuxarı çatdıqdan sonra meydançaya çıxan qapıdan keçə bilməz. Onun sakitlikində çəki zərbəsi kimi gumbuldayan addım səslərini eşidirəm. Lap yuxarı çatmasına azca qalmışdır, görəsən, o, qapıdan keçə biləcək, ya yox? Siz necə bilirsiniz?

Budur, o, meydançaya çatdı. Hə, görək hansınız düz tapmışınız. Di yaxşı, mən özüm deyim, onun qapıdan keçə bilməyəcəyini güman edənlər düz bildilər. Doğrudan da, kavalər Pomidor (axı pilləkənlə dırmaşan o idi, – məgər siz onu tanımadınız?) acığından elə şişmişdi ki, qapı onun bədəninə iki dəfə dar idi. İndi budur, o, küləkdə həmin qorxunc bayrağın iki addımlığındadır. Amma onu qopara bilmir, heç əlini ona uzada da bilmir. Bayrağın dirəyinin yanında isə bu zaman tələsik gözlüyünü silən Albəcicqlə yanaşı, kim isə bir nəfər də var idi. Əlbəttə, bu, kavalərin ən qatı, ən böyük düşməni Çipollino olmayıb kim olacaqdı?! Bu artıq bir dəfə cənab Pomidoru ağlatmış həmin Çipollino idi!

Çipollino ədəblə baş əyib dedi:

– Salam, cənab kavalər!

Özünü gözlə, ay Çipollino! Bu yersiz nəzakət ucbatından başını bəlaya salarsan ha! Sən ona baş əydiyin bu dəqiqədə kavalər Pomidor əlini bir azca uzatsa, bir dəfə kənddə olduğu kimi yenə də saçlarından yapışa bilər...

Cənab Pomidor elə bərk acıqlanmışdı ki, bunun axırını özün üçün nə qədər qorxulu olduğunu yadından çıxar-

mışdı. Budur, o, Çipollinonun kəkilindən yapışıb elə bərk darddı ki, birca çəngə soğan tükü yenə onun əlində qaldı. O heç özünə gəlməyə macal tapmamış gözləri acımağa başladı və qoz boyda iri göz yaşları onun gözlərindən dolu kimi saçıqıldaya-saçıqıldaya daş döşəmənin üstünə töküldü. Ancaq bu dəfə Pomidor yalnız Çipollinonun bir çəngə soğan tükünü qopardığı üçün ağlamırdı. O, hirsindən zar-zar ağlayırdı, çünki özünün tamam acizliyini hiss edirdi. O, qəzəbdən nəfəsi tutula-tutula və öz göz yaşları içində boğula-boğula fikirləşirdi: “Bu nədir, axırımdırımı? Sonumdurmu?”

Mən şadlıqla onu göz yaşları içində boğardım və ya bir təkənlə pilləkən başından kəlləmayallaq aşırırdım, halbuki Çipollino elə alicənab idi ki, ona aman verdi və ölümcül dərəcədə qorxuya düşmüş Pomidor özü daban alıb qüllədən qaçdı. O, pillələrlə üzüaşağı elə qaçırdı ki, dörd deyil, altı pilləni birdən hoppanırdı. Aşağı çatdıqda öz otağına qaçdı: burada heç kas onun doyunca ağlamasına mane ola bilməzdi.

Heç bilirsinizmi, ardi necə oldu, ay uşaqlar?! Ax, elə şeylər oldu ki!

Şahzadə, nəhayət, oyandı, qəsrin otaqlarında bir qədər gəzişib təmiz hava almaq üçün bayıra çıxdı. Birdən o da qüllədəki bayrağı gördü. Qorxudan gözlərini yumub var gücü ilə qaçmağa başladı. Sağa döndü, sola döndü, darvazadan çıxıb qaçdı, yenə də öz etibarlı sığınacağına – yumşaq peyvin qalağının içinə girdi; ümid edirdi ki, orada onu tapmazlar.

Baron Portağal da ayıldı. O da təmiz hava almaq istədi. Öz qarnını qoyduğu əl arabasının yanında mürgüləyən nökrəni itələdi. Lobyə gözlərini qaldırıb qəsrin üzərində dalğalanan bayrağı gördü. Elə bil onun barmaqlarından elektrik cərəyanı keçdi. Qorxuya düşmüş baron Portağal çığırdı:

– Tut! Əl arabasını tut!

Amma nə fayda! Lobyə yumruğunu açıb öz köhnə əl arabasının dəstəklərini buraxdı və baron arxası üstə yıxılıb keçən dəfə iyirmiyə qədər generalı vurub yıxdığı zamankı kimi yenə də sürətlə xiyabandan aşağı diyirləndi. Axırda, o, şappıltı ilə qızıl balıqların olduğu hovuzla düşdü və boğazına qədər suya batdı. Onu oradan çəkib çıxarmaq çox böyük zəhmətlə başa gəldi.

Hersoq Naringi həyətdə baronun dəhşətli fəryadını eşidib hovuzla sarı yüyürdü. O, ağzından fəvvarə vuran mərmər mələyin üstünə dırmaşib bərkədən çığırdı:

– Hey, oradakılar, tez olun, qüllədən bayrağı çıxarın, yoxsa özümü suya atıb boğaram.

– At görək! – deyə Lobyə onu suya itələdi.

Hersoqu hovuzdan çəkib çıxartdıqda ağzında bir qızıl balıq var idi. Yazıq balıq elə bilməmişdi ki, su altındakı bir mağaraya girmişdir, amma ac bir ağzı düşmüşdü... onun qızıl üzgəclərinə Allah rəhmət etsin!

Bu gündən başlayaraq hadisələr misilsiz bir sürətlə bir-birinin ardınca baş verdi. Gəlin biz də tələsək. Günlər cırma təqvimin yarpaqları kimi gəlib keçir, həftələr ötür, amma biz bir şeyi yaxşıca görə bilməyə güc və macal tapırıq. Hərdən kinoda belə olur; mexanik aparatı çox iti

hərləyir, evlər, adamlar, maşınlar, atlar gözlərinizin qabağından hey sürətlə ötüb keçir, amma sonda lent yavaşlayıb öz həmişəki sürəti ilə hərəkət etdikdə bir də görürsən ki, çox şey geridə qalmışdır və ekranda hər şey dəyişmişdir.

Şahzadə ilə qrafinyalar öz əvvəlki mülklərindən əl çəkmişdilər. Şahzadənin nə üçün belə etdiyi tamamilə aydındır, bəs, görəsən, qrafinyalar niyə çıxıb gediblər? Axı heç kəs bu qoca xanımları itcilmək, onların bir parça çörəyini əllərindən almaq və ya onlardan hava üçün pul tələb etmək fikrinə düşməmişdi. Amma indi ki onlar özləri rədd olub gediblər, bu daha yaxşı. Yolları açıq olsun!

Baron əvvəllər öz nökrəni vurduğu qamçı kimi nazilə bərkətləndirmişdi. Əvvəllər o, bir müddət yaman achiq çəkdi. Yerindən tərənə bilmirdi, çünki qarnını qoyduğu əl arabasını sürən yox idi. Buna görə bədənində olan ehtiyat piylərlə kifayətlənməli oldu. Baron hər gün mum kimi əriyirdi. İki həftə içində o öz bədəninin yarısını itirdi, amma bu yarım da adi bir adamınkindan üç dəfə artıq idi. Baron özü nökrənin köməyi olmadan hərəkət etməyi bacardıqda küçələrdə dilənməyə başladı. Lakin yoldan ötənlər ona heç bir şey vermirdilər. Onlar deyirdilər:

– Buna bax ha! Belə canlı-başlı adamsan, diləncilik edirsən. Gedib işləsənə!

– Axı mən heç bir şey bacarmıram!

– Get vağzala çamadanları daşımağa.

Baron belə də etdi. Yük daşımaqdan corab mili kimi incəldi. Öz köhnə kostyumlarının birindən altı yenisini tikdirdi. Amma bir dəst kostyumu yenə də bütöv saxladı.

Əgər siz onun yanına getsəniz, xəlvəti bu kostyumu sizə göstərəcəkdir. Bu zaman o ah çəkə-çəkə deyəcəkdir:

– Bir baxın, hələ bu yaxınlara qədər mən belə kök idim!

Siz təəccüblənib deyəcəksiniz:

– Yox, ola bilməz.

Baron acı-acı gülüb cavab verəcək:

– Necə, inanmırsınız? Hə? Elə isə adamlardan soruşun, onlar sizə deyərlər! Ax, o dövrən nə yaxşı dövrən idi! Bir gündə yediklərim indi mənim üçün üç ay kifayət edir. Bir baxın görün, qarnım nə boyda idi, döşüm necəydi, sağrım nə yekəlikdəydi!

Bəs hersoq necə oldu? O özünə bir parça çörək qazanmaq üçün heç əlini ağdan-qaraya vurmur, baronun hesabına yaşayırdı. Hər dəfə qohumu ona bir şey vermək istəmədikdə fənərə dırmaşır və xahiş edir, qrafinyalara xəbər versin ki, o özünü öldürdü. Baronun da ürəyində hələ keçmiş kök vaxtlarındakı mərhəmətdən bir qədər qaldığından ah çəkə-çəkə öz naharını və ya axşam yeməyini onunla bölüşürdü.

Amma Qabaq lələ daha ah-zad çəkmirdi. O, qəsrin baş bağbanı olmuşdur, keçmiş kavalər Pomidor isə indi onun əlaltısı idi.

Cənab Pomidorun azadlıqda qalması sizin xoşunuza gəlirmi? Nə qədər lazımsa, dustaqlıqda cəzasını çəkib, sonra onu buraxıblar. İndi Pomidor kələm əkir və ot biçirdi. Hərdən bir xəlvətdə öz bəxtindən şikayətlənir, amma bunu qəsrin qarovulcusu Cəfəriyə rast gəldikdə edirdi.

Qəsr indi daha qəsr deyil, uşaqlar sarayı idi. Orada rəsm otağı, içlərində Buratino da olan kukla teatru, kino, pinq-pinq və bir çox başqa oyunlar var idi. Əlbəttə, orada uşaqlar üçün ən gözəl, ən maraqlı və ən faydalı bir oyun olan məktəb də açılmışdı. Çipollino ilə Albalıçq bir partada yan-yana oturub hesab, qrammatika, coğrafiya, tarix və bütün qalan fənləri öyrənirdilər; bunlar cürbəcür fırıldaqçı və zalımlardan qorunmaq və onları əziz vətənə yaxın düşməyə qoymamaq üçün lazımdı.

Qoca Çipollone öz oğlu Çipollinoya tez-tez belə deyirdi:

– Balaca dostum, yadımdan çıxarma ki, dünyada yaramazlar çoxdur və bizim qovduqlarımız da hələ qayıdıb gələ bilərlər.

Ancaq mən arxayınam ki, onlar daha bir də geri dönməyəcəklər. Öz vicdanı qarşısında həddən artıq günahkar olduğundan tələsik qaçıb gizlənmiş vəkil Noxud da qayıtmıyacaqdı. Deyirdilər ki, o haradasa yad bir ölkədə yenə öz peşəsi ilə məşğuldur. Əlbəttə, heç ora da onun yeri deyil, amma yenə, heç olmasa, yaxşıdır ki, bizim hekayəmiz hələ bitməmiş o, buradan rədd olub getmişdir. Sözüün düzü, bu zəli kimi yapışan və quyruq bulayan zirək hiyləgərlə məşğul olmaq mənim lap zəhləmi aparmışdı.

Hə, yadımdan çıxdı, sizə deyim ki, usta Gilə də kəndin ağsaqqalı olmuşdur. Özünü hörmətdən salmamaq üçün o, keçmişdəki boynunun ardını bizlə qaşımaq vərdişindən əl çəkmişdir. Ancaq hərdən işi lap bərkə düşəndə biz

övəzinə ucu iti yonulmuş karandaşı işə salırdı, f əqət bu da lap az-az olurdu.

Bir dəfə kəndin əhalisi öz evlərinin divarlarında belə bir yazı gördü: “Yaşasın bizim ağsaqqalımız!” Qabaqça lələçə kəndə söz yaymışdı ki, guya divarlardakı bu iri hərfləri usta Gilə özü çəkmə yağırı ilə yazmışdır. Deyingən lələçə deyirdi:

– Ağsaqqala bax ha! Gecələr küçələrə düşüb öz-özünə alqış yazır!..

Amma bu açıq-aşkar böhtan idi. Belə ki, evlərin divarlarındakı bütün yazıları Kəvər yazmışdı, özü də əlləri ilə yox, bığlarını mürəkkəbə batırıb yazmışdı. Bəli, bəli, Kəvər... Mən sözün düzünü açıb sizə deməkdən çəkinmirəm, çünki sizin bığlarınız yoxdur və onun kimi bığlarınızla yazma bilməyəcəksiniz.

Bəli, budur, indi bizim danışdığımız əhvalat, həqiqətən də, başa çatdı. Düzdür, dünyada başqa qəsrilər və Şahzadə Lumu ilə kavalər Pomidordan başqa müftəxorlar da hələ var, amma bu cənabları da bir vaxt qovacaqlar, onların parklarında da uşaqlar oynayacaqlar. Qoy belə də olsun!

ÇİPOLLİNONUN MACƏRALARI – TƏRƏVƏZLƏR DÜNYASINDA BİR "İNQİLAB"... VƏ BİR YUMOR DƏRYASI!

İtalyan yazıçısı Canni Rodari dünya uşaq və gənclərinin sevə-sevə oxuduqları bir çox əsərlərin müəllifidir. Hələ gənc yaşlarında italyan xalqının azadlıq və səadəti uğrunda mübarizəyə başlayan Rodari faşizmə qarşı müqavimət hərəkatına qoşulmuşdur. O, yaradıcılıq istedadını da bu mübarizəyə həsr etməklə italyan kommunistlərinin "Unita" qəzetində ilk şeirlərini nəşr etdirmişdir. Onun ən çox tanınmış və geniş yayılmış əsəri "Çipollinonun macəraları" adlı nağıl-povestdir. Əsərin qəhrəmanları: Soğan, Qabaq, Turp, Kəvər, Pomidor, Portağal, Limon, Noxud, Albalı və s. meyvə-tərəvəzlərdir.

ÇİPOLLİNO - UŞAQLARIN SEVİMLİ QƏHRƏMANLARINDAN BİRİ...

QANUN NƏŞRİYYATI
kitab sifarişi (012) 431-16-62
və www.qanun.az saytında

www.fb.com/qanunpublishing

"Əli və Nino" NƏŞRİYYATI
kitab sifarişi (012) 493-04-12
və www.alinino.az saytında

www.fb.com/alliandnino.azerbaijan